T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
AVRUPA ÇALIŞMALARI PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

ÇİN'İN ORTA VE DOĞU AVRUPA ÜLKELERİNE YÖNELİK DIŞ POLİTİKASI

YİĞİT YAMANLAR

DANIŞMAN
Prof. Dr. Berna KIRKULAK ULUDAĞ

İZMİR - 2024

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Doktora Tezi olarak sunduğum "**Çin'in Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerine Yönelik Dış Politikası**" adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

..../...../2023

Yiğit YAMANLAR

ÖZET

Doktora Tezi

Çin'in Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerine Yönelik Dış Politikası

Yiğit YAMANLAR

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Avrupa Birliği Anabilim Dalı

Avrupa Çalışmaları Programı

2007-2009 küresel finansal krizin Orta ve Doğu Avrupa (ODA) ülkeleri üzerindeki olumsuz etkisi ve Çin'in Avrupa'da ekonomik ve siyasi etki alanını arttırma arzusu, Çin ve ODA ülkeleri arasında ikili ve çok taraflı işbirliğinin gelişimine zemin hazırlamıştır. Çin, 2012'de kendi liderliğinde başlattığı Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu aracılığıyla ODA ülkeleri ile bölgesel işbirliğinin ana çerçevesini şekillendirmeye çalışmaktadır. Bu tez, 2007-2009 küresel finansal kriz sonrasında Çin'in ODA ülkeleri ile olan siyasi, ekonomik ve ticari ilişkilerini merkantilist politikalar kapsamında incelemektedir. Tez, özellikle Çin'in ODA ülkeleri ile ekonomik faaliyetlerinde öne çıkan merkantilist iktisadi düşüncelere dayanan stratejilerini ve uygulamalarını detaylı bir şekilde ele almaktadır. Tez, Çin'in siyasi ilişkilerinin yoğun olduğu ODA ülkeleri ile siyasi ilişkilerinin yoğun olmadığı ODA ülkelerine yaptığı yatırımlar, işbirlikleri ve Çin'i siyasi açıdan desteklemeleri hususlarında herhangi bir anlamlı farklılığın olup olmadığını betimsel istatistikler, korelasyon analizi ve t-testleri kullanarak tespit etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca tez, ODA ülkelerinin Çin'e karşı ticaret açığını yıllar itibari ile incelemekle birlikte bu ülkelerdeki büyük altyapı ve inşaat projelerinde yer alan Çinli şirketlerin özelliklerini, yatırım tutarlarını ve yatırım yaptıkları sektörleri kapsamlı olarak ele almaktadır. Tezde, Çin'in yakın ve yoğun siyasi ilişkiler yürüttüğü ODA ülkelerine daha fazla yatırım yaptığı ve onlar ile ikili işbirliğini daha fazla derinleştirdiği ve ayrıca Çin ile daha yakın ve yoğun siyasi ilişkilere sahip ODA ülkelerinin, Birleşmiş Milletler

(BM) İnsan Hakları Konseyi ve BM Genel Kurulu'nda Çin'e karşı sunulan ortak bildirileri daha az desteklediği sonucuna varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin, Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, Merkantilizm, Kuşak ve Yol Girişimi

ABSTRACT

Doctoral Thesis

Doctor of Philosophy (PhD)

China's Foreign Policy Towards Central and Eastern European Countries

Yiğit YAMANLAR

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of European Union

European Studies Program

The negative impact of the 2007-2009 global financial crisis on Central and Eastern European (CEE) countries and China's desire to increase its economic and political sphere of influence in Europe have paved the way for the development of bilateral and multilateral cooperation between China and CEE countries. China tries to shape the main framework of regional cooperation with CEE countries through the China-CEEC Cooperation Platform, which it launched under its leadership in 2012. This thesis examines China's political, economic, and commercial relations with CEE countries in the aftermath of the 2007-2009 global financial crisis in the context of mercantilist policies. The thesis addresses in detail China's strategies and practices based on mercantilist economic ideas, which come to the fore especially in its economic activities with CEE countries. The thesis aims to determine whether there are any significant differences in China's investments, cooperation, and political support for China in CEE countries with which China has intense political relations and CEE countries with which China does not have intense political relations by using descriptive statistics, correlation analysis, and t-tests. In addition, the thesis examines the trade deficit of CEE countries against China over the years and comprehensively addresses the characteristics of Chinese companies involved in large infrastructure and construction projects in these countries, their investment amounts, and the sectors in which they invest. In the thesis, it is concluded that China is investing more and deepening its bilateral cooperation

with CEE countries, with which it maintains close and intense political relations, and also that CEE countries, which have closer and more intense political relations with China, are less supportive of the joint statements against China delivered at the United Nations (UN) Human Rights Council and the UN General Assembly.

Keywords: China, Central and Eastern European Countries, China-CEEC Cooperation Platform, Mercantilism, Belt and Road Initiative

ÇİN'İN ORTA VE DOĞU AVRUPA ÜLKELERİNE YÖNELİK DIŞ POLİTİKASI

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI ii
YEMİN METNİ iii
ÖZET iv
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER viii
KISALTMALAR xi
TABLOLAR LİSTESİ xii
ŞEKİLLER LİSTESİ xiv

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
ÇİN'İN ORTA VE DOĞU AVRUPA'DA ÇOK DÜZEYLİ İŞBİRLİĞİ ÇERÇEVESİ

1.1. ÇİN'İN BÖLGESEL POLİTİKASI: ÇİN-ODAÜ İŞBİRLİĞİ PLATFORMU 6
1.1.1. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun Oluşum Süreci ve Temel Hedefleri ve Motivasyonları 7
1.1.2. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun Çerçevesi ve Temel Özellikleri 10
1.1.2.1. Kapsamlı İşbirliği 10
1.1.2.2. Kendine Has Kurumsallaşma 12
1.1.2.3. Çok İşlevli Düzenleme ve İyi Planlanmış Çerçeve 17
1.2. ALT BÖLGESEL POLİTİKASI 20
1.2.1. Çin'in Vişegrad Grubu'na Yönelik Politikası 21
1.2.2. Çin'in Batı Balkanlara Yönelik Politikası 24
1.2.3. Çin'in Baltık Bölgesine Yönelik Politikası 26
1.3. İKİLİ DÜZEYDE İLİŞKİLER 35

1.3.1. Çin-Sırbistan İlişkileri 35
1.3.2. Çin-Romanya İlişkileri 39
1.3.3. Çin-Polonya İlişkileri 42
1.3.4. Çin-Macaristan İlişkileri 46
1.3.5. Çin-Çekya İlişkileri 51
1.3.6. Çin-Yunanistan İlişkileri 56

İKİNCİ BÖLÜM
LİTERATÜR İNCELEMESİ

2.1. ÇİN-ORTA VE DOĞU AVRUPA İLİŞKİLERİNE İLİŞKİN LİTERATÜR ÖZETİ 61
2.1.1. Çin-ODA İşbirliğinin Gelişimi, Temel Motivasyonu ve Hedefleri Üzerine Oluşturulan Akademik Çalışmalar 67
2.1.2. Çin-ODA İşbirliğinin Ekonomik Sonuçları Üzerine Kurulu Akademik Çalışmalar 69
2.1.3. Çin-ODA İşbirliğini AB, Çin ve ODA Ülkeleri Üçgeninde Ele Alan Akademik Çalışmalar 71
2.1.4. Çin-ODA İşbirliğini Kuşak ve Yol Girişimi Bağlamında İnceleyen Akademik Çalışmalar 73
2.1.5. Çin-ODA İlişkilerini Asimetrik İşbirliği Bağlamında Ele Alan Akademik Çalışmalar 75
2.1.6. Çin'in ODA Ülkeleri Üzerindeki Düşünsel Etkisini Değerlendiren Akademik Çalışmalar 77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ÇİN'İN ORTA VE DOĞU AVRUPA'DA ARTAN ETKİ ALANINA MERKANTİLİST BAKIŞ

3.1. MERKANTİLİZM DOKTRİNİ 80
3.2. ÇİN'İN İÇ POLİTİKADA MERKANTİLİST UYGULAMALARI 84

3.3. ÇİN'İN ORTA VE DOĞU AVRUPA'DAKİ MERKANTİLİST YAKLAŞIMLARI 91

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
VERİ SETİ VE YÖNTEM

4.1. ARAŞTIRMA SORULARI VE HİPOTEZLER 100
4.2. ENDEKSLER 101
4.2.1.Yatırım Yoğunluk Endeksi 102
4.2.2. Siyasi Yoğunluk Endeksi 104
4.2.3. İşbirliği Yoğunluk Endeksi 105
4.2.4. Siyasi Destek Yoğunluk Endeksi 106
4.3. HİPOTEZLERİN ÖLÇÜMÜ 108

BEŞİNCİ BÖLÜM
BULGULAR VE ANALİZ SONUÇLARI

5.1. YATIRIM, ALTYAPI PROJELERİ VE TİCARETE İLİŞKİN BULGULAR 111
5.1.1. Çin Yatırımlarına İlişkin Bulgular 111
5.1.2. Altyapı Projelerine İlişkin Bulgular 122
5.1.3. Ticarete İlişkin Bulgular 130
5.2. İSTATİSTİKSEL ANALİZ SONUÇLARI 138
5.2.1. İkili Korelasyon Analizi Sonuçları 138
5.2.2. T-testi Sonuçları 139

SONUÇ 143
KAYNAKÇA 150

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
BMIHK	Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BMGEK	Birleşmiş Milletler Genel Kurulu
CATL	Çağdaş Ampereks Teknoloji Şirketi
CELAC	Çin-Latin Amerika ve Karayip Ülkeleri Topluluğu Forumu
CITIC	Çin Uluslararası Tröst ve Yatırım Şirketi
CMEC	Çin Makine Mühendisliği Şirketi
COFCO	Çin Petrol ve Gıda Maddeleri Kurumu
COSCO	Çin Okyanus Nakliye Şirketi
CPICEDCF	Çin-Pasifik Adaları Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Forumu
DYY	Doğrudan Yabancı Yatırımı
FOCAC	Çin-Afrika İşbirliği Forumu
GSYİH	Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla
GENERTECH	Çin Genel Teknoloji Grubu
H_0	Sıfır Hipotezi
IMF	Uluslararası Para Fonu
NATO	Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
NORINCO	Çin Kuzey Endüstrileri Şirketi
ODA	Orta ve Doğu Avrupa
ODAÜ	Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri
SINOMACH	Çin Ulusal Makine Sanayi Şirketi
State Grid	Çin Devlet Şebeke Şirketi

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Çin ve ODA Ülkeleri Arasındaki İşbirliği Faaliyetleri 11
Tablo 2: Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun Yıllık İşbirliği Temaları 12
Tablo 3: Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun Kurumsallaşma Gelişimi 14
Tablo 4: Çin-ODA Ülkeleri Zirve Temaları 15
Tablo 5: Varşova Zirvesi On İki Önlem Belgesi 18
Tablo 6: Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun Yapısal Çerçevesi 20
Tablo 7: Çin-ODA İlişkileri ile İlgili Akademik Çalışmalar 61
Tablo 8: Merkantilizm ve Neo-merkantilizmin Kısa Özeti 83
Tablo 9: Atkison'a Göre Çin'in Yenilikçi Merkantilizmi 89
Tablo 10: 17 ODA Ülkesindeki Çin Yatırımları (Milyon/Dolar) ve Yatırım Yoğunluk Endeks Puanı (0-1) 103
Tablo 11: Çin'in 17 ODA Ülkesi ile Siyasi Faaliyetleri ve Siyasi Yoğunluk Endeks Puanı (0-1) 104
Tablo 12: Çin'in 17 ODA Ülkesi ile İşbirliği Faaliyetleri ve İşbirliği Yoğunluk Endeks Puanı 105
Tablo 13: Çin'e Karşı BM'de Sunulan Ortak Bildiriler ve Siyasi Destek Yoğunluk Endeks Puanı (0-1) 107
Tablo 14: Çin'in 17 ODA Ülkesindeki Büyük Yatırımları (Milyon/Dolar) (2005-2022) 114
Tablo 15: Çinli Şirketlerin 17 ODA Ülkesindeki 2010-2022 Büyük Yatırımları (Tip, Sektör ve Değer) (Milyon/Dolar) 115
Tablo 16: Çinli Şirketlerin 17 ODA Ülkesinde Gerçekleştirdiği Büyük Yatırımların Sektörel Dağılımı 117
Tablo 17: Çinli Şirketlerin Yer Aldığı 17 ODA Ülkesindeki Büyük Altyapı Projeleri (Tip, Sektör, Değer) (Milyon/Dolar) 124
Tablo 18: Çinli Şirketlerin Yer Aldığı 17 ODA Ülkesindeki Büyük Altyapı Projelerinin Değeri (Milyon/Dolar) (2010-2022) 127
Tablo 19: Çin ve 17 ODA Ülkesinin 2022 Yılı Dış Ticaret Pay Oranları (%) 131
Tablo 20: 17 ODA Ülkesinin Çin'den İthalatı (Milyon/Dolar) (2010-2021) 134
Tablo 21: 17 ODA Ülkesinin Çin'e İhracatı (Milyon/Dolar) (2010-2021) 135

Tablo 22: Çin ve 17 ODA Ülkesi Arasındaki Ticaret Açığı (Milyon/Dolar) 136
Tablo 23: Endeksler Arası İkili Korelasyon Analizi Sonuçları 138
Tablo 24: Yatırım Yoğunluğu ve Siyasi Yoğunluk (Grup Değişkeni) İki Örnekli T-testi Sonucu 140
Tablo 25: İşbirliği Yoğunluğu ve Siyasi Yoğunluk (Grup Değişkeni) İki Örnekli T-testi Sonucu 141
Tablo 26: Siyasi Destek Yoğunluğu ve Siyasi Yoğunluk (Grup Değişkeni) İki Örnekli T-testi Sonucu 141

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Çin Altın Rezervi (Ton) (2000-2022) 87
Şekil 2: Çin Yabancı Döviz Rezervi (Milyon/Dolar) (2000-2022) 87
Şekil 3: Çin'in Borç Verme Faiz Oranı (%) (1980-2020) 98
Şekil 4: 2005 ve 2019 Yılları Arasında Farklı Bölgelerdeki Toplam Çin Yatırımları (Milyar/Dolar) 112
Şekil 5: 17 ODA Ülkesinde Büyük Yatırım Yapan Çinli Devlet ve Özel Şirketlerin Toplam Sayısının Yüzde Oranı 116
Şekil 6: Çinli Devlet ve Özel Şirketlerin 17 ODA Ülkesindeki Yatırımlarının, Toplam Yatırımlarındaki Payı (%) 116
Şekil 7: 17 ODA Ülkesindeki Büyük Altyapı Projelerinde Yer Alan Çinli Devlet ve Özel Şirketlerin Toplam Sayısının Yüzde Oranı 123
Şekil 8: Çinli Devlet ve Özel Şirketlerin Yer Aldığı 17 ODA Ülkesindeki Büyük Altyapı Projelerinin Değerlerinin, Tüm Büyük Altyapı Projelerinin Toplam Değeri İçerisindeki Payı 123
Şekil 9: Seçili ODA Ülkelerinde Kuşak ve Yol Girişimi Proje Sayısı (2012-2021)128
Şekil 10: Karadağ, Makedonya, Sırbistan ve Bosna Hersek'in Çin Exim Bankası'na Borçları (2020 GSYİH'sinin %'si) 128
Şekil 11: Çin ile 17 ODA Ülkesi Arasındaki Ticaret Dengesi Dağılımı (2010-2021) (Milyon/Dolar) 137

GİRİŞ

2007-2009 küresel finansal krizin (küresel finansal kriz) olumsuz etkileri, Çin ve Orta ve Doğu Avrupa (ODA) ülkeleri arasında ikili ve çok taraflı işbirliğinin gelişimine zemin hazırlamıştır.[1] Küresel finansal kriz esnasında, başta Macaristan, Yunanistan, Romanya ve Letonya olmak üzere birçok ODA ülkesi, ekonomik bunalımdan çıkabilmek için Avrupa Birliği (AB) ve Uluslararası Para Fonu'ndan (IMF) kurtarma paketleri talep etmek zorunda kalmıştır. Fakat AB ve IMF'nin finansal krizi önlemede pasif kalması, ODA ülkelerini yeni sermaye ve yeni fırsat arayışına sokmuştur. ODA ülkeleri, küresel finansal krizin ardından Çin ile ekonomik ve siyasi ilişkilerini geliştirmek ve Çinli yatırımcıları çekmek için daha istekli davranmıştır.[2] Çin ise ODA ülkelerinin AB içinde artan önemini ve jeostratejik konumunu göz önünde bulundurarak Avrupa'da siyasi ve ekonomik etki alanını arttırmak için ODA ülkeleri ile siyasi ve diplomatik temaslarını artırmıştır. Çin, 2012 yılında kendi liderliğinde başlattığı Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu (şu an 14+1 formatında) aracılığıyla ODA ülkeleriyle işbirliğini kurumsallaştırmıştır.[3]

Küresel finansal krizin ardından gelişmeye başlayan Çin-ODA işbirliği, birçok araştırmacının ilgisini çekerek onların Çin-ODA ilişkileri üzerine yeni akademik çalışmalar üretmesini tetiklemiştir. Çin-ODA ilişkileri üzerine akademik çalışmaların sayısı özellikle son on yılda artmış olmasına rağmen ilgili akademik literatürün zenginleştirilmesi için daha fazla akademik çalışma gereklidir. İlgili akademik literatüre bakıldığında, Çin-ODA ilişkileri ile ilgili akademik çalışmaların çoğunda ampirik analiz yapılmadığı ve teorik bir çerçeve oluşturulmadığı görülmektedir. Özellikle Türkçe literatürde Çin-ODA ilişkileri üzerine akademik çalışmaların sayısı oldukça sınırlı olduğu gözlemlenmektedir. Bu tez, Türkçe literatürdeki bu boşluğun doldurulması açısından önem arz etmektedir. Tezde, yöntemsel olarak nitel ve nicel araştırma türleri kullanılmaktadır. Tez konusuyla

[1] Marcin Kaczmarski ve Jakub Jakóbowski, "China on Central-Eastern Europe: '16+1' As Seen from Beijing", **Center for Eastern Studies,** Sayı: 166, 2015, s. 1.
[2] Ágnes Szunomár, "Driving Forces behind the International Expansion Strategies of Chinese MNEs in East Central Europe", **16+1 Cooperation and Chinese Investments in CEEC**, (Ed. Huang Ping ve Liu Zoukui), China Social Sciences Press, Beijing, 2018, (Driving Forces), ss. 42-46.
[3] Martina Vetrovcova ve Sebastian Harnisch, "Towards an "Expectations Fulfillment Gap" in 16+1Relations? China, the EU and the Central and Eastern European Countries", **China-CEE Institute Working Paper**, Sayı: 20, 2018, s. 1.

ilgili kitap, makale, resmi rapor ve dokümanlara bakılmakla birlikte Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun ve Çin Dış İlişkileri Bakanlığı'nın haber veri setleri taranmaktadır. Ayrıca Çin'in ODA'ya yönelik ekonomik faaliyetleri merkantilist iktisadi düşünce temelinde değerlendirilerek ve Çin ile ODA ülkelerinin ekonomik ve siyasi ilişkileri arasındaki korelasyon, derlenen veriler aracılığıyla geliştirilen endeksler ve betimsel istatistikler ile incelenerek ilgili akademik literatüre yenilik katılmaktadır.

Özellikle AB ve Almanya, ODA bölgesinde artan Çin varlığının Avrupa bütünleşmesine ve genişlemesine bir tehdit oluşturmasından endişe duymaktadır.[4] [5] AB, ekonomik açıdan zayıf olan ODA ülkelerinin Çin ekonomik teşvikleri ve yatırımları karşısında Çin'e siyasi bağlılıklarının artmasından şüphelenmektedir.[6] Tez, Çin'in ODA ülkelerinin hepsine büyük yatırımlar yapmadığına ve onların ekonomik gelişimi için etkili finansal mekanizmalar oluşturmadığına dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, tez, Çin'in ekonomik teşvik veya yatırımlar sunarak tüm ODA ülkeleri ile siyasi ilişkilerini derinleştirme isteğinin zayıf olduğunu ve taraflar arası siyasi ilişkiler geliştikçe ekonomik ilişkilerin derinleştiğini ileri sürmektedir.

Tez, 2007-2009 küresel finansal kriz sonrasında Çin'in ODA ülkeleri ile olan siyasi, ekonomik ve ticari ilişkilerini merkantilist politikalar kapsamında incelemektedir. Tez, Çin'in siyasi ilişkilerinin yoğun olduğu ODA ülkeleri ile siyasi ilişkilerinin yoğun olmadığı ODA ülkelerine yaptığı yatırımlar, işbirlikleri ve Çin'i siyasi açıdan desteklemeleri hususlarında herhangi bir anlamlı farklılığın olup olmadığını betimsel istatistikler, korelasyon analizi ve t-testleri kullanarak tespit etmeyi amaçlamaktadır. Tezde, Çin ve ODA ülkeleri arasında siyasi ilişkiler geliştikçe Çin yatırımlarının arttığı ve ikili işbirliklerinin derinleştiği sonucuna varılmaktadır. Bir başka deyişle, tezin sonuçları, Çin'in siyasi ilişkilerinin yakın ve yoğun olduğu ODA ülkelerine siyasi ilişkilerinin yakın ve yoğun olmadığı ODA ülkelerinden daha fazla yatırım yaptığını ve bu ülkeler ile daha kapsamlı işbirlikleri

[4] Stuart Lau, "China Trying to Divide and Rule in Europe, EU Foreign Policy Chief Josep Borrell Says", **South China Morning Post (SCMP)**, 16.05.2020, https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3084684/china-trying-divide-and-rule-europe-eu-foreign-policy-chief, (10.08.2022).

[5] Dusan Stojanoviç, "China's Spreading Influence in Eastern Europe Worries West", **AP News**, 11.04.2019, https://apnews.com/article/d121bfc580f04e73b886cc8c5a155f7e, (10.08.2022).

[6] Wendy Wu, "Is China Using 'Divide and Rule' Tactics to Gain Influence in Europe?", **SCMP**, 01.02.2018, https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2135244/china-using-divide-and-rule-tactics-gain-influence, (14.082022).

geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Tezin sonuçları, ayrıca Çin'in siyasi ilişkilerinin yakın ve yoğun olduğu ODA ülkelerinin, Birleşmiş Milletler (BM) çatısı altında Çin'e karşı yapılan ortak bildirileri desteklemekten kaçındığını sunmaktadır.[7]

Bu tez beş bölümden oluşmaktadır**.** Tezin birinci bölümünde, Çin'in ODA ülkelerine yönelik dış politikası, bölgesel, alt-bölgesel ve ikili ilişkiler olmak üzere üç farklı düzeyde incelenmekte ve Çin'in ODA bölgesindeki dış politikasının esnek ve çok boyutlu olduğu ileri sürülmektedir. Birinci bölümde, ilk olarak Çin'in bölgesel girişimi olan Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun oluşum süreci, temel özellikleri, motivasyonları, ana hedefleri, kurumsal yapısı ve işbirliği mekanizmaları ele alınmaktadır. Birinci bölümün devamında ise Çin'in Vişegrad Grubu, Baltık ve Batı Balkan ülkelerine yönelik ODA bölgesindeki alt-bölgesel politikaları değerlendirilmekte ve Çin'in 2010'dan itibaren stratejik ortaklık kurduğu ODA ülkeleri ile ikili ilişkileri incelenmektedir.

Tezin ikinci bölümünde, Çin-ODA ilişkileri üzerine hazırlanmış akademik çalışmalara ilişkin literatür taraması yapılmaktadır. İlgili literatürdeki akademik çalışmalar, yayım yılı sıralamasına göre bir tabloda listelenmekte ve konu içeriklerine göre alt başlıklara bölünmektedir. Ayrıca literatürdeki eksiklikler vurgulanmakta ve bu tezin literatüre katkısına değinilmektedir.

Tezin üçüncü bölümünde, Çin'in ODA ülkelerine yönelik ekonomik politikaları merkantilist iktisadi düşünce bağlamında ele alınmaktadır. Çin, hem ulusal kalkınması hem de küresel ekonomik yükselişi ve etki alanının genişlemesi amacıyla kendine özgü merkantilist politikalar yürütmektedir. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, Kuşak ve Yol Girişimi'nin gelişimine hizmet etmekte ve Çin'in Avrupa'daki siyasi ve ekonomik etki alanını genişlemektedir. Bu bağlamda, ODA bölgesine yönelik Çin'in ekonomi girişimlerini merkantilist iktisadi düşünce kapsamında incelemek değerlidir.

Tezin dördüncü bölümünde, veri seti ve yöntem yer almaktadır. Tezin hipotezlerini ölçmek için yararlanılan siyasi yoğunluk endeksi, yatırım yoğunluk endeksi, işbirliği yoğunluk endeksi ve siyasi destek yoğunluk endeksinin nasıl oluşturulduğu detaylı bir şekilde açıklanmaktadır. Dördüncü bölümde, ayrıca tezin

[7] Dty. için tezin beşinci bölümüne bkz.

hipotezleri ve araştırma soruları belirtilmekte ve tezde kullanılan istatistiksel analizler hakkında detaylı bilgi verilmektedir.

Tezin beşinci bölümünde, bulgulara ve istatistiksel analizlerin sonuçlarına yer verilmektedir. Çin ve ODA ülkeleri arasındaki ticaret, yatırım ve altyapı projelerine ilişkin tüm bulgular açıklanmakta ve Çin'in merkantilist yaklaşımları kapsamında bu bulgulara ilişkin değerlendirmeler yapılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM
ÇİN'İN ORTA VE DOĞU AVRUPA'DA ÇOK DÜZEYLİ İŞBİRLİĞİ ÇERÇEVESİ

2012 yılında Çin liderliğinde Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu başlatılırken, sınırları Çin tarafından belirlenen bir ODA bölgesi oluşturulmuştur. Çin'in ODA ülkeleri olarak tasvir ettiği ülkeler arasında esasen Baltık ülkeleri, Vişegrad ülkeleri ve Balkan ülkeleri yer almıştır. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na dâhil edilen ODA ülkelerinin coğrafi özellikleri, ekonomik kalkınma seviyeleri, AB temel değerlerine bağlılıkları ve dış politika stratejileri ve öncelikleri birbirinden farklılık göstermektedir. Bu ülkelerin kültürel, coğrafi, ekonomik ve siyasi ortam ve koşulları birbirinden farklıdır. Bu ülkeler, ayrıca farklı uluslararası kurumların birer parçasıdır.[8] ODA ülkeleri arasındaki bu farklılıkların, onların Çin ile sürdürdükleri ikili ve çok taraflı ilişkilerinin şekillenmesinde etkili olduğu söylenebilir. Örneğin, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na katılan Estonya, Litvanya ve Letonya'nın Çin'deki insan hakları meselelerine karşı duyarlılığı, Tayvan ile münasebetleri ve Rusya karşıtı politikaları, bu ülkelerin Çin ile ikili ve çok taraflı ilişkilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Benzer şekilde, Polonya ve Romanya'daki Batı destekçisi hükümetlerin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile yakın siyasi bağları ve Tayvan'a yönelik tutumları onların Çin ile işbirliğinin derinleşmesini aksatmakta ve Çin ile ikili ilişkilerini gerginleştirmektedir.[9]

Çin, bölgesel, alt-bölgesel ve ikili olmak üzere ODA'da çok düzeyli bir dış politika yürütmektedir.[10] Çin, 2012'den beri Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu aracılığıyla ODA ülkeleri ile bölgesel işbirliğinin ana çerçevesini şekillendirmeye çalışmaktadır. ODA ülkelerinin ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel yapılarındaki farklılık, Çin'in ODA'da etkin bir şekilde ortak bir işbirliği politikası yürütmesini

[8] Ivana Káráskova ve diğerleri, "Empty Shell No More: China's Growing Footprint in Central and Eastern Europe", China Observers in Central and Eastern Europe (CHOICE) Policy Paper, 2018, https://chinaobservers.eu/wp-content/uploads/2020/04/CHOICE_Empty-shell-no-more.pdf, (10.09.2022), s. 18.

[9] Bkz. "China Accuses Poland of Meddling in Its Affairs after PM's Taiwan Comments", **Reuters**, 14.04.2023, https://www.reuters.com/world/china-accuses-poland-meddling-its-affairs-after-pms-taiwan-comments-2023-04-14/, (12.06.2023).

[10] Lilei Song ve Dragan Pavlićević, "China's Multilayered Multilateralism: A Case Study of China and Central and Eastern Europe Cooperation Framework", **Chinese Political Science Review**, Cilt: 4, Sayı: 103, 2019, s. 277.

zorlaştırmaktadır.[11] Dolayısıyla Çin, ODA ülkeleri ile işbirliğini güçlendirebilmek için çok yönlü ve kapsamlı bir işbirliği politikası yürütmektedir. Çin, ODA'daki bölgesel ve alt-bölgesel işbirliği girişimleri aracılığıyla bölge ülkeleriyle ikili ekonomik ve siyasi ilişkilerini güçlendirmeye çalışmaktadır. İkili düzeyde ilişkiler, taraflar arasındaki işbirliğinin gelişiminde ve şekillenmesinde en önemli rolü oynamaktadır.

1.1. ÇİN'İN BÖLGESEL POLİTİKASI: ÇİN-ODAÜ İŞBİRLİĞİ PLATFORMU

Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, Çin'in 16 ODA ülkesi ile ekonomik, siyasi ve kültürel bağlarını güçlendirmek amacıyla 2012 yılında başlattığı bölgesel bir işbirliği platformudur. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, 2019 yılında Yunanistan'ın dâhil olması ile ilk genişlemesini yaşamış ve 2021 ve 2022 yılları arasında Baltık ülkelerinin ayrılmasının ardından 14+1 formatına bürünmüştür.[12] Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, Kuşak ve Yol Girişimi'nin gelişimini destekleyen önemli bir bölgesel işbirliği girişimidir. Ayrıca Çin ile ODA ülkeleri arasında kapsamlı ve çok yönlü ortaklığın gelişimine katkı sağlayan stratejik bir yapı konumundadır.[13] [14] [15]

Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, özel bir çerçeveye ve kendine özgü bir kurumsal yapıya sahiptir. Çok taraflı bir format olarak çerçevelense de uygulamada iki taraflı ve doğası gereği rekabetçidir.[16] Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun başlatılmasından itibaren, taraflar arasında altyapı, ulaşım, enerji, eğitim, bilim,

[11] Song ve Pavlićević, ss. 277-302.
[12] Horia Ciurtin, "On the Future of 14+1: A View from Romania", CHOICE, 27.09.2022, https://chinaobservers.eu/on-the-future-of-141-the-view-from-romania/, (28.11.2022).
[13] Jonathan E. Hillman ve Maesea McCalpin, "Will China's '16+1' Format Divide Europe?", Center for Strategic and International Strategies (CSIS), 11.04.2021, https://www.csis.org/analysis/will-chinas-161-format-divide-europe, (01.10.2022).
[14] Bartosz Kowalski, "China's Foreign Policy towards Central and Eastern Europe: The "16+1" Format in the South–South Cooperation Perspective. Cases of the Czech Republic and Hungary", **Cambridge of Eurasian Studies**, Cilt: 1, Sayı: 1, 2017, ss. 1-2.
[15] Shen Zhifei, "16+1 Cooperation, Not a Geopolitical Instrument but a Platform for Cooperation", 31.07.2018, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zwjg_665342/zwbd_665378/t1581767.shtml, (19.02.2022).
[16] Gisela Grieger, "China, the 16+1 Format and the EU", European Parliamentary Research Service, 2018, https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/625173/EPRS_BRI(2018)625173_EN.pdf, (20.10.2022), ss. 1-8.

teknoloji, telekomünikasyon, tıp ve tarım gibi birçok sektörde işbirliği projeleri hayata geçirilmiştir. Pire Limanı, Mozura Rüzgâr Çiftliği, Belgrad-Budapeşte Demiryolu ve Pelješac Köprüsü Çinli şirketler tarafından ve Çin kredileri ile yapılan büyük projeler olarak dikkat çekmektedir.[17] Çin ve ODA ülkeleri arasında birçok önemli proje uygulamaya konulsa da Çin yatırımlarının az olması ve taraflar arasında ticaret dengesinin ODA ülkelerinin aleyhine bozulması sebebiyle planlanan birçok proje iptal edilmiş veya askıya alınmıştır.[18]

Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu; Çin-Afrika İşbirliği Forumu (FOCAC), Çin-Latin Amerika ve Karayip Ülkeleri Topluluğu Forumu (CELAC) ve Çin-Pasifik Adaları Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Forumu (CPICEDCF) gibi diğer bölgesel işbirliği girişimleri gibi Çin'in öncelikli olarak kendi küresel ekonomik çıkar ve hedefleri için kendi liderliğinde başlattığı çok taraflı bir işbirliği girişimidir. Çin'in farklı bölgelerdeki devletler ile iki taraflı ve çok taraflı ilişkilerini koordine etmesine katkı sağlayan bölgesel işbirliği girişimleri, Kuşak ve Yol Girişimi'nin işleyişi ve gelişimi ve Çin'in yükselişinin sürdürülebilirliği için oldukça önem arz etmektedir. Amerikan Dış İlişkiler Bakanlığı'na göre, Çin, ekonomik gücünü dünyanın dört bir yanındaki ülkeleri bir araya getirmek ve bu ülkelerin toplumlarını ve politikalarını kendi spesifikasyonlarına daha uyumlu hale getirmek için kullanmaktadır.[19] Başta ABD, Fransa ve Almanya olmak üzere birçok Batılı ülke, Çin'in dünya genelindeki bölgesel politikalarının, bölge ülkelerinin kalkınmasından ziyade Çin etki alanının genişlemesine ve küresel ekonomik yükselişine hizmet ettiğini ileri sürmektedir.

1.1.1. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun Oluşum Süreci ve Temel Hedefleri ve Motivasyonları

Çin'in son yıllardaki kayda değer ekonomik büyümesi sonucu, Çin Kalkınma Modeli, özellikle küresel finansal kriz sonrası farklı coğrafyalardaki gelişmekte olan

[17] Huo Yuzhen, "The China-CEEC Summit Opens a New Chapter in China-CEEC Cooperation", Chinese People's Institute of Foreign Affairs, www.cpifa.org/en/cms/book/322, (China-CEEC), (18.10.2022).
[18] Horia Ciurtin, "The "16+1" Becomes the "17+1": Greece Joins China's Dwindling Cooperation Framework in Central and Eastern Europe", **ChinaBrief,** Cilt: 19, Sayı: 10, 2019, (16+1), ss. 18-23.
[19] Office of the Secretary of State, "The Elements of the China Challenge", November 2020, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/11/20-02832-Elements-of-China-Challenge-508.pdf, (10.03.2022), s. 1.

ülkeler tarafından alternatif ve cazip bir kalkınma modeli olarak görülmeye başlamıştır.[20] Küresel finansal krizden ötürü Batılı ekonomi modellerinin imajının sarsılması ve ekonomik krizin oluşturduğu ağır bilanço, birçok ODA ülkesinin Çin'e yakınlaşmasına ve Çin kalkınma fikirlerine sempati ile bakmasına zemin hazırlamıştır.[21]

Özellikle Avrupa, küresel finansal krizin artçı sarsıntılarından derinden etkilenmiştir. Küresel finansal krizden dolayı Çin'in ana ihracat pazarlarında talep düşüklüğü gerçekleşse de Çin ekonomik açıdan büyük bir darbe almamıştır. Avrupa da ise küresel finansal kriz, devlet borcu krizine dönüşmüştür. Polonya hariç ODA ülkelerinin çoğu, küresel finansal krizden olumsuz etkilenmiş ve dolayısıyla AB'den ve IMF'den kurtarma paketi talebinde bulunmuştur.[22] Ekonomik kurtarma programlarının yetersiz kalması, ODA ülkelerinin yeni ekonomik ortaklar ve yeni sermayeler aramaya başlamasını tetiklemiştir.[23]

Çin, küresel finansal krizin ardından ODA ülkeleri için Batıya alternatif potansiyel bir ekonomik ortak olarak ön plana çıkmıştır. ODA ülkelerinin Çin ile işbirliği yapmaya başlamasının altında beş temel motivasyonunun olduğu öne sürülebilir. Bunlar, ekonomik krizden kurtulmak, Çin yatırımlarını çekmek, altyapı ve sermaye ihtiyaçlarını gidermek, Çin ile ticareti kolaylaştırmak ve ölçek ekonominin avantajlarından yararlanmaktır. ODA ülkelerinin Çin ile işbirliği yapma motivasyonlarının pragmatik ve ekonomik çıkarlar üzerine kurulu olduğu söylenebilir.[24] Çin'in ODA ülkeleri ile kapsamlı bir işbirliği yapma motivasyonları ise salt pragmatik ve ekonomik odaklı değil aynı zamanda siyasi odaklıdır. Örneğin, Çinli yetkililer, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu Zirvelerinde ve diğer resmi görüşmelerde AB üyesi ODA ülkelerinin Çin-AB ilişkilerinin gelişimine katkı

[20] He Li, "The Chinese Model of Development and Its Implications", **World Journal of Social Science Research**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2015, ss. 130-138.
[21] Yue Lin, "Economic "Highway" with Three Speed Tracks and Destinations between China and CEE", **16+1 Cooperation And China EU Relationship**, (Ed. ChenXin ve He Zhigao), China-EU Institute, Budapest, November 2018, ss. 80-82.
[22] Kong Tianping, "16+1 Cooperation Framework: Genesis, Characteristics and Prospects", **Medjunarodni Problemi**, Cilt: 67, Sayı: 2-3, 2015, s. 170.
[23] Saša Istenič, "China-CEE Relations in the 16+1 Format and Implications for Taiwan", 14th Annual Conference on China-EU Relations and the Taiwan Question Discussion Paper, Berlin and the Shanghai Institutes for International Studies (SIIS), 19-21 October 2017, https://www.swp-berlin.org/publications/products/projekt_papiere/Taiwan2ndTrack_Sa%C5%A1a_Isteni%C4%8D_2017.pdf, (03.11.2022), s. 3.
[24] Kaczmarski ve Jakóbowski, s. 3.

sağlaması ile ilgili görüşlerini sıklıkla yinelemektedir.[25] Çin'in AB'nin anti-dumping vergilerine ve yaptırımlarına maruz kalmamak için AB üyesi ODA ülkelerinin siyasi desteğine ihtiyacı olduğu öne sürülebilir. Kaczmarski ve Jakóbowski (2015), AB üyesi ODA ülkelerinin AB kurumları ve forumlarında Çin çıkarları için "lobici" haline gelebileceğini savunmaktadır.[26] Çin'in ODA ülkelerine yönelik işbirliği faaliyetleri, Çin'in ODA bölgesinde sosyal ağlar kurması, iş bağlantılarını kolaylaştırması ve uluslararası imajını arttırması açısından önemlidir.[27]

Çin, küresel ekonomik kriz sonrası özellikle küresel ekonomik yükselişini sürdürmek, ürünlerini AB pazarlarına ulaştırmak, ODA ülkelerinin siyasi desteğini kazanmak, Avrupa'da siyasi ve ekonomik etki alanını genişletmek ve Çinli şirketlerin rekabet gücünü arttırmak amacıyla ODA ülkeleri ile siyasi ve diplomatik temaslarını arttırmaya başlamıştır. Dönemin Çin Başkan Yardımcısı Jinping'in 2009 yılında Bulgaristan, Macaristan ve Romanya'ya gerçekleştirdiği resmi ziyaretler, Çin dış politikasında ODA ülkelerinin önemli bir yer edineceğine ilişkin bir temsil niteliğindedir. Haziran 2011'de Budapeşte'de Çin ve ODA ülkeleri arasında ilk kez gerçekleşen Ekonomik ve Ticaret Forumu, bölgesel işbirliğinin başlaması açısından önemli bir gelişmedir. Dönemin Çin Başbakanı Wen Jiabao, Ekonomik ve Ticaret Forumu'ndaki konuşmasında, taraflar arasındaki geleneksel dostluğun güçlendirilmesine ve ekonomik işbirliğinin ve ticari ilişkilerin geliştirilerek ortak kalkınmanın sağlanmasına vurgu yapmıştır.[28] ODA ülkelerinin temsilcileri de Çin ile pragmatik işbirliğini güçlendirmeye yönelik isteklerini dile getirmiştir. İkinci Çin-ODAÜ Ekonomik ve Ticaret Forumu, Nisan 2012'de Polonya'nın başkenti Varşova'da gerçekleşmiştir.[29] Bu forumun ertesi günü Varşova'da toplanan Çin ve

[25] Bkz. Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, "Archives", http://www.china-ceec.org/eng/zywj/, (12.11.2022).
[26] Kaczmarski ve Jakóbowski, s. 4.
[27] Iulia M. Oehler, "Determinants, Goals and Different Approaches of the 16+1 Strategic Cooperation Framework", **Global Economic Observer**, Cilt: 4, Sayı: 2, 2016, ss. 75-76.
[28] Wen Jiabo, "Full Text of Chinese Premier's Speech at China-Central and Eastern European Countries Economic and Trade Forum",
Embassy of the People's Republic of China in the Czech Republic, 29.06.2011, http://cz.china-embassy.gov.cn/cze/xwdt/201106/t20110629_10037805.htm , (18.10.2022).
[29] Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, "April 25, 2012 The second China-Central and Eastern European Countries, "Economic & Trade Forum Took Place in Warsaw", 20.10.2016, www.china-ceec.org/eng/msc_1/dsj/201610/t20161020_6828938.htm, (18.10.2022).

16 ODA ülkesinin devlet liderleri, ilk kez bir Zirve görüşmesi gerçekleştirmiş ve Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun resmi olarak başlatıldığını duyurmuştur.[30]

1.1.2. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun Çerçevesi ve Temel Özellikleri

Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun çerçevesi oldukça özel ve uluslararası ilişkilerde yeni bir girişimdir. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu aracılığıyla Çin'in diğer bölgesel girişimlerinden farklı olarak sınırları Çin tarafından belirlenen bir bölge oluşturulmuştur. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, kendine özgü bölgesel bir kurum niteliğindedir. Tianping, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun temel özellikleri olarak kapsamlı işbirliği, eşit ortaklık, gevşek kurumsallaşma, çok işlevli düzenleme ve iyi planlanmış çerçeveyi göstermektedir.[31] Çin'in Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun kurucusu olması ve işleyişinde baskın ve üstün bir rol üstlenmesi ve İşbirliği Sekreterliği'nin Çin Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olmasından dolayı "eşit ortaklığı", Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun temel bir özelliği olarak söylemek zordur. Bu çalışmada, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun temel özellikleri, kapsamlı işbirliği, kendine has kurumsallaşma ve çok işlevli düzenleme ve iyi planlanmış çerçeve olmak üzere üç ayrı başlık altında detaylı bir şekilde ele alınmaktadır.

1.1.2.1. Kapsamlı İşbirliği

Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, taraflar arasında ekonomi, sağlık, tarım, ormancılık, çevre, sanayi, enerji, eğitim, bilim ve teknoloji ve sağlık gibi birçok sektörde işbirliği yapılmasını teşvik etmektedir. Çin, Kuşak ve Yol Girişimi'nin başarılı olabilmesi için özellikle altyapı, ulaştırma ve bağlantı sektörlerinde işbirliğinin güçlendirilmesine daha fazla önem vermekte ve bu sektörlere daha fazla yatırım yapmaktadır.[32]

---

[30] Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, "About Us", www.china-ceec.org/eng/, (18.10.2022).
[31] Tianping, ss. 176-182.
[32] China Global Investment Tracker, "Worldwide Chinese Investments & Construction (2005 - 2023)", https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/, (Chinese Investments), (20.11.2022).

Tablo 1: Çin ve ODA Ülkeleri Arasındaki İşbirliği Faaliyetleri

Enerji	Enerji İşbirliği Forumu
Çevre	Çevre Koruma İşbirliği Bakanlar Konferansı
Ulaştırma	Ulaştırma Bakanları Toplantısı
	Lojistik İşbirliği Sekretaryası İrtibat Toplantısı
Eğitim	Eğitim Politikası Diyaloğu
	Edebiyat Forumu
	Yüksek Öğrenim Derneği Toplantısı
	Gençlik Bilgi Yarışması
	Üniversiteler ve Kolejler Birliği
Ticaret	Ekonomik ve Ticaret Formu
	Tarımsal Ticaret ve İşbirliği Forumu
	Özel Emtia Fuarı
	Avrupa Yatırım Teşvik Semineri
	Çin Yatırım Forumu
	Yatırım ve Ticaret Fuarı
Yerel Yönetimler	Yerel Liderler Konferansı,
	Yerel İl Valiler Birliği Çalışma Toplantısı
	Başkent Belediye Başkanları Forumu
Teknoloji	İnovasyon, Teknoloji İşbirliği ve Uluslararası Teknoloji Transferi Semineri
	Üst Düzey Finans Bilim ve Teknoloji Forumu
Kültür	Kültürel İşbirliği Forumu
	Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Uzman Forumu
Sanat	Sanat İşbirliği Forumu
	Dans Kültürü Birliği
Halklar Arası Değişim	"Geleceğin Köprüsü" Çin-ODA Ülkeleri Gençlik Eğitim ve Değişim Kampı,
	Avrupa Gençlik Geliştirme Forumu
Tarım ve Ormancılık	Tarım Bakanları Toplantısı
	Uluslararası Ormancılık Araştırma ve Eğitim Konferansı
Adalet	Yüksek Mahkeme Başkanları Konferansı
Siyaset	Genç Siyasi Liderler Forumu
Turizm	Turizm İşbirliği Üzerine Yüksek Düzeyli Konferans
Sağlık	Sağlık Bakanları Forumu

Kaynak: Çin-ODAÜ Zirve belgelerinden derlenmiştir. Bkz. Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, "Summit Documents", http://www.china-ceec.org/eng/zywj/ldrhhcgwj/, (10.05.2023).

Tablo 1'de görüldüğü üzere, Çin ve ODA ülkeleri arasında birçok alanda işbirliğini güçlendirmek ve derinleştirmek amacıyla çok sayıda üst ve alt düzeyde faaliyet düzenlenmektedir. Çin, ODA ülkeleri ile birçok alanda temaslarını arttırmasından ötürü ODA'daki siyasi ve ekonomik etki alanını daha fazla genişletmektedir. Çin ve ODA ülkeleri arasındaki işbirliği faaliyetlerinin yoğunluğu, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun sıradan bir bölgesel işbirliğinin ötesinde olduğunu göstermektedir.

Tablo 2: Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun Yıllık İşbirliği Temaları

Yıl	Tema
2012	-
2013	-
2014	Yatırım, Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Teşvik Yılı
2015	Turizm İşbirliği Teşvik Yılı
2016	Beşeri Değişimler Yılı
2017	Medya İşbirliği Yılı
2018	Yerel İşbirliği Yılı
2019	Eğitim ve Gençlik Değişim Yılı
2020	Çeşitlendirilmiş Tarımsal İşbirliği Yılı
2021	Yeşil Kalkınma ve Çevre Koruma Yılı
2022	-

Kaynak: Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun Zirve belgelerinden derlenmiştir. Bkz. Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, "Summit Documents", http://www.china-ceec.org/eng/zywj/ldrhhcgwj/, (10.05.2023).

Tablo 2'den de görüldüğü üzere, 2014'den itibaren her bir yıl için özel bir işbirliği teması ilan edilmiştir. Çin ve ODA ülkeleri temsilcileri arasında belirlenen yıllık işbirliği teması ile ilgili karşılıklı faaliyetlerin ve diyaloğun arttırılması ve işbirliğinin derinleştirilmesi hedeflenmiştir. 2022 yılı için özel bir işbirliği teması belirlenmese de 2022 yılı içerisinde çevre, turizm, eğitim ve kültürel mirasın korunması başta olmak üzere Çin ve ODA ülkeleri arasında işbirliğini derinleştirmeye yönelik birçok toplantı ve konferans yapılması planlanmıştır. Bunlar arasında; İkinci Çevre Koruma İşbirliği Bakanlar Konferansı, Üçüncü Lojistik İşbirliği Sekretaryası İrtibat Toplantısı, Yüksek Düzeyli Turizm İşbirliği Konferansı, Üçüncü Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Uzman Forumu, Dokuzuncu Eğitim Politikası Diyaloğu, Sekizinci Üniversiteler ve Kolejler Birliği yer almaktadır. 2023 yılında ise Avrupa Gençlik Geliştirme Forumu, "Geleceğin Köprüsü" Çin-ODA Ülkeleri Gençlik Eğitim ve Değişim Kampı ve ayrıca Dövüş Sanatları Değişim Konferansı gibi çeşitli gençlik ve spor faaliyetleri gerçekleşmiştir.[33]

1.1.2.2. Kendine Has Kurumsallaşma

[33] Chinese Ministry of Foreign Affairs, "Cooperation between China and Central and Eastern European Countries", https://www.fmprc.gov.cn/web/gjhdq_676201/gjhdqzz_681964/zgzdogjhz/1206x0_679932/, (10.05.2023).

Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, kuruluşundan itibaren etkinliğini önemli ölçüde arttırmış ve özellikle Kuşak ve Yol Girişimi'nin gelişimine katkı sağlayan önemli bir siyasi ve ekonomik mekanizma rolü üstlenmiştir.[34] Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun işlerliğinin güçlendirilmesi amacıyla İşbirliği Sekreterliği'nin oluşturulması gibi kurumsallaşmaya yönelik bir dizi ilerleme kaydedilmiştir. Çin Dış İlişkileri Bakanlığı, Nisan 2015'te Çin ve ODA ülkeleri arasında işbirliğinin güçlenmesi için Özel Temsilci atamıştır.[35]

Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu kapsamında oluşturulan farklı işbirliği mekanizmalarında tüm katılımcı ülkelerin ortak görev, yetki ve sorumluluk üstlenmesini ön gören sağlam resmi bir kurumsal düzenleme oluşturulmamıştır. Farklı işbirliği mekanizmalarındaki kurumsal düzenlemeler birbirlerine sıkıca bağlı değildir. Her katılımcı ülke, işbirliği kurumlarına/mekanizmalarına gönüllü olarak katılıp katılmama konusunda karar verebilmektedir.[36] Merkezi koordinasyon mekanizması eksikliği dışında, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, sektörel işbirliği mekanizmaları, yapısı, personeli, bütçesi ve gündemi ile tam teşekküllü bir kurum niteliğinde değildir.[37]

İşbirliği Sekreterliği'nin oluşturulması, Çin ve ODA ülkeleri arasındaki işbirliğinin kurumsallaşması açısından önemli bir gelişmedir. İşbirliği Sekreterliği'nin Çin Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olması ve yürütülmesinde sadece üst düzey Çinli diplomatların sorumlu olması, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun işleyişinin Çin öncülüğünde gerçekleştiğini açıkça ortaya koymaktadır. Çin Dışişleri Bakan Yardımcısı Deng Li, İşbirliği Sekreterliği'nin Genel Sekreterlik görevini yürütürken, Çin Dışişleri Bakanlığı Avrupa İşleri Dairesi Genel Müdürü Wang Lutang ise Yürütme Genel Sekreteri olarak görev yapmaktadır.[38]

İşbirliği Sekreterliği, Çin ve ODA ülkelerinin işbirliği çalışmalarında iletişim ve koordinasyonun sağlanmasından, üst düzey işbirliği faaliyetlerinin

[34] Istenič, ss. 1-2.
[35] Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, "2015 Suzhou Guidelines", 01.11.2015, www.china-ceec.org/eng/zywj/ldrhhcgwj/202112/t20211222_10474159.htm, (Suzhou), (20.03.2022).
[36] Tianping, ss. 176-177.
[37] Justyna Szczudlik, "Seven Years of the 16+1: An Assessment of China's Multilateral Bilateralism in Central Europe", **Asia Visions**, Sayı: 107, 2019, s. 22.
[38] Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, "Secretary-General of the Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries", www.china-ceec.org/eng/msc_1/msz/201610/t20161028_6828842.htm, (03.03.2022).

hazırlanmasından ve bu faaliyetlerde belirlenen ana hatların uygulanmasından sorumludur.[39] İşbirliği Sekreterliği; Bilim ve Teknoloji Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Tarım Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Kültür Bakanlığı ve Dış İlişkileri Bakanlığı da dâhil olmak üzere toplam 24 üye birimden oluşmaktadır.[40]

Yürütme Genel Sekreterliği, Çin dış politikasının temel ilkeleri çerçevesinde ODA ülkeleri ile ikili ilişkileri rapor etmekte, diplomatik temasları yönetmekte ve temsil etmekte ve siyasi ve ekonomik işbirliğini denetlemekte ve koordine etmektedir. Ayrıca Çin'in denizaşırı diplomatik misyonlarının işleyişine rehberlik etmekte ve önemli diplomatik işlevlerin ve belgelerin tercüme edilmesinden sorumludur.[41]

Ulusal Koordinatörler, İşbirliği Sekreterliği ile beraber işbirliğinin koordinasyonundan sorumludur. Ulusal Koordinatörler, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nu güçlendirmek amacıyla ODA ülkeleri tarafından atanmaktadır. Ulusal Koordinatörler; İşbirliği Sekreterliği Genel Sekreteri ve AB kurumlarının temsilcilerinin katılımıyla çeşitli alanlarda işbirliğinin ilerlemesini gözden geçirmek, Zirve öncesi pozisyonları koordine etmek ve Zirve'ye hazırlık yapmak da dâhil olmak üzere çeşitli konularda görüş alışverişinde bulunmak için toplantılar yapmaktadır. Ulusal Koordinatörler Toplantısı'nın ilki Çin'in Pekin kentinde gerçekleşirken 2019 yılında ise on dördüncü toplantı gerçekleşmiştir.[42]

Tablo 3: Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun Kurumsallaşma Gelişimi

İşbirliği Kurumları/Mekanizmaları	**Yıl**	**Ülke**
İşbirliği Sekreterliği	2012	Çin
İş Konseyi	2014	Polonya
Yatırım Teşvik Sekreterliği	2014	Polonya
Yeni İpek Yolu Enstitüsü	2015	Çekya
Enerji Projeleri Diyalog ve İşbirliği Merkezi	2016	Romanya

[39] Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, "About the Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries", 20.11.2013, www.china-ceec.org/eng/msc_1/mscjj/201610/t20161028_6828859.htm, (About the Secretariat), (03.03.2022).

[40] Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, About the Secretariat.

[41] Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, "Executive Secretary-General of the Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries", 21.01.2021, www.china-ceec.org/eng/msc_1/zxmsz/201610/t20161028_6828847.htm, (03.03.2022).

[42] Bkz. Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, "National Coordinators", www.china-ceec.org/eng/zdogjxty_1/zdogjxty/, (04.03.2022).

Çin Ulusal Turizm İdaresi Bölgesel Merkezi	2016	Macaristan
Ormancılık İşbirliği Koordinasyon Mekanizması	2016	Slovenya
Tarım İşbirliğini Geliştirme Derneği	2017	Bulgaristan
Çin-ODAÜ Enstitüsü	2017	Macaristan
Çin Tıbbı Dernekleri ODA Federasyonu	2017	Macaristan
Lojistik İşbirliği Bilgi Platformu Sekreterliği	2017	Letonya
Denizcilik Sorunları Sekreterliği	2017	Polonya
Bankalar Arası Ortaklık	2017	Macaristan
Çin-ODAÜ Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Mekanizması	2017	Hırvatistan
Kültürel İşbirliği Koordinasyon Merkezi	2018	Makedonya
Çin-ODAÜ Yayınevleri Ortaklığı	2018	Çin
Çin-ODAÜ Çevre Koruma İşbirliği Mekanizması	2018	Karadağ
Çin-ODAÜ Avrupa Kütüphane Birliği	2018	Çin
Çin-ODAÜ Küresel Ortaklık Merkezi	2019	Bulgaristan
KOBİ Koordinasyon Mekanizması Web Sitesi	2019	Hırvatistan
Fintech Koordinasyon Merkezi	2019	Litvanya
Çin-ODAÜ Blockchain Mükemmeliyet Merkezi	2019	Slovakya
Çin-ODAÜ Teknoloji Transfer Merkezi	2021	Çin
Çin-ODAÜ Gümrük Bilgi Merkezi	2021	Çin
Çin-ODAÜ Akıllı Şehir Merkezi	Duyuruldu	Karadağ
Çin-ODAÜ Yaratıcı Merkezi	Duyuruldu	Karadağ
Çin-ODAÜ Spor Koordinasyon Mekanizması	Duyuruldu	Hırvatistan Slovenya

Kaynak: Andreja Jaklič ve Marjan Svetličič, "China and Central and Eastern European Countries within '16+1': Group or Bilateral Relations?", **Entrepreneurial Business and Economics Review**, Cilt: 7, Sayı: 2, 2019, s. 92; Bkz. Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, "Archives", http://www.china-ceec.org/eng/, (23.05.2023).

İşbirliği Sekreterliği ve Ulusal Koordinatörler'in oluşturulmasının yanında Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun kurumsal çerçevesini güçlendirecek birçok işbirliği mekanizması oluşturulmuştur. Tablo 3'de görüldüğü üzere, özellikle 2014'den itibaren Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu kapsamında, her ülkenin istek, koşul ve imkânları göz önünde tutularak sekreterlik, dernek ve işbirliği merkezleri gibi birbirleriyle bağlantılı olmayan çok çeşitli işbirliği mekanizmaları kurulmuştur.

Tablo 4: Çin-ODA Ülkeleri Zirve Temaları

2012 Varşova Zirvesi	-
2013 Bükreş Zirvesi	Kazan-Kazan İşbirliği ve Ortak Kalkınma
2014 Belgrad Zirvesi	Yeni İtici Güç, Yeni Platform ve Yeni Motor
2015 Suzhou Zirvesi	Yeni Başlangıç Noktası, Yeni Alan, Yeni Vizyon
2016 Riga Zirvesi	Bağlantı, İnovasyon, Kapsayıcılık ve Ortak Kalkınma
2017 Budapeşte Zirvesi	Ekonomik, Ticari ve Mali İşbirliğinin Derinleştirilmesi ve Karşılıklı Yarar ve Kazan-Kazan Kalkınmayı Teşvik Etmek
2018 Sofya Zirvesi	Açık ve Pratik İşbirliğini Derinleştirmek ve Ortak Refah ve Kalkınmayı Teşvik Etmek
2019 Dubrovnik Zirvesi	Açıklık, İnovasyon ve Ortaklık Köprüsü Kurmak
2021 Pekin Zirvesi	Geleceğe Yönelik Yeni İşbirliği İvmesi Yaratmak ve Yeşil Kalkınmaya Odaklanmak

Kaynak: Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun Zirve belgelerinden derlenmiştir. Bkz. Secretariat for

Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, "Summit Documents", http://www.china-ceec.org/eng/zywj/ldrhhcgwj/, (23.05.2023).

Zirveler, Çin ve ODA ülkeleri arasındaki en üst seviyede gerçekleşen resmi görüşmelerdir. Zirvelere, AB liderleri ya da temsilcileri ve üçüncü ülkeler gözlemci olarak katılabilmektedir.[43] Zirve belgelerinde sergilenen resmi duruş, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun AB-Çin ilişkilerinin bir parçası olduğu yönündedir.[44] Zirve görüşmelerinde, Çin ve ODA ülkeleri arasında işbirliğinin gelişimine yönelik istişarelerde bulunulmakta, önemli çıktılar belirlenmekte, işbirliği sürecinde ortaya çıkan sorunlar ele alınmakta ve sorunlar için çözüm yolları aranmaktadır.[45] Her Zirve sonunda bir işbirliği kılavuzu yayımlanmaktadır. Bu işbirliği kılavuzunda gelecek bir yıl boyunca işbirliğini geliştirmek amacıyla yapılacak faaliyetler ile ilgili bir yol haritası belirlenmektedir. 2014 Belgrad Zirvesi'nden beri işbirliği kılavuzlarının sonunda bir önceki işbirliği kılavuzunda yer alan önlemlerin uygulanmasına ilişkin bilgilere de yer verilmektedir.

2012'de Varşova'da düzenlenen ve Çin ve ODA ülkeleri arasındaki işbirliğinin temellerini atan ilk Zirve'den bu yana, yılda bir kez olmak üzere toplam dokuz kez Zirve gerçekleşmiştir. 2020 yılında Covid-19 salgını sebebiyle Çin ve ODA ülkeleri arasında Zirve düzenlenmemiştir. Son Zirve ise Şubat 2021'de video konferansı ile Pekin'de gerçekleşmiştir.[46] Pekin Zirvesi'ne alışıldığın dışında Çin Başbakanı yerine Çin Devlet Başkanı Jinping liderlik etmiştir. Pekin Zirvesi'nde, Çin ve ODA ülkeleri arasında işbirliğinin gelişimi için altı işbirliği başlığı altında toplam otuz beş işbirliği önlemini içeren 2021 Çin-ODA İşbirliği Pekin Faaliyet Planı yayımlanmıştır. Bu altı işbirliği bölümü, planlama ve koordinasyon; ticaret ve yatırım; anti-salgın ve sağlık işbirliği; bağlantı, yenilikçi teknoloji ve enerji; çevre

[43] Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, "The Medium-Term Agenda for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries", 24.11.2015, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/201511/t20151124_679424.html, (Medium Term), (04.03.2022).
[44] Richard Q. Turcsanyi, "What to Expect at the 2018 China-CEE 16+1 Summit", **The Diplomat**, 06.06.2018, https://thediplomat.com/2018/07/what-to-expect-at-the-2018-china-cee-161-summit/, (04.03.2022).
[45] Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, Medium Term.
[46] Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, Medium Term.

koruma, tarım, gıda sanayi ve ormancılık; halklar arası ve kültürel değişimler; eğitim, spor, gençlik ve yerel işbirliğinden ibarettir.[47]

Pekin Zirvesi'ne Estonya, Letonya, Litvanya, Bulgaristan, Romanya ve Slovenya'nın devlet liderleri yerine bakanları katılım göstermiştir. Litvanya, Pekin Zirvesi'nden kısa bir süre sonra Çin pazarına erişiminin gelişememesini ve Çin ile işbirliğinin ticaret faydasının beklenilenin çok altında kalmasını gerekçe göstererek Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'ndan ayrılma kararı almıştır.[48] [49] Litvanya'nın ardından Letonya ve Estonya da bölgesel işbirliğinden ayrılma kararı almıştır. Bu durum, esasen bu ülkelerin Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na yönelik ilgisinin azaldığını göstermektedir.

1.1.2.3. Çok İşlevli Düzenleme ve İyi Planlanmış Çerçeve

Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, Çin'in ODA ülkeleri ile ilişkilerini güçlendirmek ve birçok sektörde işbirliğini derinleştirmek amacıyla ortak paylaşımlarda bulunduğu ve kararlar aldığı bir girişim olarak dikkat çekmektedir. Çin'e göre, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun işlevi, salt Çin ve ODA ülkeleri arasındaki ikili ve çok taraflı işbirliğini derinleştirmek değil aynı zamanda Çin-AB ilişkilerinin gelişmesine de katkı sunmaktadır. Çinli devlet temsilcileri, özellikle Zirve konuşmalarında ve bakan toplantılarında bu ifadeleri sürekli yinelemektedir. AB, Çin konusunda güçlü, açık ve tek bir ses yansıtmak istemekte ve Çin'in ODA bölgesinde artan etkisinden rahatsız olmaktadır.[50] Özellikle 2018 Sofya Zirvesi

[47] Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, "2021 Beijing of List Activities", 30.04.2021, http://www.china-ceec.org/eng/zywj/ldrhhcgwj/202112/t20211222_10474168.htm, (19.02.2022).
[48] Reid Standish, "Chinese Summit Gets Chilly Reception from Central, Eastern European Countries", Radio Free Europe Radio Liberty, 09.02.2021, https://www.rferl.org/a/chinese-summit-gets-chilly-reception-from-central-eastern-european-countries/31094507.html, (03.03.2022).
[49] Kinling Lo, "Lithuania Quit 17+1 Because Access to Chinese Market Did Not Improve, Its Envoy Says", **SCMP**, 01.06.2021, https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3135522/lithuania-quit-171-because-access-chinese-market-did-not, (Lithuania Quit), (24.08.2021).
[50] European Commission, "Elements for a New Strategy on China", Joint Communication on the European Parliament and the Council, Join (2016) 30 final, Brussels, 22.06.2016, https://eeas.europa.eu/archives/docs/china/docs/joint_communication_to_the_european_parliament_and_the_council_-_elements_for_a_new_eu_strategy_on_china.pdf, (04.03.2022), s. 4.

sonrası ODA ülkeleri, AB ve gözlemciler, Çin ile işbirliğinin etkilerini daha fazla sorgulamaya başlamıştır.[51]

Tablo 5: Varşova Zirvesi On İki Önlem Belgesi

1. Çin ve katılımcı ODA ülkeleri arasında işbirliğinin sağlanması, taraflar arasında lider toplantıları ve iş forumlarının düzenlenmesi ve alınan işbirliği kararlarının uygulanmasından ve koordinasyonundan sorumlu olacak Çin Dışişleri Bakanlığı bünyesinde bir sekreterlik kurulması
2. Yeşil ekonomi, altyapı, yüksek ve yeni teknolojiler gibi alanlarda işbirliği projeleri gerçekleştirmek amacıyla 10 milyar ABD doları tutarında ve imtiyazlı krediler içeren özel bir kredi hattı oluşturulması
3. Taraflar arasında ilk aşamada 500 milyon ABD doları (dolar) toplama hedefiyle bir yatırım işbirliği fonu kurulması
4. ODA ülkelerine ticaret ve yatırımlar için teşvikler oluşturulması ve 2015 yılına kadar karşılıklı ticaret hacminin 100 milyar dolara çıkarılması
5. Çinli işletmelerin, ODA ülkelerinin ihtiyaçları doğrultusunda gelecek beş yıl içerisinde her ülkede ekonomik ve teknolojik bölgeler oluşturması
6. Sınır ötesi ticaret için yerel para birimi anlaşması, para takası ve banka şubelerinin açılması gibi mali işbirliği destek ve hizmetlerinin geliştirilmesi
7. Çin ve ODA ülkeleri arasında ulaşım ağının inşası konusunda uzman bir danışma komitesinin kurulması ve bölgesel karayolu ve demiryolu ağlarının inşasının araştırılması
8. 2013 yılında Çin ve ODA ülkeleri arasında kültürel işbirliğinin gelişimi için kültürel etkinliklerin düzenlenmesi
9. Gelecek beş yıl içerisinde Çin tarafından ODA ülkelerinden toplam beş bin öğrenciye burs verilmesi, bin öğrenciye Çince öğretilmesi; taraflar arasında öğrenci değişimi ve ortak akademik araştırmaların gelişiminin ve ayrıca katılımcı ülkelerde Konfüçyüs enstitülerinin ve Konfüçyüs sınıfları programının desteklenmesi
10. Karşılıklı iş tanıtımının ve ortak turizm destinasyonun gelişimi için Çin ve diğer katılımcı ülkeler arasında bir turizm tanıtım ittifakı kurulması
11. Çin ve ODA ülkeleri arasındaki ikili ilişkiler üzerine bir araştırma fonu oluşturulması
12. Çinli ve ODA ülkelerinin genç temsilcilerinin davet edileceği Genç Siyasi Liderler Forumu'nun gerçekleştirilmesi

Kaynak: Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, "Twelve Measures", 2012, http://www.china-ceec.org/eng/zywj/ldrhhcgwj/202112/t20211222_10474153.htm, (05.03.2022).

Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun hedef odaklı iyi planlanmış bir çerçevesinin olduğu söylenebilir. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun temel çerçevesi, 2012 Varşova Zirvesi'nde Çin Başbakanı tarafından öne sürülen on iki önlem belgesi doğrultusunda şekillendirilmiştir. Çin devleti tarafından tek taraflı olarak hazırlanan on iki önlem belgesi, ODA ülkelerinin yasal çerçeveleri, ekonomik gelişmişlik seviyeleri ve özel koşul ve durumları dikkate alınmadan oluşturulmuştur. Bu bağlamda, Çin devletinin, ODA'yı bir özneden çok bir blok ve nesne olarak ele

[51] Andreja Jaklič ve Marjan Svetličič, "China and Central and Eastern European Countries within '16+1': Group or Bilateral Relations?", **Entrepreneurial Business and Economics Review**, Cilt: 7, Sayı: 2, 2019, s. 85.

aldığı söylenebilir. On iki önlem belgesi oluşturulurken, ODA ülkelerine gerektiği halde danışılmamıştır.[52] Bu durum, bu ülkelerin Çin tarafından sunulan önlemleri kabul etmek durumunda kaldığını göstermektir. On iki önlem belgesi Çin tarafından tek taraflı bir şekilde oluşturulsa da ODA ülkelerinin devlet liderleri, özellikle yatırım beklentileri sebebiyle Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun temelini atan ve işbirliğinin sonraki adımlarını tasarlayan on iki önlem belgesinden övgü ile bahsetmiş ve kabul etmiştir.

Tablo 5'de görüldüğü üzere, on iki önlem belgesinde, ODA ülkeleri ile işbirliğinin mali arka planının oluşturulması amacıyla, yeşil ekonomi, altyapı, yüksek teknoloji alanlarında gerçekleşecek işbirliği projeleri için 10 milyar dolar tutarında imtiyazlı bir kredi hattının oluşturulması öngörülmüştür. Taraflar arasında ilk aşamada 500 milyon dolar toplama hedefiyle bir Yatırım İşbirliği Fonu'nun kurulması ve ODA ülkelerinde Çinli şirketler için özel ekonomik bölgelerin oluşturulması hedeflenmiştir.[53]

Çin özellikle Kuşak ve Yol Girişimi'nin başarısı için altyapı ve ulaşım ağlarının gelişimine önem vermesinden dolayı on iki önlem belgesi içerisinde ODA bölgesinde ulaşım ağının inşası konusunda uzman bir danışma komitesinin kurulmasına da yer verilmiştir. On iki önlem belgesinde, teknoloji, kültür, eğitim ve turizm gibi birçok sektörde işbirliği mekanizmalarının gelişiminin teşvik edilmesi hedeflenmiştir.

Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu kapsamında oluşturulan işbirliği mekanizmaları aracılığıyla, taraflar arasındaki işbirliğinin işleyişi etkin bir şekilde sürdürülebilmektedir.[54] Ticaret ve yatırım, teknoloji ve yenilik, altyapı ve bağlantı, tarım ve ormancılık ve sağlık gibi öncelikli sektörlerde değişimi ve gelişimi teşvik etmek amacıyla tasarlanmış sektörel işbirliği mekanizmaları, Çin-ODAÜ İşbirliği

[52] Szczudlik, s. 8.
[53] Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, "Twelve Measures", 2012, http://www.china-ceec.org/eng/zywj/ldrhhcgwj/202112/t20211222_10474153.htm, (05.03.2022).
[54] Tianping, s. 180.

Platformu'nun çerçevesinin önemli unsurlarıdır.[55] Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, Çin öncülüğünde başlatılan çok taraflı platformların tüm tipik özelliklerine sahiptir.[56]

Tablo 6: Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun Yapısal Çerçevesi

Zirve			
İşbirliği Sekreterliği	Özel Temsilci	Ulusal Koordinatörler	Bakanlar Konferansı

Halklar arası Temas	Ticaret ve Yatırım	Bağlantı	Teknoloji ve Yenilik	Tarım ve Ormancılık İşbirliği	Sağlık İşbirliği	Siyasi Partiler İşbirliği	Yerel Düzeyde İşbirliği	Diğer Sektörel İşbirliği

Kaynak: Lilei Song ve Dragan Pavlićević, "China's Multilayered Multilateralism: A Case Study of China and Central and Eastern Europe Cooperation Framework", **Chinese Political Science Review**, Cilt: 4, Sayı: 103, 2019, s. 285.

Tablo 6'da görüldüğü üzere, Zirve görüşmeleri, İşbirliği Sekreterliği, bakan toplantıları, ulusal koordinatör toplantıları, yerel düzeyde gerçekleşen görüşmeler ve ayrıca çeşitli sektörleri kapsayan çok sayıda işbirliği mekanizmaları Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun iyi çerçevelenmiş bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

1.2. ALT BÖLGESEL POLİTİKASI

ODA ülkelerinin çoğu komünist bir geçmişe sahip olsa da esasen bu ülkeler, birbirinden farklı coğrafi ve kültürel ortama, ekonomik gelişmişliğe ve siyasi şartlara sahiptir. Bu durum, Çin devletinin, benzer imkân ve özelliklere sahip Vişegrad Grubu, Baltık ülkeleri ve Batı Balkanlar gibi alt-bölgesel ülke gruplarına yönelik özel temaslar kurmasına zemin hazırlamıştır. Bu temaslar, Çin'in belirli bir bölgeyle ilişkilerini daha etkin ve daha etkili bir şekilde yönetmesi ve özel işbirliği alanları geliştirmesi açısından önem arz etmektedir.

Çin'in alt-bölgesel düzeydeki yaklaşımı, bölgesel düzeydeki gibi kurumsallaşmış bir yapıya sahip değildir. Alt-bölgesel düzeydeki Çin temasları, özellikle ortak bir paydada buluşan belirli bir ülke grubu ile belirli alanlarda özel

[55] Song ve Pavlićević, ss. 286-288.
[56] Jakub Jakóbowski, "Chinese-led Regional Multilateralism in Central and Eastern Europe, Africa and Latin America: 16 + 1, FOCAC, and CCF", **Journal of Contemporary China,** Cilt: 27, Sayı: 113, 2018, ss. 659–673.

işbirliği oluşturmak için önemli işlevler görmektedir. Çin ve ODA ülkeleri arasında hem ikili hem de bölgesel işbirliğinin güçlenmesini takviye etmektedir.[57]

1.2.1. Çin'in Vişegrad Grubu'na Yönelik Politikası

Vişegrad Grubu, bir dizi çıkar alanında beraber hareket etme amacıyla Polonya, Macaristan, Slovakya ve Çekya (Vişegrad ülkeleri) tarafından sürdürülen ekonomik, siyasi ve kültürel bir ittifaktır.[58] Vişegrad Grubu, ekonomik işbirliğini geliştirmeyi, dini gelenekleri, kültürel ve entelektüel değerleri korumayı, komşu ülkeler ile ekonomik, siyasi ve kültürel bağları güçlendirmeyi ve Orta Avrupa'da istikrarı sağlamayı hedeflemektedir. Vişegrad Grubu, AB içerisinde bölücü bir imajının oluşmaması için, Avrupa bütünleşmesine alternatif olarak oluşturulmadığını ve Avrupa'nın her yerinde demokratik gelişimi desteklediğini ve AB içerisinde Orta Avrupa'da güçlenen işbirliği aracılığı ile istikrarı arttıracağını vurgulamaktadır.[59]

Vişegrad Grubu, AB içerisinde yükselen piyasaları ve dinamik gücü ile dikkat çekmektedir. Vişegrad Grubu, AB toplam nüfusunun %14,2'sini oluşturmaktadır.[60] Vişegrad Grubu'nun toplam nüfus potansiyeli AB karar alma sürecinde önemli rol oynamaktadır. Vişegrad ülkelerinin devlet liderleri, ortak çıkarlarını korumak ve AB çok yıllı mali çerçevesi, AB uyum politikaları ve AB Dış Eylem Servisi'ne atamalar gibi belirli konularda görüş alışverişinde bulunmak için genellikle AB Zirvelerinden önce bir araya gelmektedir.[61]

Vişegrad ülkelerinin AB karar alma sürecinde etkin bir rol oynaması, Çin'in bu ülkeler ile ilişkilerini geliştirmesi için çekici bir unsurdur. Çin devleti, özellikle siyasi ilişkilerini güçlendirdiği AB üyesi ODA ülkelerinin AB içerisinde Çin lehine yapıcı bir rol üstlenmesini arzulamaktadır. Bir başka deyişle, Çin, yakın siyasi ilişkiler kurduğu üye ülkelerin Çin-AB ilişkilerinin seyrinin şekillenmesinde etkili olacağına inanmaktadır. Ayrıca Çin, ekonomik yükselişinin sürdürebilirliği açısından uzun vadeli stratejik hedeflerini gerçekleştirebilmek için Vişegrad ülkeleri ile sağlam

[57] Song ve Pavlićević, ss. 287-288.
[58] Visegrad Group, "About the Visegrad Group", https://www.visegradgroup.eu/about, (11.03.2022).
[59] Visegrad Group, "Aims and Structure", https://www.visegradgroup.eu/about/aims-and-structure, (Aims) (11.03.2022).
[60] Council of European Union, "EU Voting Calculator", https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/voting-system/voting-calculator/, (05.04.2022).
[61] Song ve Pavlićević, s. 288.

siyasi ilişkiler kurma arzusu içerisindedir. Vişegrad ülkelerinden özellikle Polonya, Çekya ve Macaristan'ın stratejik konumları, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'nin Batı Avrupa'ya uzanan ayağının gelişimi açısından oldukça önem arz etmektedir.

Vişegrad Grubu'nun "V4+" işbirliği formatı, gerek AB üyesi ülkelerle gerekse AB üyesi olmayan ülkelerle özel işbirliği yapmak için en üst düzeyde siyasi diyalog ortamının oluşmasını sağlamaktadır. V4+Bulgaristan ve Romanya, V4+İsveç, V4+Slovenya ve V4+Avusturya gibi AB üyesi ülkelerle oluşturulan işbirliği formatları, esas olarak AB içindeki politika koordinasyonuna odaklanmaktadır. V4+Japonya, V4+Güney Kore ve V4+Birleşik Krallık gibi işbirliği formatları ise Vişegrad Grubu'nun AB dışındaki ülkelerle işbirliğini güçlendirmek amacıyla başlattığı oluşumlardır. V4+Japonya ve V4+Güney Kore formatı, Vişegrad Grubu ve Asya ülkeleri arasındaki en gelişmiş işbirliği oluşumları olarak dikkat çekmektedir. V4+Japonya işbirliği formatı; kalkınma yardımı, KOBİ'lerin desteklenmesi, iklim değişikliği, enerji, bilim, inovasyon, güvenlik ve uluslararası meseleler gibi çeşitli alan ve konular üzerinde istişarelerin yapıldığı çok yönlü ve olgun bir işbirliği oluşumudur. V4+ Güney Kore işbirliği formatı ise V4+Japonya'ya nazaran kapsamı daha düşük olan bir işbirliği platformudur.[62]

AB, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'ndan endişelendiği gibi V4+Japonya ve V4+Güney Kore işbirliklerinden endişe duymamaktadır. Özellikle V4+Japonya işbirliği formatının başarılı gelişiminin, Çin ve Vişegrad Grubu arasındaki temasların arttırılması açısından motive edici olduğu söylenebilir. Çin ve Vişegrad Grubu arasında ilk resmi üst düzey temas, dış işlerden sorumlu çalışma gruplarının Mayıs 2015'de Slovakya'da bir araya gelmesiyle gerçekleşmiştir. Eylül 2015'te ise V4+Çin yetkilileri arasında "Küçük İşletme Fikri Mülkiyet ve İş Forumu" Pekin'de düzenlenmiştir.[63] Çin ve Vişegrad Grubu arasında düzenlenen etkinliklerin odak noktası ekonomi üzerine olmuştur.

Çin ve Vişegrad Grubu arasında ilk siyasi istişare, Mart 2018'de dönemin Çin Dış İlişkileri Bakanı Wang Yi ile Vişegrad Grubu ülkelerinin dışişleri temsilcileri arasında Pekin'de yapılan resmi toplantı ile gerçekleşmiştir. Toplantı konuşmasında

[62] Klára Dubravčíková ve diğerleri, "Prospects for Developing the V4+China Cooperation Platform" CEIAS, 29.10.2019, https://ceias.eu/wp-content/uploads/2019/10/V4-China-cooperation_FINAL.pdf, (01.04.2022), ss. 2-11.
[63] Song ve Pavlićević, ss. 287-290.

Wang Yi, Vişegrad Grubu'nun Kuşak ve Yol Girişimi'nin ortak inşasına katkıda bulunduğunu ve Çin ile beraber ortak kazanç elde ettiğini açıklamıştır. Ayrıca Vişegrad Grubu'nun Çin-Avrupa ilişkilerinde yapıcı bir rol oynayabileceğini ve Avrupa'yı Çin'e karşı daha ılımlı ve dostane politikalar oluşturmaya teşvik etmede önemli bir görev üstlenebileceğini vurgulamış ve Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nda lider bir rol üstlenmesi gerektiğinin altını çizmiştir.[64] Çin ve Vişegrad Grubu arasındaki bakanlık düzeyindeki bu görüşme, ilişkilerin geleceği için umut vaat etse de taraflar arasındaki siyasi ilişkiler henüz en üst seviyeye çıkamamıştır.

V4+Çin işbirliğinin ileri düzeyde resmileşememesinin sebebi olarak Macaristan hariç diğer Vişegrad ülkelerinin Çin ile işbirliği yapma isteğinin yıllar içerisinde azalmış olması gösterilebilir. Polonya başta olmak üzere Vişegrad ülkeleri, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun oluşum sürecini kuvvetli bir şekilde desteklemiştir. Fakat Macaristan hariç Vişegrad ülkelerinin, Çin ile siyasi ilişkilerini derinleştirememesinden ve Çin ile işbirliğinden ekonomik kazanımlarının düşük kalmasından dolayı Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na ilgileri azalmıştır. Esasen güçlü bir potansiyel V4+Çin işbirliği formatı, Vişegrad ülkelerinin Çin politikalarını koordine etmek için önemli alternatifler yaratabilir.[65]

Vişegrad ülkelerinin Çin'e karşı tutarlı ve tek bir politika benimsediğini söylemek mümkün değildir. Hükümet değişiklikleri ve özellikle ABD ile ikili ilişkiler, bu ülkelerin Çin ile siyasi ilişkilerinin seyrini etkileyebilmektedir. Ekonomik beklentiler ve çıkarlar, Çin ile ilişkilerinde ön plana çıkan hususlardır. Vişegrad ülkelerinden özellikle Macaristan, 2010'dan itibaren Çin ile siyasi ve ekonomik ikili ilişkilerini istikrarlı bir şekilde en fazla derinleştiren ülke olarak dikkat çekmektedir. Çekya'nın ise Çin ile ilişkileri inişli ve çıkışlı bir seyir izlemiştir. Slovakya ise uzun soluklu Fico hükümeti boyunca Çin ile ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik olumlu söylemlerde bulunsa da ikili işbirliğinin gelişimi için yeterince çaba göstermemiştir. Özellikle 2020 seçimlerini sosyal demokratların kaybetmesi sonrası yeni Slovak hükümeti, AB ülkeleri arasından Çin'i en çok eleştiren ülkelerden birisi haline gelmiştir. Vişegrad ülkelerinden Polonya ise

[64] Embassy of People's Republic of China in the Federal Republic of Nigeria, "Wang Yi Meets with Deputy Foreign Ministers of V4 Countries", 23.03.2018, https://www.fmprc.gov.cn/ce/ceng/eng/zgxw/t1545685.htm, (01.04.2022).
[65] Dubravčíková ve diğerleri, ss. 2-20.

başlangıçta Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu oluşumunu kuvvetli bir şekilde desteklese de işbirliğinin ilerleyen yıllarında iktidara gelen siyasi partilerin dış politika da özellikle Rusya karşıtı ve ABD destekçisi olması sebebiyle Çin ile ilişkilerini yeterince geliştirememiştir. Macaristan hariç Vişegrad ülkelerinin Çin ile siyasi ilişkilerini istikrarlı bir şekilde güçlendirememesinin, V4+Çin işbirliğinin derinleşmesini olumsuz yönde etkilediği öne sürülebilir.

1.2.2. Çin'in Batı Balkanlara Yönelik Politikası

Avrupa kıtasının en sorunlu kısmı olan Balkanlar, Avrupa tarihinin başladığı yerler olarak kabul edilmektedir. Balkanlar/Balkan yarım adasının tam olarak kapsadığı coğrafi alan ile ilgili evrensel bir uzlaşı olmasa da Balkanlar, Avrupa'nın doğu Akdeniz'e uzanan kısmı olarak nitelendirilebilir.[66] Balkanlar'ın Romanya, Bosna Hersek, Bulgaristan, Slovenya Kosova, Karadağ, Kuzey Makedonya, Arnavutluk, Hırvatistan ve Sırbistan'ın tamamını veya bir kısmını içerdiği öne sürülebilir. Türkiye ve Yunanistan'ın da bazı kısımlarının Balkan yarımadası içerisinde kaldığını söylemek mümkündür. Batı Balkanlar'ın ise Sırbistan, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Karadağ, Kosova, Kuzey Makedonya'dan ibaret olduğu ileri sürülebilir.

Jeostratejik öneme sahip Balkanlar, gelişmiş Avrupa ülkelerindeki pazarlara açılan kapıdır. Kosova hariç tüm Balkan ülkeleri, (Bosna Hersek, Karadağ, Arnavutluk, Sırbistan, Kuzey Makedonya, Hırvatistan, Slovenya, Romanya ve Bulgaristan) Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na katılım göstermiştir. Çin, Kosova'yı bağımsız bir devlet olarak tanımamasından dolayı Kosova, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na dâhil edilmemiştir. Bosna Hersek, Arnavutluk, Karadağ, Sırbistan ve Kuzey Makedonya, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na dâhil olup AB üyesi olmayan beş Batı Balkan ülkesidir. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu kapsamında, bu beş ülke için ayrı bir resmi alt grup oluşturulmamıştır. Çin, diğer ODA ülkelerine kıyasla başta Sırbistan olmak üzere Batı Balkan ülkeleri ile ağırlıklı olarak ulaştırma ve enerji altyapı inşaatı üzerine daha yoğun işbirliği faaliyetleri yürütmektedir.

[66] İbrahim A. Arısoy, "Balkan Paradoksu: Bir Parçalanma ve Bütünleşme Alanı Olarak Güneydoğu Avrupa", **Avrasya Etüdler**, Cilt: 43, Sayı: 1, 2013, ss. 81-82.

Dolayısıyla Çin'in Batı Balkanlar'daki varlığı ve etki alanı özellikle sağladığı ulaştırma ve enerji altyapı finansmanları ile artış göstermektedir.[67]

Çin ve AB üyesi olmayan Balkan ülkeleri arasındaki projelerin rekabet kurallarını ihlal etmesi ve yolsuzluk riski taşıması gerekçesiyle, bu projeler özellikle AB tarafından eleştirilmektedir. Sırp siyaset bilimci Novaković (2020), bu ülkelerdeki Çin kredileri ile desteklenen projelerin inşaat ihalelerinin Çinli şirketlere verildiğini, proje inşaatında gerekli olan ürün ve materyallerin Çin'den temin edildiğini ve bazı durumlarda ilgili projelerde Çinli işçilerin çalıştırıldığını öne sürmektedir.[68]

Çin, Batı Balkan ülkeleri gibi genel itibariyle demokrasi ve hukukun üstünlüğü zayıf olduğu gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelere kömürle çalışan elektrik terminali inşası için finansman sağlamaktadır. Özellikle Sırbistan, Kosova ve Bosna Hersek elektrik enerjisi üretimi için ağırlıklı olarak kömür kullanmaktadır. Bu üç ülke, 1950 ve 1980 yılları arasında çok sayıda kömür yakıtlı termik elektrik santralleri inşa etmiştir.[69] Çin, yurtdışında kömür enerjisi finansmanını durdurmaya yönelik taahhütlerde bulunmasına rağmen Çin bankaları ve Çin devletine ait şirketler, başta Bosna Hersek ve Sırbistan olmak üzere Batı Balkanlar'da kömürlü termik santrallerinin inşası için finansman sağlamaya devam etmektedir.[70]

Çin bankaları, uzun yıllar kömür finansmanı konusunda Avrupa İmar Kalkınma Bankası, Avrupa Yatırım Bankası ve Alman Kalkınma Bankası gibi Batılı bankalar ile rekabet etmiştir. Batılı bankalar, 2010 yılından itibaren AB'nin sürdürülebilir enerji hedefleri doğrultusunda hareket ederek kömür santralleri için kredi vermekten kaçınmaya başlamıştır. Çin, halen Batı Balkan bölgesinin kömür sektörünün genişlemesi için finansman sağlayan ender ülkelerden birisi olarak dikkat çekmektedir. Çin'in bu tutumunun, AB öncülüğünde Avrupa'nın geri kalanında sürdürülen yenilenebilir enerjiye geçişi yavaşlattığı ve aynı zamanda Avrupa'da SO2

[67] Song ve Pavlićević, s. 290.
[68] Igor Novaković, "China in the Western Balkans Energy Sector: Between Development and Ecological Concerns", **European Western Balkans**, 02.11.2020, https://europeanwesternbalkans.com/2020/11/02/china-in-the-western-balkans-energy-sector-between-development-and-ecological-concerns/, (Balkans Energy), (15.06.2022).
[69] Novaković, Balkans Energy.
[70] Wawa Wang ve Nils Resare, "Despite Xi's Pledge, China Is Financing Coal Power Plants in Bosnia and Herzegovina", **The Diplomat**, 30.11.2021, https://thediplomat.com/2021/12/despite-xis-pledge-china-is-financing-coal-power-plants-in-bosnia-and-herzegovina/, (Xi's Pledge), (15.06.2022).

emisyonlarının artmasına zemin hazırladığı söylenebilir.[71] Enerji altyapı projeleri dışında Çin'in Balkanlardaki etki alanını arttıran bir diğer etkili yöntemi ise bölge ülkelerinin stratejik öneme sahip limanlarına yaptığı yatırımlardır.

Kuşak ve Yol Girişimi'nin gelişimi açısından Çin için Batı Balkanlardaki en önemli ülke Sırbistan'dır. Taraflar arasındaki istikrarlı ikili ilişkiler, sıkı bağlar ve birçok alanda artan işbirliği Sırbistan'ı Çin'in Avrupa'daki yeni merkezi haline getirmiştir. Kuzey Makedonya ve Bosna Hersek'in, Çin ile yoğun siyasi ilişkileri olmasa da genel itibariyle Çin'e yönelik tutumları ılımlıdır. Sırbistan Cumhurbaşkanı Vucic gibi, dönemin Makedonya Başbakanı Zaev de Covid-19 salgını mücadelesi için Çin'den gelen yardımları memnuniyetle karşılamıştır. Zaev'e göre, Kuzey Makedonya'da pandemi ile mücadele edilebilmesi için Çin tarafından toplu aşılamaya destek verilmesi, iki ülke arasındaki dostane ilişkileri yansıtan iyi bir örnektir.[72] Zaev, Çin ile işbirliğinin geliştirilmesi konusunda istekli bir profil çizse de Kuzey Makedonya Mart 2020'de Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü'ne (NATO) dâhil olmuş ve 2020'de ABD ile 5G güvenlik sorunlarına ilişkin Çinli teknoloji şirketlerine karşı başlatılan "Temiz Ağ" girişimi mutabakat zaptını imzalamıştır. Karadağ ve Çin ilişkileri ise 2020 yılında Sosyalist Demokrat Parti'nin otuz yıldır süren hâkimiyetinin son bulmasının ardından zayıflamaya başlamıştır. Yeni hükümetin Batı destekçisi tutumu ve özellikle Bar-Boljare otoyolunun yüksek maliyeti nedeniyle Çin'e olan dış borcun aşırı artması Arnavutluk'un Çin'e ilgisinin azalmasını tetiklemiştir.[73]

1.2.3. Çin'in Baltık Bölgesine Yönelik Politikası

Baltık ülkeleri, Avrupa'nın kuzeydoğu bölgesinde ve Baltık Denizi'nin doğu kıyılarında yer alan Estonya, Letonya ve Litvanya'ndan ibarettir. AB'nin Rusya ile sınırındaki bu üç ülke, 1991 yılında Sovyetler Birliği'nden ayrılarak

[71] Igor Rogelja, "Why the Balkans is Struggling to Kick Coal", **China Dialogue**, 20.04.2020, https://chinadialogue.net/en/energy/11969-why-the-balkans-is-struggling-to-kick-coal/, (Balkans), (20.06.2022).
[72] "North Macedonia's PM Receives First Shot of Chinese-Made COVID-19 Vaccine", **Xınhuanet,** 07.05.2021, www.xinhuanet.com/english/2021-05/07/c_139930542.htm, (20.05.2022).
[73] Jovana Bogojević, "Montenegro's Growing Distance from China", CHOICE, 06.05.2022, https://chinaobservers.eu/montenegros-growing-distance-from-china/, (20.08.2022).

bağımsızlıklarını ilan etmiştir.[74] Bağımsızlıklarını kazanmalarının ardından Batı ile uyum sağlamak, bu ülkelerin dış politikalarındaki öncelik konusu olmuştur. Bu doğrultuda, Letonya, Litvanya ve Estonya, 2004 yılında AB ve NATO üyelik statüsü almıştır.[75]

Baltık ülkelerinin tarihi, coğrafyası, büyüklükleri, ekonomik yapıları ve demografileri birbirleri ile büyük benzerlik göstermektedir. Ekonomik gelişmişlik açısından aralarında büyük farklılık olmasa da Baltık ülkeleri arasından en zengin ve en gelişmiş olanı Baltık Kaplanı olarak nitelendirilen Estonya'dır. Baltık ülkeleri, ekonomilerinin büyümesi sonucunda Baltık bölgesinin bir bütün olarak gelişeceğini düşünmektedir. Baltık ülkeleri, Batı Avrupa ülkelerinin gelişmişlik seviyesine kademeli bir şekilde yakınlaşmasına rağmen bu ülkeler halen özellikle yüksek teknoloji ürünlerin üretiminde uzmanlaşamamıştır.[76] [77] [78]

Baltık ülkeleri, Avrupa İskandinav bölgesi, AB ülkeleri ve Bağımsız Devletler Topluluğu'nun bağlantı merkezinde yer almasından dolayı jeostratejik öneme sahip ülkelerdir. Baltık devletleri, deniz ve kara yoluyla gelen Çin mallarının, Avrupa pazarlarına hızlı erişimi için gelişmiş ulaşım ağına ihtiyaç duymaktadır. Avrasya ticareti için ulaşım ve lojistik merkezi olma potansiyeline sahip Baltık ülkelerinin Sovyet döneminden miras kalan ağırlıklı olarak Doğu-Batı ekseninde uzanan ulaşım altyapısı sebebiyle bu ülkeler Kıta Avrupası'nın geri kalanından nispeten izole kalmaktadır. Baltık devletlerinin demiryolu ve karayolu altyapıları, henüz ekonomik ve askeri sevkiyat ihtiyaçları için yeterli seviyede değildir.[79]

Baltık ülkeleri, ulaştırma alanı haricinde dijitalleşme alanında da kaynak ve altyapı gelişimine ihtiyaç duymakta ve dijital altyapılarını iyileştirmek için çabalamaktadır. Çin, Baltık ülkelerinin ulaştırma ve dijitalleşme sektöründeki

---

[74] Baltic Defense College, "Restoration of Independence in the Baltics", https://www.baltdefcol.org/1243, (20.08.2022).

[75] Estonian Atlantic Treaty Organization, "NATO Member States", https://www.eata.ee/en/nato-2/nato-member-states/, (20.08.2022).

[76] Aurélien Poissonnier, "The Baltics: Three Countries, One Economy?" European Economy, Economic Brief 024, 2017, https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/baltics-three-countries-one-economy_en , (10.08.2022), ss. 1-9.

[77] Michał Kowalczyk, "Are Baltic States Still Baltic Tigers?", **Obserwatorfinansowy.pl**, 31.07.2017, https://www.obserwatorfinansowy.pl/in-english/macroeconomics/are-baltic-states-still-baltic-tigers/, (20.08.2022).

[78] Poissonnier, ss. 1-9.

[79] Matthew Thomas, "The Current Status of Transportation Infrastructure in the Baltics", Foreign Policy Research Institute (FPRI), 17.04.2020, https://www.fpri.org/article/2020/04/the-current-status-of-transportation-infrastructure-in-the-baltics/, (21.04.2022).

eksiklerini giderebilecek potansiyele sahip olmasından ötürü ulaşım ve yüksek teknolojide işbirliği, 2010 yılından günümüze kadar Çin-Baltık ilişkilerinin odak noktası olmuştur. Çin ve Baltık ülkeleri arasındaki finansal hizmetlerin teknolojik yazılımlar ile gelişmesi amacıyla Çin-ODAÜ Fintech Koordinasyon Merkezi 2019 yılında Litvanya'da kurulmuştur.[80] [81] Baltık ülkelerinin Çin ile işbirliği boyunca öncelikli hedefi, Çin'in teknolojik gelişimi ile kendilerinin yüksek eğitimli işgücünün, düşük üretim maliyetlerinin ve dijital yönelimlerinin birleştirilmesiyle teknoloji sektörlerinde yüksek katma değerli bir işbirliği kurmak olmuştur.[82]

Litvanya 2016 yılında, Estonya ve Letonya ise 2017 yılında Çin ile mutabakat zaptı imzalayarak resmen Kuşak ve Yol Girişimi'ne dâhil olmuştur.[83] Dönemin Estonya Girişimcilik ve Bilgi Teknolojileri Bakanı Urve Palo, Kasım 2017'de Çin ile ikili işbirliğini geliştirmek amacıyla üç anlaşma imzalamıştır. İmzalanan ilk anlaşma, Kuşak ve Yol Girişimi mutabakat zaptı anlaşmasıdır. Palo, bu anlaşmanın yeni yatırımları beraberinde getireceğini ve Varşova'yı, Kaunas, Riga ve Tallin üzerinden Helsinki'ye bağlamayı amaçlayan ve 2026 yılında bitirilmesi planlanan Rail Baltica demiryolu projesi için yeni fırsatlar sunacağını vurgulamıştır. İki ülke arasında imzalanan ikinci anlaşma, Dijital İpek Yolu Anlaşması'dır. Bu anlaşma ile teknik bilgi alışverişi, dijital hizmetler, e-ticaret ve ekosistemlerin geliştirilmesi de dâhil olmak üzere iki ülke arasında bilgi ve teknoloji alanında işbirliğinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. İmzalanan üçüncü anlaşma ise ticari ilişkileri desteklemeyi, e-ticaret konusunda işbirliğini geliştirmeyi ve girişimcileri e-ticarete yönlendirmeyi hedefleyen E-Ticaret Anlaşması'dır.[84]

---

[80] Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, "2019 Dubrovnik Guidelines", http://www.china-ceec.org/eng/zywj/ldrhhcgwj/202112/t20211222_10474167.htm, (11.10.2022).

[81] Bkz. Linas Eriksonas, "Lithuania Economy Briefing: Lithuania's Capital City Vilnius Becomes a Top Destination for Foreign Direct Investment in Fintech", **China CEE Institute**, Weekly Report, Cilt: 22, Sayı: 2, 2019, https://china-cee.eu/wp-content/uploads/2019/11/2019e1086-（10）-Lithuania.pdf, (21.04.2022), ss. 1-5.

[82] Una A. B.Čerenkova, "A Baltic View on Transatlantic Tech Relations Towards China", **RUSI**, 22.04.2021, https://www.transatlantic-dialogue-on-china.rusi.org/article/a-transatlantic-business-recent-developments-in-the-baltic-hi-tech-cooperation-with-china, (Tech), (21.04.2022).

[83] David Sacks, "How Should the United States Compete With China's Belt and Road Initiative?", Council on Foreign Relations (CFR), 24.03.2021, https://www.cfr.org/blog/countries-chinas-belt-and-road-initiative-whos-and-whos-out, (21.04.2022).

[84] Aili Vahtla, "Estonia Signs Three Economic Treaties with China", **ERR.ee**, 27.11.2017, https://news.err.ee/645200/estonia-signs-three-economic-treaties-with-china, (21.04.2022).

Litvanya, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun finansal teknoloji koordinasyon merkezi haline gelmiştir. Kasım 2019'da, ODA ülkelerinin maliye bakanlarının ve merkez bankalarının temsilcilerinin katılım gösterdiği Çin-ODAÜ İşbirliği Yüksek Düzeyli Fintech Forumu Vilnius'da gerçekleşmiştir. Forum'da, Fintech inovasyonunun Çin ile ticareti teşvik etmek ve ekonomik kalkınmayı arttırmak için nasıl kullanılabileceği ve finansal inovasyon gelişimindeki riskler ile nasıl baş edilebileceği tartışılmıştır. Forum'da, dönemin Litvanya Maliye Bakanı Vilius Sapoka, Çin ve ODA ülkelerinin ticari ilişkileri geliştirmek için yapay zekâ, bulut bilişimi ve blok zinciri teknolojilerini kullanmaları gerektiğini beyan etmiştir.[85]

Letonya da diğer Baltık ülkeleri gibi Çin ile teknolojide işbirliğini arttırma konusunda istekli davranmıştır. Fakat Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu kapsamında, Letonya'nın öncelikli hedefi Çin ile lojistikte işbirliğini güçlendirmek olmuştur. Bu bağlamda, ulaştırma sektöründeki işbirliğini güçlendirmek amacıyla 2017 yılında Çin-ODAÜ Lojistik İşbirliği Bilgi Platformu Sekreterliği Letonya'da kurulmuştur. Letonya, 2016 yılında ilk Çin-ODAÜ İşbirliği Ulaştırma Konferansı'na ev sahipliği yapmıştır.[86] [87] [88] 2016 yılında Riga'da gerçekleşen Zirve'de, Letonya ve Çin temsilcileri, Adriyatik, Baltık ve Karadeniz'e deniz sınırı olan ODA ülkelerinin limanlarının geliştirilmesi için önerilen Liman Alanı İşbirliği girişimini desteklediklerini beyan etmiştir. Çin ve Letonya temsilcileri, aynı zamanda ulaşımda işbirliğine ilişkin mutabakat zaptı imzalamıştır Çin, Kuzey Avrupa'daki birkaç buzsuz limandan birisi olan ve Litvanya'nın en büyük limanı olan Klaipeda Limanı'nı geliştirme konusunda istekli davranmıştır. Klaipeda Limanı, gelişmiş karayolu ağı ve dış bağlantı potansiyeli ile Litvanya'nın en önemli limanıdır. Çin ve Letonya temsilcileri tarafından 20 Kasım 2016'da, "Limanlar ve Limana Komşu

[85] Lietuvos Bankas, "A Network of Fintech Coordinator Sunder the 17 + 1 Cooperation Format between Central and Eastern European Countries and China is Created in Lithuania", Lietuvos Bankas, 27.11.2019, https://www.lb.lt/en/news/a-network-of-fintech-coordinators-under-the-17-1-cooperation-format-between-central-and-eastern-european-countries-and-china-is-created-in-lithuania, (21.04.2022).
[86] Čerenkova, Tech.
[87] Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Latvia, "The Riga Guidelines for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries", 24.03.2017, https://www2.mfa.gov.lv/en/component/content/article/369-domestic-news/55299-the-riga-guidelines-for-cooperation-between-china-and-central-and-eastern-european-countries, (21.04.2022).
[88] Logistics CEEC China, "CEEC-China 1st Transport Minister`s Meeting & Business Conference Riga, Latvia 2016", 23.05.2016, www.ceec-china-logistics.org/en/events/ceec-china-1st-transport-ministers-meeting--business-conference-riga-latvia-2016/, (21.04.2022).

Sanayi Parkları Arasında İşbirliği" üzerine mutabakat zaptı imzalanmıştır.[89] Ulaştırma sektörüne yönelik Çin ve Letonya arasındaki başarılı temaslar sonucu, Kasım 2016'da ilk yük treni Çin'in Yiwu kentinden Riga'ya ulaşmıştır.[90] Trenin, Rusya üzerinden on iki günde on bir bin km'den fazla yol kat ederek Riga'ya ulaşması taşımacılık sektöründeki işbirliğinin olumlu bir sonucu olarak dikkat çekmektedir.[91]

Çin, Baltık bölgesinin ulaşım ağının gelişimi için AB fonları ile finanse edilen Doğu Avrupa'daki en büyük altyapı projesi olan Rail Baltica yeşil alan yüksek hızlı demiryolu projesi içerisinde de yer almak istemektedir. Letonya, Litvanya, Estonya ve Finlandiya'nın dâhil olduğu Rail Baltica projesinin hatları, Trans-Avrupa Ulaştırma Ağları'nın Kuzey Denizi-Baltık Koridoru'nun önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Rail Baltica projesi ile Baltık ülkelerinin ulaşım ağlarını AB'nin diğer bölgelerindeki yüksek hızlı ağlara bağlanması hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda, projenin hayata geçirilmesi için 2010 yılından beri çok sayıda siyasetçi, yatırımcı ve mühendis birlikte çalışmaktadır.[92] Rail Baltica projesinin büyük bir kısmını, inşaat çalışmalarına 2019 yılında başlatılan Polonya bölümü oluşturmaktadır. Yaklaşık 880 milyon avro maliyeti olan Polonya'nın Czyżew ile Białystok şehirleri arasındaki 71 km'lik hattın inşaat ihalesini, Polonyalı Intercor şirketi ile Çinli şirketler Sinohydro ve Stecol'den oluşan konsorsiyum kazanmıştır. Rakip şirketlerin yapmış oldukları itirazlardan ötürü 14 Mayıs 2020'de planlanan imzalama işlemi gerçekleşememiştir. Uzun soluklu bir proje olan Rail Baltica projesinin tahmini bitiş süresi 2030'dur.[93] [94]

---

[89] Song ve Pavlićević, ss. 279-281.

[90] "First Pilot Container Train Arrived in Riga from Yiwu City in China", **Latvijas Dzelzceld**, 5.11.2020, https://www.ldz.lv/en/first-pilot-container-train-arrived-riga-yiwu-city-china#:~:text=The%20first%20pilot%20container%20train,and%20finally%20arrived%20in%20Riga, (21.05.2022).

[91] VIA Latvia, "Riga-Yiwu", https://www.transport.lv/en/par-mums/via-latvia/, (21.05.2022).

[92] Aljosa Milenkovic, "Biggest Infrastructure Project in Eastern Europe's History Rolls On", **CGTN**, 27.05.2021, https://newseu.cgtn.com/news/2021-05-27/Biggest-infrastructure-project-in-Eastern-Europe-s-history-rolls-on-10ndq9Nyu3K/index.html#:~:text=The%20biggest%20infrastructure%20endeavor%20in,bring%20Rail%20Baltica%20to%20life, (21.05.2022).

[93] Paweł Paszak, "Beijing Eyes Rail Baltica Investment – Analysis", **Lithuanian National Radio and Television** (**LRT)**, 21.05.2020, https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1179868/beijing-eyes-rail-baltica-investment-analysis, (19.05.2022).

[94] Rail Baltica, "Rail Baltica – Project of the Century", https://www.railbaltica.org/about-rail-baltica/, (19.05.2022).

2012 yılında Çin tarafından Baltık ülkelerinin Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na dâhil edilmesi, Baltık ülkeleri tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Yukarıda değinildiği gibi, Baltık ülkelerinin Çin ile işbirliğindeki öncelikli beklentisi, teknolojide işbirliğini arttırmak ve ulaşım ağlarını Kuşak ve Yol Girişimi'nin Avrupa kara ve deniz güzergâhına bağlamaktır. Ayrıca Çin ile sınırlı olan ekonomik ilişkilerini geliştirmek ve Çinli yatırımcıları çekmek de Baltık ülkelerinin Çin ile işbirliği sürecinde beklentileri arasında yer almıştır. Baltık ülkeleri, Brüksel'in tepkisi çekmeden, Çin ile temaslarını ve lojistikte işbirliğini arttırmayı başarmıştır.[95]

Baltık ülkeleri, ODA ülkeleri arasında evrensel hak ve özgürlüklere en fazla saygı gösteren ülkelerin başında gelmektedir.[96] Dolayısıyla Baltık ülkelerinin Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na dâhil edilmesi, esasen otoriter bir ülke olan Çin'in ODA bölgesindeki politikalarının gelişimi açısından bir risk olarak algılanabilir. Nitekim Baltık ülkelerinin, Çin ile işbirliği yapma hususunda giderek şüphelerinin artması ve nihayetinde 2021 yılında Litvanya'nın ve 2022 yılında Letonya ve Estonya'nın Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'ndan ayrılma kararı alması, bu ülkelerin Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na dâhil edilmesinin Çin için doğru bir karar olmadığını göstermektedir.

Baltık ülkelerinin, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'ndan ayrılmasının dört sebebi olduğu öne sürülebilir. Birinci sebep olarak, Baltık ülkelerinin Çin ile işbirliğinden yeteri kadar ekonomik kazanım elde edememesi gösterilebilir. Litvanya'nın 2021 yılında Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'ndan ayrılması, işbirliğindeki ilk yaprak dökümü olmuştur. Litvanya'nın Çin Büyükelçisi Diana Mickeviciene, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'ndan ayrılma kararının gerekçesi olarak Litvanya'nın Çin pazarına erişiminin gelişememesini ve Çin ile işbirliğinin ticaret faydasının beklenilenin çok altında kalmasını göstermiştir.[97]

İkinci sebep olarak, Baltık ülkelerinin Çin'in "Tek Çin" politikası ile ilgili tutumlarından duymuş olduğu rahatsızlık gösterilebilir. Baltık ülkeleri, Tayvan ile sık sık siyasi ve diplomatik temaslar kurmaktadır. Litvanya devleti, Mart 2021'de

[95] Una A. B. Čerenkova, "China's New Role in the Baltic States", FPRI, 30.01.2018, https://www.fpri.org/article/2018/01/chinas-new-role-baltic-states/, (19.05.2022).
[96] Freedom Barometer, "Heat Map", http://freedombarometer.org/heat-map/, (19.05.2022).
[97] Lo, Lithuania Quit.

Tayvan'da ticari bir temsilcilik açılacağını açıklamıştır. Haziran 2021'de ise Tayvan'a yirmi bin doz Covid-19 aşısı bağış yapacağı taahhüdünde bulunmuştur.[98] Temmuz 2021'de Tayvan Dışişleri Bakanlığı, Vilnius'ta Tayvan adı altında bir temsilcilik ofisi açma planları olduğunu duyurmuştur. Bakanlık, ayrıca Tayvan ve Litvanya'nın özgürlük ve demokrasiye sıkı bir şekilde bağlı olduğunu beyan etmiştir.[99] Çin, Litvanya'da Tayvan adı altında bir temsilcilik ofisi açılmasına izin verilmesini, "Tek Çin" ilkesine yönelik bir provokasyon olarak değerlendirmiş ve Ağustos 2020'de Litvanya büyükelçisi Shen Zhifei'yi geri çağırmıştır.[100] Çin'in, Tayvan meselesinden ötürü Litvanya ile yaşadığı siyasi ve diplomatik krizde ticareti etkili bir araç olarak kullandığı öne sürülebilir. Örneğin, bir Çin kargo gemisinin Litvanya'ya gitmesi askıya alınmış ve ayrıca kerestecilik, tarım ve hayvancılık sektörlerindeki ürünlerde dâhil olmak üzere birçok Litvanya ürününün ihracat izinleri durdurulmuştur. Çin'in bu kısıtlamaları, Litvanya ile sınırlı olan ticareti gayri resmi olarak neredeyse durma noktasına getirmiştir.[101] Litvanya ve Çin arasındaki sorunlardan ötürü Litvanya'daki tedarik zincirlerine bağımlı olan birçok Avrupalı şirketin, Çin limanlarında blokajla karşılaşması AB'nin güçsüzlüğü olarak gösterilebilir.[102] Tayvan, Çin'in Litvanya'ya karşı tutumlarını ağır bir şekilde eleştirerek Litvanya'ya uluslararası destek verilmesi için çaba göstermiştir.[103]

Üçüncü sebep olarak, Baltık ülkelerinin, diğer ülkelere kıyasla insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi AB temel değerlerine daha bağlı olması gösterilebilir. Baltık ülkelerinin demokratik hareketleri desteklemesinin ve AB'nin

---

[98] Maria Siow, "Why Europe's Baltic States can Brush off China", 17.07.2021, **SCMP**, https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3141373/why-europes-baltic-states-can-brush-china, (24.08.2022).

[99] "Taiwan to Open De-Facto Embassy in Lithuania under Own Name, Promp ing Rebuke from China", **Euronews**, 20.07.2021, https://www.euronews.com/2021/07/20/taiwan-to-open-de-facto-embassy-in-lithuania-under-own-name-prompting-rebuke-from-china, (24.05.2022).

[100] Chu Daye ve Zhang Han, "China Railway Operator Denies Suspending Trains to Lithuania, though it's an Option", **The Global Times**, 18.08.2021, https://www.globaltimes.cn/page/202108/1231887.shtml, (24.08.2022).

[101] Helen Davidson, "China's Trade Halt with Lithuania over Taiwan Ties Sends Warning to Europe", **The Guardian**, 26.08.2021, https://www.theguardian.com/world/2021/aug/26/chinas-trade-halt-with-lithuania-over-taiwan-ties-sends-warning-to-europe, (26,04.2022).

[102] Stuart Lau ve Barbara Moens, "China's Trade Attack on Lithuania Exposes EU's Powerlessness", Politico, 16.11.2021, https://www.politico.eu/article/china-trade-attack-on-lithuania-exposes-eu-powerlessness/, (10.11.2022).

[103] Lawrence Chung, "Taiwan Lashes out at Beijing in Global Call to Stand By Lithuania", **SCMP**, 03.09.2021, https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3147545/lithuania-recalls-ambassador-china-amid-taiwan-de-facto?module=perpetual_scroll&pgtype=article&campaign=3147545, (10.05.2022).

temel değerlerine dayalı bir dış politika izlemesinin, Çin ile ilişkilerinin zaman zaman gerginleşmesine zemin hazırladığı söylenebilir. Özellikle Litvanya; Hong Kong ve Sincan Uygur Özerk Bölgesi'ndeki meseleleri yakından takip etmektedir.[104] Esasen birçok Avrupa ülkesi, insan haklarına bağlılıklarını sıklıkla dile getirse de özellikle ekonomik kaygılarından ötürü Çin ile ilişkilerinde genel itibariyle benimsedikleri demokratik değerleri geri planda tutarak hareket etmektedir. Ancak Litvanya Dışişleri Bakanı Landsbergis'in partisinin 2020 yılındaki seçim öncesi manifestosunda, dış politikada Çin gibi ülkelere karşı "değer omurgasının" korunacağı ifadesi yer almıştır.[105] Bu manifesto, Çin'deki insan hakları meselelerine karşı sessiz kalınmayacağına ilişkin bir işaret olarak değerlendirilebilir.

Dördüncü sebep olarak, Çin'in Rusya ile yakın siyasi bağları gösterilebilir. Şubat 2022'de, Rusya'nın Ukrayna'ya askeri operasyon başlatması, başta AB ülkeleri olmak üzere dünya genelinde birçok ülkenin tepkisini çekmiştir. AB diplomatları, Pekin'in Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Rusya'ya askeri destek verme ihtimaline karşı AB liderlerinin yaptırım tehditleri ile Çin'e gözdağı vermesi gerektiğini savunmuştur. Diğer bir yandan, Çin devlet yetkilileri, Çin'in Rusya'ya silah yardımı yapmaya hazır olduğu ile ilgili çıkan haberleri yalanlamış ve ABD'yi yalan haber yaymakla suçlamıştır.[106]

AB, esasen Çin'in Rusya ile olan yakın ilişkileri ve küresel güç konumundan dolayı Rusya-Ukrayna savaşında daha aktif ve arabulucu bir rol üstlenmesini umut etmiştir.[107] Fakat Çin'in Rusya-Ukrayna Savaşı ile ilgili eylemleri, savaşın ilk gününden itibaren sadece birkaç resmi açıklamadan ibaret kalmıştır. Ayrıca Çin,

[104] Sten Hankewitz, "Estonia Joins 26 Other Countries in a Statement Regarding Uyghurs and Hong Kong", **Estonian World**, 05.06.2020, https://estonianworld.com/security/estonia-joins-26-other-countries-in-a-statement-regarding-uyghurs-and-hong-kong/, (26.04.2022).
[105] Andrew Higgins, "Lithuania vs. China: A Baltic Minnow Defies a Rising a Superpower", **New York Times**, 08.10.2021, https://www.nytimes.com/2021/09/30/world/europe/lithuania-china-disputes.html, (26.05.2022).
[106] Jennifer Rankin, "EU Leaders Urged to be Tough on China If It Backs Russia in Ukraine, **The Guardian**, 31.03.2022, https://www.theguardian.com/world/2022/mar/31/eu-leaders-urged-to-be-tough-on-china-if-it-supports-russia-war-in-ukraine, (26.05.2022).
[107] Paul Haenle ve Philippe L. Corre, "Russia's Invasion of Ukraine Has Jeopardized the China-EU Relationship", Carnegie Endowment For International Peace, 10.05.2022, https://carnegieendowment.org/2022/05/10/russia-s-invasion-of-ukraine-has-jeopardized-china-eu-relationship-pub-87107, (28.05.2022).

Ukrayna'daki Rusya'nın son eylemlerini kınayan BM Genel Kurul (BMGEK) karar tasarısında çekimser kalmayı tercih etmiştir.[108]

Rus askeri kuvvetlerinin Ukrayna'ya saldırısından yaklaşık üç hafta önce Putin ve Jinping, Pekin'de düzenlenen Kış Olimpiyatları vesilesiyle bir araya gelmiştir. Rusya Devlet Başkanı Putin, ziyaret esnasında, Ukrayna başta olmak üzere çeşitli konularda Batı ile gerilimin arttığı bir dönemde ülkesinin Çin ile sıkı bağlarının olduğuna dikkat çekmiştir. Putin ve Jinping, birbirlerinin dış politikalarını desteklediklerini yinelemiş ve güvenlik konularında işbirliğinin öneminin altını çizmiş ve ABD, İngiltere ve Avustralya arasında Eylül 2021 başlatılan güvenlik ortaklığı anlaşmasından endişe duyduklarını dile getirmiştir. İki lider, ayrıca Rusya ve Çin arasında "sınırsız ortaklık" ilan etmiştir.[109]

Litvanya, 2021 yılında Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'ndan ayrılma kararı aldıktan sonra, Litvanya Dış İlişkiler Bakanı Gabrielius Landsbergis, diğer AB üyesi ODA ülkelerine işbirliğinden ayrılma çağrısı yapmıştır. Landsbergis, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nu "ayrıştırıcı" olarak nitelendirmiş ve 27 AB ülkesinin tümünün AB kurumlarıyla birlikte hareket ederek 27+1 formatında Çin ile ilişkilerini yürütmesinin daha yararlı olacağını beyan etmiştir.[110]

Litvanya'nın Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'ndan ayrılma kararı özellikle diğer Baltık ülkeleri üzerinde etkili olmuştur. Nitekim Baltık dayanışmasının bir tezahürü olarak, Estonya ve Letonya da Litvanya'nın ayrılma kararından yaklaşık bir yıl sonra Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'ndan ayrılma kararı almıştır. Baltık ülkelerinin ayrılma kararları, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu için bir yaprak dökümü gibi görünse de esasen Çin'in iç ve dış politikalarını desteklemeyen bu ülkelerin ayrılışı, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nu daha istekli ve daha etkin bir hale getirebilir ve ODA bölgesinde Çin için yeni fırsatlar yaratabilir. Fakat Estonya, Litvanya ve Letonya'nın jeostratejik öneme sahip olmasından ötürü bu ülkelerin Çin-

[108] Simon Lewis ve Timothy Gardner, "Russia Vetoes U.N. Resolution on Proclaimed Annexations, China Abstains", **Reuters**, 01.10.2022, https://www.reuters.com/world/us-act-un-friday-russias-proclaimed-annexations-ukraine-blinken-2022-09-30/, (28.11.2022).
[109] "Xi and Putin Show United Front Amid Spiralling Tensions with West", **Aljazeera**, 04.02.2022, https://www.aljazeera.com/news/2022/2/4/chinas-xi-to-meet-russias-putin-ahead-of-olympics-opening-rites, (10.03.2022).
[110] Stuart Lau, "Lithuania Pulls out of China's '17+1' Bloc in Eastern Europe", Politico, 21.05.2021, https://www.politico.eu/article/lithuania-pulls-out-china-17-1-bloc-eastern-central-europe-foreign-minister-gabrielius-landsbergis/, (24.05.2022).

ODAÜ İşbirliği Platformu'ndan ayrılışı özellikle Kuşak ve Yol Girişimi'nin gelişimi ve başarısı açısından bazı olumsuz sonuçlar da doğurabilir.

1.3. İKİLİ DÜZEYDE İLİŞKİLER

Çin, Kuşak ve Yol Girişimi ve onun önemli bir bileşeni olan Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun başarısı için ODA ülkeleri ile ikili ilişkilerini güçlendirmeye ve derinleştirmeye önem vermektedir. Çin'in ODA'daki bölgesel ve alt-bölgesel düzeyde girişimleri ikili ilişkilerin geliştirilmesine katkı sağlarken, ikili düzeyde temasları da bölgesel ve alt-bölgesel işbirliği sürecini güçlendirmektedir. İkili ilişkiler, Çin ve ODA ülkeleri arasındaki anlaşmaların çoğunun uygulanmasında ve yürütülmesinde belirleyici rol oynamasından dolayı işbirliği sürecinde oldukça önemli bir yer tutar. Çin, özellikle iç ve dış politikalarına saygı duyan ODA ülkeleri ile ikili düzeyde iyi ilişkiler kurma gayreti göstermektedir. Çin, bölgesel işbirliğinin başlatıldığı ilk yıllardan itibaren özellikle Polonya, Macaristan, Çekya, Romanya ve Sırbistan ile ikili ilişkilerini güçlendirmeye ayrı bir özen göstermiştir. 2019 yılında Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na dâhil olan Yunanistan da özellikle jeostratejik konumu ve önemli limanlarıyla Çin için oldukça çekici bir ülke olmuştur. Çin, ikili ilişkilerini derinleştirmek amacıyla 2016 yılında Sırbistan, Polonya ve Çekya ile 2017 yılında Macaristan ve Bulgaristan ve 2019 yılında ise Yunanistan ile kapsamlı stratejik ortaklık anlaşmaları imzalamıştır. Çin'in, son zamanlarda özellikle Macaristan, Sırbistan ve Yunanistan ile yoğun ve güçlü siyasi ilişkileri dikkat çekmektedir. Bu tezin devamında, Çin'in stratejik ortaklık kurduğu ve jeo-stratejik öneme sahip ODA ülkeleri ile ikili siyasi ilişkileri incelenmektedir.

1.3.1. Çin-Sırbistan İlişkileri

Sırbistan, Yugoslavya'nın dağılmasının ardından Çin'in Balkanlar'daki en yakın müttefiki olmuştur. Çin, 1998-1999'da gerçekleşen Kosova Savaşı sırasında Sırpların Kosova'ya yönelik katı tutumunu desteklemiştir. Özellikle Kosova Savaş'ı esnasında NATO uçaklarının Çin Büyükelçiliği'ni bombalaması, Çin ve Sırbistan'ı birbirine yakınlaştırmış ve iki ülke arasında ilişkilerin sembolü olmuştur. Daimi üye

statüsü ile Çin, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde (BMGK) Kosova meselesinde Sırpları desteklemekte ve Sırbistan aleyhinde bir karar alınmaması konusunda gayret göstermektedir.[111]

Sırbistan ve Kosova dışında tüm Balkan ülkeleri NATO üyesidir.[112] Balkan ülkelerinin NATO'ya üye olması ve Batı ile entegre olmak istemesi, Çin ile güvenlik işbirliği yapmasını zorlaştırmaktadır. Sırbistan, NATO'ya dâhil olmak istemeyen Balkanlar'daki tek ülkedir.[113] Sırp hükümeti, Aralık 2006'da Barış İçin Ortaklık Programı'na katılsa da Aralık 2007'de askeri tarafsızlık ilan etmiştir. Sırp hükümetinin askeri tarafsızlık politikası, ülke içinde büyük bir siyasi çekişmeye sahne olmamış ve büyük bir kesim tarafından desteklenmiştir. Sırbistan, askeri tarafsızlığına rağmen 2009 yılında NATO'nun Bireysel Ortaklık Programı'nı kabul etmiştir.[114]

Kosova, Şubat 2008'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Sırbistan, Kosova'nın bağımsızlık kararının yasa dışı olduğunu ve ilk Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde Kosova'nın Sırplar için en büyük güvenlik tehdidi olduğunu savunmuştur. Sırbistan, ayrıca Kosova'nın bağımsızlığının Batılı ülkeler tarafından desteklenmesini ve tanınmasını ağır bil dille eleştirmiştir. Moskova ve Pekin ise Kosova konusunda Sırbistan'ı desteklemesinden ötürü Kosova'yı tanımamıştır. Bu iki ülkenin Kosova'yı tanımamasının sebebi olarak özellikle kendi özerk bölgelerinde benzer durumların gerçekleşme potansiyelinin olması gösterilebilir. Özellikle Rusya, Sırbistan'ın NATO'dan uzaklaşmasını memnuniyetle karşılamış ve Kosova sorunu konusunda Sırbistan'ı destekleyen ülkelerin başında gelmiştir.[115] Sırbistan, Kosova ile gerilimin arttığı dönemlerde Çin'in siyasi desteğine ihtiyaç duymaktadır. Örneğin, Mayıs 2023'de Kosova'nın kuzeyinde etnik Sırplar ve NATO Barış Gücü Askerleri arasında artan gerginlikten ötürü Sırbistan Cumhurbaşkanı Vucic, Çin'in Belgrad Büyükelçisi Chen Bo ile bir araya gelerek Kosova'da barış ve güvenliğin sağlanması

[111] Wouter Zweers ve diğerleri, "China and the EU in the Western Balkans: A zero-sum Game?", Clingendael Report, August 2020, https://www.clingendael.org/sites/default/files/2020-08/china-and-the-eu-in-the-western-balkans.pdf, (20.09.2022), ss. 17-18.
[112] Bkz. NATO, "NATO Members", https://www.nato.int/nato-welcome/index_tr.html, (12.05.2022).
[113] Filip Ejdus, "Serbia's Military Neutrality: Origins, Effects and Challenges", **Croatian International Relations Review**, Cilt: 20, Sayı: 71, 2014, s. 43.
[114] Filip Ejdus, "Serbia and Croatia", **The Handbook of European Defense Policies and Armed Forces**, (Ed. Hugo Meijer ve Marco Wys), Oxford University Press, Oxford, 2018, (Serbia and Croatia), ss. 299-305.
[115] Ejdus, Serbia and Croatia, s. 304.

hususunda Pekin'in uluslararası çağrı yapmasını talep etmiştir. İlgili soruna ilişkin açıklama yapan Çin Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Mao Ning, "Sırbistan'ın egemenlik ve toprak bütünlüğünü koruma çabalarını desteklediklerini" beyan etmiştir.[116]

Macaristan ile birlikte Sırbistan, Çin'in ODA bölgesindeki en yakın ortağıdır. Sırbistan, 2009 yılında Çin ile stratejik ortaklık kurmuş ve 2016 yılında Çin-Sırbistan ilişkilerinin boyutu kapsamlı stratejik ortaklığa yükseltilmiştir.[117] Günümüzde Çin ve Sırbistan arasındaki ikili ilişkiler, ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel nitelikte olmak üzere birçok unsur tarafından şekillenmektedir.[118] Sırbistan, Çin ve Avrupa arasında bağlantının güçlendirilmesi açısından jeopolitik ve jeostratejik konumu itibariyle önemli bir ülkedir. Sırbistan, ekonomik kalkınması için altyapı gelişimine destek vermesinden dolayı Çin'in ulaşım altyapı projelerinden azami ölçüde faydalanmak istemektedir.[119]

Sırbistan, AB üyelik hedeflerine rağmen özellikle Batı karşıtı Moskova ve Pekin ile siyasi ve ekonomik ilişkilerini geliştirmektedir. Sırbistan, Rusya ile yakın askeri bağlantılar kurmakta ve Çin'den askeri teçhizat temin etmektedir. Sırbistan, Çin'den satın aldığı altı adet CH-92A saldırı ve insansız hava aracını Temmuz 2020'de törenle tanıtımını gerçekleştirmiştir. Sırbistan, Çin'den askeri hava ekipmanı ithal eden ilk Avrupa ülkesidir.[120] Mart 2021'de, Sırbistan Cumhurbaşkanı Vucic, Çin Devlet Danışmanı ve Ulusal Savunma Bakanı Wei Fenghe ile Belgrad'ta bir araya gelerek askeri işbirliğini güçlendirme konusunda anlaşmaya varmıştır. Vucic, anlaşmanın yapıldığı gün Çin'i Sırbistan'ın en güvenilir dostu olarak nitelemiş ve "Sırbistan ve Çin'in kaderlerinin ve geleceğinin iç içe olduğunu" vurgulamıştır.[121]

---

[116] "China Supports Serbia's Efforts to Safeguard Sovereignty, Territorial Integrity", **Global Times**, 30.05. 2023, https://www.globaltimes.cn/page/202305/1291631.shtml, (12.07.2023).

[117] Republic of Serbia-Office of the National Council for Coordination of Cooperation with the Russian Federation and the People's Republic of China, "The 2016 signing of Serbia-China Joint Statement on Establishment of Comprehensive Strategic Partnership by Presidents Nikolić and Xi Jinping created basis for today's strong development of Sino-Serbian relations", 23.08.2018, http://www.knsrk.gov.rs/eng/a0090.php, (20.05.2022).

[118] Duško Dimitrijević, "Serbia-China Comprehensive Strategic Partnership-the Foreign Policy Paradigm of the New Silk Road", **Eurasian Integration: Economics, Law, Politics**, Sayı: 4, 2019, https://www.eijournal.ru/jour/article/view/256?locale=en_US, (20.05.2022), ss. 94-106.

[119] Song ve Pavlićević, ss. 292-293.

[120] Boris Vukičević, "China in the Western Balkans: A New Player in the Strategic Game", **China and Eurasia: Rethinking Cooperation and Contradictions in the Era of Changing World Order**, (Ed. Mher Sahakyan ve Heinz Gärtner), Routledge, Oxon, 2021, s. 128.

[121] Ministry of National Defense of the People's Republic of China, "Serbian President Meets Chinese Defense Minister", 27.03.2021, eng.mod.gov.cn/news/2021-03/27/content_4882117.htm, (07.06.2022).

Sırbistan'ın Çin'den askeri teçhizat alımı ilerleyen dönemlerde devam etmiştir. Örneğin, Nisan 2022'de Çin Hava Kuvvetleri'ne ait Y-20 nakliye uçakları ile HQ-22 (FK-3) hava savunma sisteminin Sırbistan'a teslimatı gerçekleşmiştir.[122] Sırbistan, Avrupa'da Çin hava savunma sistemi füzelerinin yerleştirildiği ilk ülke olmuştur.

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın yaşandığı bir dönemde, Sırbistan'ın Çin silahları ve hava savunma sistemleri ile donatılması bölgedeki kırılgan barış ortamının bozulabileceğine dair endişeleri arttırmaktadır. Bir başka deyişle, Sırbistan'a Çin ve Rus silahlarının yığılmasının özellikle Kosova'ya karşı yeni bir savaşı tetikleyebileceğine dair korkuları yükseltmektedir.[123] ABD'li yetkililer, Sırbistan'ın AB ve Batılı ülkelerle ittifak yapabilmesi için askeri teçhizatlarını Batı ile uyumlu hale getirmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Sırbistan topraklarına yerleştirilen Çin hava savunma sistemleri, esasen Çin'in büyüyen küresel erişiminin bir tezahürü olarak gösterilebilir. Sırbistan'ın AB'den uzaklaşarak askeri işbirliği de dâhil olmak üzere Çin ile ikili ilişkilerini derinleştirmesi, AB diplomatlarının Çin-ODA işbirliğinin AB genişlemesini aksatacağına ilişkin endişelerinin kısmen haklı olduğunu göstermektedir.

Şubat 2022'de Pekin'de gerçekleşen Kış Olimpiyat Oyunları'nın açılış töreninde bir araya gelen Vucic ve Jinping, Çin ve Sırbistan'ın 2022'nin sonlarına doğru bir serbest ticaret anlaşması imzalamayı hedeflediklerini dile getirmiştir. Bu bağlamda, Temmuz 2022'de Sırbistan Maliye Bakanı, Çin ile serbest ticaret anlaşması ile ilgili taslağın hazırlanmasına yönelik çalışma grubunun ilk kez toplandığını beyan etmiştir.[124] Çin Ticaret Bakanı Wang Yi ve Sırbistan İç ve Dış Ticaret Bakanı Tomislav Momiroviç arasında Nisan 2023'de yapılan görüşmenin ardından Çin ve Sırbistan arasında Serbest Ticaret Anlaşması müzakerelerini başlatmak için mutabakat zaptı imzalandığı duyurulmuştur.[125] Çin ile serbest ticaret

[122] Dusan Stojanovic, "China Makes Semi-Secret Delivery of Missiles to Serbia", **AP News**, 10.04.2022, https://apnews.com/article/russia-ukraine-europe-china-serbia-nato-682ab79c4239f14ecc1133ff5c7addc9, (18.04.2022).

[123] Yiğit Yamanlar, "China-Central and Eastern Europe Cooperation in the Context of the Rise of China: A Realist Perspective", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: 2, 2023, ss. 493-494.

[124] Stefan Vladisavljev, "China-Serbia Relations Enter a New Phase", **The Diplomat**, 19.06.2022, https://thediplomat.com/2022/07/china-serbia-relations-enter-a-new-phase/, (20.07.2022).

[125] Liu Zhihua, "China, Serbia Sign Memorandum to Begin FTA Negotiations", **ChinaDaily**, 13.04.2023, https://www.chinadaily.com.cn/a/202304/13/WS64377488a31057c47ebb9ed3.htmlhttps://www.chinadaily.com.cn/a/202304/13/WS64377488a31057c47ebb9ed3.html, (Serbia Sign), (20.04.2023).

anlaşması imzalanması, Sırp ürünlerinin Çin pazarına erişimindeki engellerin kalkmasına ve özellikle Sırp gıda ve şarap üreticilerinin Çinli şirketler ile ticari bağlantılarının güçlenmesine zemin hazırlayabilir.

1.3.2. Çin-Romanya İlişkileri

Çin'in Soğuk Savaş döneminde çoğu ODA ülkesi ile ikili ilişkileri inişli çıkışlı olsa da Romanya-Çin ilişkileri genel itibariyle iyi ve istikrarlı bir şekilde sürmüştür.[126] Çin ve Romanya arasında sürdürülen yakın siyasi ilişkiler, 1989 yılında Çavuşesku yönetiminin sona ermesinin ardından zayıflamaya başlamıştır. 1996 yılında dönemin Çin Devlet Başkanı Jiang Zemin'in gerçekleştirdiği Romanya ziyareti ve 2002 yılında ise dönemin Romanya Başbakanı Adrian Nastase'nin Çin ziyareti ikili ilişkileri geliştirmek ve işbirliğini arttırmak amacıyla atılan önemli adımlardır.[127]

Romanya, özellikle stratejik konumu ve enerji ve ulaştırma sektörlerinde Çin ile yüksek işbirliği potansiyeline sahip olmasından ötürü Çin için önemli ODA ülkelerinden birisidir. Siyasi bilimler uzmanı Zamfir ve Tiut (2022), Çin'in Romanya'ya ilgisinin, genel Rumen nüfustan ziyade özellikle Sosyal Demokrat Parti içindeki seçkinleri etkileme yoluyla büyük altyapı projelerini kazanma isteğinden kaynaklandığını savunmaktadır.[128] Ayrıca Çinli yetkililerin, Rumen siyasi aktörler ile yaptıkları müzakereler sonucunda Çin lehine olan projelere yatırım yapmayı tercih ettiğini öne sürmektedir.[129]

Romanya, Kuşak ve Yol Girişimi'ne uyumlu olarak kendi ulaşım bağlantılarının altyapısını geliştirme ve modernize etme konusunda isteklidir. Romanya, Karadeniz'in en büyük limanı olan Köstence Limanı'na sahip olmasından dolayı önemli bir lojistik merkez olarak hizmet etme potansiyeline sahiptir. Köstence

[126] Odd A. Westad, "Chinese-Eastern European Relations within the Context of the Sino-Soviet Split", **China and Eastern Europe 1960s-1980s, (**Ed. Xiaoyuan Liu ve Vojtech Mastny), ETH Zurich, Zurich, 2004, ss. 31-32.
[127] Bkz. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, "President Jiang Zemin Met With Romanian Prime Minister Adrian Nastase", 04.07.2002. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zzjg_663340/xos_664404/gjlb_664408/3215_664730/3217_664734/t16724.shtml, (16.06.2022).
[128] Rufin Zamfir ve Andrea Tiut, "Chinese Influence in Romania", 17.08.2022, Center For European Analysis (CEPA), https://cepa.org/chinese-influence-in-romani/, (Romania), (18.09.2022).
[129] Zamfir ve Tiut, Romania.

Limanı, yüksek ticaret potansiyeline rağmen Varna ve Burgaz limanlarından daha az Çin yatırımı çekmiştir. Köstence'deki Çin varlığı sadece Çin Petrol ve Gıda Maddeleri Kurumu'nun (COFCO) Köstence Limanı'ndaki bir tahıl terminali ve güney Romanya'daki üç tahıl depolama tesisinden ibarettir.[130] Çin dış politika uzmanı Birinza'ya göre (2020), Köstence Limanı'na yaklaşık 50 km mesafede Amerikan üssünün bulunması, Köstence Limanı'nın Çin altyapı ve lojistik merkezine dönüştürülmesini zorlaştıran bir unsurdur.[131] Amerikan üssüne çok yakın olan Karadeniz'in en büyük limanı Köstence'nin Çin denetimi altına girmesinden ABD endişe duyabilir.

Çin, büyük yayın kuruluşları ve sosyal medya aracılığıyla Rumenlerin gözünde Çin imajını yükseltmeye çalışmaktadır. Çinli devlet yetkilileri, Romanya'da Çin etki alanını arttırmak için başta Sosyal Demokrat Parti'den olmak üzere aralarında eski Romanya başbakanları Emil Boc, Victor Ponta ve Viorica Dăncilă da olmak üzere birçok Rumen siyasetçi ile yakın diyalog kurmaktadır.[132] 2013 yılında dönemin Romanya Başbakanı Sosyal Demokrat Victor Ponta'nın Çin ile ikili ilişkileri stratejik ortaklık düzeyine çıkarma hedefi, Çin-Romanya ilişkilerinin ivme kazanması için önemlidir. Ponta liderliğinde Romanya, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun özellikle ilk üç yılında Çin ile işbirliğinin geliştirilmesine ilişkin daha istekli bir profil çizmiştir. Victor Ponta ve Viorica Dăncilă, başbakanlık dönemlerinde büyük altyapı projelerini Çinli şirketlere vermeyi tercih etmiştir. 2013 Kasım'da Bükreş'te gerçekleşen Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu Zirvesi sırasında, Çin-Romanya temsilcileri arasında ikili işbirliğini arttırmak amacıyla enerji, kalite denetimi, yatırım, ticaret ve tarım gibi farklı alanlarda yatırım ve projeler ile ilgili on üç ticari sözleşme imzalanmıştır.[133] Romanya, 2015 yılında Kuşak ve Yol Girişimi mutabakat zaptını imzalayan ilk ülkelerden birisi olmuştur. Çin'in Romanya ile işbirliğinde özellikle enerji sektörü ön plana çıkmaktadır. Örneğin, Ekim 2016'da enerji alanında işbirliğini ilerletmek amacıyla Çin-ODAÜ Enerji Projeleri Diyalog ve

[130] Andrea Brinza, "Strategic Competitors In Search of China: The Story of Romania and Bulgaria Story", **Risap**, 20.06.2020, https://risap.ro/en/strategic-competitors-in-search-of-china-the-story-of-romania-and-bulgaria/, (The Story of Romania), (18.06.2022).
[131] Brinza, The Story of Romania.
[132] Zamfir ve Tiut, Romania.
[133] Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, "China and Romania", https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zzjg_663340/xos_664404/gjlb_664408/3215_664730/, (16.06.2022).

İşbirliği Merkezi Bükreş'te açılmıştır.[134] Çin ve Romanya başbakanları, 2016 Riga Zirvesinde yapılan ikili toplantıda, nükleer enerji ve altyapı işbirliğinin daha fazla güçlendirilmesi hususunda mutabık kalmıştır.[135] Kasım 2017'de ise Romanya, Çin-ODAÜ Enerji Bakanları Konferansı ve Fuarı'na ev sahipliği yapmıştır.[136]

Başta Sosyal Demokrat Parti'den Sorin Grindeanu (2017) ve Ulusal Liberal Parti'den Florin Cîțu (2021) olmak üzere Ponta sonrası görev yapan Rumen başbakanlar, Çin ile işbirliğini geliştirme hususunda oldukça isteksiz davranmıştır. Bu durum, Victor Ponta döneminde Çin tarafından önerilen birçok projenin hayata geçirilmesini zorlaştırmış ve dolayısıyla Romanya-Çin ilişkilerinin gelişimini sekteye uğratmıştır. 2021 Pekin Zirvesi'ne Romanya Başbakanı yerine Romanya Ekonomi Bakanının katılım göstermesi ve Çinli yetkililerin Çin-ODA ülkeleri işbirliğinin onuncu yılının kutlandığı etkinliğe Romanya temsilcilerini davet etmemesi ikili ilişkilerdeki durgunluğun bir tezahürü olarak gösterilebilir.[137] Özetle, Ponta hükümeti sonrası Çin-Romanya ilişkilerini durgunlaştıran temel unsurlar olarak; yeni hükümetlerin Çin ile ilişkileri derinleştirmedeki isteksizliği ve ABD'yi desteklemesi, bazı etkili sağcı entelektüellerin ve Rumen medyasının bazı kesiminin Çin'e karşı eleştirel tutumu ve vaat edilen Çin yatırımlarının gelmemesi gösterilebilir.[138]

Ponta sonrası Sosyal Demokrat Partiden sadece Viorica Dăncilă (2018-2019), dış politikada Çin ile ikili ilişkilerin gelişimine önem vermiştir. Dăncilă, dış politikada Çin'i desteklemesine rağmen 2019 yılında ABD ile sivil nükleer enerji işbirliğine ilişkin bir mutabakat zaptı imzalayarak Çin'in Cernavodă nükleer santraline katılımının iptal edilmesine zemin hazırlamıştır.[139]

Romanya'nın Cernavodă şehrinde iki ek reaktör inşa edilmesini hedefleyen nükleer santral projesi, 2013 yılında Bükreş tarafından enerji sektöründe önerilen en

---

[134] Carmen Holetescu ve diğerleri, "Report on ICT in Education in Romania", **Comparative Analysis of ICT in Education between China and Central and Eastern European Countries**, (Ed. Dejian Liu ve diğerleri), Springer, Singapore, 2020, s. 308.

[135] The State Council the People's Republic of China, "China, Romania Pledge to Cooperate in Nuclear Energy, Thermal Power", 06.11.2016, english.www.gov.cn/premier/news/2016/11/06/content_281475484454154.htm, (16.06.2022).

[136] Holetescu ve diğerleri, s. 308.

[137] Andreea Brinza, "In or Out of the 14+1 Format, Romania's Short-lived Romance with China is Over", CHOICE, 29.06.2023, https://chinaobservers.eu/in-or-out-of-the-141-format-romanias-short-lived-romance-with-china-is-over/, (14+1 Format), (19.07.2023).

[138] Mihai Titienar, "Comment: Why is Romania's Relation with China Underdeveloped?, Europe Liberia Romania", **Romania Insider**, 16.11.2016, https://www.romania-insider.com/comment-romanias-relation-china-underdeveloped/, (19.08.2022).

[139] Brinza, 14+1 Format.

büyük projesidir. Bükreş Zirvesi'nden bir yıl sonra gerçekleşen Cernavodă Nükleer Santral proje ihalesine sadece Çin Genel Nükleer Güç Grubu, teklif vermiş ve proje ihalesini kazanmıştır. Proje müzakereleri altı yıl sürmüş ve Romanya'daki siyasi istikrarsızlık ve ABD faktörü gibi bir dizi sebepten dolayı 2020'nin başlarında proje iptal edilmiştir.[140]

Çin ve Romanya arasında önerilen proje ve yatırımların gerçekleşememesi üzerine, ABD'nin, başarısız projeleri hayata geçirmek için Çin'in misyonunu üstlenmeye başladığı dikkat çekmektedir. Örneğin, Bükreş 2020 Forumu'nda, ABD Romanya Büyükelçisi Adrian Zuckerman, ABD ve Romanya arasında Cernavodă'da bir reaktörün yenilenmesi ve iki reaktörün inşa edilmesi ile ilgili anlaşma sağlanacağını açıklamıştır.[141] Ayrıca Zuckerman, 8 milyar dolar tutarında olan Cernavodă projesinin gelecekteki Rumen-Amerikan ekonomik ve enerji geliştirme projeleri için bir temel teşkil edeceğini vurgulamış[142] ve Karadeniz'i Baltık Denizi'ne bağlayan bir projeyi de gündeme getirmiştir.[143] Ağustos 2021'de ise Romanya, nükleer enerji projelerinde iş birliğini güçlendirmek amacıyla Kanada ile bir mutabakat zaptı imzalamıştır. Cernavodă'da ek iki reaktörün 2030 ve 2031 yıllarında bitirilmesi planlanmaktadır.[144]

1.3.3. Çin-Polonya İlişkileri

Çin ve Polonya arasındaki resmi ilişkiler, 5 Ekim 1949'da başlamıştır. Soğuk Savaş döneminde Polonya'nın Çin ile ilişkileri genel itibariyle Sovyetler Birliği-Çin ilişkileri ekseninde şekillenmiştir. 1950'lerde Çinli ve Polonyalı üst düzey devlet

[140] Andreea Brinza, "How Cernavodă Made Romania a Key Geopolitical Battleground in Europe", CHOICE, 26.10.2020, https://chinaobservers.eu/how-cernavoda-made-romania-a-key-us-china-geopolitical-battleground-in-europe/, (Battleground), (19.06.2022).
[141] Brinza, Battleground.
[142] "Acord SUA-România de 8 Miliarde de Dolari Pentru Centrala de la Cernavodă", 08.10.2020, https://romania.europalibera.org/a/acord-sua-romania-de-8-miliarde-de-dolari-pentru-centrala-nucleara-cernavodă/30883063.html, (19.08.2022).
[143] Brinza, Battleground.
[144] Mihai Nicut, "Decizia Preliminară de Investiție în Reactoarele 3 și 4 de la Cernavodă, Așteptată Luna Viitoare". Este condiționată de Sprijinul Statului", **Economica**, 04.07.2022, https://www.economica.net/decizia-preliminara-de-investitie-in-reactoarele-3-si-4-de-la-cernavoda-asteptata-luna-viitoare-este-conditionata-de-sprijinul-statului_596190.html, (19.08.2022).

temsilcileri karşılıklı resmi ziyaretler gerçekleştirmiştir.[145] Polonya ve Çin, bilimsel-teknik işbirliği konusunda 1954 yılında bir anlaşma imzalamıştır. 1955 yılında ise taraflar arasında uzun vadeli ikili Deniz Nakliye Anlaşması imzalanmış ve bu anlaşma ile Polonya ve Çin limanları arasında sevkiyat başlamıştır.[146] 1960 ve 1980 yılları arasında süren Çin-Sovyet ayrılığında Polonya, Sovyetlerin tarafında yer almasından dolayı Çin-Polonya ilişkileri bu dönemde durgunlaşmıştır.[147]

Polonya, 1980'li yılların sonunda komünizmin çöküşünün ardından siyasi ve sosyal değişim göstermiş ve öncelikli olarak Batı ile entegre olmaya çalışmıştır.[148] Eylül 1994'te dönemin Polonya Başbakanı Waldemar Pavlak'ın Çin ziyareti, Soğuk Savaş sonrası ikili ilişkilerin güçlenmesi açısından atılan önemli bir adımdır. Bu ziyaret esnasında, iki taraf temsilcileri, ikili işbirliğini derinleştirmeye yönelik dokuz anlaşma imzalamıştır.[149] Polonya, Soğuk Savaş'ın ardından Çin ile siyasi temaslarda bulunmasına rağmen Polonya'nın asıl dış politika hedefi, AB ve NATO'ya dâhil olmak olmuştur.[150] Özellikle ülke genelinde komünizme karşı önyargıların olması sebebiyle Çin-Polonya ilişkileri yeteri kadar derinleşememiştir.

Çin-Polonya ilişkileri, küresel finansal krizin ardından ivme kazanmıştır. Örneğin, Polonya, 2011 yılında Çin ile Stratejik Ortaklık Anlaşması imzalamış ve 2012 yılında Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na dâhil olmuştur. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu çerçevesinde Varşova'da 2014 yılında Çin-ODAÜ İş Konseyi ve Çin-ODAÜ Yatırım Teşvik Sekreterliği kurulmuştur. Kasım 2015'te, Polonya ve Çin arasında, Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında işbirliği yapılmasına yönelik bir mutabakat zaptı imzalanmıştır.[151] Çin Devlet Başkanı Jinping, Haziran 2016'da Polonya'ya resmi ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu resmi ziyarette, taraflar arasındaki stratejik ortaklık, ikili ilişkilerin daha fazla güçlendirilmesi, karşılıklı temasların

[145] Bkz. Margaret K. Gnoinska, "Chipolbrok – Continuity in Times of Change: Sino-Polish Relations during the Cold War, 1949–1969", **Europe and China in the Cold War**, (Ed. Janick Marina Schaufelbuehl, Marco Wyss ve Valeria Zanier), BRILL, 2019, ss. 192-211.
[146] Marceli Burdelski, "60 Years of Diplomatic Relations between Poland and the People's Republic of China- Historical Review", **Polish Political Science**, Cilt: XL, 2011, s. 215.
[147] Gnoinska, ss. 192-193.
[148] Sarah M. Terry, "Poland's Foreign Policy Since 1989", **Communist and Post-Communist Studies**, Cilt: 33, Sayı: 1, 2000, ss. 7-8.
[149] "Majorevents in Sino-Polish Relations", **ChinaDaily**, 08.06.2011, www.chinadaily.com.cn/english/doc/2004-06/08/content_337598.htm, (25.05.2022).
[150] Terry, ss. 7-9.
[151] Bkz. Liu Guangyuan, "Work Together to Build the "Belt and Road" and Promote China-Poland Cooperation", Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Poland, 26.10.2018, pl.china-embassy.gov.cn/pol/sghd_1/201810/t20181026_2195004.htm, (25.05.2022).

arttırılması ve işbirliğinin genişletilmesi amacıyla kapsamlı stratejik ortaklığa dönüştürülmüştür.[152] Polonya, Çin ile ikili temaslarını arttırmak için Çin Üzerine Avrupa Düşünce Kuruluşu, Go China Programı, Polonya-Çin Stratejik Ortaklık Geliştirme Koordinasyonu İçin Bakanlıklar Arası Komite ve Polonya-Çin Ekonomik İşbirliği Merkezi gibi bir dizi yeni kurum ve mekanizmalar oluşturmuştur.[153]

Polonya, ODA ülkeleri arasında potansiyel bir lider konumundadır. Çin ve Polonya arasında kurulacak güçlü bir işbirliği, Çin-ODA işbirliğinin gelişimi ve seyri açısından önem arz etmektedir. Çin-ODA işbirliği sürecinde Polonya'yı Çin için çekici kılan dört unsurdan bahsedilebilir. Birincisi, Polonya'nın coğrafi avantajı ile ulaştırma ve lojistik endüstrileri üzerindeki üstünlüğüdür. Polonya, Asya ve Avrupa arasında stratejik öneme sahip bir geçiş ülkesi konumundadır. Polonya, Szczecin, Świnoujście, Gdańsk ve Gdynia olmak üzere dört büyük deniz limanına sahiptir. Polonya, ulaşım altyapısı, Trans-Avrupa Ulaştırma Ağı'nın önemli bir parçasıdır. Çünkü Orta Avrupa ülkeleri ile Baltık ve Adriyatik denizlerinin limanlarını birbirine bağlayan Baltık-Adriyatik Koridoru ve Baltık devletlerini Almanya ve Benelüks ülkelerine bağlayan Kuzey Denizi-Baltık Koridoru Polonya topraklarından geçmektedir. Polonya'nın Çin ile hava, demiryolu ve deniz yoluyla doğrudan bağlantıları vardır.[154] Bu bağlamda, Polonya, Çin ürünlerinin Avrupa'daki farklı destinasyonlara ulaştırılmasında potansiyel olarak bir üretim ve dağıtım merkezi olabilir. Polonya'yı Çin için çekici kılan ikinci unsur, Polonya'nın yeniden sanayileşme stratejisi ve yüksek teknoloji ve havacılık, otomobil ve makine imalatı gibi endüstrilerdeki kabiliyetidir. Polonya'nın bu kabiliyeti, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi ile iyi bir sinerji oluşturma ihtimalini arttırmaktadır. Üçüncü unsur, Polonya'nın bol miktarda doğal minerale sahip olmasıdır. Polonya, özellikle çinko, kömür, bakır, kurşun, kükürt, kaya tuzu ve inşaatlarda kullanılan mineral üretimi ile ön plan çıkan bir ülkedir. Çin, kömür arzındaki azalıştan ötürü Polonya kömürüne

[152] Embassy of the Republic of China-Poland, "Cooperation Prospects, China's Economic Development and China-Poland Cooperation Prospects Address at the Forum China-Europe-Poland: Economy and Globalization by Xie Fuzhan, President of CASS", 13.04.2019, https://www.mfa.gov.cn/ce/cepl//pol/zbgx/t1654052.htm, (25.05.2022).
[153] Par Y. Le, "China and Poland: Economic Cooperation under the 16+1 Formula", **Nouvelle Europe**, 01.02.2017, https://www.nouvelle-europe.eu/node/1960, (10.12.2022).
[154] Logistics CEEC-CHINA Cooperation Secretariat, "Countries: Poland", https://www.ceec-china-logistics.org/en/countries/poland/, (24.05.2022).

ihtiyaç duyabilir.[155] Çinko, özellikle otomotiv parçaları endüstrisinde önemli rol oynamaktadır. Çin, dünyanın en büyük araç üreticisi ülkelerinden birisi olmasından dolayı Polonya'dan çinko temini Çin otomotiv endüstrisi için önemlidir.[156] Dördüncü unsur ise Polonya'nın elverişli yabancı yatırım ortamına sahip olması ve dinamik, eğitimli ve düşük ücretli işgücüne sahip olmasıdır. Özetle, Polonya mevcut stratejik konumu, endüstriyel imkân ve kabiliyeti, değerli elementleri ve madenleri ve elverişli yabancı yatırım ortamı ve genç ve eğitimli çalışanları ile Kuşak ve Yol Girişimi ve Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun gelişimi açısından önem arz etmektedir.

Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun ilk yıllarında Çin ve Polonya arasında sürdürülen yakın siyasi ilişkiler, özellikle ABD destekçisi Beata Szydło'nun başbakanlık döneminde durgunlaşmaya başlamıştır. Dönemin Polonya Başbakanı Szydło, Çin ile sürdürülen ticari ve ekonomik ilişkilerden duymuş olduğu memnuniyetsizliği dile getirmekten kaçınmamıştır. Örneğin, Szydło, Kasım 2017'de Budapeşte'de gerçekleşen Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu Zirvesi'nin ardından Çin'i "talepkar bir ülke" olarak nitelendirmiştir. Szydło, "bölgesel tarım ürünlerine yönelik uzun ve karmaşık erişim prosedürleri ve endüstriyel ürünler için sertifikasyon gereklilikleri" gibi Polonya'nın Çin pazarına erişiminde karşılaştığı zorluklara dikkat çekmiştir.[157] Szydło'nun ardından Polonya Başbakanı olan ABD destekçisi Mateusz Morawiecki de Çin'e karşı mesafeli bir dış politika yürütmeyi tercih etmiştir. Morawiecki, dönemin ABD Başkanı Trump'ın serbest ve adil ticaret yaklaşımını överken Çin'e karşı verilen ticaret açığını eleştirmiştir. Morawiecki, ayrıca Huawei'in Polonya'nın 5G altyapı planlarından çıkarılmasını desteklemiştir.[158] Morawiecki, Mayıs 2021'de Amerikan haber dergisi Newsweek'e verdiği röportajda, Çin'i "tehlike yayan bir ülke" olarak nitelendirmiştir. Çin ve Rusya'dan gelecek dış tehlikelere karşı ABD ile güçlü bir ittifak kurarak yeni bir Avrupa stratejisi

[155] John M. Ghlionn, "Forget Russia Why is China so Interested in Poland", **Epoch Times**, 31.08.2022, https://www.theepochtimes.com/forget-russia-why-is-china-so-interested-in-poland_4696157.html, (Poland), (15.09.2022).
[156] Ghlionn, Poland.
[157] Adam Kaliński, "2017 Was A Year Without Breakthroughs in Polish-Chinese Relations", 26.02.2018, **Obserwatorfinansowy.pl**, https://www.obserwatorfinansowy.pl/in-english/2017-was-a-year-without-breakthroughs-in-polish-chinese-relations/, (15.09.2022).
[158] Bkz. Laurens Cerulus, "Huawei Challenges Legality of 5G Bans in Poland- Romania", Politico, 02.11.2021, https://www.politico.eu/article/huawei-hints-at-legal-action-against-5g-bans-in-poland-romania/, (15.11.2022).

oluşturulmasının gerekliliğine vurgu yapmıştır. Morawiecki, Çin konusunda ABD, Almanya ve Fransa gibi pragmatik olduklarını ve piyasa odaklı ve serbest piyasa yanlısı bir politikacı olmasından dolayı rekabetin iyi olduğuna ve bazı rekabetlerin Çin'den geldiğini vurgulamakla birlikte Çin'in sübvansiyon ve ucuz iş gücü yoluyla fiyat düşürmemesini ve Polonya'nın rekabet kapasitesini arttıracak Çin yatırımlarına açık olduğunu da beyan etmiştir.[159]

Morawiecki hükümeti dış politikada ABD destekçisi olmasına rağmen Polonya Cumhurbaşkanı Duda'nın, Çin'e karşı daha ılımlı ve yapıcı bir politika sürdürdüğü söylenebilir. Duda, Temmuz 2022'de Çin Devlet Başkanı Jinping ile yapmış olduğu telefon görüşmesinde, Polonya'nın Çin'in uluslararası statüsüne saygı duyduğunu, Çin ile ikili ilişkilerin geliştirilmesine önem verdiğini ve Çin-ODA işbirliğini desteklediğini beyan etmiştir.[160] Jinping ise Kuşak ve Yol Girişimi'ni geliştirmek, siyasi iletişim ve stratejik sinerjiyi güçlendirmek için Çin-Polonya Hükümetler arası İşbirliği Komitesi ve Ticaret ve Ekonomi Ortak Komitesi gibi mekanizmalardan faydalanılması gerektiğini vurgulamıştır. Polonya'nın Çin-AB ilişkilerinin gelişimi için destek vermesinin altını çizmiştir.[161] Jinping'in Çin-AB ilişkilerinin gelişimi ile ilgili bu beyanı, Çin'in ODA ülkelerinden siyasi destek beklentisinin olduğuna işaret etmektedir.

1.3.4. Çin-Macaristan İlişkileri

Macaristan, Çin-ODA işbirliği sürecinde Çin'e en yakın AB ülkesi olarak dikkat çekmektedir. İki ülke arasındaki yoğun siyasi ilişkiler, karşılıklı işbirliğini arttırmakta ve ekonomik ilişkileri güçlendirmektedir. Taraflar arasındaki güçlü siyasi ilişkiler, özellikle Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında Avrupa'da hedeflediği projelerinin başarılı bir şekilde vücut bulmasında oldukça önem arz etmektedir. Çin,

[159] Josh Hammer ve Matthew Tyrmand, "Exclusive: Polish Prime Minister Morawiecki on Threats Posed by Russia, China—and Big Tech", **Newsweek**, 06.09.2021, https://www.newsweek.com/exclusive-polish-prime-minister-morawiecki-threats-posed-russia-china-big-tech-1598823, (21.09.2022).
[160] Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, "Xi Jinping Speaks with President of Poland Andrzej Duda on the Phone", 29.07.2022, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/202207/t20220730_10730783.html, (20.08.2022).
[161] "Xi Jinping Calls for High-Quality BRI Cooperation between China, Poland", **CGTN**, 29.06.2022, https://news.cgtn.com/news/2022-07-29/President-Xi-holds-phone-talks-with-Polish-President-Duda-1c481IiYteE/index.html, (20.08.2022).

özellikle Macaristan'ın siyasi desteği ile AB tarafından kendi aleyhinde kararlar alınmasının önüne geçmeyi hedeflemektedir. Çin'in siyasi destek hedefi ile ilgili kısmen bir başarı elde ettiği söylenebilir. Örneğin, Macaristan, Hong Kong'daki insan hakları meselelerine ilişkin AB ortak bildirisini 2021 yılında bloke etmiştir.[162] Bununla birlikte, Macaristan, Çin tarafından Güney Çin Denizi'nin askerileştirilmesini eleştirmekten kaçınmaktadır.[163] Panyi (2021) ve Venne (2021) gibi birçok yazar ve gözlemci, Budapeşte'nin Çin'i desteklemesinden ötürü Macaristan'ı Çin'in Avrupa'daki "truva atı" olarak nitelendirmektedir.[164] [165] Macar araştırmacı Matura (2022), Çin'in Macar hükümetini özellikle yumuşak güç unsurları ile etki altına almaya çalıştığını savunmaktadır. Ayrıca Çin Komünist Partisi'nin siyasi ve ekonomik başarılarının Orban hükümetinin Çin'i çekici bir rol model olarak algılamasını tetiklediğini iddia etmektedir.[166]

Macaristan ve Çin arasındaki ilişkilere tarihsel çerçevede bakıldığında, Soğuk Savaş'tan günümüze taraflar arasındaki ikili ilişkilerin inişli çıkışlı olduğu görülmektedir. Macaristan, Çin devletini ilk tanıyan ve ilk diplomatik ilişkiler kuran ülkelerden birisidir.[167] 1950'li yıllarda Macaristan ve Çin arasında ekonomik ve siyasi işbirliğinin yanında, öğrenci ve araştırmacı değişiminin desteklenmesi gibi farklı konularda işbirliği faaliyetlerine de odaklanılmıştır.[168]

Dönemin Çin Devlet Başkanı Mao Zedong, 1956 yılında Polonya ve Macaristan'da otoriter yönetimlere karşı başlatılan ayaklanmalara gönderme yaparak bazı Doğu Avrupa hükümetlerinin sınıf mücadelesini başarıyla sürdürememesinden ötürü bu tür büyük sorunlar yaşadığını öne sürmüştür. Polonya ve Macaristan'da yaşanan iç sorunların sebepleri olarak; bu ülkelerin hükümetlerinin demokratik

---

[162] Andrew Rettman, "Hungary Gags EU Ministers on China", **EUobserver**, 07.05.2021, https://euobserver.com/world/151801, (05.11.2022).

[163] Tamás Matura, "Chinese Influence in Hungary", CEPA, 18.08.2022, https://cepa.org/chinese-influence-in-hungary/, (Influence), (20.08.2022).

[164] Szabolcs Panyi, "Hungary Turn into China's Trojan Horse in Europe", BIRN, 09.04.2021, https://balkaninsight.com/2021/04/09/hungary-could-turn-into-chinas-trojan-horse-in-europe/, (05.11.2022).

[165] François Venne, "China's Trojan Horse Canters Through Hungary", CEPA, 19.04.2021, https://cepa.org/article/chinas-trojan-horse-canters-through-hungary/, (05.11.2022).

[166] Matura, Influence.

[167] Embassy of Hungary Beijing, "Political and Diplomatic Relations", https://peking.mfa.gov.hu/eng/page/politikai-kapcsolatok, (Diplomatic Relations), (05.11.2022).

[168] Liu Xiaochen, "The Development of Confucius Institutes in Higher Education Exchange and Cooperation between China and Hungary", **China and Hungary: 70 Years of Bilateral Relations in a Changing World**, (Ed. Chen Xin ve Ugrósdy Mártonh), China-CEE Institute, Budapest, s. 260, 269.

merkeziyetçiliğe ilgi göstermesini ve karşı devrimcilerin varlığına engel olamamasını ve siyasi partilerin kitlelerle bağının düşük kalmasını göstermiştir. Mao, 1956 yılında Doğu Avrupa'da komünizme karşı yaşanan gelişmeleri tasvip etmese de Sovyetler Birliği'nin Macaristan'a yaptığı askeri müdahaleyi hoş karşılamamıştır.[169]

1960 ve 1980 yılları arasında Sovyet-Çin ayrılığı sebebiyle Macaristan'ın Çin ile ilişkileri sekteye uğrasa da 1980'li yıllardan itibaren taraflar arasındaki siyasi ilişkiler tekrar gelişmeye başlamıştır. 1989 yılında Macaristan'da yaşanan siyasi değişim ve komünizmin çöküşü, Çin ile ilişkilerin gelişimini zayıflatmıştır. Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından ilişkileri geliştirmek amacıyla ilk ciddi adım, dönemin Macaristan Cumhurbaşkanı Árpád Göncz'ün 1994'te Çin'e yaptığı resmi ziyaret ile atılmıştır. 1999 yılında Çin ve Macaristan, diplomatik ilişkilerinin 50. yılını kutlamıştır.[170] Çin ve Macaristan devlet temsilcileri, ikili ilişkileri ve karşılıklı anlayışı geliştirmek amacıyla Aralık 2000'de dönemin Çin Dışişleri Bakanı Tang Jiaxuan'ın Macaristan ziyareti esnasında ortak bir bildiri açıklamıştır.[171] Péter Medgyessy, Ağustos 2003'de kırk dört yılın ardından Çin'e ziyaret gerçekleştiren ilk Macar Başbakan olmuştur.

Macaristan'ın 2004 yılında AB'ye üye olması, Çin ile ikili ilişkileri daha üst bir seviyeye çıkarmıştır. 2003 yılından beri Macaristan, Çin'e yönelik bir açılım gerçekleştirse de küresel finansal krize kadar ikili ilişkilerin gelişimi yeterli düzeyde ivme kazanamamıştır. Küresel finansal krizin olumsuz etkilerinden ötürü 2009 yılında bir önceki yıla göre Macar hükümetinin Gayrisafi Yurtiçi Hâsılası (GSYİH) %6,7 küçülmüştür.[172] Bu kötü ekonomik gidişat, Macaristan'ın dış politikada rotasını Çin gibi Batı'ya alternatif doğu ülkelerine çevirmesini tetiklemiştir. Çin, yükselen bir güç olarak, ekonomik ortaklığın geliştirilmesi için en uygun ülke olarak ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda, Orban liderliğindeki Macaristan, başta Çin olmak üzere

[169] Umut Bekcan, "Sovyet-Çin Uyuşmazlığını Anlamak: 20. Kongre'den 1963 Parti Mektuplarına", **The Turkish Yearbook of International Relations**, Cilt: 49, 2018, s. 94.
[170] Embassy of Hungary Beijing, Diplomatic Relations.
[171] Ministry of Foreign Affairs of People's Republic of China, "Joint Statement between the Government of the People's Republic of China and the Government of the Republic of Hungary", 07.12.2000, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zzjg_663340/xos_664404/gjlb_664408/3175_664570/3176_664572/t16659.shtml, (10.06.2022).
[172] World Bank, "GDP Growth (annual %) – Hungary", https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2020&locations=HU&start=2002 (10.06.2022).

Asya ülkeleri ile işbirliğini geliştirmek için Eylül 2010'da Doğu'ya açılım stratejisini ilan etmiştir.[173]

Doğu'ya açılım stratejisi kapsamında, Macaristan, Çin başta olmak üzere Asya ülkeleri ile kapsamlı bir şekilde hem ekonomik ilişkilerinin hem de siyasi ve kültürel ilişkilerinin gelişmesini hedeflemiştir. Doğu'ya açılım stratejisi, Orban hükümetinin dış politikasının önemli planlarından birisi olarak dikkat çekmektedir. Orban, başbakanlığının ilk döneminde, Macaristan'ın Çin ve diğer doğu ülkeleriyle ticaretini arttırarak Batı'ya olan ticaret bağımlılığını azaltmaya çalışmıştır. Orban, o dönemde dünya ekonomisinde "Doğu rüzgârı eserken Batı bayrağı altında yelken açmanın" uygun olmadığını savunmuştur.[174] Orban, Macaristan'ı Batı medeniyetinin bir parçası olarak görmüş, diğer bir yandan dünya ekonomisindeki mevcut gelişmelerin dikkate alınmaması durumunda Macaristan'ın ekonomik açıdan zarar görebileceğini öne sürmüştür. Orban, Batının eski gücünü kaybettiğini ve yenidünya düzeninde özellikle Çin ve Hindistan başta olmak üzere gelişmekte olan doğu ve güney ülkelerinin dünya ticaretindeki pozisyonlarının artacağına inanmıştır. Orban hükümeti, Asya, Kafkasya, Orta Doğu, Güney Amerika ve ODA bölgesinin gelişmekte olan ülkeleri ile siyasi ve ekonomik ilişkilerini geliştirmek amacıyla ikili karma komiteler ve Macar ticaret evlerinin kurulması için çaba sarf etmiştir.[175] Orban hükümetinin AB dışındaki ülkeler ile ticari ilişkilerini geliştirmeye yönelik çabalarının ne derece başarılı olduğunu söylemek zordur. Örneğin, Doğu'ya açılım stratejisi kapsamında, Orban hükümetinin Macar ihracatının en az %33'ünü AB dışındaki ülkelere yapma hedefi gerçekleşememiş ve Macaristan Asya ülkelerine karşı büyük ticaret açıkları vermiştir.[176] Diğer yandan, Macaristan, en fazla Çin yatırımı çeken ODA ülkelerinden biri olmayı başarmıştır.

Yukarıda değinildiği gibi, Macaristan, günümüzde Çin'in ODA bölgesine yönelik girişimlerini destekleyen ve katkı sağlayan ülkelerin başında gelmektedir. Örneğin, Macaristan, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nu kuvvetli bir şekilde

[173] Bojan Bugaric, "The Rise of Nationalist-Authoritarian Populism and the Crisis of Liberal Democracy in Central and Eastern Europe", **Constitutionalism under Stress: Essays in Honour of Wojciech Sadurski**, (Ed. Uldzislau Belavusau ve Aleksandra Gliszczyńska), Oxford University Press, Oxford, 2020, s. 26.
[174] Bugaric, s. 26.
[175] Péter Magyari, "Orbán: Keletiszélfúj", Index, 11.05.2011, https://index.hu/belfold/2010/11/05/orban_keleti_szel_fuj/, (25.06.2022).
[176] Hungarian Spectrum, "Another Business Failure: Viktor Orban's "Eastern Opening"", 18.10.2019, https://hungarianspectrum.org/tag/hungarian-national-trading-house/, (24.06.2022).

desteklemiş ve platformun oluşum sürecine ve gelişimine olumlu katkılar sağlamıştır. Macaristan, aynı zamanda Kuşak ve Yol Girişimi mutabakat zaptını imzalayan ilk AB ülkesi olmuştur.[177] Macaristan, AB ile kolektif bir şekilde hareket etmeden mutabakat zaptını imzaladığı için eleştirilere maruz kalmıştır. Mayıs 2017'de Çin, Macaristan ile işbirliğini derinleştirmek amacıyla ikili ilişkilerini kapsamlı stratejik ortaklığa yükseltmiştir.[178] Kasım 2017'de Çin Başbakanı Keqiang'ın Macaristan'a resmi ziyareti esnasında, iki ülke arasında eğitim, turizm, akıllı şehirleşme ve e-ticaret gibi alanlarda işbirliğini teşvik etmek amacıyla toplam on bir anlaşma imzalanmıştır.[179]

Macaristan'ın başkenti Budapeşte, Çin'in en büyük devlet bankalarından birisi olan Çin Exim Bank'ın Avrupa merkezidir.[180] 2014 yılında Macar Exim Bank ile yakın temasları olan Çin Bankası (Bank of China) da Avrupa'daki faaliyetlerini Macaristan'dan kontrol etmek için Budapeşte'de bölgesel bir merkez açmıştır.[181] Ocak 2017'de ise Çin Bankası ve Çin finansal hizmetler şirketi olan China UnionPay International, ortaklaşa Çin Yuanı ve Macar forinti ile işlem yapılabilen bir banka kartı çıkarmıştır. Banka kartı, özellikle Çin ve Macaristan arası sık seyahat eden öğrenciler ve iş seyahatleri yapanlar için tasarlanmıştır.[182]

Orban yönetimindeki Macaristan, AB ülkeleri arasından Çin'e en yakın ülke konumunda olsa da Eylül 2020'de yapılan Sinophone Borderlands anket çalışması sonuçları, Macar halkının Çin'e yönelik tutumunun Orban hükümeti kadar pozitif olmadığını göstermektedir. Birleşik Krallık, Çekya, Almanya, Fransa, İspanya, İtalya, Slovakya, Macaristan, Polonya, İsveç, Letonya, Sırbistan ve Rusya olmak üzere on üç ülke vatandaşının katıldığı anket çalışmasında, Macar katılımcıların yaklaşık %50'si, Çin'e karşı olumsuz ve çok olumsuz olduğunu vurgularken, sadece

[177] Ágnes Szunomár, "One Belt, One Road: Connecting China with Central and Eastern Europe?", **The Belt& Road Initiative in the Global Arena: Chinese and European Perspectives**, (Ed. Yu Cheng, Lilei Song ve Lihe Huang), Palgrave Macmillan, London, 2018, (Connecting), s. 80.
[178] Hou Qiang, "China, Hungary Establish Comprehensive Strategic Partnership", **Xinhua**, 13.05.2013, http://www.xinhuanet.com/english/2017-05/13/c_136279592.htm, (25.06.2022).
[179] Hu Yongqi, "Premier Li Signs 11 Accords in Hungary Visit", 30.11.2017, http://english.www.gov.cn/premier/news/2017/11/30/content_281475959422566.htm, (25.06.2022).
[180] Szunomár, Connecting, s. 80.
[181] Tamás Székely, "Bank Of China Opens Regional Centre in Budapest", **Hungary Today**, 28.10.2014, https://hungarytoday.hu/79615-2-bank-of-china-opens-regional-centre-in-budapest-14015/, (24.06.2022).
[182] UnionPay International, "UnionPay International and Bank of China Jointly Issue Dual Currency UnionPay Debit Card in Hungary", 24.01.2017, https://www.unionpayintl.com/en/mediaCenter/newsCenter/companyNews/1744.shtml, (24.06.2022).

%25'i Çin'e karşı olumlu ve çok olumlu olduğunu açıklamıştır. Macar katılımcılar, İsveçli, Fransız, Alman, İngiliz ve Çek katılımcılar ardından Çin'e karşı en fazla olumsuz düşünen grup olmuştur.[183]

Orban'ın Çin'e yönelik politikaları, hem yerel halkın hem de birçok yerel yöneticinin eleştirisine maruz kalmaktadır. Örneğin, Macar halkı, Macar hükümetinin Şanghay merkezli Fudan Üniversitesi'nin yeni kampüsünü Budapeşte'de açma planlarını Haziran 2021'de sert bir şekilde protesto etmiştir. Bu protestolar, Macar hükümetinin Çin ile sürdürülen ikili girişim ve temaslarına karşı Macar halkı tarafından gösterilen ilk ciddi tepkidir. Budapeşte Belediye Başkanı Gergely Karacsony da Budapeşte'de yapımı planlanan Fudan Üniversitesi kampüsü çevresindeki sokaklara "Uygur Şehitleri Yolu", "Özgür Honkong Yolu", "Dalai Lama Caddesi" ve "Piskopos Xie Shiguang" gibi manevi anlamı olan isimler vererek kampüs planına tepkisini göstermiştir.[184]

1.3.5. Çin-Çekya İlişkileri

Çekoslovakya, Çin'i tanıyan ve diplomatik ilişkiler kuran ilk ülkelerden birisidir.[185] Çekoslovakya, Çin'in sanayileşme yolundaki hamleleri ve yükselen güç olma yolundaki çalışmaları nedeni ile Çin'i başarılı bir komünist ülke olarak değerlendirmiştir. İki ülke arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasından bu yana ikili ilişkilerde birçok kez iniş ve çıkış yaşanmıştır.[186] Birinci Dünya Savaşı ile İkinci Dünya Savaşı arası dönemde, Çekoslovakya, Çin'in ana yabancı silah ve makine tedarikçilerinden birisi olmuştur. İki ülke arasındaki en yakın ilişkiler 1950'li yıllarda gerçekleşmiştir.[187] Çin ve Çekoslovakya, Pekin'de ticaret, bilim, eğitim ve kültürel

[183] Richard Q. Turcsányi ve diğerleri, "European Public Opinion on China in the Age of COVID-19: Differences and Common Ground across the Continent", Sinofon, September 2020, https://sinofon.cz/wp-content/uploads/2020/11/COMP-poll-final.pdf, (15.06.2022).
[184] Richard Q. Turcsanyi ve Matej Šimalčík, "Hungarian Policy towards China Might Be Facing a Seismic Shift", **The Diplomat**, 09.06.2020, https://thediplomat.com/2021/06/hungarian-policy-toward-china-might-be-facing-a-seismic-shift/, (15.06.2022).
[185] Embassy of the Czech Republic in Beijing, "Mutual Relations between the Czech Republic and the People´s Republic of China: Present and History", https://www.mzv.cz/beijing/en/political_affairs/bilateral_relations/index.html, (20.06.2022).
[186] Csaba Moldicz, **China, the USA and Technological Supremacy in Europe**, Routledge, London, 2021, s. 118.
[187] Rudolf Fürst ve Gabriela Pleschová, "Czech and Slovak Relations with China: Contenders for China's Favour", **Europe-Asia Studies**, Cilt: 62, Sayı: 8, 2010, ss. 1363-1365.

işbirliği konusunda 1952 yılında ikili anlaşmalar imzalayarak aralarındaki bağı güçlendirmiştir.[188] 1950'lerde Çin ve Çekoslovakya'nın birbirine karşı yakın tutumu, iki ülke arasındaki ilişkilerin çok yönlü bir şekilde gelişimine katkı sağlamıştır.[189] Çin-Sovyet ayrılığının yaşandığı 1960 ve 1980 yılları arasında Çekoslovakya, Sovyetler Birliği safında yer almasından ötürü Çin ile ilişkileri oldukça zayıflamıştır.[190]

1968 yılında Alexander Dubček liderliğinde Çekoslovakya'nın politik olarak liberalleşme girişimleri, Sovyetler Birliği'nin Prag'ı işgal etmesiyle sonuçlanmıştır. Çin, Prag Baharı olarak da adlandırılan Çekoslovak liberal reform girişimlerini Sovyet egemenliğine karşı bir direniş olarak değerlendirse de Çekoslovakya'daki Sovyet askeri müdahalesine sert bir tepki göstermiştir.[191] Dönemin Çin Başbakanı Zhou Enlai, Sovyet işgalinden iki gün sonra 21 Ağustos 1969'daki konuşmasında, Sovyetler Birliği'nin Prag işgalini Hitler'in Çekoslovakya ilhakı ile bağdaştırarak Sovyetler Birliği'ni ağır bir şekilde eleştirmiştir.[192]

Sovyet-Çin ayrılığı sebebiyle zayıflayan Çin-Çekoslovakya ilişkileri, özellikle 1980'li yıllarda tekrar güçlenmeye başlamıştır. Bu yıllarda Çekoslovakya, Çin ile yatırım ve ticaret ilişkilerinin güçlenmesini geliştirmeye çalışmıştır.[193] Çekya'nın 1 Ocak 1993'de barışçıl bir şekilde Çekoslovakya'dan ayrılarak bağımsız bir devlet olmasının ardından seçilen ilk Cumhurbaşkanı Václav Havel döneminde ise Çin-Çekya ilişkileri gergindir. Havel'in özellikle Dalai Lama ile yakın dostluğu ve Çinli muhalifleri desteklemesi ikili ilişkileri kötüleştiren temel unsurlardır. İlerleyen yıllarda Çek hükümetinin Tayvan ile artan temasları ve Tayvan'ın BM'ye yeniden girmesini desteklemesi, Haziran 1995'de Tayvan Başbakanı Lien

[188] Fürst ve Pleschová, ss. 1364-1365.
[189] Jan Adamec, " 'Our Friendship is Longer than the River Yangtze and Higher than the Tatra Mountains': Sino-Czechoslovak Trade in the 1950s", **Europe and China in the Cold War: Exchanges Beyond the Bloc Logic and the Sino-Soviet Split, (**Ed. Janick Marina Schaufelbuehl, Marco Wyss ve Valeria Zanier**),** BRILLl, Leiden, 2018, ss. 173-191.
[190] Westad, ss. 31-32.
[191] Xiaoyuan Liu ve Vojtech Mastny, "Opening Session", **China and Eastern Europe 1960s-1980s,** ETH Zurich, Zurich, 2004, s. 11.
[192] "Telegrams From Romanian Embassy, Beijing, to Romanian Ministry of Foreign Affairs, 22-24 August 1968", History and Public Policy Program Digital Archive, Romanian Foreign Ministry Archives (AMAE), 1968, Cilt: 2, https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/113289.pdf?v=9718f8735e33def2dd83c79a0ccd3c1, (05.07.2022), ss. 272-274.
[193] Rudolf Fürst, "Czechia´s Relations with China: on a Long Road toward a Real Strategic Partnership?" **China´s Relations with Central and Eastern Europe: From "Old Comrades" to New Partners**, (Ed. Weiqing Song), Routledge, New York, 2019, (Long Road), ss. 117-136.

Chan'ın[194] ve 1996'da Dalai Lama'nın Prag Ziyareti Çin-Çek ilişkilerini daha da kötüleştirmiştir.

Václav Havel'in ardından 2003 yılında Çekya'nın Cumhurbaşkanı olan Václav Klause, Çin ile ilişkilerin geliştirilmesini ülkenin ekonomik gelişimi açısından önemli görmüştür.[195] Bu bağlamda, dönemin Çekya Cumhurbaşkanı Václav Klause, Çin ile siyasi ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla Nisan 2004'de Çin'e resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Klause'un bu ziyareti, 1989 Kadife Devrimi'nden bu yana bir Çek Cumhurbaşkanının Çin'e yaptığı ilk ziyarettir.[196] Bu ziyaret, Çin-Çek ilişkilerinin güçlendirilmesi için önemli bir adım olmuştur. Mayıs 2009'da gerçekleşen 11. AB-Çin Prag Zirvesi de Çin-Çekya ilişkilerinin gelişimine katkı sağlamıştır. Prag Zirvesi'nde, dönemin Çin Dış İlişkileri Bakanı Yang Jiechi, Çin-Çekya arasında geleneksel bir dostluğun olduğunu ve ikili ilişkilerin sağlam temellere dayandığını vurgulamıştır.[197] Jiechi, ayrıca Çin-Çek ilişkilerinin geliştirilmesi için karşılıklı siyasi güvenin arttırılmasının, ticaret ve yatırımın genişletilmesinin ve çok yönlü bir işbirliğinin kurulmasının önemine dikkat çekmiştir.[198]

Küresel finansal krizin olumsuz etkilerinden kurtulmak ve Çin'in büyüyen ekonomik gücünden faydalanmak için özellikle 2010 sonrası birçok Çek işadamı ve siyasi seçkin, Çin'i desteklemeye başlamış ve ideolojik olarak Çin'i eleştirmeyi bırakmıştır.[199] Bu kapsamda, Prag, dış ilişkiler düzeyinde Pekin'e karşı giderek daha sıcak davranmaya başlamıştır. İkili ilişkilerin gelişimindeki asıl sıçrayış Miloš

[194] Steven Mufson, "Beijing Fumes over Taiwan Leader's Prague Meeting", **The Washington Post**, 22.06.1995, https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1995/06/22/beijing-fumes-over-taiwan-leaders-prague-meeting/cec3b6dd-179d-49e8-a13d-56600a790b14/, (05.07.2022).
[195] Zhang Hong ve He Xiaohe "Interview with Václav Klaus - President of the Czech Republic" çev. Guo Wei, Economic Observer, 14.12.2010, https://www.eeo.com.cn/ens/feature/2010/12/14/188991.shtml, (05.07.2022).
[196] "Klaus Urged to Raise the Issue of Human Rights on Historic Trip to China", **Radio Prague International**, 04.15.2004, https://english.radio.cz/klaus-urged-raise-issue-human-rights-historic-trip-china-8085477, (10.07.2022).
[197] Bkz. "11th EU-China Summit Prague Joint Statement", 10234/09 (Presse 147), 20.05.2009, https://ec.europa.eu/clima/system/files/2016-11/joint_statement_en.pdf, ss. 1-12.
[198] Embassy of People's Republic of China in the Unites States of America, "Chinese Premier's European Tour Boosts Mutual Political Trust, Pragmatic Co-op with EU", 05.21.09, http://www.china-embassy.org/eng/xw/t563934.htm, (10.07.2022).
[199] Fürst, Long Road, s. 117.

Zeman'ın 2013 yılında Cumhurbaşkanı seçilmesiyle başlamıştır.[200] Miloš Zeman'ın cumhurbaşkanlığının ilk yıllarında, Çin-Çekya stratejik ortaklığı hem hükümet düzeyinde hem de birçok alanda desteklenmiş ve güçlendirilmiştir. Özellikle 2013 ve 2017 yılları arasında iki ülke ilişkileri en üst seviyede olmasından dolayı bu zaman aralığı ilişkilerin "altın dönemi" olarak nitelendirilmiştir. Bu dönemde, Zeman'ın dış politikada Çin'i güçlü bir şekilde desteklediği görülmüştür. Örneğin, 2015 yılında İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesini anmak için Pekin'de düzenlenen askeri geçite tek katılan AB lideri Zeman olmuştur.[201] Çin Devlet Başkanı Jinping, Mart 2016'da Prag'a resmi bir ziyaret gerçekleştirerek iki ülke arasındaki bağın güçlenmesine katkı sağlamıştır. Prag ziyareti, Jinping'in göreve başlamasının ardından bir ODA ülkesine gerçekleştirdiği ilk resmi ziyarettir. Ziyaret esnasında Jinping, Çin ve Çekya halkının uzun bir dostluk geçmişi olduğunu vurgulamış ve çeşitli alanlarda işbirliğinin güçlendirileceğini açıklamıştır.[202] 2016 Prag Ziyaretinde, ikili ilişkileri derinleştirmek için Çekya ve Çin arasında Stratejik Ortaklık Anlaşması imzalanmıştır.[203]

Çekya Cumhurbaşkanı Zeman, 2015 yılında Çekya'nın Çin'in Avrupa'daki "batmaz uçak gemisi" olmak istediğini vurgulayarak özellikle Çin yatırımlarını çekmeyi ve Çin-Çekya ilişkilerini sağlamlaştırmayı hedeflemiştir. Zeman, Çin'e yönelik yapıcı ve ılımlı bir politika ve aktif bir ekonomik diplomasi benimsemesine rağmen Çin ile ilişkilerin ekonomik getirilerinden memnun kalmamıştır.[204] Örneğin, Zeman, Pekin'in yatırımlar ile ilgili vaatlerini yerine getirmemesinden dolayı Nisan 2020'de düzenlenecek Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu Zirvesi'ne katılmayacağını

[200] Filip Šebok, "Sino-Czech Honeymoon, Five Years On", CHOICE, 21.04.2021, https://chinaobservers-eu.translate.goog/sino-czech-honeymoon-five-years-on/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=nui,op,sc (20.07.2022).
[201] Simon Hewitt, "Czech Republic-China relations: An Eventful Decade", The European Institute for Asian Studies (EIAS), 10.11.2020, https://eias.org/op-ed/czech-republic-china-relationsan-eventful-decade/, (20.07.2022).
[202] Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, "Xi Jinping Arrives in Prague, Starting His State Visit to the Czech Republic", 28.03.2016, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/xjpdjkjxgsfwbfmgcxdsjhaqfh/t1351737.shtml, (25.07.2022).
[203] "China Signs Partnership Deal with Czech Republic", **Voa News**, 29.03.2016, https://www.voanews.com/a/china-czech-republic/3259449.html, (25.07.2022).
[204] Szunomár Ágnes, "Home and Host Country Determinants of Chinese Multinational Enterprises' Investments into East Central Europe", **Emerging-Market Multinational Enterprises in East Central Europe**, (Ed. Ágnes Szunomár), Palgrave Macmillan, London, 2020, s. 79.

açıklamıştır.[205] Zeman'ın Çin'e karşı ılımlı tutumuna rağmen ekonomik kazanımların düşük kalmasının gerekçesi olarak Çin'in Çekya'ya karşı şüphelerinin olması gösterilebilir. Çin ile ilişkiler, Çekya'daki siyasi seçkinler arasında ve genel kamuoyunda sürekli tartışılmaktadır. Çek siyasi seçkinleri arasında ve Çek Senato'sunda birçok Çin karşıtı ve Tayvan destekçisi milletvekillerinin olması Çin'i rahatsız etmekte ve Çin'in Çekya'yı bir dost ülke olarak görmesini engellemektedir.

Çek Korsan Parti adayı Zdeněk Hrib'in Kasım 2018'de Prag Belediye Başkanı seçilmesi de iki ülke ilişkilerindeki soğukluğu arttırmıştır. Hrib, "Tek Çin" politikasına saygı duyulmasına ilişkin Pekin'in talebini olumlu karşılamamakta ve Tayvanlı temsilcilerle yakın temaslar kurmaktadır.[206] Hrib, Prag-Pekin kardeş şehir anlaşma belgesinden "Tek Çin" politikasına saygı duyulması maddesinin çıkarılması konusunda Pekin'in müzakerelere yanaşmaması sebebiyle Ekim 2019'da anlaşmanın iptal edileceğini duyurmuştur.[207] Hrib'e göre, Çin, verdiği yatırım sözlerini tutmayan ve Kuşak ve Yol Girişimi'nin gelişmesi amacıyla ODA ülkelerine yaklaşan bir ülkedir.[208]

Dönemin Prag Belediye Başkanı Hrib, Eylül 2020'de Senato Başkanı Milos Vystrcil ile birlikte Tayvan'a resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Çin, bu ziyareti ağır bir tondan eleştirmiştir.[209] Çin'in Çek temsilcilerine yönelik ağır söylemleri Prag'ı huzursuz etmiş ve ikili ilişkileri gerginleştirmiştir. Kasım 2021'de Avrupa destekçisi Petr Fiala'nın Çekya Başbakanı olması ve Mart 2023'te eski NATO Askeri Komitesi Başkanı Petr Pavel'in Çekya Cumhurbaşkanı olması, Çekya'nın Çin'den daha da uzaklaşmasını tetiklemiştir. Çekya Cumhurbaşkanı Pavel, özellikle NATO müttefikleriyle daha yakın işbirliği ve Ukrayna'ya destek söylemleriyle dikkat çekmektedir. Pavel, Çin ve Rusya'ya karşı sert bir tutum sergilemektedir. Nitekim

---

[205] Keegan Elmer, "Why the 'Honeymoon is over' between the Czech Republic and China", **SCMP,** 18.01.2020, https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3046608/why-honeymoon-over-between-czech-republic-and-china, (29.07.2022).

[206] Tim Gosling, "Czech-China Love Affair Hits the Rocks", **Aljazeera**, 30.10.2019, https://www.aljazeera.com/news/2019/10/30/czech-china-love-affair-hits-the-rocks/, (29.07.2022).

[207] Manuel Eckert ve Richard Q. Turcsányi, "Prague vs. Beijing: Estranged Sister Cities", **The Diplomat**, 08.10.2019, https://thediplomat.com/2019/10/prague-vs-beijing-estranged-sister-cities, (10.10.2022).

[208] John Dobson, "Czechia Leads EU's Anti-China Group; will Germany Join?", **Sunday Guardian Live**, 01.01.2022, https://www.sundayguardianlive.com/world/czechia-leads-eus-anti-china-group-will-germany-join, (05.07.2022).

[209] Nick Aspinwall, "Czech Delegation Pledges Support for Taiwan, Vows Not to Bow to Chinese Threats", **The Diplomat**, 05.09.2020, https://thediplomat.com/2020/09/czech-delegation-pledges-support-for-taiwan-vows-not-to-bow-to-chinese-threats/, (29.07.2022).

Haziran 2023'te onaylanan yeni Çekya Güvenlik Stratejisi'nde, Çin, "uluslararası düzene meydan okuyan bir güç" olarak nitelendirilmiştir.[210] Bu durum, Çin'in artık Çekya için dost bir ülke olarak görülmediğine işaret etmektedir. Pavel'in başkanlığında Çekya'nın Çin'den giderek uzaklaşmasından ötürü Litvanya, Letonya ve Estonya gibi Çekya da Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'ndan ayrılma potansiyeline sahiptir.

1.3.6. Çin-Yunanistan İlişkileri

Yunanistan, jeopolitik ve jeostratejik öneminden ötürü küresel rekabet içerisinde bulunan büyük güçlerin yakın ittifak kurmak istediği bir ülkedir. Yunanistan, özellikle ABD ve Çin arasında son yıllarda artan ekonomik rekabet ve siyasi gerginliklere rağmen her iki ülkeyle de etkin bir şekilde diyalog ve işbirliğini sürdürmeyi başarabilmektedir. AB-Çin ilişkilerinde zaman zaman artan tansiyon da Çin ve Yunanistan arasındaki siyasi, ekonomik ve kültürel işbirliğinin derinleşmesini engelleyememektedir.[211]

Yunanistan'ın Çin ile resmi olarak diplomatik ilişkileri 1972 yılında başlamıştır.[212] 2006 yılında Çin-Yunanistan ilişkileri stratejik ortaklığa yükseltilmiştir.[213] 7 Temmuz 2021'de stratejik ortaklığın 15. yıl dönümü vesilesiyle Çin Devlet Başkanı Jinping ve Yunanistan Başbakanı Miçotakis arasında gerçekleşen telefon görüşmesinde ikili ilişkilerin güçlendirilmesine ve çok boyutlu işbirliğinin geliştirilmesine vurgu yapılmıştır. Bu görüşmede, ayrıca Çin'in BMGK'nin daimi üyesi olarak Doğu Akdeniz'de istikrarı teşvik edebileceğine vurgu yapılmış ve

[210] Matěj Hulička, "A Big Amount of Nothing: Looking into Czech Participation in the 14+1", CHOICE, 03.08.2023, https://chinaobservers.eu/a-big-amount-of-nothing-looking-into-czech-participation-in-the141/, (12.08.2023).
[211] Evelyn Karakatsani, "Greece External Relations Briefing: Greece's Current Relations with China", **Weekly Briefing China-CEE Institute**, Cilt: 42, Sayı: 4, 2021, ss. 1-6.
[212] Janick M. Schaufelbuehl ve diğerleri, "Europe and China in Cold War: Exchanges Beyond the Bloc Logic and the Sino-Soviet Split", **Europe and China in the Cold War: Exchanges Beyond the Bloc Logic and the Sino-Soviet Split**, (Ed. Janick Marina Schaufelbuehl, Marco Wyss ve Valeria Zanier), BRILL, Boston, 2019, ss. 4-5.
[213] Geoffrey F. Gresh, **To Rule Eurasia's Waves The New Great Power Competition at Sea**, Yale University Press, Michigan, 2020, s. 66.

Türkiye-Yunanistan arasında zaman zaman artan gerilimin düşürülmesinin gerekli olduğuna dikkat çekilmiştir.[214]

Yunanistan, 2019 yılında Çin ile siyasi, ekonomik ve kültürel bağını güçlendirmek için Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na dâhil olmuştur. Yunanistan, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na sonradan dâhil olan ilk ve tek ülkedir.[215] Yunanistan'ın bu platforma katılımını tetikleyen dört unsurun olduğu söylenebilir. Birinci unsur olarak, Yunanistan'ın Balkanlar'daki gelişmelerin gerisinde kaldığını hissetmesi gösterilebilir. Gerek Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu gerekse Üç Deniz Girişimi'nin oluşum sürecinde Helen duyarlılıklarının ve etkisinin göz ardı edilmesi diğer ülkelerin ODA bölgesinde konumlarını güçlendirmesine olanak vermiştir. İkinci unsur olarak, Yunanistan'ın Doğu Akdeniz gibi bölgesel ve uluslararası meselelerde Çin'in desteğini alma isteği gösterilebilir. Üçüncü unsur olarak, Yunanistan'ın, ulusal ekonomik kalkınması için Çin'i AB'ye alternatif yeni bir ekonomik ortak olarak görmesi gösterilebilir. Dördüncü unsur olarak, 2018 yılında Kuzey Makedonya ile isim sorununun çözülmesi gösterilebilir.

Yunanistan, Pekin ile daha yakın siyasi ilişkiler kurmanın ekonomik kazanımları beraberinde getireceğinin farkındadır. Yunanistan, küresel finansal krizin patlak vermesinin ardından özellikle Çinli yatırımcıları çekmeye gayret göstermiştir. Yunanistan'a yapılan Çin yatırımlarından en dikkat çekeni, Pire Limanı idaresinin büyük bir hissesinin Çin Okyanus Nakliye Şirketi (COSCO) tarafından satın alınması olmuştur. Yunan hükümeti, özelleştirme programının bir parçası olarak 2016 yılında 320 milyon dolar karşılığında Pire Limanı idaresinin %51 hissesini COSCO'ya satmıştır.[216] Çin Devlet Şebeke Şirketi'nin (State Grid) Yunanistan'ın enerji arzını iyileştirmeye yönelik 2016 yılında yaptığı yatırım, COSCO'nun Pire Limanı'na yaptığı yatırımın ardından Yunanistan'da

[214] "Prime Minister Kyriakos Mitsotakis' Call with the President of the People's Republic of China, Xi Jinping", 07.07.2021, https://primeminister.gr/en/2021/07/07/26950, (12.05.2022).
[215] Vassilis Ntousas ve Stephen Minas, "Introduction: Facing the Belt and Road from the European Union", **The European Union and China's Belt and Road Impact, Engagement and Competition**, (Ed. Stephen Minas ve Vassilis Ntousas), Routledge, Oxon, 2021, s. 24.
[216] Frans P. V. D. Putten, "Piraeus and the Maritime Silk Road", **The Geopolitical Relevance of Piraeus and China's New Silk Road for Southeast Europe and Turkey**, (Ed. Frans-Paul van der Putten), Clingendal Report, Hague, 2016, ss. 11-12.

gerçekleştirilen en büyük ikinci Çin yatırımıdır.[217] Kasım 2019'da, Yunanistan'da Çin Sanayi ve Ticaret Bankası (Industrial and Commercial Bank of China) şubesinin açılması Yunanistan'ın ekonomik kalkınması için Çin tarafından daha fazla ve daha kaliteli finansal hizmetlerin sağlanması açısından önemli bir gelişmedir.[218] [219]

Çin, COSCO'nun Pire Limanı'na yaptığı yatırımlarının "kazan-kazan" prensibine dayalı olduğunu öne sürmektedir. Yunanistan ve Çin, ekonomik ve siyasi ilişkileri derinleştirme konusunda istikrarlı bir tablo çizmektedir. Özellikle ABD, Yunan hükümetini Pekin ile yapacağı anlaşmalar hususunda dikkatli olması konusunda uyarılarda bulunmaktadır. Yunanistan, zaman zaman Çin ile ikili ilişkilerinin zedelenmemesi için tıpkı Macaristan gibi AB'yi karşısına alarak AB'nin Çin'e karşı ortak bildiri yapmasını bloke etmekte ve Çin'e karşı sert söylemlerin kullanılmasına karşı gelmektedir. Örneğin, Yunanistan, Çin'in uluslararası deniz hukuk kurallarına riat etmeye ve saygı duymaya çağırıldığı Temmuz 2016'daki AB ortak bildirisinde sert bir dil kullanılmasına karşı çıkmıştır.[220] Diğer bir yandan, Çin de Yunanistan'a siyasi destek vermekte ve Yunanistan'ın Doğu Akdeniz gibi dış politika meselelerinin çözümüne ilişkin beyan ve çağrılarda bulunmaktadır. Çinli diplomatlar, Doğu Akdeniz meselesinde Türk ve Yunan taraflarının mevcut anlaşmazlıkların çözümü için ortak hareket etmesi gerektiğini savunmaktadır. Örneğin, Çin'in Yunanistan Büyükelçisi Xiao Junzheng, Doğu Akdeniz'de Türkiye ve Yunanistan arasında tansiyonun yükselmesinin tarafların çıkarına olmadığını, dolayısıyla iki tarafın diyalog ve istişare yoluyla anlaşmaya varmalarını ve Doğu

[217] Bkz. Global Energy Interconnection Development and Cooperation Organization, "State Grid: State Grid Signs Agreement with IPTO to Boost China-Greece Energy Cooperation along Belt and Road", hts://m.geidco.org.cn/pcarticle/1845, (15.06.2022).

[218] Bank of Greece, "Establishment in Greece of the Bank of China and of the Industrial and Commercial Bank of China", 04.11.2019, https://www.bankofgreece.gr/en/news-and-media/press-office/news-list/news?announcement=9d7129a9-dd2a-42e0-8f5c-abd31c2dbff9#:~:text=The%20branch's%20start%20of%20business,%2C%20Mesogeion%20Ave.%2C%20Athens, (12.06.2022).

[219] Liu Mingli, "China-Greece Cooperation of Greater Strategic Significance", **ChinaDaily**, 25.11.2019, https://www.chinadaily.com.cn/a/201911/25/WS5ddb921aa310cf3e35579d2e.html, (10.06.2022).

[220] Bkz. Council of the European Union, "Declaration by the High Representative on behalf of the EU on the Award rendered in the Arbitration between the Republic of the Philippines and the People's Republic of China", 15.06.2016, https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/07/15/south-china-sea-arbitration/, (12.24.2022).

Akdeniz'de barış ve istikrarın tesisi için birlikte çalışmalarının gerekli olduğuna vurgu yapmıştır.[221]

Çin'in Yunanistan'ı Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na dâhil etmesinin politik ve sembolik temellerinin var olduğu öne sürülebilir. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun zamanla etkinliğinin ve işlevselliğinin azalması, özellikle ABD destekçisi Polonya ve Romanya gibi bazı ODA ülkelerinin Çin ile işbirliğine bağlılığının zayıflaması ve taraflar arasındaki diplomatik ilişkilerin durgunlaşması, Çin-ODA işbirliğine ivme kazandırma ihtiyacı oluşturmuştur. Yunanistan'ın 2019 yılında işbirliğine katılması, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun ivme kazanması ve gelişimi için önem arz etmiştir. Pekin, Yunanistan'ı uyumlu ve güvenilebilir bir ortak olarak görmesinden ötürü Yunanistan'ın işbirliğine dâhil olmasını memnuniyetle karşılamıştır.[222] Dönemin Yunanistan Başbakanı Çipras, Nisan 2019'da Yunanistan'ın Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na dâhil olduğu Dubrovnik Zirvesi'ndeki konuşmasında Yunanistan'ın platforma taraf olan tüm ülkeler ile işbirliğini arttırmaya istekli olduğunu ve bölgede yeni kalkınma köprüleri kurulmasına katkı sağlayacağını beyan etmiştir.[223] Yunanistan'ın Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na dâhil olması en çok AB'yi ilgilendirdiği söylenebilir. Yunan hükümeti, Brüksel'in kaygılarını azaltmak için Çin ile yapılacak çok yönlü işbirliğinde AB'nin kural ve prosedürlerine tam olarak saygı duyulacağını vurgulamaktadır.[224]

Yunanistan, 2018 yılında mutabakat zaptını imzalayarak Kuşak ve Yol Girişimi'nde Çin'in önemli stratejik ortaklarından birisi haline gelmiştir. Yunanistan, Kara-Deniz Ekspres Rotası'nın (LSER) önemli bir parçasıdır. [225] Kuşak ve Yol Girişimi'nin önemli bir bileşeni olan LSER, Çin ile Avrupa arasında karayolu ve denizyolu olmak üzere iki güzergâhı olan mal ticareti kanalıdır. Deniz yoluyla Pire

[221] Stella Malzonakis, "China Urges Respect for Sovereignty of Greece in Nudge to Turkey", 09.11.2022, **Greek City Times**, https://greekcitytimes.com/2022/11/09/china-respect-sovereignty-greece/, (12.11.2022).
[222] Ciurtin, 16+1.
[223] The State Council of People's Republic of China, "Greece Proves Appeal of 16+1 Cooperation", 14.04.2019, http://english.www.gov.cn/premier/news/2019/04/14/content_281476608911974.htm, (30.09.2022).
[224] George Tzogopoulos, **The Miracle of China: The New Symbiosis with the World**, Springer, Singapore, 2021, s. 93.
[225] Anastas Vangeli, "Macedonia External Relations Briefing: Relations Between Macedonia, Greece and China After the Prespa Agreement", **Weekly Briefing China-CEE Institute**, Cilt: 15, Sayı: 4, 2019, ss. 1-3.

Limanı'na gelen konteynırlar LSER'in demiryolu hattı üzerinden Batı Avrupa ülkelerine taşınmaktadır. Bu demiryolu hattının iki ucunda Budapeşte ve Pire Limanı yer alırken ortada ise Belgrad ve Üsküp bulunmaktadır. Deniz ulaşım güzergâhının uç noktasında ise Pire Limanı ve Çin kıyıları yer alırken, Pire Limanı'ndan Çin kıyılarına uzanan güzergâh hattı ise sırayla Akdeniz, Kızıldeniz, Basra Körfezi, Hint Okyanusu ve Malakka Boğazı, Güney Çin Denizi, Doğu Çin Denizi ve Sarı Deniz'dir.[226]

Covid-19 salgını boyunca, Çin-Yunanistan ilişkileri durgun kalmıştır. Ağustos 2022'de Kamboçya'da düzenlenen ASEAN Artı Üç (10+3) dışişleri bakanlar toplantısında Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi ve dönemin Yunanistan Dışişleri Bakanı Dendias'ın bir araya gelip toplantıdaki beyanları, Çin-Yunanistan ilişkilerinin geleceği açısından olumludur. Toplantıda Yi, Çin devletinin Yunanistan ile finans, dijital ekonomi, ulaşım, enerji ve turizm gibi çeşitli alanlarda işbirliğini derinleştirmeye ve Kuşak Yol Girişimi'nin gelişimine katkı sağlayacak projeleri teşvik etmeye istekli olduğunu beyan etmiştir. Çin devletinin Çinli yatırımcıları Yunanistan'a yatırım yapmasını teşvik edeceğinin altını çizmiş ve Çin'in kalkınma ve piyasa fırsatlarını Yunanistan ile paylaşmaya istekli olduğunu belirtmiştir. Yi, ayrıca Çin-Avrupa ilişkilerinin gelişiminde Yunanistan'ın yapıcı bir rol üstlenmesini umduğunu vurgulamıştır. Dendias ise Çin ile işbirliğini derinleştirilmesinden memnuniyet duyduğunu, Çinli işletmelerin yatırım yapmayı sürdürmesini istediğini ve Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında sürdürülen Pire Limanı inşaatından memnuniyet duyduğunu ve Pire Limanı'nın Çin yatırımları ile Avrupa'nın en büyüğü olacağını belirtmiştir. Dendias, ayrıca egemenlik, toprak bütünlüğü ve uluslararası düzeni koruma gibi hassas konularda Çin ile aynı görüşleri paylaştıklarını ve "Tek Çin" politikasını kuvvetli bir şekilde desteklediklerini dile getirmiştir. Dendias, toplantıda ASEAN ile dostluk anlaşması imzalamıştır.[227] [228]

[226] Xue Li, "China–Europe Land–Sea Express Route with the Belt and Road Initiative", **Routledge Handbook of the Belt and Road**, (Ed.Cai Fang ve Peter Nolan), Routledge, Abingdon, 2019, https://www.routledgehandbooks.com/doi/10.4324/9780429203039-87, (20.09.2021).

[227] "China, Greece Vow to Expand Bilateral Economic Cooperation", **Global Times**, 04.08.2022, https://www.globaltimes.cn/page/202208/1272163.shtml, (12.12.2022).

[228] Athens Bureau, "Greece-Southeast Asia Diplomacy: Dendias Signs Friendship Treaty with ASEAN at Meeting in Phnom Penh", **Greek City Times**, 03.08.2022, https://greekcitytimes.com/2022/08/03/dendias-asean-phnom-penh/, (10.09.2022).

İKİNCİ BÖLÜM
LİTERATÜR İNCELEMESİ

2.1. ÇİN-ORTA VE DOĞU AVRUPA İLİŞKİLERİNE İLİŞKİN LİTERATÜR ÖZETİ

2012 yılında Çin liderliğinde Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun başlatılmasının ardından Çin-ODA ilişkileri üzerine akademik çalışmaların sayısının arttığı görülmektedir.[229] Başta Çinli ve Orta ve Doğu Avrupalılar olmak üzere birçok akademisyenin Çin-ODA işbirliğine yönelik ilgisi artmıştır. Çin-ODA işbirliğine artan akademik ilgiye rağmen Türkçe akademik literatürde Çin-ODA ilişkileri üzerine çok az sayıda akademik çalışmanın olduğu gözlemlenmektedir. Bu çalışmalar; Sezgin Kaya ve Agil Mammadzade'nin 2019 yılındaki "Çin'in Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleriyle İlişkilerinin Akıllı Güç Kavramı Bağlamında Analizi" başlıklı makalesi ve Seven Erdoğan'ın 2021 yılındaki "17+1 Platformu'nun Beklenmeyen Sonuçları: Avrupa Yeniden mi Bölünüyor?" adlı makalesinden ibarettir. Çin-ODA işbirliği üzerine Türkçe yazılmış herhangi bir yüksek lisans ve doktora tezi de bulunmamaktadır. Bu bağlamda, bu tez, Çin-ODA ilişkileri üzerine Türkçe literatürdeki boşluğun doldurulması ve ilgili akademik literatüre katkı sunması açısından önem arz etmektedir.

Tablo 7'de Çin-ODA ilişkileri üzerine ingilizce dilinde yazılan akademik çalışmalar listelenmektedir.

Tablo 7: Çin-ODA İlişkileri ile İlgili Akademik Çalışmalar

Yazar	**Başlık**	**Yıl**
John Ross	"Ekonomik Reform: Çin'de Başarı ve Doğu Avrupa'da Başarısızlık"	1994
Czeslaw Tubilewicz	"Artık Yoldaşlar Yok: Soğuk Savaş'tan Sonra Çin-Orta Avrupa İlişkileri"	1998
Nicola Casarini	"Avrupa-Çin İlişkileri ve Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerinin Yeni Önemi"	2007
Liu Zuokui	"Çin'in Orta ve Doğu Avrupa'daki Yatırımları İçin Yeni Koşullar"	2012
Tamás Matura	"Çin'in Orta Avrupa'daki Yatırım Modeli"	2012
Konstantinas Andrijauskas	"Çin'in Sovyet Sonrası Orta Asya ve Doğu Avrupa'ya	2013

[229] Anastas Vangeli ve Dragan Pavlićević, "Introduction: New perspectives on China – Central and Eastern Europe Relations", **Asia Europe Journal**, Cilt: 17, Sayı: 2, 2019, s. 363.

	Ekonomik Nüfuzu”	
Tamás Matura	“Çin’in Orta Avrupa’ya Ekonomik Genişlemesi”	2013
Rudolf Fürst ve Filip Tesař	“Çin’in Eski Doğu Avrupa’ya Dönüşü: Artık Yoldaş Değil, Henüz Stratejik Ortak Değil”	2013
Skulska Drelich ve diğerleri	“Çin’in 21. Yüzyılda Orta ve Doğu Avrupa’ya Yönelik Ticaret Politikası, Polonya Örneği”	2014
Richard Q. Turcsányi ve diğerleri	“Hiçbir Yerden Gelmemek: Çin’in Orta Avrupa Kavramına İlişkin Algısı”	2014
Richard Q. Turcsányi	“Orta ve Doğu Avrupa’nın Çin ile Flörtü: AB içinde Truva Atı mı?”	2014a
Kong Tianping	“16+1 İşbirliği Çerçevesi: Oluşum, Özellikler ve Beklenti”	2015
Gabriela Pleschová	“Çin’in Orta ve Doğu Avrupa’daki Angajmanı: Çin’in Çıkarlarını Gözeten Bölgesel Diplomasi”	2015
Tamás Matura	“Avrupa-Çin İlişkilerinin Haritasını Çıkarmak: Aşağıdan Yukarıya Bir Yaklaşım”	2015
Gabriela Pleschova ve diğerleri	“Orta Avrupa ve Çin Arasındaki Olası İşbirliği Biçimleri: Avantajlar ve Dezavantajlar. Bir Politika Belgesi”	2015
Marcin Kaczmarski ve Jakub Jakóbowski	“Orta Doğu Avrupa’da Çin: Pekin’den Bakıldığında 16+1”	2015
Iulia M. Oehler	“16+1 Stratejik İşbirliği Çerçevesinin Belirleyicileri, Hedefleri ve Farklı Yaklaşımları”	2016
Jana S. Rošker	“Modern Konfüçyüsçülük ve Çin ile Orta-Doğu Avrupa Arasındaki Kültürler Arası Alışveriş”	2016
Xin Chen ve Chengyu Yang	“Çin-Orta ve Doğu Avrupa Ekonomik ve Ticari İşbirliği Üzerine Kantitatif Bir Analiz”	2016
Junchi Ma	“Almanya ve Fransa’nın Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri İçin Farklı Endişeleri-Çin ve ODAÜ İşbirliği Arasındaki İşbirliğinin Etkisi”	2016
Tamás Matura	“Avrupa, 16+1 İşbirliğinden ve Kuşak ve Yol Girişimi’nden Tam Olarak Yararlanmalı”	2016
Agnes Szunomar ve Tamás Matura	“Orta ve Doğu Avrupa Üniversite Öğrencilerinin Çin Algısı”	2016
Richard Q. Turcsányi	“Çin Enerji Yatırımlarına Yönelik Orta Avrupa Tutumları: Polonya, Slovakya ve Çek Cumhuriyeti Örnekleri”	2016
Yuhong Shang ve diğerleri	“Çin-Orta ve Doğu Avrupa Ticaretinin Değişen Kalıpları”	2016
Bogdan Góralczyk	“Çin’in Orta ve Doğu Avrupa’daki Çıkarları: Ejderhaya Girin”	2017
Xiao-Guang Zhang ve diğerleri	“"16+1" İşbirliği Kapsamında Çin ile Orta ve Doğu Avrupa’daki 16 ülke Arasındaki Tarım Ürünleri Ticareti: Ticaret Çekim Modeli ile Ampirik Çalışma”	2017
Duško Dimitrijević	“ODAÜ-Çin 16+1 İşbirliği Mekanizması ve Çin'in Sırbistan’daki Yatırımları”	2017
Stefan Jojić	“Sırbistan "Kuşak ve Yol" Girişimi ve 16+1 İşbirliğini Nasıl Algılıyor?”	2017
Liu Zuokui	“Çin-ODAÜ İşbirliği: Çin’in Yeni Bir Uluslararası İlişkiler Türü İnşası”	2017
Iulia M. Oehler ve diğerleri	“16+1 İşbirliği Platformu’na Avrupa Birliği ve Dört Büyüklerin Pozisyonu”	2017
Agnieszka McCaleb ve Agnes Szunomár	“Çin’in Orta ve Doğu Avrupa’daki Doğrudan Yabancı Yatırımı”	2017
Anastas Vangeli	“Kuşak ve Yol Girişimi Kapsamında Çin’in Orta, Doğu ve Güneydoğu Avrupa’daki On Altı Ülkeyle İlişkisi”	2017
Bartosz Kowalski	“Çin’in Orta ve Doğu Avrupa’ya Yönelik Dış Politikası: Güney-Güney İşbirliği Perspektifinde “16+1” Formatı”	2017
Yue Lin	“Çin ile Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri Arasında Üç Hızlı Yol ve Varış Noktasına Sahip Ekonomik Otoyol”	2018
Dragan Pavlićević	“"Çin Tehdidi" ve "Çin Fırsatı": Çin-Orta ve Doğu Avrupa	2018

	İlişkilerinde Düşler ve Korkular Politikası”	
He Zhigao ve Chen Xin	“16+1 İşbirliği ve Çin-AB İlişkisi”	2018
Juraj Ondriaš	“16+1 Platformunda Çin’in Yumuşak Gücünün Karşılaştığı Sorunlar”	2018
Uzma Siraj	“Kısıtlamalar, Zorlama ve Fırsatlar Arasında Doğu Avrupa: Arka Bahçelerinde Rusya ve AB’ye Meydan Okuyan Kuşak Yol Girişimi ve Çin”	2018
Gérard Roland	“Komünizm Sonrası Sistemlerin Evrimi: Doğu Avrupa – Çin”	2018
Jan Zofka ve diğerleri	“Kremlin’in Erişiminin Ötesinde mi? Soğuk Savaş Döneminde Doğu Avrupa ve Çin”	2018
Weiqing Song	“Çin’in Orta ve Doğu Avrupa ile İlişkileri: "Eski Yoldaşlardan" Yeni Ortaklara”	2018
Klára Dubravčíková ve diğerleri	“Çin Medya İzleme: 16+1 ve Çin-AB Zirvesi”	2018
Sonq Weiqing	“Çin’in Orta ve Doğu Avrupa’ya Uzun Yürüyüşü”	2018
Gerard Roland	“Komünizm Sonrası Sistemlerin Evrimi”	2018
Dragan Pavlićević	“Avrupa’da Güç Değişimi Sürüyor mu? Kuşak ve Yol Girişimi Altında Çin’in Orta ve Doğu Avrupa ile İlişkisi”	2018a
Hongfei Gu	“Yakınsama mı Iraksama mı? Çin, ODAÜ ve AB Arasındaki Üçlü İlişki”	2018
Matej Šimalčík ve diğerleri	“Satılık Orta Avrupa: Çin’in Etki Politikaları”	2018
Tamás Matura	“Çin-ODA Ticaret, Yatırım ve Politika”	2018
Matej Šimalčík	“Slovak Çin Politikasında Bir Araç Olarak Çok Taraflılık: 16+1, V4+Çin ve AB+Çin Örneği”	2018
Astrid Pepermans	“Çin’in Orta ve Doğu Avrupa’da 16+1 ve Kuşak ve Yol Girişimi: Ucuz Fiyata Ekonomik ve Siyasi Nüfuz”	2018
Emilian Kavalski	“Çin’in Orta ve Doğu Avrupa’da Kuşak ve Yol Girişimi”	2018
Jakub Jakóbowski	“Orta ve Doğu Avrupa, Afrika ve Latin Amerika’da Çin Liderliğindeki Bölgesel Çok Taraflılık: 16+1, FOCAC ve CCF”	2018
Anastas Vangeli	“Küresel Çin ve Sembolik Güç: 16+1 İşbirliği Örneği”	2018
Ji Yli ve Liu Zoukui	“Çin ve Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri Arasındaki Mali İşbirliği: Kalkınma ve İleriye Yönelik”	2019
Ágnes Szunomár	“Çin’in Orta ve Doğu Avrupa’daki Yatırımları ve Altyapı Genişlemesi”	2019
Xavier Richet	“Avrupa’nın Çevresinde Çin Varlığı. "17+1 Formatı", Çin’in Truva Atı mı?”	2019
Teodora M. Chihaia	“16+1: Kuşak ve Yol Girişimi İşbirliği Bağlamında AB-Çin Ticaret Müzakereleri için Sözler ve Tuzaklar”	2019
Gao Ge	“Üç Grup İlişkiyi Ele Alarak "16+1 İşbirliği"”	2019
Lilei Song ve Dragan Pavlićević	“Çin’in Çok Katmanlı Çok Taraflılığı: Çin ve Orta ve Doğu Avrupa İşbirliği Çerçevesine İlişkin Bir Vaka Çalışması”	2019
Malgorzata Jakimow	“Bir Yumuşak Güç Stratejisi Olarak Güvenliksizleştirme: Kuşak ve Yol Girişimi, Avrupa’nın Parçalanması ve Çin’in Orta-Doğu Avrupa’daki Normatif Etkisi”	2019
Viktor Konstantynov	“'Kuşak ve Yol' Politikasında Doğu Avrupa: Ukrayna’ya Yer Var mı?”	2019
Bogdan L. Cumpănaşu	“Çin’in Orta ve Doğu Avrupa’daki Bağlantıları ve Kaldıraçları – AB için Yeni Bir Meydan Okuma”	2019
Song Weiqing	“Çin Kalkınma Devletinin Mantığı ve Çin’in Orta ve Doğu Avrupa ile Jeoekonomik Angajmanı”	2019
Emilian Kavalski	“Orta ve Doğu Avrupa’da Çin: Kimlik Anlatılarının İstenmeyen Etkileri”	2019
Andreja Jaklic ve Marjan Svetlicic	“16+1 Kapsamında Çin ve Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri: Grup mu, İkili İlişkiler mi?”	2019

Duško Dimitrijević	"ODAÜ-Çin "16 + 1" İşbirliği Mekanizması ve Sırbistan ve Çin Arasındaki Stratejik Ortaklığın Genişletilmesi İmkânları"	2019
Monika Bak	"Kuşak ve Yol Girişimi Doğrusunda Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri: 16+1 Girişiminin Rolü"	2019
Tamás Matura	"Çin ve Orta Avrupa: Başarı mı, Başarısızlık mı?"	2019
Rudolf Fürst	"16+1 Bölgesel Formatı: Erken Paslanma, Hala Canlı ve 17+1 Olarak Genişleme"	2019
Anastas Vangeli ve Dragan Pavlićević	"Giriş: Çin-Orta ve Doğu Avrupa İlişkilerine Yeni Bakış Açıları"	2019
Hongfei Gu	"Çin ile Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri Arasındaki İlişkilerde Yerel Aktörler"	2019
Michael Lubina	"Üç Pano: Güvenlik, Ekonomi ve Yeni Bilinmeyen Çin ile Orta ve Doğu Avrupa Arasındaki Karmaşık İlişki"	2019
Jeremy Garlick	"Çin'in Orta ve Doğu Avrupa'daki Ekonomik Diplomasisi: Bir Agresif Merkantilizm Örneği?"	2019
Hongfei Gu	"Asimetrik İlişkiler Birlikte Çalışabilir mi? '16+1' İşbirliği Mekanizmasının Kantitatif Yaklaşımı"	2019
Liu Zuokui	"Büyük Değişim Zamanlarında Çin ile Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri Arasında İşbirliği"	2020
Richard Q. Turcsányi	"Çin ve Hüsrana Uğramış Bölge: Orta ve Doğu Avrupa'nın Büyük Güçlerle Yinelenen Sorunları"	2020
Chen Xin	"Orta ve Doğu Avrupa Vatandaşları Çin'i Nasıl Görüyor?"	2020
Weiqing Song ve Lilei Song	"Çin'in Orta ve Doğu Avrupa ile "16+1 İşbirliğini" Değerlendirmek: Bir Kamu Yararı Perspektifi"	2020
Long İng	"Çin ile Orta ve Doğu Avrupa Arasında Salgın Sonrası İşbirliği"	2020
Emilian Kavalski	""17+1" ile Çin'in Küresel İpek Yollarının Yerelleştirilmesi"	2020
Nikolay Megits ve diğerleri	"Covid-19'un Doğu Avrupa ile Çin Arasındaki Ticaret Üzerindeki Etki Değerlendirmesi"	2020
Ichiro Iwasaki ve diğerleri	"Çin ve Doğu Avrupa'da Kurumsal Mülkiyet ve Yönetim Devri: Karşılaştırmalı bir Meta-Analiz"	2020
Salvo Stanojevic	"Orta ve Doğu Avrupa'da Çin-AB15 İhracat Rekabeti: Çin, AB15'ten İhracatı Dışlıyor mu?"	2020
Mengyang Qi	"Çin ile Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri Arasındaki Tarım Ticaretinin "16+1" İşbirliği Mekanizması Kapsamında İncelenmesi"	2020
Qianyu ZhuXia ve Oshan Yan	"Çin-Orta ve Doğu Avrupa İşbirliğinin Etkinliği, Zorlukları ve Önlemleri"	2020
Tang Linglling	"Lojistik Aktarma Merkezi Lokasyon Seçiminin "16+1 İşbirliği" Temeline Göre Araştırılması"	2020
Duško Dimitrijević ve Nikola Jokanović	"ODAÜ-Çin İşbirliği Mekanizması ve Kuşak ve Yol Girişimi: Fikirden Kurumsallaşmaya - Altı Yıl Sonra"	2020
Marsela Musabelliu	"Kuşak ve Yol Girişimi, "17+1" ve Arnavutluk'un Çin Anlatısı: Siyasi Terimlerde Algıyı Şekillendirmek"	2020
Dejian Liu ve diğerleri	"Çin ile Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri Arasında Eğitimde BİT'in Karşılaştırmalı Analizi"	2020
Ivana Karásková ve diğerleri	"Çin'in Orta Avrupa'daki Çubukları ve Havuçları: Çin Etkisinin Mantığı ve Gücü	2020
Richard Q. Turcsányi ve Runya Qiaoan	"Dostlar mı, Düşmanlar mı? Komünist Geçmişin Farklı Görüşleri, Çin-Orta ve Doğu Avrupa "16+1 Platformunu" Nasıl Baltalıyor?"	2020
Ivana Karásková	"Artık Boş Gövde Yok: Çin'in Orta ve Doğu Avrupa'da Büyüyen Ayak İzi"	2020
Anastas Vangeli	"Çin'in Güneydoğu Avrupa'daki Rolü"	2020
Tamás Matura	"Çin ve Orta ve Doğu Avrupa Arasında Ticaret, Yatırım	2020

	ve Politika: Ekonomik Gereklilik ya da Truva Atı ?"	
Goran Nikolić	"Format 17+1'in Başlamasından Sonraki Dönemde Çin ile Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri Arasındaki Ticaret Yapısındaki Değişiklikler"	2021
Lai Suetyi ve Cai Yidong	"Orta ve Doğu Avrupa'da Çin Algısının Haritalanması"	2021
Sergey Yun ve Vitaly Pakulin	"Kuşak ve Yol Girişimi ve "17+1" Mekanizması Çerçevesinde Çin ile Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri Arasında İşbirliği"	2021
Yana Leksyutina	"Çin'in Doğu Avrupa'daki Ekonomik Varlığı ve Siyasi Etkisi"	2021
Erik Brattberg ve diğerleri	"Çin'in Güneydoğu, Orta ve Doğu Avrupa'daki Etkisi Dört Ülkedeki Kırılganlıklar ve Direnç"	2021
Tudor Cherhat	"Çin'in Avrupa'daki Ekonomik Diplomasisi: "17+1" Girişimi ve NATO'nun Doğu Kanat Güvenliği İçin Sonuçları"	2021
Katarina Zakic	"17+1 Kapsamında Çin'in Enerji İşbirliği"	2021
Emilian Kavalski	"COVID-19 Döneminde Çin ve Doğu Avrupa Arasında Quo Vadis İşbirliği?"	2021
Martins Daugulis ve Karlis Bukovskis	"Yasaların Özü Üzerine Çelişkili Anlatılar: Çin, Orta ve Doğu Avrupa'daki Anlatılar Üzerine Bilişsel Söylem Analizi"	2021
Emilian Kavalski	"Çin'in Orta ve Doğu Avrupa ile Romantizminin Sonu"	2021
Antonina Habova	"Çin'in AB Benzersizliğine Meydan Okuması-Orta ve Doğu Avrupa Örneği"	2021
Adam Kuź	"Çin Halk Cumhuriyeti'nin 2012-2020'de Orta ve Doğu Avrupa'ya Yönelik Politikası"	2021
Shaohua Yan	"Batı Balkanlar'da "16+1" Çerçevesi ve Çin-AB İşbirliği: Bir Bölge İnşası Perspektifi"	2021
Savo Stanojevic ve diğerleri	"Çin ile Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri Arasındaki Ticaret Üzerine Bir Araştırma: 16+1 İşbirliği Önemli Bir Ticaret Yaratımı Sağlıyor mu?"	2021
Ahmet E. Üncel ve Oğuz Güner	"17+1 İşbirliği: Çin-Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri İlişkilerine Genel Bir Değerlendirme"	2021
Ivana Karásková ve diğerleri	"Orta ve Doğu Avrupa'da Huawei: Eğilimler ve Tahmin"	2021
Tamás Matura	"Orta ve Doğu Avrupa'da Çin Yatırımı Bir Gerçeklik Kontrolü"	2021
Rudolf Fürst	"Çin ve Orta Avrupa: Covid-19 Salgını Sırasında Zor Zamanlarda İşbirliği"	2021
Ali Sabbaghian Rajdeep Singh	"Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi Perspektifinden Çin-Orta ve Doğu Avrupa İşbirliği ve AB Tepkisi"	2021
Katarina Zakić ve Aleksandar Mitić	"Küresel Değişimler Bağlamında Çin ile Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri Arasında İşbirliği"	2022
David C. Kerrigan	"Yeni Bir Çağda Çin-Orta ve Doğu Avrupa İlişkileri: Bölgesel İşbirliği Platformunun Gelişiminin Arkasındaki Etkenler"	2022
Antonina Habova ve diğerleri	"Çin'in Güneydoğu Avrupa'daki Rolü"	2022
Roland Boer	"Belgrad'dan Pekin'e: Doğu Avrupa ve Çin'deki Sosyalist Ekonomik Reformların Karşılaştırılması"	2022
Tomasz Ewertowski, Monika M. Męczyńska	"Çok Taraflı İlişkiler, Birçok Perspektif: Çin ve Orta-Doğu Avrupa"	2022
Michał Słowikowski ve Diğerleri	"Doğu Avrupa'ya Doğru Çin: Veba ve Savaş Arasında"	2022
Maró Z. Márk	"Çin'in Yeni İpek Yolu ve Orta ve Doğu Avrupa - Sistematik Bir Literatür Taraması"	2022
Jeremy Garlick ve Fangxing Qin	"Çin'in Orta ve Doğu Avrupa'daki (ODA) Fikri Etkisi: Çinli ve Avrupalı Akademisyenlerin Çin-ODA İşbirliği	2022

	Yorumlarının Karşılaştırmalı Bir Analizi”	
Mukesh S. Bharti	“Çin’in Orta ve Doğu Avrupa’daki Ekonomik Katılımının Evrimi”	2022
Bala Ramasamy ve Matthew Yeung	“Çin’in Gelişmekte Olan Ülkelere Yönelik Doğrudan Yabancı Yatırımı (DYY): Orta ve Doğu Avrupa (ODA) Örneği”	2022
Peter Gries ve Richard Q. Turcsányi	“Doğu Kırmızı Yine! Komünizm ve Rusya’nın Hayaletleri Orta ve Doğu Avrupa’nın Çin’e Bakışını Nasıl Şekillendiriyor?”	2022
David C. Kerrigan	“Yeni Bir Çağda Çin-Orta ve Doğu Avrupa İlişkileri: Bölgesel İşbirliği Platformunun Gelişiminin Arkasındaki Etkenler 16+1”	2022
Suetyi Lai	“Düzeltme: Orta ve Doğu Avrupa’da Çin Algısının Haritalanması”	2022
Ewa Cieslik	“Orta ve Doğu Avrupa, Almanya ve Çin Arasındaki Rol, Karşılıklı Bağımlılıklar ve Katma Değer Akışları”	2022
Bartosz Kowalski	“Orta ve Doğu Avrupa, Çin’in Temel Çıkarları ve İlişkisel Politikanın Sınırları: 2010’larda Çek Cumhuriyeti'nden Dersler”	2022
Balázs Sárvári	“Kuşak ve Yol Girişimi ve 16+1 İşbirliğinin Çin-Avrupa İlişkisindeki Rolü Üzerine”	2022
Gergely Salát	“16+1 Çerçevesinin Daha Fazla Geliştirilmesi İçin Fırsatlar ve Zorluklar”	2022
Jiao Meng	“"16+1" İşbirliğine Dayalı Kurumsal Kamu Diplomasisi ve Ulusal İmaj Üzerine Bir Araştırma”	2022
Qichao Wang ve Jianwei Wang	“Orta ve Doğu Avrupa’da Çin ve Japonya: Rekabet, İşbirliği ve Birlikte Yaşama?”	2022
Savo Stanojevic ve Bin Qiu	“17+1 İşbirliği Mekanizması Bağlamında AB Üyeliğinin Çin-Orta ve Doğu Avrupa Ticaretine Etkisi Üzerine Bir Çalışma”	2022
Aleksandar Mitic	“Çin-Orta ve Doğu Avrupa İşbirliğinin İlk On Yılına İlişkin Batılı Değerlendirme”	2022
Sigita Struberga	“Eğitim ve Bilim Alanında Çin-ODA İşbirliği: Karşılıklı Algılar ve Siyasi Bağlamlar Uyuyor mu?”	2022
Aleksandar Mitic	“Çin-Orta ve Doğu Avrupa İşbirliğine İlişkin Engelleyici Anlatıların Haritasının Çıkarılması”	2022
Weiqing Song ve Rudolf Fürst	“Çin’in Orta ve Doğu Avrupa’da Uluslararası Liderlik Hedefi: Rol Çatışması ve Politika Tepkileri”	2022
Dominik Mierzejewski	“Çin’in Dikey Çok Taraflılığının Yerel Mekanizmaları: FOCAC ve 16+1 Format Vaka Çalışmaları”	2022
Norio Horie	“Çin ve Doğu Avrupa’da Ücret İşlevleri: Büyük Ölçekli Karşılaştırmalı Bir Meta Analizi”	2023
Vladimir Milić	“Orta ve Doğu Avrupa’da Çin: Küçük Devletler İçin Yeni Fırsatlar”	2023
Agnes Szunomar	“Bağlanmak ya da Bağlanmamak - Orta ve Doğu Avrupa’da Dijital İpek Yolu’na Yanıt Verme”	2023
Zoltán Vörös	“Çin Dış Politikasında Orta ve Doğu Avrupa”	2023
Mukesh S. Bharti	“Çin’in Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerindeki BRI’si: Bölgesel Ekonomik İşbirliği için ‘17+1’ Çerçevesinin Rolü”	2023
Shixin Du	“Kuşak ve Yol Girişimi ve Çin-Doğu Avrupa İlişkileri: Macaristan-Sırbistan Demiryoluna İlişkin Çin Dış Politikalarında Yerel Bağlam”	2023
Jeremy Garlick ve Fangxing Qin	“Çin’in Orta ve Doğu Avrupa’daki Normatif Gücü: Karşılanmayan Beklentilerin Hikâyesi Olarak ‘16/17 + 1’ İşbirliği”	2023
Jeremy Garlick ve Fangxing	“Çin’in Orta ve Doğu Avrupa’daki (ODA) Düşüncesel	2023

Qin	Etkisi: Çinli ve Avrupalı Akademisyenlerin Çin-ODA İşbirliğine İlişkin Yorumlarının Karşılaştırmalı Bir Analizi”	

Kaynak: Yazarın kendi derlemesidir.

Tablo 7’de de görüldüğü üzere, birçok yabancı akademisyen, son on yıl içerisinde Çin-ODA ilişkilerini farklı boyutlarda ve yeni bakış açılarıyla incelemiştir. İlgili akademik çalışmaların çoğunda Çin-ODA ilişkileri üzerine teorik bir çerçevenin oluşturulmadığı ve ampirik analiz yapılmadığı görülmektedir. Çin-ODA ilişkileri üzerine akademik çalışmalar, konu ve içerikleri doğrultusunda altı başlıkta toplanabilir. Bunlardan ilki, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu’nun gelişimi, temel hedefleri, fırsatları ve zorlukları üzerine oluşturulan akademik çalışmalardır. İkincisi, Çin-ODA işbirliğinin ekonomik sonuçları üzerine kurulu akademik çalışmalardır. Üçüncüsü, AB, Çin ve ODA ülkeleri üçgeninde hazırlanan akademik çalışmalardır. Dördüncüsü, Çin-ODA işbirliğini Kuşak ve Yol Girişimi bağlamında inceleyen akademik çalışmalardır. Beşincisi, Çin-ODA ilişkilerini asimetrik işbirliği kapsamında ele alan akademik çalışmalardır. Altıncısı, Çin’in ODA ülkeleri üzerindeki düşünsel etkisini değerlendiren akademik çalışmalardır.

2.1.1. Çin-ODA İşbirliğinin Gelişimi, Temel Motivasyonu ve Hedefleri Üzerine Oluşturulan Akademik Çalışmalar

Tablo 7’de görüldüğü üzere, özellikle 2012’den itibaren Çin-ODA ilişkilerinin ani gelişimini anlamlandırmaya çalışan Fürst ve Tesař (2013), Turcsányi ve diğerleri (2014), Pleschová (2015), Tianping (2015), Oehler (2016), Góralczyk (2017), Xiaozhong (2017) gibi birçok araştırmacı, çalışmalarında Çin-ODA işbirliğinin oluşumu, hedefleri, motivasyonu, potansiyel faydaları ve zorlukları üzerine yoğunlaşmıştır. Vangeli ve Pavlićević (2019), Orta ve Doğu Avrupalı araştırmacıların, Çin-ODA işbirliği sürecinde Çin’in çıkar, hedef ve motivasyonlarına odaklandığına, Çinli araştırmacıların ise Çin’in ODA bölgesine yönelik dış politikasının etkinliği ve etkinliğini artıracak önlemler üzerine yoğunlaştığına dikkat çekmektedir.[230]

[230] Vangeli ve Pavlićević, ss. 361-368.

Kaczmarski ve Jakóbowski (2015), Çin ve ODA ülkeleri arasındaki ekonomik ve siyasi işbirliğini arttıran temel unsurlar olarak; ODA ülkelerinin AB içinde artan önemini, geçmişte işbirliğini engelleyen ideolojik farklılıkların kısmen ortadan kalkmasını ve küresel finansal krizin olumsuz etkilerini göstermektedir.[231] Fürst (2013), Çin ve ODA ülkeleri arasında güçlenen işbirliğinin sansasyonel bir gelişme olarak değerlendirilemeyeceğini ve Çin'in ODA bölgesine artan ilgisinin, onun pragmatik ihtiyaçlarından kaynaklandığını öne sürmektedir. Ayrıca ODA bölgesinde artan Çin etki alanının esasen Pekin'in komünizm sonrası Avrupa'yı geç keşfetmesine, dışarı açılım stratejisinin bir parçası olarak küreselleşme sürecini kabul etmesine ve doğu rotası üzerinden AB ortak pazarına erişme isteğinin artmasına dayandığını iddia etmektedir.[232] Garlick ve Qin (2023), Çinli bilim adamlarının Çin-ODA işbirliğinin karşılıklı ekonomik ihtiyaçlar nedeniyle başlatıldığını savunduklarına dikkat çekmektedir.[233] Turcsányi ve diğerleri (2014), Çin ve ODA ülkelerinin karşılıklı ekonomik ve siyasi bağlarını güçlendirecek potansiyellerinin olduğunu ve her iki tarafında ilişkilerin gelişimini etkileyecek farklı tarihi mirasları ve algıları taşıdığını belirtmektedir.[234]

Jakóbowski (2018), Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun Çin liderliğinde farklı coğrafi alanlarda başlatılan çok taraflı işbirliği platformlarının tüm tipik özelliklerine sahip olduğunu vurgulamakta ve Çin ve ODA ülkeleri arasında çok taraflı etkileşimlerin, ikili ilişkileri yoğunlaştırdığını ve ikili işbirliğini derinleştirdiğini açıklamaktadır.[235] Oehler'e göre (2016), Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, Çin'in ODA bölgesinde iş bağlantılarını kolaylaştıracak, sosyal ağlarını arttıracak ve iş maliyetlerini azaltacak bir işbirliği mekanizmadır. Bu işbirliği mekanizması, Çin'in ODA ülkelerine yönelik politikalarını koordine etmesine ve ODA bölgesinde Çin hakkında olumlu bir imaj oluşturulmasına katkı sunmaktadır.[236]

---

[231] Kaczmarski ve Jakóbowski, ss. 1-2.
[232] Rudolf Fürst, **China's Comeback in Former Eastern Europe: No Longer Comrades, Not Yet Strategic Partners,** (Ed. Rudolf Fürst ve Filip Tesař), Institute of International Relations, Prague, 2014, s. 209.
[233] Jeremy Garlick ve Fangxing Qin, "China's Ideational Influence in Central and Eastern Europe (CEE): A Comparative Analysis of Chinese and European Scholars' Interpretations of China CEE Cooperation", **Journal of Contemporary China**, Cilt: 3, Sayı: 139, 2023, s. 132.
[234] Richard Q. Turcsányi ve diğerleri, "Coming From Nowhere: the Chinese Perception of the Concept of Central Europe", **The Quandaries of China's Domestic and Foreign DevelopmentPublisher**, (Ed. Dominik Mierzejewski), University of Lodz Press, 2014, s. 155.
[235] Jakóbowski, ss. 659-673.
[236] Oehler, ss. 74-76.

Pavlićević (2018), Çin'in ODA'da artan ekonomik ve siyasi etki alanının ODA ülkeleri için getireceği olası fırsatları ve tehditleri açıklamaktadır.[237] Pavlićević, ODA ülkelerinin endüstrilerinin canlandırılmasını, kamu iktisadi teşebbüslerinin korunmasını, istihdamın arttırılmasını, yeni stratejik seçenekler oluşmasını ve gelişmiş ülkeler ile boşluğun kapatılmasını Çin ile işbirliğinin olası ekonomik fırsatları olarak göstermektedir. Diğer bir yandan, Çin'e ticaret açığının artmasını, Çin kredilerinin borç tuzağına sürüklemesini, Çin projelerinin yolsuzluğu beslemesini, Avrupa değerlerinin aşınmasını ve Avrupalılıktan uzaklaşmayı ise Çin ile işbirliğinin potansiyel tehditleri olarak göstermektedir.[238]

2.1.2. Çin-ODA İşbirliğinin Ekonomik Sonuçları Üzerine Kurulu Akademik Çalışmalar

Shang ve diğerleri (2016), Zhang ve diğerleri (2017), Matura (2018), Yli ve Zoukui (2019), Qi (2020), Stanojevic ve diğerleri (2021), Nikolic (2021) gibi birçok araştırmacı, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun ilerleyen yıllarında taraflar arasındaki işbirliğinin ekonomik sonuçlarına odaklanmıştır. Çoğu araştırmacı, genel itibariyle Çin ile işbirliğinden ODA ülkelerinin ekonomik kazanımlarının düşük kaldığını ve ticari ilişkilerin Çin lehine gelişim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Stanojevic ve diğerleri (2021) ve Nikoliç (2021), 2012'de başlatılan Çin-ODA işbirliğinin yüksek oranda bir ticaret büyümesine yol açmadığını ve Çin ve ODA ülkeleri arasındaki ticaretin ılımlı bir şekilde arttığını savunmaktadır. Ayrıca Çin tarafından ticaretin gelişimine ilişkin yapısal iyileştirmelerin zayıf kalması ve korumacı politikalar uygulanması sebebiyle Çin'in ticari ilişkilerde ODA ülkelerinden daha fazla ekonomik fayda sağladığını belirtmektedir.[239] [240] Literatürdeki genel kanı, taraflar arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin ODA

[237] Dragan Pavlićević, "'China Threat' and 'China Opportunity': Politics of Dreams and Fears in China-Central and Eastern European Relations Footnote", **Journal of Contemporary China**, Cilt: 27, Sayı: 113, 2018, "China Threat", s. 694.
[238] Pavlićević, China Threat, s. 694.
[239] Savo Stanojevic ve diğerleri, "A Study on Trade between China and Central and Eastern European Countries: Does the 16+1 Cooperation Lead to Significant Trade Creation", **Eastern European Economics**, Cilt: 59, Sayı: 4, 2021, ss. 295-316.
[240] Goran Nikolić, "Changes in the Structure of Trade between China and the Countries of Central and Eastern Europe in the Period after the Initiation of Format 17+1", **Argumenta Oeconomica**, Cilt: 47, Sayı: 2, 2021, ss. 39-40.

ülkelerinin aleyhine işlediği üzerine olsa da Budenau (2018) gibi az sayıda araştırmacı, Çin ile ekonomik işbirliği yapmanın ODA ülkeleri için yüksek ekonomik kalkınma fırsatı yarattığını ileri sürmektedir.[241]

Ramasamy ve Yeung (2022), Çin'in ODA bölgesinde yatırım yapmasının temel gerekçesi olarak, daha büyük AB pazarına ve ODA bölgesindeki stratejik varlıklara erişim isteğini göstermektedir.[242] Matura (2019) gibi Çin-ODA işbirliğinin ekonomik sonuçlarını inceleyen araştırmacıların çoğu, ODA'daki Çin yatırımlarının birçok ODA ülkesinin beklentisini karşılamadığını iddia etmektedir.[243] Karásková (2022), ODA ülkelerinin Çin ile işbirliğinden öncelikli beklentisinin yatırım olduğunu ve 2020 yılındaki Avrupa'daki Çin yatırımlarının sadece %3'lük kısmının ODA bölgesine gittiğine dikkat çekmektedir.[244] Benzer şekilde, Xu (2019), Çin'in ODA bölgesine yaptığı yatırımlarının nispeten düşük kaldığını ve ODA bölgesindeki yatırımların yaklaşık yüzde 90'ının AB ve ABD tarafından gerçekleştiğini ve Çinli özel şirketlerin yatırımlarının ve yeşil alan projelerinin çok az olduğunu vurgulamaktadır. Xu, ayrıca AB'nin kamu alım kuralları ve üye devletlerdeki hükümet şeffaflığı uygulamalarının Çin projelerinin gelişimini yavaşlattığını savunmaktadır.[245]

Matura (2021), ODA bölgesindeki Çin yatırımlarının tutarlarına ilişkin ulusal hükümetlerin, resmi kurumların ve özel araştırma kurumlarının paylaştığı veriler arasında büyük farklılıkların olduğunu ileri sürmektedir. Matura'ya göre (2021), Çin ve bazı ODA ülkelerinin resmi kurumları, mevcut Çin yatırımlarını olduğundan daha yüksek göstermektedir. Tutarı yüksek gösterilen yatırımlar, genel itibariyle Çin

---

[241] Andreea I. Budeanu, "16+1 in China-EU Relations: A Vehicle for a Sustainable Connectivity Platform", **16+1 Cooperation and China-EU Relationships**, (Ed. Chen Xin ve He Zhiago), China-CEE Institute, Budapest, 2018, s. 67.

[242] Bala Ramasamy ve Matthew Yeung, "China's Outward Foreign Direct Investment (OFDI) to Developing Countries: the Case of Central and Eastern Europe (CEE)", **Journal of the Asia Pacific Economy**, Cilt: 27, Sayı: 1, 2022, s. 124.

[243] Bkz. Tamás Matura, "China–CEE Trade, Investment and Politics", **Europe Asia Studies**, Cilt: 71, Sayı: 3, 2019, s. 392.

[244] Ivana Karásková, "How China Lost Central and Eastern Europe", MERICS, 22.04.2022, https://www.merics.org/en/comment/how-china-lost-central-and-eastern-europe, (03.04.2023).

[245] Yixiang Xu, "From 16+1 to 17+1: The EU's Challenge from the Rebranded China-CEEC Initiative", American-German Institute, 26.04.2019, https://americangerman.institute/2019/04/from-161-to-171-the-eus-challenge-from-the-rebranded-china-ceec-initiative/, (10.11.2022).

tarafından vaat edilip gerçekleştirilmeyen yatırım planlarını ve Çin kredileriyle finanse edilen altyapı ve inşaat projelerini içermektedir.[246]

2.1.3. Çin-ODA İşbirliğini AB, Çin ve ODA Ülkeleri Üçgeninde Ele Alan Akademik Çalışmalar

Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na Çin tarafından dâhil edilen tüm ülkelerin AB'nin üyesi veya aday ülkesi olmasından ötürü AB, Çin-ODA işbirliğini yakından takip etmektedir. Bu bağlamda, Dubravčíková ve diğerleri (2018), Cumpănaşu (2019), Stanojevic (2020), Habova (2021), Yan (2021), Stanojevic ve Qiu (2022) gibi birçok araştırmacı, Çin-ODA ilişkileri üzerine çalışmalarının denklemine AB'yi de dâhil etmektedir. Araştırmacılar, akademik çalışmalarında AB'nin derinleşen Çin-ODA işbirliğine yönelik bakış açısını ve endişelerini ortaya koymaya çalışmaktadır. Ayrıca ODA'da artan Çin varlığının Avrupa bütünleşmesi için olası risklerini ve Çin-AB ilişkilerinin geleceği üzerindeki olası etkilerini değerlendirmektedir.

Editörlüğünü He Zhiago'nun yaptığı "16+1 İşbirliği ve Çin-AB İlişkisi" başlıklı kitap (2018), Çin, ODA ve AB ilişkileri üzerine ön plana çıkan akademik çalışmalardan birisidir. İlgili kitapta yer alan "Çin-AB İlişkilerinde 16+1 Girişimi: 'Altın Fırsat' veya 'Böl ve Yönet'" adlı makalede, Sali (2018), Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun geleceğinin ODA ülkelerinin yüksek ekonomik beklentilerinin Çin tarafından karşılanmasına bağlı olduğunu öne sürmektedir.[247] Sali'ye göre (2018), AB liderleri, Macaristan ve Yunanistan gibi AB üyesi ODA ülkelerinin Çin ile olan güçlü bağlarını AB'deki pazarlık pozisyonlarını güçlendirmek ve Brüksel'e meydan okumak için kullanmalarından endişelenmektedir. Ayrıca AB liderleri; Arnavutluk, Makedonya, Sırbistan, Karadağ ve Bosna Hersek gibi AB adaylık sürecinde olan ODA ülkelerinin Çin ile güçlenen bağlarından ötürü onların Brüksel'e olan bağlılığının azalmasından ve AB temel değerlerinden uzaklaşmalarından kaygı

[246] Tamás Matura, "Chinese Investment in Central and Eastern Europe A Reality Check", A Research Report, the Central and Eastern European Center for Asian Studies, Budapest, 2021 https://www.china-cee-investment.org/_files/ugd/72d38a_373928ea28c44c7f9c875ead7fc49c44.pdf, (01.02.2023), (A Reality Check), ss. 1-3.

[247] Evangjelia Sali, "16+1 Initiative in China-EU Relations: 'Golden Opportunity' or 'Divide and Rule'", **16+1 Cooperation and China-EU Relationships**, (Ed. Chen Xin ve He Zhiago), China-CEE Institute, Budapest, 2018, s. 37.

duymaktadır.[248] ODA ülkelerinin komünist geçmişe ve kırılgan bir demokratik yapıya sahip olması ve ekonomik açıdan zayıf olmasından ötürü ODA bölgesinde artan Çin etki alanı, AB'nin özellikle siyasi bölünme endişelerini tetiklemektedir.[249]

Garlick (2019), Habova (2021), Cumpănaşu (2019), Burjanadze (2017) gibi birçok araştırmacı, Çin'in ODA'da artan varlığının AB için bir takım potansiyel risklerinin olduğunu savunmaktadır. Garlick (2019) Çin'in ODA ülkelerini AB değer ve normlarından uzaklaştırdığına ve geleneksel özünden ayırmaya çalışarak Avrupa bütünleşme sürecini zayıflatma stratejisi izlediğine dikkat çekmektedir.[250] Cumpănaşu (2019), Çin'in ODA ülkeleri ile yürüttüğü ikili ve çok taraflı müzakerelerde "böl ve yönet" stratejisiyle hareket ederek "AB'nin uyumunu baltaladığını" ve AB için iddialı bir rakip haline geldiğini ileri sürmektedir.[251] Habova (2021), ODA bölgesinde artan Çin varlığının, AB içindeki bazı bölünmeleri şiddetlendirebileceğini iddia etmektedir.[252] Burjanadze (2017), AB üye ülkeleri arasındaki bölünmenin AB kurumlarında düzensizlik yaratabileceğini ve Pekin'in, ODA bölgesindeki stratejisini AB'yi bölmek ve yönetmek için kullanma ihtimalinin olduğunu vurgulamakla birlikte Çin projelerinin ve yatırım anlaşmalarının AB politikalarına uygunluğu konusunda AB temsilcilerinin kaygılarının olduğuna dikkat çekmektedir.[253] Pavlićević (2018) ise ODA ülkelerinin kalkınmaları için Pekin tarafından etkili ekonomik teşvik ve araçlar oluşturulmamasından ötürü Çin'in ODA devletlerinin politika tercihlerini değiştirecek güce sahip olmadığını belirtmektedir. Pavlićević (2018), Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu kapsamında ODA bölgesinde Çin

[248] Sali, s. 31.
[249] Yiğit Yamanlar, "European Union's Political Division Concern Regarding the Increasing Chinese Sphere of Influence in Central and Eastern Europe: Data Analysis", **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 2, 2023, s. 75.
[250] Jeremy Garlick, "China's Economic Diplomacy in Central and Eastern Europe: A Case of Offensive Mercantilism?", **Europe-Asia Studies**, Cilt: 71, Sayı: 8, 2019, (Offensive Mercantalism), ss. 1390-1394.
[251] Bogdan L. Cumpănaşu, "China's Linkages and Leverages in Central and Eastern Europe – A New Challenge for EU", **Centre for European Studies**, CES Working Papers, Cilt: 11, Sayı: 3, 2019, ss. 185-186.
[252] Antonina I. Habova, "The China Challenge to the EU Uniqueness - The Case of Central and Eastern Europe", Cilt: 17, 2021, ss. 185, 192, 195.
[253] Anna Burjanadze, "China and the EU within the Framework of «16+1»: Obstacles and Prospects", **Latvijas Arpolitikas Institūts**, 07.09.2017, https://www.lai.lv/viedokli/china-and-the-eu-within-the-framework-of-161-obstacles-and-prospects-631, (10.12.2022).

etki alanı genişlese de Çin devletinin henüz AB'nin ODA bölgesindeki hâkim konumunu aşındıracak bir pozisyonda olmadığını öne sürmektedir.[254]

Makocki ve Nechev (2017), Çin'in, AB "normatif temellerine" giderek daha fazla meydan okuduğunu savunmaktadır. Çin tarafından finanse edilen altyapı projelerinin ihalelerinin rekabetçi ihale sürecinden geçmeden hükümetler tarafından Çinli şirketlere verildiğine ve Çin projelerinin kamuya hesap verme sorumluluğunun ve yerel denetiminin sınırlı olduğuna dikkat çekmektedir. Bu tür ihale prosedürlerinin açık ve şeffaf olmaması, verimli kamu harcamalarını engelleyebilir ve yolsuzluğu teşvik edebilir.[255] Bu tür potansiyel risklere rağmen Budeanu (2018), Çin-AB ilişkilerinde Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun kontrol altına alınması gereken bir tehditten çok AB tarafından keşfedilmesi gereken bir "hazine" olduğunu savunmaktadır.[256]

2.1.4. Çin-ODA İşbirliğini Kuşak ve Yol Girişimi Bağlamında İnceleyen Akademik Çalışmalar

Çin, ODA bölgesinin jeostratejik konumunu göz önünde bulundurarak 2012 yılında 16 ODA ülkesi ile başlattığı işbirliği sürecini öncelikli olarak Kuşak ve Yol Girişimi'nin gelişimine yarayacak şekilde planlamaya özen göstermektedir. Kuşak ve Yol Girişimi, ekonomik çıkarlar üzerine kurulu pragmatik Çin dış politikasının bir parçası olarak nitelendirilebilir. ODA bölgesi, Kuşak ve Yol Girişimi'nin önemli bir güzergâhı olması sebebiyle Çin için jeostratejik öneme sahip özel bir coğrafi alandır. ODA bölgesi, Asya ve Batı Avrupa arasında stratejik bir bağlantı sağlamakta ve Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinin büyük pazarlarına açılan bir kapı konumundadır. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun Çin küresel genişlemesinin Avrupa ayağını oluşturmasından ötürü Matura (2016), Jojić (2017), Vangeli (2017), Siraj (2018), Pavlićević (2018a), Pepermans (2018), Kavalski (2018), Pavlićević (2019), Chihaia

[254] Dragan Pavlićević, "A Power Shift Underway in Europe? China's Relationship with Central and Eastern Europe under the Belt and Road Initiative", **Mapping China's 'One Belt One Road' Initiative**, (Ed. Li Xing), International Political Economy Series, Palgrave Macmillan, 2018, (A Power Shift), ss. 254-255.
[255] Michal Makocki ve Zoran Nechev. "Balkan Corruption: The China Connection", European Union Institute for Security Studies, 18.07.2017, https://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/balkan-corruption-the-china-connection/, (14.12.2022), s. 2.
[256] Budeanu, ss. 63-68.

(2019), Bak (2019), Dimitrijević ve Nikola Jokanović (2020), Musabelliu (2020), Yun ve Vitaly Pakulin (2021), Sárvári (2022) ve Du (2023) gibi birçok araştırmacı, Çin-ODA işbirliğini Kuşak ve Yol Girişimi bağlamında ele almaktadır.

Vangeli'ye göre (2017), ODA bölgesi, Kuşak ve Yol Girişimi'nin odak noktasıdır. ODA ülkeleri ile işbirliği sürecinde Çin'in ekonomik yaklaşımları; kurum oluşturma ve politika koordinasyonu sağlama eğilimleri ile bağdaşmaktadır. Kuşak ve Yol Girişimi geliştikçe Çin'in bu eğilimleri Çin-ODA ilişkilerinin merkezinde kalmaktadır.[257] Kavalski (2018), özellikle Pire Limanı'nın çoğunluk hissesinin COSCO tarafından satın alınmasının Kuşak ve Yol Girişimi'nin gelişimi için hayati önem taşıdığını savunmaktadır.[258]

Pavlicevic (2018a), Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu ve Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında taraflar arasında artan etkileşimin; ODA ülkelerinin iç ve dış politikaları ve davranışları üzerinde "artan Çin etkisi" anlamına geldiğini öne sürmektedir.[259] Jakimów'a göre (2019), Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında dile getirilen Çin söylemleri, Çin'in Avrupa'ya katılımında önemli bir yumuşak güç stratejisi oluşturmakta ve Çin'i AB'ye ekonomik, siyasi ve normatif bir alternatif olarak sunmaktadır.[260] Dimitrijević ve Jokanović (2020), Kuşak ve Yol Girişimi'nin hem Çin'in iç gelişiminin yönünü belirlediğini hem de diğer kıtalardaki ülkeler ile stratejik işbirliğine rehberlik eden Yeni İpek Yolu kalkınma stratejisinin hedeflerini genişlettiğini savunmaktadır. Ayrıca Kuşak ve Yol Girişimi'nin Çin'in dış politika pozisyonunu salt ODA bölgesinde güçlendirmediğini aynı zamanda AB'nin tamamı dâhil olmak üzere diğer birçok Avrupa ülkesinde güçlendirdiğini de belirtmektedir.[261]

---

[257] Anastas Vangeli, "China's Engagement with the Sixteen Countries of Central, East and Southeast Europe under the Belt and Road Initiative", Cilt: 25, Sayı: 5, 2017, s. 101.
[258] Emilian Kavalski, "China's Belt and Road Initiative in Central and Eastern Europe", **Asian International Studies Review**, Cilt: 19, Sayı: 2, 2018, s. 22.
[259] Pavlićević, A Power Shift, s. 250.
[260] Małgorzata Jakimów, "Desecuritisation as a Soft Power Strategy: the Belt and Road Initiative, European Fragmentation and China's Normative Influence in Central-Eastern Europe", **Asia Europe Journal**, Cilt: 17, 2019, ss. 369-370.
[261] Duško Dimitrijević ve Nikola Jokanović, "CEEC's-China Mechanism of Cooperation and the Belt and Road Initiative: From Idea to Institutionalisation - Six Years Later", **Medjunarodni Problemi**, Cilt: 72, Sayı: 2, 2020, s. 311.

2.1.5. Çin-ODA İlişkilerini Asimetrik İşbirliği Bağlamında Ele Alan Akademik Çalışmalar

Çin'in ODA ülkelerine kıyasla ekonomi, nüfus, yüz ölçümü ve askeri güç açısından çok daha büyük bir ülke olması, taraflar arasında asimetrik bir etkileşim oluşturmaktadır. Çin ve ODA ülkeleri arasındaki ilişkilerin asimetrik olmasından ötürü bazı araştırmacıların, Çin-ODA işbirliğini asimetrik ilişki modelleri ile ele aldığı görülmektedir. Örneğin, Hongfei (2019), "Asimetrik İlişkiler Birlikte Çalışabilir mi? '16+1' İşbirliği Mekanizmasının Kantitatif Yaklaşımı" adlı çalışmasında, Çin'in ODA'ya yönelik politikalarını asimetrik karakterler ve asimetrik şahin-güvercin oyun modeli ile incelemektedir.[262] Çağdaş dünyada gerçekleşen uluslararası işbirliklerinin çoğunun asimetrik işbirliği olduğuna dikkat çeken Hongfei, uluslararası ilişkiler rekabetinde sıfır toplamlı statü reddedilmediği sürece, asimetrik işbirliğindeki tarafların işbirliğinden elde ettikleri faydanın da asimetrik olacağını iddia etmektedir.[263]

Gelişmekte olan ve gelişmiş bir ülke arasında gerçekleşen müzakere aşamasında genellikle gelişmekte olan ülke aleyhine eşit olmayan bir pazarlık gücü sorunu ortaya çıkmaktadır. Taraflar arasındaki pazarlık gücü eşitsizliği müzakerelerde alınacak kararların ve uygulanacak işlemlerin gönüllülüğünü baltalayabilir. Dolayısıyla müzakerelerdeki zayıf taraf, sübjektif fayda yargılarına göre hareket edemeyebilir. Pazarlık gücü eşitsizliği, müzakerelerin gerçekleştiği kurum hakkında meşruiyet sorularını gündeme getirebilir. Gelişmekte olan ülkeler, pazarlık gücünü arttırmak için kendi aralarında gerçek bir işbirliği ve ortak bir dayanışmaya ihtiyaç duyabilir.[264] [265] Bu bağlamda, ODA ülkelerinin, Çin ile işbirliği sürecinde pazarlık gücünü ve ekonomik kazanımlarını artırmak için ortak bir dayanışmaya ihtiyacı olduğu öne sürülebilir.

---

[262] Hongfei Gu, "Can Asymmetric Relationships Work Together? A Quantitative Approach of "16+1" Cooperation Mechanism", **In Power Shifts in East Asia: Prospects for Developing Asian-European Ties**, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiegoss, Lodz, 2019, ss. 187-202.
[263] Gu, s. 188.
[264] Peter Drahos, "When the Weak Bargain With the Strong: Negotiations in the World Trade Organization", **International Negotiation**, Cilt: 8, Sayı: 1, 2003, ss. 79-109.
[265] Brantly Womack, "Asymmetry Theory and China's Concept of Multipolarity", **Journal of Contemporary China**, Cilt: 13, Sayı: 39, 2004, (Multipolarity), ss. 360-361.

Lubina (2019), "Üç Pano: Güvenlik, Ekonomi ve Yeni Bilinmeyen Çin ile Orta ve Doğu Avrupa Arasındaki Karmaşık İlişki" adlı çalışmasında Çin'de siyasi realizmin, rakipsiz politik düşünce okulu olmaya devam ettiğini ve Çin-ODA işbirliğinin teorik çerçevesinin sosyal inşacı yaklaşımlar ile desteklenmesini belirtmektedir. Lubina, ayrıca Çin ve ODA ülkeleri arasındaki ikili ve çok taraflı ilişkilerin Brantly Womack'ın asimetri teorisi çerçevesinde incelenmesinin değerli olacağını savunmaktadır.[266]

Womack'ın asimetri teorisine göre, ülkeler arasındaki güç ve kapasite eşitsizliği, göreceli çıkar ve gerçek algı farklılıkları yaratmaktadır. Bu farklılıklar, zayıf ve güçlü aktörler arasında temel perspektif farklılıkları yaratabilir. Bu durum, çatışmayla sonuçlanabilecek kısır bir yanlış anlama döngüsüne yol açabilir. Çatışmalar ortaya çıktığında, büyük ülke genel politikasını değiştirmekte acele etmez ancak küçük ülkeyi hizaya sokmak için üstün kapasitesini kullanmayı tercih edebilir. Küçük ülke ise büyük ülkenin davranışlarından endişe duyabilir. Dolayısıyla hata yapma oranı yüksek olan küçük ülke, büyük ülkenin eylemlerini koordineli ve kötü niyetli olarak yorumlayabilir.[267]

Womack'a (2012) göre, asimetrik işbirliği sürecinde zayıf taraf (ODA ülkeleri) tercihlerini ve kaynaklarını belirlemede veya uygulama noktasında bir kısıtlamaya maruz kalabilir. Güçlü taraf (Çin) ise karşısındakilere kaldıraç veya kontrol uygulayabilir. Asimetrik ilişkilerde yapılan tercihlerin ve alınan kararların çoğunlukla güçlü taraf lehine sonuçlandığı söylenebilir. Zayıf taraf, ikili ilişkilerdeki gelişmelerden güçlü taraftan daha fazla etkilenebilir ve daha fazla mağdur olabilir.[268] Bir başka deyişle, güçlü ve zayıf taraf arasındaki işbirliğinin (Çin-ODA işbirliği gibi) taraflar için getireceği fırsatlar ve riskler farklı olacaktır. Güçlü taraf, zayıf taraf ile ilişkisinde, ulusal çıkarlarını ön planda tutmaktadır.[269] Ticaret gibi her iki taraf için eşit değerde bir işlemi ifade eden ekonomik işlemler bile zayıf taraf için çok daha önemli olacaktır. Zayıf taraf, ekonomik açıdan riske daha fazla maruz

[266] Michal Lubina, "Three Boards: Security, Economy and the New Unknown. The Complicated Relationship Between China and Central and Eastern Europe", **Nowa Polityka Wschodnia**, Cilt: 4, Sayı: 23, 2019, ss. 61-81.
[267] Brantly Womack, **China Among Unequals: Asymmetric Foreign Relationship in Asia**, World Scientific Publishing, Singapore, Birinci Baskı, 2010, (China Among), ss. 266-267.
[268] Brantly Womack, "Asymmetry and China's Tributary System", **The Chinese Journal of International Politics**, Cilt: 5, Sayı: 1, 2012, ss. 45-46.
[269] Womack, "China Among", ss. 266-267.

kalabileceğinden ötürü ticari ilişkilere daha fazla önem verecektir.[270] İki taraf arasında anlaşmazlık çıktığında veya ilişkiler yavaşlama sürecine girdiğinde güçlü taraf, genel politikalarını değiştirme konusunda yeteri kadar istekli olmayabilir ve zayıf tarafın iradesini etkilemek için üstün kapasitesini kullanmayı tercih edebilir. Beklentileri karşılanmayan zayıf tarafın, güçlü tarafa karşı fevri davranması ve hata yapması ihtimal dâhilindedir. Zayıf tarafın, güçlü tarafın eylemlerini olumsuz olarak yorumlama eğilimi yüksektir. Güçlü taraf, zayıf tarafı hizaya sokmaya çalışırsa (Çin'in Tayvan meselesi ile ilgili Litvanya'ya 2020 yılında yaptığı gibi) zayıf taraf bunu düşmanca bir tutum olarak algılayabilir ve ona karşı kendisini savunmasız hissedebilir.[271]

2.1.6. Çin'in ODA Ülkeleri Üzerindeki Düşünsel Etkisini Değerlendiren Akademik Çalışmalar

Çin'in ODA ülkelerinin algılarını ve davranışlarını etkilemeye yönelik girişimleri ve çabaları, ilgili akademik literatürde üzerinde çalışılan bir diğer konudur. Vangeli (2018), "Küresel Çin ve Sembolik Güç: 16+1 İşbirliği Örneği" adlı çalışmasında Çin'in ODA ülkelerinin tercihlerini, düşüncelerini ve davranışlarını hangi güç unsurları ve hangi mekanizmalar ile etkilediğini ele almaktadır.[272] Vangeli (2018), Çin'in ODA'ya yönelik politikalarını, Lukes'in iktidarın üçüncü boyutu ve Bourdieu'nun sembolik tahakküm kavramlarına atıfta bulunarak incelemektedir. Sembolik tahakküm, güç ilişkisinin gerçek doğasının gizlendiği söylem yoluyla başkalarının düşünce ve davranışlarını etkileme gücü olarak tanımlanabilir.[273] Bir başka ifadeyle, sembolik tahakküm, sert gücün uygulanmadığı ve çatışmanın olmadığı bir ortamda, gücün "görünüşte zararsız uygulamalar" yoluyla algı ve tercihleri etkilediği bir ilişki modelini ifade etmektedir.[274]

Sembolik gücün kullanımının, söylem yoluyla gerçek hedefin dikkatli bir şekilde gizlenmesine dayandığı söylenebilir. Çinli devlet adamları ve politikacılar,

[270] Womack, "Multipolarity", ss. 360-361.
[271] Womack, "Multipolarity", s. 361.
[272] Anastas Vangeli, "Global China and Symbolic Power: The Case of 16 + 1 Cooperation", **Journal of Contemporary China**, Cilt: 27, Sayı: 113, 2018, (Symbolic Power), ss. 674-687.
[273] Vangeli, Symbolic Power, ss. 674-687.
[274] Vangeli, Symbolic Power, ss. 676-677.

dış politikada ortaklarına karşı oldukça temkinli bir üslup kullanmaktadır. Çin için zararsız bir uluslararası aktör imajı yaratmaya çalışmaktadır. Çok taraflı işbirliği sürecinde üçüncü ülkelerin ekonomik kazanımlara dikkat çekmekte ve Çin'i cömert bir aktör olarak tanıtmakta ve Çin'in küresel ekonominin faydalarını paylaşmaya istekli olduğunu vurgulamaktadır. Çin'in küresel yükselişi ile ilgili asıl hedefleri, bu söylemlerin arkasına gizlenmektedir. Bu tutum ve söylem, Çin'in Batı'ya alternatif bir ekonomik ve siyasi aktör olarak algılanmasına zemin hazırlamaktadır.[275]

Sembolik gücün etkili bir şekilde kullanılması genellikle asimetrik ilişkilerde daha olasıdır. Çin'in sembolik gücünün, ODA ülkeleri ile asimetrik ilişkilerindeki iddialı duruşu, söylemlerine, eylemlerine, ekonomik başarılarına ve artan prestijine dayandığı öne sürülebilir. Çin, ODA ülkeleri ile işbirliği sürecinde sıklıkla "ortak kadere" vurgu yapmakta ve "ortak kaygıları" dile getirmektedir. Bu bağlamda, Vangeli (2018), Çin'in, ODA ülkelerinin tercihlerini, algılarını ve davranışlarını "ortak ideoloji", "tarihsel miras", "ortak kader" ve "karşılıklı kazanç" söylemleri ile değiştirmeye ve yönetmeye çalıştığını ileri sürmektedir.[276] Çin, özellikle ODA ülkeleri ile çok taraflı işbirliğinde baskın bir sözcü olarak dikkat çekmektedir. Çin, işbirliği sürecini kontrol eden bir taraf rolünde iken, ODA ülkeleri ise işbirliği sürecinde Çin'in plan ve isteklerine uymak zorunda kalan taraf rolündedir.

Garlick ve Qin (2023), "Çin'in Orta ve Doğu Avrupa'daki Normatif Gücü: Karşılanmayan Beklentilerin Hikâyesi Olarak '16/17 + 1' İşbirliği" adlı çalışmasında, Çin'in ODA'ya yönelik bölgesel girişimini söylem analizi üzerinden normatif güç teorisini kullanarak incelemektedir. Onlara göre, Çin normatif gücü, Manners'ın Avrupa'nın normatif gücü anlayışından farklı özelliklere sahiptir. Çin normatif gücü, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu gibi bölgesel platformlar aracılığıyla ortaklaşa oluşturulacak uygulamaları ifade ederken, Avrupa normatif gücü ise "etkileşim için kurallar oluşturmaya" dayanmaktadır.[277] Kavalski (2013), Çin'in normatif gücünü "ülkenin dış politika düşüncesine hâkim olan geleneğe dönüşün en bariz göstergesi" olarak nitelendirmektedir. Pekin'in dış politika görüşünün başta

[275] Jiemian Yang, "China's 'New Diplomacy' under the Xi Jinping Administration", **China Quarterly of International Strategic Studies**, Cilt: 1, Sayı: 1, 2015, s. 2.
[276] Vangeli ve Pavlićević, s. 363.
[277] Jeremy Garlick ve Fangxing Qin, "China's Normative Power in Central and Eastern Europe: '16/17 + 1' Cooperation as a Tale of Unfulfilled Expectations", **Europe-Asia Studies**, Cilt: 75, Sayı: 4, 2023, (Normative Power), ss. 583-605.

Konfüçyüsçülük ve Taoizm olmak üzere Çin'in temel felsefi düşünceleri temelinde şekillendiğini iddia etmektedir. Çin Komünist Partisi'nin kendi iç meşruiyetini artırmak için aktif olarak Konfüçyüsçü ilkeler doğrultusunda hareket ettiğini ve Konfüçyüs Enstitülerinin dünya genelinde sayısının artmasının bir tesadüf olmadığını açıklamaktadır.[278] Garlick ve Qin'e göre (2023), etkileyici devlet (Çin), kendi bakış açılarını hedef aktörlerin (ODA ülkeleri) günlük uygulamalarına yerleştirmeye çalışmakta ve böylece hedef aktörler, hem norm üreten aktörün (Çin) hedeflerini benimsemekte hem de kendi hedeflerini oluşturduklarına inanmaktadır.[279] Çin, Zirve görüşmeleri ile karakterize edilen özel grup işbirliği diplomasisi kapsamında kendisine özgü söylemsel uygulamaların tanıtıldığı bir 'tanınma kazanma' süreci yoluyla ODA bölgesinde normatif etki yaratmaya çalışmaktadır. Bir başka deyişle, Çin, söylem üzerinden normlarını yaymak ve kendi normlarını benimsetmek için çabalamaktadır. Çin söylemlerinin pratikte yeteri kadar başarıya ulaştığını söylemek zordur. Özellikle Litvanya, Letonya ve Estonya'nın Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'ndan ayrılması Çin'e özgü söylemlerin başarısızlığı olarak gösterilebilir.[280]

[278] Emilian Kavalski, "The Struggle for Recognition of Normative Powers: Normative Power Europe and Normative Power China in Context", **Cooperation and Conflict**, Cilt: 48, Sayı: 2, 2013, s. 252.
[279] Garlick ve Qin, Normative Power, ss. 584-585.
[280] Garlick ve Qin, Normative Power, ss. 599-602.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ÇİN'İN ORTA VE DOĞU AVRUPA'DA ARTAN ETKİ ALANINA MERKANTİLİST BAKIŞ

Ulusal kalkınmasını sağlamak, küresel ekonomik yükselişini ve dünya genelinde etki alanını genişletmek için Çin'in genel itibariyle merkantilist iktisadi düşünce üzerine inşa edilen iç ve dış politika benimsediği öne sürülebilir. Çin'in ODA ülkeleri ile işbirliği sürecinde kendine özgü merkantilist stratejiler uyguladığı görülmektedir. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, Kuşak ve Yol Girişimi'nin gelişimine hizmet etmesinden ve Çin'in küresel etki alanı genişletme politikasının önemli bir parçası olmasından ötürü ODA bölgesinde artan Çin faaliyetlerini merkantilist düşünce temelinde incelemek değerlidir.

Bu tez, Çin'in ODA bölgesindeki özellikle ekonomik faaliyetlerindeki merkantilist düşünce temeline dayanan stratejilerine ve uygulamalarına dikkat çekmektedir. Tezin devamında, Çin'in ODA bölgesindeki merkantilist politikalarının daha iyi anlaşılması amacıyla ilk olarak kısa bir şekilde merkantilizm doktrini ele alınmaktadır. Ardından, Çin'in iç politikada uyguladığı merkantilist ilkelere dayanan uygulamalarının genel hatları incelenmektedir. Bu bölümün son kısmında ise Çin'in ODA ülkeleri ile ekonomik faaliyetlerinde öne çıkan merkantilist stratejileri ve uygulamaları detaylı bir şekilde ele alınmaktadır.

3.1. MERKANTİLİZM DOKTRİNİ

Merkantilizm, erken modern tarihten itibaren, başta ekonomi temelli olmak üzere tarihsel araştırmaların "temel düzenleyici ilkelerinden" birisi olmuştur.[281] Merkantilizm terimi, ilk kez 1763 yılında Victor de Riqueti tarafından kullanılmış ve Adam Smith'in 1776 tarihli "Milletlerin Zenginliği" adlı kitabıyla uluslararası düzeyde popülerlik kazanmaya başlamıştır.[282] [283] Merkantilizm, ilk olarak 16. ve 18.

[281] Steve Pincus, "Rethinking Mercantilism: Political Economy, the British Empire, and the Atlantic World in the Seventeenth and Eighteenth Centuries", **The William and Mary Quarterly**, Cilt: 69, Sayı: 1, 2012, s. 12.
[282] Verma Krishna, "Impact of Chinese Mercantilism State on India", **Journal Global Values**, Cilt: 7, Sayı: 2, 2016, s. 2.

yüzyılları arasında özellikle İngiltere, Fransa, Hollanda ve İspanya gibi Batı Avrupa ülkelerinin ekonomileri üzerinde hâkim olmuştur. İlk merkantilist dönemde, Avrupalı devlet liderleri veya hükümetleri, ülkelerini zenginleştirmek amacıyla, diğer ulusların güçleri pahasına ulusal ekonomilerini korumacı politikalarla şekillendirmiştir. Merkantilist ekonomi modeli, Avrupa ülkelerinin ekonomilerinde büyük bir dönüşüm başlatarak küresel ekonomideki hâkimiyetin Asya'dan Avrupa'ya taşınmasına zemin hazırlamıştır.[284]

Küresel ekonomik dönüşümün düşünsel altyapısının zeminini hazırlayan merkantilist doktrine göre, ticaret sistemi, güç ve zenginliğin el ele verdiği bir rekabet dünyasını temsil etmektedir. Merkantilizm döneminin ana teması, devletin iç ve dış konumunun güçlendirilmesine dayanmıştır.[285] İlk merkantilist dönemde, devletin iç ve dış konumunun, öncelikle değerli maden miktarının ve askeri gücün arttırılması aracılığıyla güçleneceğine inanılmıştır. Avrupalı merkantilist devletler, etkili bir askeri yapılanma için her türlü gerekli teçhizata erişmeyi arzulamıştır. İlk merkantilist dönemde, merkantilist devletler, gücünü askeri unsurlar dışında prensin ihtişamı ve sarayın savurganlığıyla da göstermeye çalışmıştır.[286]

Thomas Mun, Edward Misselden ve Gerard de Malynes gibi erken modern (ilk) İngiliz merkantilistler, altın ve gümüş miktarının bir ulusun zenginliğinin temel ölçütü olduğuna inanmıştır. İlk merkantilistler, değerli madenlere sahip olan bir devletin, bir çatışma esnasında ihtiyaç duyacağı mal ve hizmetlere rahatlıkla erişebileceğine inanmış ve pozitif ticaret dengesini ulusal refahın bir endeksi olarak görmüştür.[287] İlk merkantilist düşünürler, öncelikli olarak temel ekonomik fikirler paylaştıkları için nadiren siyasi ve ideolojik anlaşmazlıkları tartışmıştır. Bir devlet için bir avantajın diğer devletler için dezavantaj olduğuna inanmıştır.[288] Onlara göre, uluslararası ticaret, sıfır toplamlı bir kazançtır. İhracat yapan ülkelerin, uluslararası ticaretten avantaj sağladığı ithalat yapanların ise zarara uğradığı bir görüş hâkimdir.

---

[283] Damsgaard Hansen, **European Economic History: From Mercantilism to Maastricht and Beyond**, Copenhag Business Scholl Press, Copenhag, 2001, s. 59.
[284] Erdem S. Develi, "Çin'in Küresel Ekonomi Politikalarının Merkantilizm Kapsamında İncelenmesi", **EBYÜ İİBF Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, 2020, ss. 36-37.
[285] Hansen, s. 61.
[286] Hansen, ss. 62-63.
[287] Mark Blaug, **The Early Mercantilists: Thomas Mun (1571-1641), Edward Misselden (1608-1634), Gerard de Malynes (1586-1623),** Edward Company, United Kingdom, 1991.
[288] Pincus, s. 12.

Uluslararası ticaretin sıfır toplamlı bir kazanç olarak görülmesinin nedeni ulus-devletler arasında zorunlu kısır rekabet ve kıt kaynaklara sahip bir dünyada yaşanılmasıdır.[289]

Ekonomik milliyetçiliğin bir biçimi olan merkantilizm, zaman içerisinde farklı düşünceler temelinde ele alınmış ve farklı şekillerde nitelendirilmiştir. Bir başka deyişle, merkantilizm hiçbir zaman Colbert veya Cromwell'in öne sürdüğü bir şekilde varlığını sürdürememekle birlikte belirli tarihsel dönemlerde neo-merkantilizm, yenilikçi merkantilizm ve modern merkantilizm gibi farklı isimler ile yeniden yorumlanmıştır.[290] David Hume ve Adam Smith gibi liberaller tarafından eleştirilere maruz kalan merkantilist politikalar, Büyük Buhran sebebiyle serbest piyasa ekonomilerinin etkinliği ve istikrarına yönelik artan şüpheler ve Keynesyen konjonktür karşıtı politikalardan ötürü Birinci ve İkinci Dünya savaşları arasındaki dönemde tekrar popülerlik kazanmıştır. Özellikle Asya ülkeleri, neo-merkantilist ekonomi modelini başarılı bir şekilde uygulamasıyla dikkat çekmiştir. Örneğin, 1868-1912 yılları arasında Meiji Japonya'sı, 1960'larda yeni sanayileşmiş Güney Kore, Tayvan ve Singapur ve küreselleşme çağında ise Çin, yürüttüğü yeni merkantilist politikalar ile küresel ekonomik arenada dikkat çekmeyi başarmıştır.[291] Yakın dönemde Çin'in altın ve döviz stoklarını artırma çabaları, ekonomi ve para politikaları, korumacı ticaret politikaları, Kuşak ve Yol Girişimi ve bölgesel işbirliği politikaları Garlick ve Holslag gibi birçok araştırmacı tarafından merkantilist düşünce temelinde yorumlanmıştır.

Devine, Morgan ve Fergosun gibi merkantilist düşünceyi yeniden değerlendiren yakın dönem düşünürleri, dünyadaki kaynakların sınırlı olmasının, erken modern ekonomi politiğini şekillendiren en önemli unsur olduğunu öne sürmüştür. Magnusson (1994), merkantilizmin hem güç sistemi hem de zenginlik sistemi olduğunu savunmuştur. Ona göre, bir devletin gücü, ulusal zenginliğin

[289] Pincus, ss. 12-13.
[290] Lars Magnusson, **Mercantilism: With A New Introduction by Lars Magnusson**, Birinci Baskı: 1931, Routledge, Oxon, 1994, (New Introduction), s. 19.
[291] Fu-Lai T. Yu, "Neo-Mercantilist Policy and China's Global Power", **Contemporary Chinese Political Economy and Strategic Relations: An International Journal**, Cilt: 3, Sayı: 3, 2017, s. 1048.

artmasıyla elde edilmektedir. Dolayısıyla devlet, güçlü olabilmek için halkın maddi çıkarlarını korumalı ve ulusal refahı arttırmalıdır.[292]

Fu-Lai (2017) ve Schmoller (1896) gibi bazı düşünürler, merkantilizmi güçlü devlet ve askeri yapı ile zengin bir ülke inşa etme politikası olarak değerlendirmiştir.[293] [294] Schmoller, merkantilizmi "devlet kurma biçimi" olarak tanımlamıştır. Schmoller, devlet kurmak derken esasen siyasi bir topluluktan ekonomik bir topluluk yaratılmasını kastetmiştir. Ona göre, Fransa, İngiltere ve Hollanda'da merkantilist anlayışın hâkim oluşunda milliyetçi ruhun ve birlik duygusunun güçlenmesi ve ortak çıkarların gelişmesi etkili olmuştur. Merkantilist ekonomik modelde, siyasi ve ekonomik çıkarlar el ele hareket etmiştir. Schmoller, ayrıca merkantilizmi erken modern döneme geçişte devletin düzenleyici güçlerinin güçlendirilmesi olarak nitelendirmiştir.[295] Bu tanımlama ile merkantilizmin anlamını oldukça genişleten Schmoller, merkantilist dönemin, ekonomik politika tarihinde modern ulusal devletlerin yükselişiyle başladığına dikkat çekmiştir.

Tablo 8: Merkantilizm ve Neo-merkantilizmin Kısa Özeti

Merkantilizm	**Neo-merkantilizm**
16. ve 19. yüzyıl arası	20. yüzyılın başı
Ekonomik gücü devletin biriktirdiği altın ve gümüş gibi değerli madenlerin miktarı ile ölçmektedir.	Ekonomik gücü, dünya pazarındaki pay oranı, teknolojik gelişme, döviz rezervi miktarı ve petrol ve doğalgaz gibi değerli ham maddeye erişim de dâhil olmak üzere birçok faktör üzerinden ölçmektedir.
Zengin yaratma ve ulusal zenginliği arttırma	Yerli endüstriyi koruma, zengin yaratma ve ulusal zenginliği arttırma
Ticaret sıfır toplamlı bir oyundur.	Ticaret sıfır toplamlı bir oyundur.
Ticarette korumacı politikalar	Ticarette korumacı politikalar
İhracatın caydırılması, ithalatın genişletilmesi	İhracatın caydırılması, ithalatın genişletilmesi
Ekonomik milliyetçilik	Ekonomik milliyetçilik
Yüksek askeri güç	Yüksek askeri güç
-	Daha etkin para ve maliye politikası
-	Fiyat istikrarı ve arz istikrarı
-	Devlete ait şirketlerin stratejik sektörlerde tekel veya oligopol haline getirilmesi ve hükümet tarafından desteklenmesi

[292] Lars Magnusson, **The Political Economy of Mercantilism**, Routledge, Oxon, 2015.
[293] Fu-Lai, ss. 1043-1050.
[294] Magnusson, New Introduction, s. 4-5.
[295] Bkz. Gustav Schmoller, **The Mercantile System and its Historical Significance**, (Ed. W. J. Ashley), Macmillan and Co., London, 1896.

Kaynak: Herlitz (1964)[296]; Collins ve Brien (2022)[297]; Ziegler ve Menon'un (2014)[298] çalışmalarından yararlanılarak geliştirilmiştir.

Tablo 8'de görüldüğü üzere, neo-merkantilist ekonomi modeli, merkantilist düşünce temeline dayanmakta ve yapısal realizm ile aynı noktadan yola çıkmaktadır. Neo-merkantilizm, klasik öncülerinin yaptığı gibi, devletlerin uluslararası anarşik sistemde konumlarını artırma ve ulusal refahı en üst düzeye çıkarmak için ekonomik politikalarını nasıl oluşturacaklarını açıklamaya çalışmaktadır.[299] Neo-merkantilizm, küresel ekonomiyi sıfır toplamlı bir süreç olarak görmekte ve ekonomik ve ulusal çıkarları birleştirmektedir. Neo-merkantilist politikalar aracılığıyla uzun vadeli kazanç hedeflenmektedir.[300]

Neo-merkantilizm, ekonomik ve siyasi çıkarlar için piyasaların ulusal ve uluslararası işleyişinin devlet tarafından şekillendirilmesi ve kontrol edilmesini ön görmektedir.[301] Neo-merkantilizm, merkezi hükümet tarafından para birimi kararlarının merkezileştirilmesi ve sermaye hareketlerinin kontrol altına alınmasını savunmaktadır. Bu düşünce, ekonomik fayda ve çıkarları maksimize etme amacıyla merkezi hükümetin kontrol ettiği para ve maliye politikaları ile yabancı döviz rezervlerinin korunmasını ön görmektedir. Neo-merkantilist ülkelerin devlet şirketleri, en büyük ve en stratejik sektörleri kontrol etmeye çalışmaktadır. Bu şirketler, enerji gibi stratejik sektörlerde tekel veya oligopol haklar elde etmekte ve temel ham maddelere ve pazarlara ayrıcalıklı erişim elde etmek için devleti kullanmakta, diğer yandan devlet ise bu şirketlere verdiği destek ile küresel rekabet ve ekonomik gücünü ve rant elde etme imkân ve kabiliyetini arttırmaktadır.[302]

3.2. ÇİN'İN İÇ POLİTİKADA MERKANTİLİST UYGULAMALARI

[296] Lars Herlitz, "The Concept of Mercantilism", **Scandinavian Economic History Review**, Cilt: 12, Sayı: 2, 1964, ss. 101-120.
[297] Neil Collins ve David O'Brien, "Neo-Mercantilism in Action: China and Small States", **International Politics**, 2022, https://doi.org/10.1057/s41311-022-00419-3, (Neo-Mercantilism), (15.08.2022).
[298] Charles E. Ziegler ve Rajan Menon, "Neomercantilism and Great-Power Energy Competition in Central Asia and the Caspian", **Strategic Studies Quarterly**, Cilt: 8, Sayı: 2, 2014, ss. 17-41.
[299]. Ziegler ve Menon, ss. 19-20.
[300] Collins ve O'Brien, Neo-Mercantilism.
[301] Ziegler ve Menon, ss. 19-20.
[302] Ziegler ve Menon, ss. 19-20.

Çin ekonomik kalkınma stratejisi, merkantilizmin yeni bir versiyonudur. Çin, hammadde ihtiyacını karşılamak ve kendi mamul mallarını ithal etmek ve uluslararası pazarları güvence altına almak için genel itibariyle merkantilist düşünceye dayalı bir ekonomik model yürütmektedir. Bir başka deyişle, Çin, ulusal refahı arttırmak ve küresel ekonomik yükselişini sürdürebilmek amacıyla ağırlıklı olarak kendine özgü neo-merkantilist politikalar izlemektedir. Çin, dünya genelinde en yoğun şekilde merkantilist ekonomik politikalar uygulayan ülkelerden biri olarak gösterilmektedir. Örneğin, Wein ve diğerleri (2014) tarafından hazırlanan Küresel Merkantilist Endeksi'nde, Çin, elli beş ülke arasından 35,5 puan ile merkantilist endeks puanı en yüksek ülke olarak ilk sırada yer almıştır.[303] Çin, günümüzde birçok yeni merkantilist uygulamaları hayata sokmuştur. Örneğin, Çin, fikri mülkiyet ve teknoloji transferini Çin pazarına erişimin bir koşulu olarak talep etmekle birlikte devlete ait işletmelerin yüksek teknoloji satın almaları için çaba göstermektedir. Çin, ayrıca yerli endüstrileri destekleyen teknoloji standartları getirmekte, yerli teknoloji şirketlerine sübvansiyon sağlamakta ve antiröst politikalar uygulamaktadır.[304]

Çin, küresel etki alanını genişletmek için stratejik varlıklar satın almakta, bölgesel ve ikili işbirliği sürecinde Çinli paydaşlar ile yakın koordinasyon kurmakta, uluslararası işbirliği projelerinde özellikle devlete ait şirketleri teşvik etmekte ve desteklemekte ve onlara tercihli krediler ve sübvansiyonlar vermektedir. Siyaset bilimci Beeson'a göre (2009), Çin, devlet müdahaleciliğini ve neo-merkantilizmin temel unsurlarını benimseyerek küresel ekonomik gücünü arttırmakta ve Çin'in küresel yükseliş başarısı, diğer ülkelerin Çin ile aynı yolu izlemesini teşvik etmektedir.[305]

Milliyetçilik ve vatanseverlik vurgusu, Çin'in merkantilist stratejilerinin önemli bir parçası olarak gösterilebilir. Esasen, milliyetçilik ve vatanseverlik kavramları, Çin tarihinden günümüze kadar Çinli liderler tarafından sıklıkla kullanılmıştır. Örneğin, Qing Hanedanlığı'nın son imparatoriçesi Dowager Cixi, Çin halkının dikkatini yozlaşmış liderlikten uzaklaştırmak için milliyetçiliği ve

[303] Michelle A. Wein ve diğerleri, "The Global Mercantilist Index: A New Approach to Ranking Nations' Trade Policies", The Information Technology and Innovation Foundation (ITIF), 2014, https://www2.itif.org/2014-general-mercantilist-index.pdf, (22.09.2022), ss. 5-6.
[304] Wein ve diğerleri, s. 12.
[305] Mark Beeson, "Developmental States in East Asia: A Comparison of the Japanese and Chinese Experiences", **Asian Perspective**, Cilt: 33, Sayı: 2, 2009, s. 5.

vatanseverliği kullanmıştır. Benzer şekilde, dönemin Çin Devlet Başkanı Mao da 1966-1976 yılları arasında gerçekleşen Kültür Devrimi esnasında halkın dikkatini iç sorunlara vermesini engellemek amacıyla sıklıkla milliyetçilik ve vatanseverlik vurgusu yapmıştır.[306] 2012 yılının sonunda Çin Devlet Başkanı olan Jinping de vatanseverlik ve milliyetçik kavramlarını sıklıkla dile getirmektedir. Jinping, güçlü ve müreffeh bir Çin ulusunu yeniden inşa etmek amacıyla Kasım 2012 başlarında "Çin Rüyası" adını verdiği yeni bir vizyon açıklamıştır. "Çin Rüyası" vizyonu Çin'i eski ihtişamlı günlerine geri döndürme ve ulusal ekonomik refahı güçlendirme hedefleriyle bütünleşmektedir.[307] Jinping, hem Çin Komünist Partisi'ne halkın sevgisinin ve bağlılığının artmasına hem de milliyetçilik duygusunun halka aşılanmasına öncülük etmektedir.[308] Jinping, ayrıca yurtdışındaki Çinlilerden, Çin anlatılarını yaşadıkları ülkelerin halkına yaymalarını, Çin'in temel ulusal çıkarlarını savunmalarını ve Çin'e bilgi ve teknoloji transferi konusunda katkı sağlamalarını beklemektedir. [309]

Çin iç politikasındaki merkantilist stratejilerinden en göze çarpanı Çin'in değerli maden ve yabancı döviz rezervlerini oldukça yüksek miktarda arttırmasıdır. Şekil 1 ve Şekil 2'de görüleceği üzere, son yirmi yıl içerisinde Çin'in toplam altın ve yabancı döviz rezervi büyük miktarda artmıştır. Çin, günümüzde sırasıyla ABD, Almanya, İtalya, Fransa ve Rusya'nın ardından dünyanın en fazla altın rezervine sahip ülkedir. Çin'in toplam altın rezervi 2000 yılından günümüze dört kattan fazla artmıştır. Çin'in toplam altın rezervi 2023 yılının ilk çeyreğinde 2068 tona yükselmiştir.[310] [311] 1980 yılında, Çin döviz rezervi ise 2,28 milyar dolar iken, 2014 yılının Haziran ayında Çin yabancı döviz rezervi 3,99 trilyon dolar ile tüm

[306] Fu-Lai T. Yu, Neo-Mercantilist Policy and China's Rise as a Global Power, **Contemporary Issues in International Political Economy,** (Ed. Fu L. T. Yu ve Diana S. Kwan), Palgrave Macmillan, Singapore, s.181.
[307] Yu s. 181-182.
[308] Yu, ss. 181-182.
[309] Carsten Schäfer, "China's Diaspora Policy under Xi Jinping: Content, Limits and Challenges", German Institute for International and Security Affairs Research Paper 10, 2022, https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2022RP10_ChinasDiasporaPolicy.pdf, (25.12.2022), s. 5.
[310] Madison Trust Company, "Which World Countries Have the Most Gold?", https://www.madisontrust.com/information-center/which-world-countries-have-the-most-, (28.05.2023).
[311] Trading Economics, "China Gold Rezerves", https://tradingeconomics.com/china/gold-reserves, (Gold), (22.08.2022).

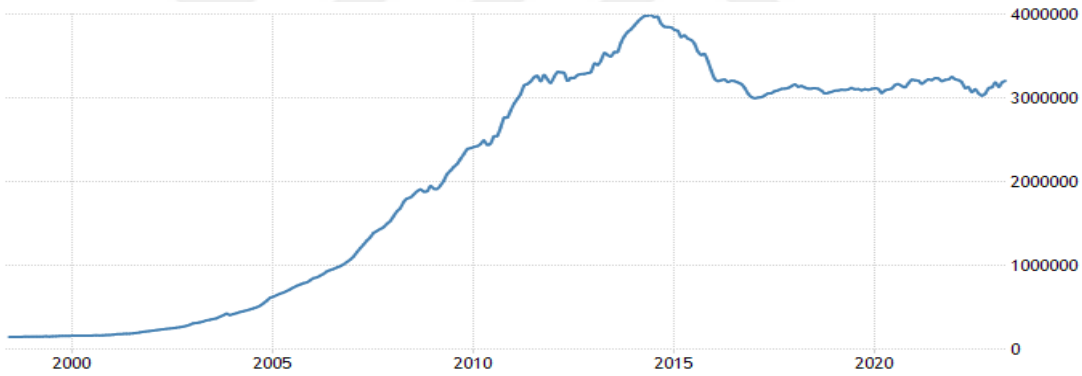
zamanların en yüksek seviyesine çıkmıştır. Günümüzde Çin yabancı döviz rezervi 3,18 trilyon dolardır.[312]

Şekil 1: Çin Altın Rezervi (Ton) (2000-2022)

Kaynak: Trading Economics, "China Gold Rezerves", https://tradingeconomics.com/china/gold-reserves, (22.08.2022).

Şekil 2: Çin Yabancı Döviz Rezervi (Milyon/Dolar) (2000-2022)

Kaynak: Trading Economics, "China Foreign Exchanges Reserves", https://tradingeconomics.com/china/foreign-exchange-reserves, (22.08.2022).

Ticarette korumacı politikaların sürdürülmesi, Çin'in iç politikasındaki merkantilist uygulamalarından en kayda değerler arasında yer almaktadır. Çin, kendi iç pazarını rekabete karşı koruyabilmek için ticarette korunma önlemleri uygulamaktadır. AB, Çin'in ticarette korumacı politikalarından ötürü Çin'in adil bir şekilde ticaret yapması, Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) bir üyesi olarak yükümlülüklerini yerine getirmesi, yabancı şirketlere karşı ayrımcı politikalar uygulamaması ve ayrıca fikri mülkiyet haklarına saygı duyması konusunda sıklıkla

[312] Trading Economics, "China Foreign Exchange Reserves", https://tradingeconomics.com/china/foreign-exchange-reserves, (28.95.2023).

çağrılar yapmaktadır.[313] ABD, DTÖ'deki özel muamelelerden faydalanmaması için Çin'in gelişmiş bir ülke olarak kabul edilmesini isterken Çin ise ticaret hacmini arttırabilmek ve anti-damping vergilere ve cezai vergilere maruz kalmamak için serbest piyasa ekonomisi kriterlerini karşıladığını öne sürmektedir. ABD, ayrıca Çin'in özellikle rekabet avantajı sağlamak, kendi ihracatını sübvanse etmek ve ithalat fiyatını arttırmak amacıyla kur manipülasyonu yaptığını iddia etmektedir. Trump yönetimi, 2019 yılında Çin'i "kur manipülatörü" ilan etmiş ve Çin'in kur manipülasyonu yapmasının haksız rekabete yol açtığını ileri sürmüştür.[314] Surjit (1998), Çin'in ihracatı teşvik etmek için para birimini manipüle ettiğini savunmaktadır.[315] Holslag'a göre (2006), Çin'in para ve maliye politikası ile sermayenin yeniden dağılımı üzerindeki tekeli sürdürmesi liberal norm ve değerleri benimseme çabalarına gölge düşürmektedir.[316]

Çin'in üretimi ucuz tutmaya yönelik büyük sübvansiyonlarının Çinli emeğin maliyetini düşürdüğü ve dünya üretim sistemini sermayeden emeğe yönelttiği ve küresel üretkenliği düşürdüğüne dair ilgili literatürde tartışmalar bulunmaktadır.[317] Atkinson ve diğerleri (2017), Çin'in çok büyük bir pazar olmasının ve yenilikçi merkantilist politikalar uygulamasının hem gelişmiş endüstrileri ve ABD'yi hem de küresel ticaret ve ekonomi sistemini zarara uğrattığını öne sürmektedir.[318] Tablo 9'da görüleceği üzere, Atkinson (2012), Çin'in yenilikçi merkantilizmini, Çin'in fikri

[313] Delegation of the European Union to the People's Republic of China, "Economic Relations, Trade and Investment", 14.06.2023, https://www.eeas.europa.eu/delegations/china/economic-relations-trade-and-investment_en?s=166, (19.07.2023).
[314] "The Trump Administration Labels China a Currency Manipulator", **The Economist**, 06.08.2019, https://www.economist.com/finance-and-economics/2019/08/06/the-trump-administration-labels-china-a-currency-manipulator?utm_medium=cpc.adword.pd&utm_source=google&ppccampaignID=18151738051&ppcadID=&utm_campaign=a.22brand_pmax&utm_content=conversion.direct-response.anonymous&gclid=CjwKCAjwpuajBhBpEiwA_ZtfhRPl7_fdpkZcjZ8h696MbYKlUU383x4sZr_UCZOp9LF9RTQk7-zyNBoCa78QAvD_BwE&gclsrc=aw.ds, (05.09.2022).
[315] Surjit S. Bhalla, **Chinese Mercantilism: Currency Wars and How the East was Lost,** ICRIER, Working Paper No 45, New Delhi, 1998, ss. 4-12.
[316] Jonathan Holslag, "China's New Mercantilism in Central Africa", **African and Asian Studies**, Cilt: 5, Sayı: 2, 2006, s. 137.
[317] Robert D. Atkinson, "Enough is Enough: Confronting Chinese Innovation Mercantilism", The Information Technology & Innovation Foundation (ITIF), 2012, https://www2.itif.org/2012-enough-enough-chinese-mercantilism.pdf, (Innovation), (23.03.2023).
[318] Robert D. Atkinson ve diğerleri, "Stopping China's Mercantilism A Doctrine of Constructive, Alliance-Backed Confrontation", SSRN, 2017, https://ssrn.com/abstract=3066379, (22.08.2022), s. 1.

mülkiyet politikası, yabancı şirketlere karşı muamelesi, pazar kısıtlaması ve sübvansiyonları üzerinden eleştirel bir dille açıklamaya çalışmaktadır.[319]

Tablo 9: Atkison'a Göre Çin'in Yenilikçi Merkantilizmi

FİKRİ MÜLKİYET POLİTİKASI	**YABANCI ŞİRKETLERE KARŞI MUAMELESİ**	**PAZAR KISITLAMASI**	**SÜBVANSİYONLAR**
Zorunlu Teknoloji Transferi	Hükümet Onaylı Tekeller	Yabancı Satın Alımlar Üzerindeki Kontroller	Devlete Ait İşletmelere Sağlanan Faydalar
Devlet Alımları	Yabancı Firmalara Karşı Doğrudan Ayrımcılık	Yabancı Satış Üzerine Sınırlandırma	Bankalardan Tercihli Krediler
Zayıf ve Ayrımcı Patent Sistemi	Yerli Teknoloji Standartları	Kritik Malzemelerin İhracatını Sınırlandırmak	Sübvansiyonlar
IP Hırsızlığı	Zahmetli Yasal Sertifikasyon Gereksinimi		Cömert İhracat Finansmanı
Siber Suç			Çin Sermayeli Şirketler İçin Vergi Teşvikleri
Zorunlu Ortak Girişim Şartı			

Kaynak: Robert Atkinson, "Enough is Enough: Confronting Chinese Innovation Mercantilism", ITIF, 2012, https://www2.itif.org/2012-enough-is-enough-pp.pdf, (01.12.2023), s. 6.

Atkinson (2017), Çin'in ticarete ilişkin iki ayrı merkantilist politika uyguladığını iddia etmektedir. Bunlardan ilki, yüksek gümrük tarifeleri, kur manipülasyonu ve ihracata yönelik vergi teşvikleri gibi ihracatı arttırmaya ve ithalatı azaltmaya yönelik politikalardır. Bu tür politikalar, salt Çinli firmalara değil aynı zamanda Çin'deki yabancı firmalara da fayda sağlamaktadır. Diğeri ise Çin'deki yabancı şirketlere uygulan ayrımcı politikalardır. Bu tür politikalar, Çinli firmalara avantajlar sağlamaktır. Bu politikalar arasında; devlete ait şirketlere arazi hibeleri ve kira sübvansiyonları verilmesi, devlet bankalarından düşük faizli kredi imkânı sağlanması, vergi teşvikinde bulunulması ve cömert ihracat finansmanı yer almaktadır.[320]

Çin, başta ileri teknoloji ürünleri ve hizmetleri olmak üzere hemen hemen tüm sektörlerde gelişmeyi ve kazanmayı arzulamaktadır. Çin, yerli firmaların yabancı teknolojiyi yakalaması için yabancı firmaların teknoloji transfer etmesini sağlayan politikalar uygulamaktadır. Örneğin, yabancı satın alımlarında ve ortak

[319] Atkinson, Innovation, s. 6.
[320] Atkinson, Innovation, ss. 5, 28-29.

girişimlerde çoğu zaman teknoloji transferini şart olarak koymaktadır.[321] Çin'de fikri mülkiyet hakları ile ilgili politikalar, 1980'lerin ortalarından beri üzerinde oldukça tartışılan bir konudur. Son zamanlarda, özellikle yabancı teknoloji transferinden kaynaklanan yeni sorunlar dikkat çekmektedir.[322] Teknoloji transferi konusu, özellikle ABD-Çin ticaret savaşı döneminde en çok tartışılan konuların başında gelmiştir. Trump yönetimi, Çinli şirketlere zorunlu olarak teknoloji transferi yaptırmak için Çin tarafından Amerikan şirketlerine mülkiyet kısıtlamaları yapıldığını ve zorlayıcı idari süreçler uygulandığını öne sürmüştür. Çin, son zamanlarda zorunlu teknoloji transferine ilişkin bir dizi reformlar gerçekleştirmiş ve ABD ile Birinci Faz Ticaret Anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşma ve reformlara rağmen Çin, zorunlu teknoloji transferine ilişkin kendisine yönelik şüphelerin kalkmasını uluslararası kamuoyunda yeterince başaramamıştır.[323]

Çin'in son yıllardaki askeri imkân ve kabiliyetini arttırma isteği de askeri gücün önemini savunan merkantilist varsayımlarla ile uyumludur. Çin, uzun vadeli hedeflerinin bir parçası olarak 2049 yılına kadar modern ve güçlü bir ordunun oluşturulmasını planlamaktadır. Çin Devlet Başkanı Jinping, hem Çin'in ulusal güvenliğini korumak için hem de uluslararası siyasi hedeflerini ilerletmek için Çin Halk Kurtuluş Ordusu'nda askeri reformlar ve yeniden yapılanma başlatmıştır. Çin Güvenlik Politikası; uluslararası yapının devlet davranışındaki rolü, uluslararası politikada güç kullanımı ve güç dengesi politikaları gibi temel alanları kapsamaktadır. Pekin, güvenlik politikasında uluslararası güç geçişlerine odaklanmaktadır.[324] Çin'in son zamanlardaki askeri ve güvenlik alanındaki girişimleri, Batı tarafından "revizyonist" ve agresif hareketler olarak görülmekle birlikte bu hamleler ABD ve Avrupa'nın güvenliği için endişe verici olarak değerlendirilmektedir.

Çin, günümüzde ABD'nin ardından dünyadaki en yüksek askeri harcama yapan ikinci ülke konumundadır. Çin'in 2020 yılında askeri harcamalarının tutarı yaklaşık 252 milyar dolardır. Bu tutar, 2011 yılında yapılan toplam askeri

[321] Atkinson, Innovation, s. 7.
[322] Peter K. Yu, "The U.S.-China Forced Technology Transfer Dispute", **Seton Hall Law Review**, Cilt: 52, Sayı: 22, 2022, s. 1003-1004.
[323] Jyh-An Lee, "Forced Technology Transfer in the Case of China", **Boston University Journal of Science & Technology Law**, Cilt: 26, Sayı: 2, 2020, ss. 324-325.
[324] Robert Ross, **Chinese Security Policy Structure, Power and Politics**, Routledge, London, 2009.

harcamalarından %76 daha fazladır. Çin'in askeri harcamaları son otuz yılda aralıksız olarak artmaktadır.[325] Çin'in askeri harcamalarının aralıksız artmasının nedenleri olarak Rusya ve ABD gibi diğer gelişmiş askeri güçlere sahip ülkeleri yakalama ve küresel etki alanını arttırma arzusu gösterilebilir. Realist mercekten bakıldığında, Çin'in uzun vadeli askeri modernizasyon ve genişleme planları mevcut uluslararası sistem için diğer devletler tarafından bir tehdit olarak algılanabilir.

3.3. ÇİN'İN ORTA VE DOĞU AVRUPA'DAKİ MERKANTİLİST YAKLAŞIMLARI

Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, Kuşak ve Yol Girişimi'nin önemli bir bileşeni olmasından ötürü Çin'in ODA bölgesine yönelik merkantilist stratejilerini Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında değerlendirmekte yarar vardır. Çinli devlet adamları, Zirve görüşmelerinde Çin-ODA işbirliğinin Kuşak ve Yol Girişimi'nin gelişimi için oldukça önem arz ettiğini sıklıkla yinelemektedir.[326] Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na katılan tüm ülkeler, Kuşak ve Yol Girişimi'nin gelişimi için Çin ile mutabakat zaptı imzalamıştır. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, Kuşak ve Yol Girişimi projesinin önemli hatlarını bölgesel işbirliği yol haritasına dâhil ederek bu projenin gelişimine katkı sağlamaktır. Kuşak ve Yol Girişimi ise Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na özellikle geniş bir altyapı işbirliği yelpazesi sunmaktadır.[327]

Yukarıda da değinildiği gibi, merkantilist politikaların öncelikli hedefi kısa vadeli kazanç değildir. Kuşak ve Yol Girişimi ve onun önemli bir tamamlayıcısı Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, uzun soluklu ve uzun vadede Çin'e büyük ekonomik kazanımlar sağlamayı hedefleyen işbirliği girişimleridir. Merkantilist politikalar, küresel ekonomiyi sıfır toplamlı bir süreç olarak gören realist bir bakış açısına dayanmaktadır.[328] Realist mercekten bakıldığında, Kuşak ve Yol Girişimi, Çin'in

[325] "World Military Spending Rises to almost $2 Trillion in 2020", **SIPRI,** 26.04.2021, https://sipri.org/media/press-release/2021/world-military-spending-rises-almost-2-trillion-2020, (23.04.2023).

[326] Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, Summit Documents.

[327] Zuokui Liu, The "16 + 1 Cooperation" under the "Belt and Road" Initiative", (Ed. Weiqing Song), **China's Relations with Central and Eastern Europe: From "Old Comrades" to New Partners,** Routledge, London, 2017, **ss.** 29-47.

[328] Collins ve O'Brien, s. 2.

kendi ekonomik çıkarlarını maksimize etmek ve küresel etki alanını genişletmek amacıyla başlattığı uluslararası ekonomik ve siyasi bir girişim olarak görülebilir. Kuşak ve Yol Girişimi, Çin'in kontrolü elinde bulundurduğu ve projeye taraf olan devletlerin genel olarak Çin'in belirlediği yolu takip ettiği bir girişim gibi görülmektedir. Çin, Kuşak ve Yol Girişimi aracılığıyla dış politikada düşük profil stratejisinden iddialı ve başarı için çabalayan bir politika anlayışına geçmektedir.

Kuşak ve Yol Girişimi, Çin'i ABD'nin küresel egemenliğine karşı ciddi bir rakip haline getirmekte ve dolayısıyla Çin-ABD rekabetini tetiklemektedir.[329] Çin, Kuşak ve Yol Girişimi aracılığıyla mevcut süper güçlerin hâkimiyet sağladığı ekonomik bölgelere erişmektedir. Çin, bu bölgelerdeki ülkeler ile siyasi ve ekonomik ilişkilerini derinleştirerek oradaki mevcut statükoyu değiştirebilir ve hâkim gücün etki alanını zayıflatabilir.[330] Cai (2017), Chi (2015), Ghiasy ve Zhou (2017) gibi birçok araştırmacı, Kuşak ve Yol Girişimi'nin, Çin'in bu zamana kadarki en iddialı uluslararası projesi olduğu ve ABD'nin küresel ekonomik ve siyasi etkisine meydan okuma potansiyeline sahip olduğu konusunda hem fikirdir.[331] [332] [333] [334]

Merkantilist düşünce, eşit egemen ortaklar arasında karşılıklı yarar sağlayan söylemlerin ötesinde, belirgin bir güç asimetrisine odaklanmaktadır.[335] Çin, Kuşak ve Yol Girişimi ve ODA ülkeleri ile işbirliği sürecinde karşılıklı kazanç söylemlerini sıklıkla yinelese de Çin'in bu uluslararası işbirliği girişimlerine dâhil olan ülkelerden çok daha fazla kazançlar elde ettiği öne sürülebilir.[336] Tezin beşinci bölümünde yer verilen 2010-2022 yılları arasındaki Çin ve ODA ülkeleri arasındaki ticaret verilerine bakıldığında, Çin'in ODA ülkelerine karşı ticaret fazlasının giderek arttığı ve Çin

[329] Weifeng Zhou ve Mario Estaben, "Beyond Balancing: China's Approach towards the Belt and Road Initiative", **China's New Global Strategy: The Belt and Road Initiative (BRI) and Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB),** (Ed. Suisheng Zhao), Roudledge, Oxon, 2020, ss. 36-37.
[330] Thanasis Karlis ve Dionyssios Polemis, "The Belt and Road initiative. A Geopolitical Analysis", IAME 2019 Conference, June 25th – 28th, Athens, Greece, s. 7.
[331] Akil Yunus, " 'One Belt, One Road': Sign of a Revisionist or Integrative China?", E-International Relations, 2018, https://www.e-ir.info/2018/07/22/one-belt-one-road-sign-of-a-revisionist-or-integrative-china/, (15.12.2022).
[332] Peter Cai, "Understanding China's Belt and Road Initiative", Lowy Institute for International Policy, 2017, https://www.lowyinstitute.org/publications/understanding-china-s-belt-road-initiative, (15.12.2022).
[333] Chi Lo, "China's Silk Road Strategy", International Economy, Cilt: 29, Sayı: 4, 2016, ss. 54-71.
[334] Richard Ghiasy ve Jiayi Zhou, "The Silk Road Economic Belt: Considering Security Implications and EU-China Cooperation Prospects", Stockholm International Peace Research Institute, 2017, https://www.sipri.org/publications/2017/other-publications/silk-road-economic-belt, (15.12.2021).
[335] Collins ve O'Brien, s. 2.
[336] Ziegler ve Menon, s. 17.

kazanımlarının asimetrik olduğu görülmektedir. ODA ülkelerinin ürünlerinin Çin pazarına girişinin kısıtlanması ve vaat edilen birçok Çin yatırımının gerçekleşmemesi, Slovenya, Çekya, Litvanya, Estonya ve Letonya başta olmak üzere birçok ODA ülkesinin Çin ile sürdürülen işbirliğine yönelik güveninin zayıflamasını tetiklemiştir. Örneğin, Litvanya'nın Çin Büyükelçisi Diana Mickeviciene, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'ndan ayrılış gerekçesi olarak Çin pazarına erişimin iyileşmemesini ve Çin ile işbirliğinin ticari faydasının beklenilenin altında kalmasını göstermiştir.[337]

Holslag (2017) ve Garlick (2019), Çin'in ekonomik diplomaside kendi ekonomik menfaatleri doğrultusunda birçok merkantilist ekonomik strateji ve araç kullandığına dikkat çekmektedir. Holslag (2017), Çin devletine ait büyük şirketlere özel destek verilmesini, uluslararası işbirliğinde Çinli paydaşlar ile yakın koordinasyon kurulmasını, Çin bankaları tarafından üçüncü ülkelere yüksek limitli krediler verilmesini ve üçüncü ülkeler ile ikili ve serbest ticaret anlaşmaları imzalanmasını Çin'in Avrupa'daki ekonomik diplomasisinde yürüttüğü temel strateji ve araçlar olarak göstermektedir. Holslag, ayrıca Çinli şirketlerin üçüncü ülkelerde inşaat ve altyapı faaliyetlerinde bulunmasını, hizmet ihracatı yapmasını, mamul mallarının ihracatını arttırmasını, denizaşırı enerji ve ham maddelere erişmeye ve stratejik varlık edinmeye çalışmasını da Çin'in ekonomik diplomasisindeki temel stratejileri olarak sunmaktadır.[338] [339] Holslag'ın saldırgan merkantilist politikalar olarak nitelendirdiği bu stratejiler, Çin'in ODA bölgesinde izlediği ekonomi stratejileri ile örtüştüğü söylenebilir. Holslag'ın öne sürdüğü merkantilist stratejilerden bazılarının Çin'in ODA ülkeleri ile işbirliği sürecinde daha fazla ön plana çıktığı görülmektedir. Örneğin, ODA bölgesi enerji ve hammadde açısından zengin bir bölge olmamasından ötürü bölgedeki enerji ve hammaddeye erişime yönelik Çin girişimleri zayıf kalmaktadır. Çinli şirketler, özellikle yurt içi kapasite fazlası mamul mallarının ihracatını kolaylaştırmak ve arttırmak amacıyla ODA bölgesindeki ulaştırma sektörünü geliştirecek altyapı inşaatlarında oldukça aktif bir rol üstlenmektedir. Çinli bankalar da altyapı inşaat projeleri için yüksek miktarda

[337] Lo, Lithuania Quit.
[338] Jonathan Holslag, "How China's New Silk Road Threatens European Trade", **The International Spectator**, Cilt: 52, Sayı: 1, 2017, (European Trade), ss. 46-60.
[339] Garlick, Offensive Mercantalism, s. 1404.

krediler vermektedir. Çin finansmanı veya yatırımı alan projelerin ihalelerinin çoğunluğu, Çinli devlet şirketlerine verilmektedir. Çin devleti, genel itibariyle ilgili siyasi aktörlerin müzakeresi sonucu Çin lehine olan projelere yatırım yapmayı ve kredi vermeyi tercih etmektedir.

Çin, yerli büyük devlet şirketleri aracılığıyla, ulaştırma ve enerji gibi ekonominin en stratejik sektörlerini kontrol etmeye çalışmakta ve bu büyük şirketleri devletin menfaatleri doğrultusunda hareket etmesi için kontrol etmekte ve yönlendirmektedir. Devlet desteği alan Çinli şirketler özellikle stratejik öneme sahip sektörlerde tekelleşirken, Çin devleti ise ekonomik gücünü ve rant elde etme imkânlarını arttırmakta ve küresel etki alanını genişletmektedir.[340] Çin, devlete ait veya devlete ait sermayeye sahip büyük Çinli şirketlerin küresel düzeyde rekabetçi çok uluslu şirketlere dönüşebilmesi için çabalamaktadır. Bu bağlamda, bu Çinli şirketler, uygun vergi rejimi, ihracat ve destek kredileri ve ayrıca diplomatik ve idari destekten faydalanmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, Çin, yerli şirketlerin yabancı rakipleri karşısında daha güçlü bir şekilde ayakta durabilmesi için onların gereksinimlerini eksiksiz bir şekilde karşılamaya çalışmaktadır. Çin, aynı zamanda devlete ait şirketler üzerindeki hâkimiyetini kanunlar ile güvence altında tutmaktadır. Çin kanunları gereğince, üçüncü ülkelerde yatırım yapan Çinli devlet şirketleri, sorumluluklarını yerine getirirken devleti temsil etmektedir.[341]

Holslag (2017), "ulusal şampiyonlar" olarak tanımladığı devlet kontrolü altındaki birkaç büyük Çinli şirketin teşvik edilerek ve desteklenerek dış pazarlara açıldığını belirtmektedir.[342] Kuşak ve Yol Girişimi ve Çin-ODA işbirliği kapsamında yürütülen projelere bakıldığında, Çin'in merkantilist ekonomik diplomasisinin bir parçası olarak, Çinli özel şirketlere kıyasla Çinli devlet şirketlerinin ilgili projelerde daha aktif ve etkin bir rol oynadığı görülmektedir. Bu tezin beşinci bölümünde detaylı bir şekilde yer verildiği üzere, Çin Küresel Yatırım Takibi verilerinden yararlanılarak yapılan hesaplama sonucuna göre, 2010-2022 arasında 17 ODA ülkesinde maliyeti 100 milyon dolar ve üzerinde olan büyük inşaat projelerinde yer alan Çinli şirketlerin %83'ü devlete ait şirketlerdir. ODA bölgesine yatırım yapan

[340] Ziegler ve Menon, ss. 19-20.
[341] State-Owned Assets Supervision and Administration Commission of the State Council, "Interim Regulations on Supervision and Management- Decree of the State Council of the People's Republic of China", Sayı: 378, 13.05.2003. en.sasac.gov.cn/2003/11/24/c_118.htm, (24.09.2022).
[342] Holslag, European Trade, ss. 53-56.

Çinli devlet şirketlerinin sayısı ve yatırım tutarı, Çinli özel şirketlerin sayısı ve yatırım tutarından oldukça fazladır.[343] [344] Çin'in ODA bölgesine en çok yatırım yaptığı sektörler, sırasıyla ulaştırma, enerji, metal, kimya ve teknolojidir. Çin'in en çok yatırım yaptığı sektörlerin başında ulaştırmanın gelmesi, Çin'in ODA ülkeleri ile işbirliğinde öncelikli amacının Kuşak ve Yol Girişimi'ni geliştirmek olduğu söylenebilir. Conley ve diğerleri, 2020 yılındaki araştırmasında 2012 ve 2020 yılları arasında Balkanlar'da toplam değeri 17,9 milyar doları bulan toplam yüz iki Çin ekonomik faaliyeti tespit etmiştir. Yazarlar, Çin ekonomik faaliyetlerindeki altyapı projelerinin yalnızca %15'inin rekabetçi bir ihale sürecinden geçtiğini ve Çin finansmanı ve yatırımı alan projelerin ihalesinin %93'ünün Çinli bir müteahhit veya tedarikçiye verildiği sonucuna varmaktadır.[345] ODA ülkelerindeki altyapı projelerinin rekabetçi ihale sürecinden geçmeden Çinli devlet şirketlerine verilmesi, Çin'in merkantilist stratejilerinin bir tezahürü olarak gösterilebilir.

Çin, Çinli paydaşları ile yakın koordinasyon kurarak ODA ülkeleri ile işbirliği sürecini daha etkili bir şekilde yürütmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda, özellikle Çinli devlet bankaları ve şirketleri, Çin-ODA işbirliğinin derinleşmesi amacıyla aktif olarak işbirliği mekanizmalarında yer almaktadır. Örneğin, Kasım 2013'te Lüksemburg'da 435 milyon dolar taahhütle kurulan Çin-ODA Yatırım İşbirliği Fonu, Çin'in en büyük bankalarından birisi olan Çin İhracat ve İthalat Bankası (Export-Import Bank of China) tarafından desteklenmiştir. Eylül 2016'da Çin-ODA Fonu Sermaye Yönetimi Limited Şirketi; Çin Sanayi ve Ticaret Bankası, China Life, Fosun Grubu ve Royal Eagle Grubu'nun desteği ile kurulmuştur. Kasım 2016'da gerçekleşen Riga Zirvesi işbirliği kılavuzunda Çin-ODA Fonu'nun 1 milyar dolar tutarındaki ikinci aşamasının 2017'de oluşturulacağı ve faaliyete geçeceği ifade edilmiştir.[346] Bunlara ek olarak, Haziran 2017'de Şangay'da Çin-ODA Fonu Öz Kaynak Yönetimi Limited Şirketi açılmıştır. Haziran 2018'de Hong Kong'da ODA Bölgesi Ekonomik Araştırmaları Yatırım Forumu ve Yayın Töreni gerçekleşmiştir.

[343] 17 ODA ülkesi, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na dâhil olan tüm ODA ülkelerini içermektedir.
[344] Bkz. China Global Investment Tracker, Chinese Investments.
[345] Heather A. Conley ve diğerleri, "China's "Hub-and-Spoke" Strategy in the Balkans", CSIS, 2020, https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/200427_ChinaStrategy.pdf, (10.11.2022), s. 12.
[346] China-CEE Fund, "China-Central and Eastern Europe Investment Cooperation Fund China", ceefund.com/Template/background_9.htmlhttp://china-ceefund.com/Template/background_9.html, (10.11.2022).

Kasım 2022'de ise Çin-ODA Fonu II kurulmuştur.[347] Çin-ODA finansman mekanizmalarının özellikle devlete ait Çinli bankalar ve şirketler tarafından desteklenmesi Çin-ODA işbirliği sürecinde Çin ve Çinli paydaşlar arasında yakın koordinasyon olduğunu göstermektedir.

Çin'in yabancı enerji kaynaklara ve ham maddelere erişim çalışmaları, Çin merkantilist yaklaşımları arasında en dikkat çekenidir. Çin, ODA bölgesinde ağırlıklı olarak altyapı, endüstriyel alanlar, limanlar, enerji ve madencilik sektörlerine odaklanmaktadır. ODA bölgesi, Afrika gibi enerji ve hammadde açısından zengin bir bölge olmamasına rağmen bazı ODA ülkelerinin yer altı madenleri Çinli şirketlerin ilgisini çekmektedir. Özellikle Polonya, Çinli şirketlerin ilgisini çekebilecek çinko, bakır ve kömür gibi yeraltı madenlerine sahiptir. Avrupa'da ham petrolün ilk bulunduğu Romanya'da küçük ölçekli petrol ve doğal gaz üretimi yapılmaktadır. Arnavutluk da krom, nikel, bakır gibi metallerin yoğun bulunduğu ve petrol üretiminin yapıldığı bir ülkedir. Arnavutluk'ta petrol üretim potansiyelinin yüksek olması Çinli şirketlerin oldukça ilgisini çekmektedir. Örneğin, Çinli keşif ve üretim şirketi Jeo-Jade Petrol, 2016 yılında, Arnavutluk'taki en büyük petrol üreticisi Kanada merkezli Bankers Petrol şirketinden Arnavut petrol arama ve üretim haklarını satın almıştır. Çinli şirketler, aynı zamanda krom sektöründe faaliyet gösteren Arnavut şirketleri ile işbirliği temasları kurmuştur.[348] Çelik, bakır ve altın madenlerine sahip Sırbistan da Çin için çekici bir ülkedir. 2016 yılında, Sırbistan'ın Smederevo şehrinde bulunan çelik fabrikası Železara Smederevo'nun %98 hissesi, Çin devletine ait bir demir ve çelik fabrikası olan Hesteel Grup Şirketi tarafından satın alınmıştır.[349] [350] Ayrıca Çin devletine ait Zijin Madencilik Şirketi, 2018 yılında Sırbistan'ın tek bakır kompleksi RTB Bor'un %63'lük hissesi karşılığında 1,26 milyar dolar yatırım yapma sözü vermiştir.[351]

---

[347] CEEF, "Who We Are", www.sinoceef.com/en/about-us, (11.11.2022).
[348] Garlick, Offensive Mercantalism, s. 1407.
[349] Jo Harper, "Chinese Company HBIS Agrees to Buy Serbian Steel Mill Železara Smederevo for EUR 46 Million", **Obserwatorfinansowy.pl**, 07.05.2016, https://www.obserwatorfinansowy.pl/in-english/chinese-company-hbis-agrees-to-buy-serbian-steel-mill-zelezara-smederevo-for-eur-46-million/, (12.11.2022).
[350] Mirela Petkova, "The Environmental Impact of Chinese Projects in the Western Balkans", Policy Paper, CHOICE, https://chinaobservers.eu/wp-content/uploads/2021/11/CHOICE_policy-paper_Environmental-Impact_A4_07_web.pdf, (12.11.2022), s. 20.
[351] Maja Garaca, "Serbia Picks China's Zijin Mining Group as Strategic Partner in RTB Bor", 31.08.2018, https://seenews.com/news/serbia-picks-chinas-zijin-mining-group-as-strategic-partner-in-rtb-bor-625247, (14.09.2022).

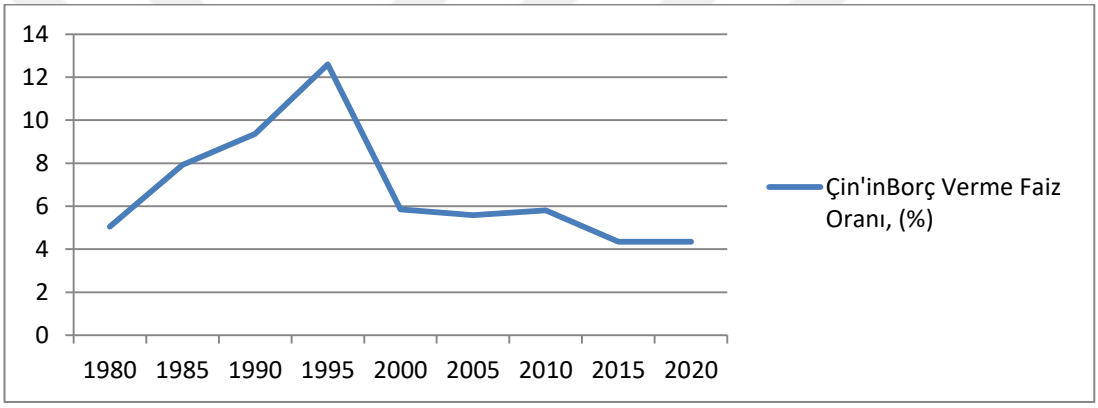
ODA bölgesi, kömür yakıtlı enerji santrallerinin sayısının yüksek olduğu bir bölgedir.[352] Çin Kalkınma Bankası, özellikle AB üyesi olmayan ODA ülkelerinde kömür yakıtlı ekonomiyi desteklemektedir.[353] Çin'in, Batı Balkanlar'daki büyük enerji projeleri ağırlıklı olarak kömür yakıtlı termik santral inşaatı üzerinedir. Özellikle Sırbistan, Kosova ve Bosna Hersek, elektrik enerjisi üretimi için yüksek miktarda kömür kullanmaktadır. Bu üç ülke, 1950 ve 1980 yılları arasında çok sayıda kömür yakıtlı termik elektrik santralleri inşa etmiştir.[354] Çin, yurtdışında kömür enerjisi finansmanını durdurmaya yönelik sıklıkla taahhütlerde bulunmaktadır. Fakat Çin bankaları ve Çin devletine ait şirketler, başta Bosna Hersek ve Sırbistan olmak üzere özellikle AB üyesi olmayan ODA ülkelerinde kömüre dayalı elektrik üreten termik santralleri için finansman sağlamaya devam etmektedir.[355] Çin, AB üyesi ODA ülkelerinde ise ağırlıklı olarak yeşil enerjiye dönük işbirliği projeleri gerçekleştirmektedir. Örneğin, Ekim 2018'de Çin devletine ait savunma şirketi NORINCO Hırvatistan'da rüzgâr çiftlikleri üretmek için 220 milyon dolar yatırım yapmıştır.[356]

Borçlandırma politikası, Çin'in küresel etki alanını arttırmak amacıyla uyguladığı merkantilist stratejilerden birisi olarak gösterilebilir. Kuşak ve Yol Girişimi'ni geliştirme arzusu, döviz arz fazlası, yüksek endüstriyel üretim fazlası ve kısıtlı ham maddeleri güvence altına alma ihtiyacı, Çin'in dış borç vermesini tetikleyen temel unsurlar olarak gösterilebilir. Çin Eximbank ve Çin Kalkınma Bankası, Kuşak ve Yol Girişimi öncesi yabancı ülkelere verilen kredilerde ön plana çıkarken, Kuşak ve Yol Girişimi'nin ardından Çin Bankası, Çin Sanayi ve Ticaret Bankası ve Çin İnşaat Bankası gibi devlete ait ticari bankaların dış kredilerdeki rolü artmıştır. Kuşak ve Yol Girişimi'nin özellikle ilk beş yılında Çinli bankaların yabancı ülkelere borç verme faaliyetleri ve Çin kredileri ile finanse edilen büyük projelerin sayısı katlanarak artmıştır.[357] Çin, özellikle yeni dış ticaret bağlantıları

[352] Global Coal Plant Tracker, "Coal Plants by Region", 2023, https://docs.google.com/spreadsheets/d/1syW5vTgJhSpAh_z-QvlMf33oViVEk1cjJqOAHO5iYSs/edit#gid=1448094952, (12.05.2023).
[353] Environmental Justice Atlas, "Thermal Power Plant Stanari, BiH, 13.10.2015, https://ejatlas.org/conflict/thermal-power-plant-stanari/, (10.05.2023).
[354] Novaković, Balkans Energy.
[355] Wang ve Resare, Xi's Pledge.
[356] China Global Investment Tracker, Chinese Investments.
[357] Malik ve diğerleri, "Banking on the Belt and Road: Insights from a New Global Dataset of 13,427 Chinese Development Projects", AIDDATA, 2021,

açma amacıyla Kuşak ve Yol Girişimi'nin bir parçası olarak dünya genelinde stratejik öneme sahip az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere kredi vererek bu ülkeleri borçlandırmaktadır.[358] Çin kredileri, genel itibariyle altyapı, otoyol ve enerji projelerini finanse etmek için verilmektedir. Çin ile yapılan kredi sözleşmelerinde, proje girdilerinin Çin'den temin edilmesine ve proje ihalesinin Çinli bir şirkete verilmesine ilişkin taahhütler yer alabilmektedir. Çin'den borç alan ülke, doğal kaynak zengini ise bu ülkenin Çin'e yapacağı doğal kaynak ihracatından kazandığı para ile Çinli bankalardan yeni kredi alması veya aldığı borçları geri ödemesi de ihtimal dâhilindedir.[359]

Şekil 3: Çin'in Borç Verme Faiz Oranı (%) (1980-2020)

Kaynak: World Bank, "China Lending Interest Rate (%)", https://data.worldbank.org/indicator/FR.INR.LEND?locations=CN, (12.09.2022).

Çin merkezli finansal kuruluşların yabancı ülkelere vermiş olduğu kredi detayları genel itibariyle gizli tutulmaktadır. Çin'in denizaşırı kalkınma finansmanı portföyünün detaylarına ilişkin bilgi verilmesi konusundaki isteksiz tavrı, düşük ve orta gelirli ülkelerin Kuşak ve Yol Girişimi'ne dâhil olmasının maliyetinin ve faydalarının objektif olarak değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır. Şekil 3'de görüldüğü üzere, Çin bankalarının kredi faizleri, 1990'ların ortalarından itibaren düşüş göstermektedir. Günümüzde Çin'den alınan kredilerin ortalama faiz oranı yaklaşık %4,2'dir. Çin bankaları, bazı düşük gelirli ülkelere imtiyazlı krediler verse

https://docs.aiddata.org/ad4/pdfs/Banking_on_the_Belt_and_Road__Insights_from_a_new_global_dataset_of_13427_Chinese_development_projects.pdf, ss. 1, 7, 15, 25-28, 127.

[358] Bhrama Cheallaney, "China's Debt-Trap Diplomacy", Project Syndicate, 23.01.2017, https://www.project-syndicate.org/commentary/china-one-belt-one-road-loans-debt-by-brahma-chellaney, (22.11.2022).

[359] Malik ve diğerleri, s. 15.

de kredi faiz oranlarının ortalaması, Dünya Bankası ve OECD Kalkınma Yardımı Komitesi gibi uluslararası kredi veren kuruluşların faiz oranından daha yüksektir.[360] [361] Yüksek kredi faizleri, başta Karadağ ve Sırbistan olmak üzere AB üyesi olmayan ODA ülkelerinin borçlanma maliyetinin artmasına yol açmaktadır.

[360] Malik ve diğerleri, ss. 1, 15, 37.

[361] Dünya Bankası, %1,54 sabit faiz oranı, 10 yıl ödemesiz dönem ve 40 yıl vade ile oldukça imtiyazlı krediler sağlamaktadır. Çin devlet bankaları ise sadece düşük gelirli ülkelere %2 faiz, 6 yıl ödemesiz ve 20 yıl vade ile imtiyazlı krediler sağlamaktadır. Bkz. Scott Morris ve diğerleri, "Chinese and World Bank Lending Terms: A Systematic Comparison Across 157 Countries and 15 Years", Center for Global Development Policy Paper 170, Washington, 2020, https://www.cgdev.org/publication/chinese-and-world-bank-lending-terms-systematic-comparison, (02.01.2023), ss. 3, 5.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
VERİ SETİ VE YÖNTEM

Bu bölümde ilk olarak, tezde öne sürülen hipotezlere ve araştırma sorularına değinilmektedir. Ardından, hipotezlerin ölçülmesinde kullanılan endekslere yer verilmektedir. İlgili endeksler; yatırım yoğunluk endeksi, siyasi yoğunluk endeksi, işbirliği yoğunluk endeksi ve siyasi destek yoğunluk endeksinden ibarettir. Tezdeki ilgili endekslerin oluşturulma yöntemi, ilgili akademik literatürde evvelce kullanılmamasından ötürü, literatüre yenilik sunmaktadır. Dört ayrı alt başlıkta, ilgili endekslerin oluşumunda hangi verilerin/değişkenlerin kullanıldığı ve endeks puanlarının nasıl oluşturulduğuna dair detaylı bilgi yer almaktadır. Bu bölümün son kısmında ise hipotezlerin ölçülmesinde kullanılan istatistiksel yöntemler açıklanmaktadır.

4.1. ARAŞTIRMA SORULARI VE HİPOTEZLER

Çalışmada beş temel araştırma sorusu bulunmaktadır. Tüm araştırma soruları, 2007-2009 küresel finansal kriz sonrası süreci kapsamaktadır. Bunlar:

1. Çin-ODA işbirliğini tetikleyen temel motivasyon ve sebepler nelerdir?

2. Çin ve ODA ülkeleri arasındaki siyasi ilişkilerin yoğunluğu ile ODA bölgesindeki Çin yatırımları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3. Çin ve ODA ülkeleri arasındaki siyasi ilişkilerin yoğunluğu ile ikili işbirliği yoğunluğu arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4. Çin ve ODA ülkeleri arasındaki siyasi ilişkilerin yoğunluğu ile ODA ülkelerinin Çin'e siyasi desteği arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

5. Çin'in ODA bölgesindeki ekonomik faaliyetlerinde hangi merkantilist yaklaşımlar ön plana çıkmaktadır?

Tezde toplam yedi hipotez öne sürülmektedir. Tüm hipotezler, 2007-2009 küresel finansal kriz sonrası süreci kapsamaktadır. Bunlar:

$H1_0$: Çin'in siyasi ilişkilerinin yoğun olduğu ODA ülkeleri ile siyasi ilişkilerinin yoğun olmadığı ODA ülkelerine yaptığı yatırımlar arasında herhangi bir anlamlı farklılık yoktur.

$H2_0$: Çin'in siyasi ilişkilerinin yoğun olduğu ODA ülkeleri ve siyasi ilişkilerinin yoğun olmadığı ODA ülkeleri ile yaptığı işbirliklerinin kapsamı arasında herhangi bir farklılık yoktur.

$H3_0$: Çin'in siyasi ilişkilerinin yoğun olduğu ODA ülkeleri ile siyasi ilişkilerinin yoğun olmadığı ODA ülkelerinin Çin'i siyasi açıdan desteklemeleri arasında herhangi bir anlamlı farklılık yoktur.

$H4_0$: ODA ülkelerinin Çin'e karşı ticaret açığı yıllar itibariyle artmaktadır.

$H5_0$: ODA ülkelerinin büyük altyapı ve inşaat projelerinde yer alan Çinli devlet şirketlerinin sayısı ve taraf oldukları inşaat ve altyapı projelerinin toplam değeri, Çinli özel şirketlerin sayısından ve taraf oldukları altyapı ve inşaat projelerinin toplam değerinden daha fazladır.

$H6_0$: ODA ülkelerine yatırım yapan Çinli devlet şirketlerinin sayısı ve yatırım tutarları, Çinli özel şirketlerin sayısı ve yatırım tutarlarından daha fazladır.

$H7_0$: Çin'in ODA bölgesine büyük yatırım yaptığı sektörler arasında yatırım tutarı açısından herhangi bir farklılık yoktur.

4.2. ENDEKSLER

Tezin ilk üç hipotezini ölçmek için betimsel istatistiksel yöntemler kullanılarak yatırım yoğunluk endeksi, siyasi yoğunluk endeksi, işbirliği yoğunluk endeksi ve siyasi destek yoğunluk endeksi olmak üzere dört ayrı endeks oluşturulmaktadır. İlgili endeks puanları arasında yüksek düzeyde pozitif veya negatif bir ilişki olup olmadığını test etmek için ikili korelasyon ve t-testi analizinden yararlanılmaktadır.

Çin Küresel Yatırım Takibi veri setinden yararlanılarak oluşturulan yatırım yoğunluk endeksi, 2010-2022 yılları arasında ODA ülkelerinde gerçekleşen tutarı yüz milyon dolar ve üzerinde olan Çin yatırımlarını içermektedir.[362] Siyasi yoğunluk endeksi, Çin ve ODA ülkeleri arasında siyasi ilişkilerinin yoğunluğunu ölçmektedir. Siyasi yoğunluk endeksi, 2010-2022 yılları arasında gerçekleşen bakanlık düzeyinde görüşmeler, devlet liderleri düzeyinde görüşmeler ve dostluk ve işbirliği beyanları olmak üzere üç ayrı faktörden oluşmaktadır. İşbirliği yoğunluk endeksi; kapsamlı ve

[362] Bkz. China Global Investment Tracker, Chinese İnvestments.

stratejik ortaklık anlaşması, Kuşak ve Yol Girişimi mutabakat zaptı, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na katılım, Asya Altyapı Yatırım Bankası üyeliği ve Çin-ODAÜ Zirvesi sonuç listesindeki işbirliği anlaşmaları olmak üzere beş ayrı faktörden oluşmaktadır. Siyasi destek yoğunluk endeksi ise ODA ülkelerinin BM çatısı altında Çin aleyhine yapılan ortak bildirimlere katılımını içermektedir. Tezin devamında ilgili endeksler ayrı alt başlıklar halinde daha detaylı anlatılmaktadır.

4.2.1.Yatırım Yoğunluk Endeksi

Yatırım yoğunluk endeksi, 2010-2022 yılları arasında ODA ülkelerinde gerçekleşen ve tutarı yüz milyon dolar ve üzerinde olan büyük Çin yatırımlarının toplam değerini içermektedir. Yatırım yoğunluk endeksi oluşturulurken, Çin'in küresel yatırımlarının ve altyapı projelerinin yer aldığı tek kapsamlı kamuya açık veri seti olan Çin Küresel Yatırım Takibi veri setinden yararlanılmaktadır.[363] Çin Küresel Yatırım Takibi, enerji, ulaştırma ve bankacılık da dâhil olmak üzere birçok sektörde dünyanın dört bir yanındaki tüm büyük Çin yatırımlarını paylaşmaktadır.[364]

Her bir ODA ülkesi için yatırım yoğunluk endeks puanı, 2010-2022 arasında gerçekleşen Çin yatırımlarının toplam tutarı üzerinden hesaplanmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, ilk olarak 2010-2022 yılları arasında her bir ODA ülkesinde gerçekleşen Çin yatırımlarının toplam tutarı hesaplanmakta ve toplam Çin yatırım tutarı, büyüklüğü ile orantılı bir şekilde "0" ile "1" arası puan aralığına dönüştürülerek her bir ülke için ayrı bir yatırım yoğunluk endeks puanı oluşturulmaktadır. Tablo 10'da görüleceği üzere, yatırım yoğunluk endeks puanı en yüksek ülkeler sırasıyla, Macaristan, Sırbistan ve Yunanistan iken, yatırım yoğunluk endeks puanı en düşük olan ülkeler ise Arnavutluk, Bulgaristan, Kuzey Makedonya, Estonya, Letonya, Litvanya ve Romanya'dır.

[363] China Global Investment Tracker, Chinese Investments.
[364] Derek Scissors, "China Global Investment Tracker", Heritage, 26.05.2009, https://www.heritage.org/asia/report/china-global-investment-tracke, (02.01.2023).

Tablo 10: 17 ODA Ülkesindeki Çin Yatırımları (Milyon/Dolar) ve Yatırım Yoğunluk Endeks Puanı (0-1)

Ülkeler	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Toplam	Endeks Puanı, (0-1)
Arnavutluk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Bosna Hersek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	350	110	150	-	610	0,081
Bulgaristan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Çekya	-	-	-	-	-	200	310	-	350	-	-	-	-	860	0,114
Estonya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Hırvatistan	-	-	-	-	-	-	-	-	220	-	-	-	-	220	0,029
Karadağ	-	-	-	-	-	-	-	100	-	-	-	-	-	100	0,013
K. Makedonya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Letonya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Litvanya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Macaristan	190	1920	1200	-	-	-	-	210	-	110	-	120	3750	7500	1
Polonya	-	-	100	-	200	340	140	200	-	100	-	-	-	1090	0,145
Romanya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Sırbistan	-	-	-	-	970	-	120	-	2040	500	360	410	-	4400	0,586
Slovakya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	130	-	130	0,017
Slovenya	-	-	-	-	-	-	-	1050	340	-	-	-	-	1390	0,185
Yunanistan	-	120	-	-	-	-	870	2200	-	370	-	110	-	3670	0,489

Kaynak: Çin Küresel Yatırım Takibi veri setinden yararlanılarak yazar tarafından geliştirilmiştir.
Not: En fazla Çin yatırım çeken ODA ülkesinin yatırım yoğunluk endeks puanı "1" kabul edilerek diğer ODA ülkelerinin endeks puanı (ülke yatırım tutarı / en yüksek yatırım) denklemine göre hesaplanmaktadır.

4.2.2. Siyasi Yoğunluk Endeksi

Siyasi yoğunluk endeksi, 2010-2022 yılları arasında Çin ve ODA ülkeleri arasındaki siyasi ilişkilerin yoğunluğunu göstermektedir. Siyasi yoğunluk endeks puanı, 2010-2022 yılları arasında taraflar arasında yapılan bakanlık düzeyinde görüşmeler, devlet liderleri düzeyinde görüşmeler ve dostluk ve işbirliği beyanları olmak üzere üç ayrı siyasi faaliyetin toplam sayısının ayrı ayrı "0" ile "1" puan aralığına dönüştürülmesinin ardından bu üç siyasi faaliyet puanlarının aritmetik ortalaması alınarak oluşturulmaktadır. Tablo 11'de görüleceği üzere, siyasi yoğunluk endeks puanı en yüksek ülkeler sırasıyla Macaristan, Sırbistan ve Yunanistan iken, siyasi yoğunluk endeks puanı en düşük ülkeler ise sırasıyla Estonya, Litvanya, Kuzey Makedonya, Bosna Hersek, Slovakya, Arnavutluk ve Letonya'dır.

Tablo 11: Çin'in 17 ODA Ülkesi ile Siyasi Faaliyetleri ve Siyasi Yoğunluk Endeks Puanı (0-1)

Ülkeler	**Bakanlık Düzeyinde Ziyaret ve Görüşme[365]**		**Devlet Liderleri Düzeyinde Ziyaret ve Görüşme**		**Dostluk ve İşbirliği Beyanları**		**Endeks Puanı (0-1)**
	Faaliyet Sayısı	**Faaliyet Puanı (0-1)**	**Faaliyet Sayısı**	**Faaliyet Puanı (0-1)**	**Faaliyet Sayısı**	**Faaliyet Puanı (0-1)**	**0-1**
Arnavutluk	15	0,272	12	0,285	4	0,093	0,216
Bosna Hersek	4	0,072	9	0,214	9	0,209	0,165
Bulgaristan	15	0,272	16	0,380	11	0,255	0,302
Çekya	39	0,709	24	0,571	9	0,209	0,496
Estonya	12	0,218	6	0,142	2	0,046	0,135
Hırvatistan	26	0,472	16	0,380	9	0,209	0,353
Karadağ	10	0,181	10	0,238	4	0,093	0,170
K. Makedonya	6	0,109	11	0,261	4	0,093	0,154
Letonya	17	0,309	10	0,238	5	0,116	0,221
Litvanya	15	0,272	5	0,119	3	0,069	0,153
Macaristan	55	1	29	0,690	43	1	0,896
Polonya	55	1	23	0,547	14	0,325	0,624
Romanya	29	0,527	16	0,380	10	0,232	0,379
Sırbistan	24	0,436	42	1	31	0,720	0,718
Slovakya	19	0,345	8	0,190	1	0,023	0,186
Slovenya	26	0,472	9	0,214	5	0,116	0,267
Yunanistan	28	0,509	40	0,952	29	0,674	0,711

Kaynak: Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu ve Çin Dış İlişkileri Bakanlığı resmi sitelerinin haber veri setinden yararlanılarak yazar tarafından geliştirilmiştir.
Not: Çin ile ilgili siyasi faaliyet (bakan ve devlet liderlerinin görüşmeleri ve işbirliği beyanları) sayısı en yüksek olan ODA ülkesine "1" puan verilerek diğer ODA ülkelerinin ilgili faaliyet puanı,

[365] Bakanlık ve devlet liderleri düzeyinde görüşmeler; resmi ziyaretler, telefon ve video konferans görüşmelerini içermektedir.

(ülke faaliyet sayısı / en yüksek faaliyet sayısı) denklemine göre belirlenmektedir. Her ülkenin üç ayrı faaliyet puanının aritmetik ortalaması alınarak siyasi yoğunluk endeks puanı belirlenmektedir.

Siyasi yoğunluk endeks faktörleri belirlenirken Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu ve Çin Dış İlişkileri Bakanlığı resmi sitesinin haber veri setinden yararlanılmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, 2010-2022 yıllarında Çin ve ODA ülkeleri arasındaki siyasi ve diplomatik gelişmelere ilişkin yayımlanan haberlerin tümü taranarak taraflar arasında gerçekleşen bakanlık ve devlet liderleri düzeyinde görüşmelerin ve dostluk ve işbirliği beyanlarının sayısı tespit edilmektedir. Akabinde, yukarıda değinildiği gibi, üç faktör/siyasi faaliyet için belirlenen toplam sayılar, büyüklük oranına göre "0" ile "1" puan aralığına dönüştürülmektedir. Son olarak, üç faktörün puanlarının aritmetik ortalaması alınarak her bir ODA ülkesi için ayrı bir siyasi yoğunluk endeks puanı hesaplanmaktadır.

4.2.3. İşbirliği Yoğunluk Endeksi

İşbirliği yoğunluk endeksi, Çin ve ODA ülkeleri arasındaki ekonomik ve siyasi işbirliğinin yoğunluğunu göstermektedir. İşbirliği yoğunluk endeksi, birbirinden bağımsız beş ayrı faktörden oluşturulmaktadır. Bu faktörler; kapsamlı stratejik ortaklık anlaşması, Kuşak ve Yol girişimi mutabakat zaptı, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na katılım, Asya Altyapı Yatırım Bankası üyeliği ve Çin-ODAÜ Zirvesi sonuç listesindeki işbirliği anlaşmalarından ibarettir.

Tablo 12: Çin'in 17 ODA Ülkesi ile İşbirliği Faaliyetleri ve İşbirliği Yoğunluk Endeks Puanı

Ülkeler	**Kapsamlı Stratejik Ortaklık**		**Kuşak ve Yol Girişimi Mutabakat Zaptı**		**Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na Katılım**		**Asya Altyapı Yatırım Bankası Üyeliği**		**Çin-ODAÜ Zirvesi Sonuç Listesindeki İşbirliği Belgeleri**		**Endeks Puanı (0-1)**
	YIL	**0/1**	**YIL**	**0/1**	**YIL**	**0/1**	**YIL**	**0/1**	**SAYI**	**0-1**	**0-1**
Arnavutluk	-	0	2017	1	2012	1	2018	0	4	0,210	0,442
Bosna-Hersek	-	0	2017	1	2012	1	-	0	4	0,210	0,442
Bulgaristan	2017	1	2015	1	2012	1	-	0	8	0,421	0,684
Çekya	2016	1	2015	1	2012	1	-	0	2	0,105	0,621
Estonya	-	0	2017	1	2012-2022	0	-	0	0	0	0,2

Hırvatistan	-	0	2017	1	2012	1	2021	1	2	0,105	0,621
Karadağ	-	0	2017	1	2012	1	-	0	2	0,105	0,421
Makedonya	-	0	2015	1	2012	1	-	0	5	0,263	0,452
Letonya	-	0	2016	1	2012-2022	0	-	0	5	0,263	0,252
Litvanya	-	0	2017	1	2012-2021	0	-	0	2	0,105	0,221
Macaristan	2017	1	2015	1	2012	1	2017	1	15	0,789	0,957
Polonya	2016	1	2015	1	2012	1	2016	1	1	0,052	0,810
Romanya	-	0	2015	1	2012	1	2019	1	7	0,368	0,673
Sırbistan	2016	1	2015	1	2012	1	2019	1	19	1	1
Slovakya	-	0	2015	1	2012	1	-	0	4	0,210	0,442
Slovenya	-	0	2017	1	2012	1	-	0	0	0	0,4
Yunanistan	2019	1	2018	1	2019	1	2019	1	4	0,210	0,842

Kaynak: Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu ve Çin Dış İlişkileri Bakanlığı resmi sitelerinin haber veri setinden yararlanılarak yazar tarafından geliştirilmiştir.

Not: Kapsamlı stratejik ortaklık, Kuşak ve Yol Girişimi mutabakat zaptı, Çin-ODAÜ işbirliği Platformu'na katılım, Asya Altyapı Yatırım Bankası üyeliği olmak üzere bu dört işbirliği faaliyetinde bulunan ülkelere "1" puan bulunmayan ülkelere ise "0" puan verilmektedir. Ayrıca 28.01.2022 tarihli Çin-ODAÜ Zirvesi Sonuç Listesindeki Çin ile en fazla işbirliği anlaşması yapan ülkeye "1" puan verilerek diğer ülkelerin puanı (ülke işbirliği sayısı / en yüksek işbirliği sayısı) denklemine göre belirlenmektedir. Beş işbirliği faaliyet puanlarının aritmetik ortalaması alınarak işbirliği yoğunluk endeks puanı belirlenmektedir.

Tablo 12'de de belirtildiği üzere, işbirliği yoğunluk endeksinin ilk dört faktörü, "0" veya "1" olarak puanlandırılmaktadır. Örneğin, 2010-2022 yılları arasında Çin ile kapsamlı ve stratejik ortaklık anlaşması imzalayan ODA ülkelerine "1" puan verilirken, imzalamayan ülkelere ise "0" puan verilmektedir. Beşinci faktörün puanlaması, 2022 Çin-ODAÜ Zirvesi Sonuç Listesinde belirtilen ODA ülkelerinin Çin ile imzaladığı ticari ve ticari olmayan toplam işbirliği sayısının "0" ile "1" puan aralığına dönüştürülerek oluşturulmaktadır. Beş faktörün aritmetik ortalaması alınarak her bir ODA ülkesi için işbirliği yoğunluk endeks puanı oluşturulmaktadır. İşbirliği yoğunluk endeks puanı en yüksek olan ülkeler sırasıyla, Sırbistan, Macaristan ve Yunanistan iken, işbirliği yoğunluk endeks puanı en düşük olan ülkeler ise sırasıyla Estonya, Litvanya ve Letonya'dır.

4.2.4. Siyasi Destek Yoğunluk Endeksi

Siyasi destek yoğunluk endeksi, Çin'e karşı gerçekleşen uluslararası bildirilerde ODA ülkelerinin Çin'e yönelik siyasi desteğini göstermektedir. Siyasi destek yoğunluk endeksi, 2010-2022 yılları arasında BM çatısı altında Çin'e karşı sunulan uluslararası ortak bildirilere (joint statements) ODA ülkelerinin siyasi

desteği doğrultusunda hesaplanmaktadır. Siyasi destek yoğunluk endeksini oluşturmak için BM'nin resmi web sitelerinin haber kategorileri taranarak BM çatısı altında 2010-2022 yılları arasında Çin'e karşı sunulan ortak bildiriler tespit edilmektedir. Akabinde, ilgili ortak bildirilerin ODA ülkelerinin devlet temsilcileri tarafından desteklenip desteklenmediği hususu incelenmektedir. İlgili ortak bildirileri destekleyen ODA ülkelerine "0" puan, desteklemeyen ODA ülkelerine ise "1" puan verilmektedir. Her bir ortak bildiri için ülkelere verilen puanlar toplanmakta ve toplanan puanlar büyüklük oranına göre "0" ile "1" puan aralığına dönüştürülerek her bir ODA ülkesinin Çin'e yönelik siyasi destek yoğunluk endeks puanı oluşturulmaktadır.

Tablo 13: Çin'e Karşı BM'de Sunulan Ortak Bildiriler ve Siyasi Destek Yoğunluk Endeks Puanı (0-1)

Ülkeler	BMIHK /31 10 Mart 2016	BMIHK /41 8 Temmuz 2019	BMGEK/74 Üçüncü Komite 29 Ekim 2019	BMİHK/ 44 30 Haziran 2020	BMGEK /75 Üçüncü Komite 6 Ekim 2020	BMGEK/ 76 Üçüncü Komite 21 Ekim 2021	Destek-lenme-yen Bildiri Sayısı	Endeks Puanı 0/1
Arnavutluk	1	1	0	1	0	0	**3**	**0,5**
Bosna Hersek	1	1	1	1	0	1	**5**	**0,83**
Bulgaristan	1	1	1	1	0	0	**4**	**0,66**
Çekya	1	1	1	1	1	0	**5**	**0,83**
Estonya	1	0	0	0	0	0	**1**	**0,166**
Hırvatistan	1	1	1	1	0	0	**4**	**0,66**
Karadağ	1	1	1	1	1	0	**5**	**0,83**
K. Ma-kedonya	1	1	1	1	0	0	**4**	**0,66**
Letonya	1	0	0	0	0	0	**1**	**0,166**
Litvanya	1	0	0	0	0	0	**1**	**0,166**
Macaristan	1	1	1	1	1	1	**6**	**1**
Polonya	1	1	1	1	0	0	**4**	**0,66**
Romanya	1	1	1	1	1	1	**6**	**1**
Sırbistan	1	1	1	1	1	1	**6**	**1**
Slovakya	1	1	1	0	0	0	**3**	**0,5**
Slovenya	1	0	1	0	0	0	**2**	**0,33**
Yunanistan	1	1	1	1	1	1	**6**	**1**

Kaynak: BM'nin resmi web sitelerinin haber kategorilerinden yararlanılarak yazar tarafından geliştirilmiştir.

Not: Desteklemediği bildiri sayısı en yüksek olan ülkenin siyasi destek yoğunluk endeks puanı, "1" puan kabul edilerek diğer ülkelerin siyasi destek yoğunluk endeks puanı (ülke desteklenmeyen bildiri sayısı / en yüksek desteklenmeyen bildiri sayısı) denklemine göre belirlenmektedir.

Tablo 13'de görüldüğü üzere siyasi destek yoğunluk endeks puanı en yüksek ülkeler Macaristan, Sırbistan, Yunanistan, Romanya iken, siyasi endeks puanı en düşük olan ülkeler Estonya, Letonya ve Litvanya'dır.

4.3. HİPOTEZLERİN ÖLÇÜMÜ

Bu tez, Çin ve ODA ülkeleri arasındaki yoğun ve yakın siyasi ilişkiler ile Çin yatırımları, ikili işbirliği ve Çin'e siyasi destek arasındaki korelasyonu ölçmekte ve bu değişkenlerin yoğunluğu arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını tespit etmektedir. Yukarıda bahsedildiği üzere, tezin ilk üç hipotezini test etmek amacıyla siyasi yoğunluk endeksi, yatırım yoğunluk endeksi, işbirliği yoğunluk endeksi ve siyasi destek yoğunluk endekslerinden yararlanılmaktadır. İlk olarak, bu dört endeks arasında yüksek düzeyde pozitif veya negatif bir ilişki olup olmadığını test etmek için öncelikle ikili korelasyon analizi (pairwise correlation) yapılmaktadır. Değişkenler arasındaki doğrusal ilişkiyi hesaplayan ikili korelasyon analizi, her bir değişken çiftini ayrı ayrı ele almakta ve yalnızca veri kümesindeki her bir çift için geçerli değerlere sahip gözlemleri içermektedir.

17 ODA ülkesinin siyasi yoğunluk endeks puanları, t-testi analizinde grup değişkeni verileri olarak kullanılmasından ötürü ilk olarak 17 ODA ülkesinin siyasi yoğunluk endeks puanının "medyan değeri" belirlenmektedir. Akabinde, ilgili medyan değerinin üstünde bir puana sahip ülkenin siyasi yoğunluk endeks değeri "yoğun" olarak belirlenirken, medyan değerine eşit veya altında bir puana sahip ülkenin siyasi yoğunluk endeks değeri ise "yoğun olmayan" olarak belirlenmektedir. Bir başka deyişle, siyasi yoğunluk endeksi "yoğun" ve "yoğun olmayan" olmak üzere iki ayrı grup oluşturulmaktadır. T-testi analizi yapılırken grup değişkeni verileri olarak, "yoğun" veya "yoğun olmayan" diye iki ayrı siyasi yoğunluk endeksi grup değeri kullanılmaktadır.

$H1_0$ ölçmek için 17 ODA ülkenin yatırım yoğunluk endeks puanları faktör (bağımlı) değişkeni verileri olarak siyasi yoğunluk endeksi grup değerleri (yoğun ve yoğun olmayan) ise grup değişkeni verileri olarak kullanılarak t-testi analizi yapılmaktadır. Taraflar arasındaki ikili siyasi ilişkilerin durgun olduğu 2005-2010 yılları arasında, Çin, 17 ODA ülkesinden sadece Yunanistan ve Bulgaristan'a bir kez

büyük yatırım yapmıştır. Asıl büyük yatırımlar, siyasi ilişkilerin gelişmeye başladığı 2010 yılından itibaren yapılmıştır.[366] Küresel finansal krizin ardından Çin ve ODA ülkeleri arasındaki siyasi ilişkiler geliştikçe yeni Çin yatırımlarının gelmesinden ötürü t-testi analizinde "Çin yatırımları" bağımlı değişken olarak kullanılmaktadır. Yakın siyasi ilişkiler salt yeni yatırımlar getirmemiş aynı zamanda yeni ekonomik ve siyasi işbirliklerini ve Çin'e siyasi desteği de beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, $H2_0$'ı ölçmek için de işbirliği yoğunluk endeks puanları faktör değişkeni verileri olarak, siyasi yoğunluk endeksi grup değerleri ise grup değişkini verileri olarak kullanılarak t-testi analizinden yararlanılmaktadır. $H3_0$'ı ölçmek için de siyasi destek yoğunluk endeks puanları faktör değişkeni verileri olarak, siyasi yoğunluk endeksi grup değerleri ise grup değişkeni verileri olarak kullanılarak t-testi analizi yapılmaktadır.

Bağımsız iki örneklem t-testi analizinde, endeksler/değişkenler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın var olup olmadığı test edilmektedir. T-test analizinde yer alan p-değeri, grup ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını savunan sıfır hipotezinin reddedilip edilmeyeceği hususunda karar verilmesine yardımcı olmaktadır. T-testi analizinde, p-değeri, 0,05'den küçükse gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna varılırken, p-değeri 0,05'den büyükse gruplar arasında istatiksel açıdan anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna varılmaktadır.

ODA ülkelerinin Çin'e karşı ticaret açığının yıllar itibariyle arttığını varsayan $H4_0$'ı desteklemek için, 2010-2022 yılları arasında her bir ODA ülkesinin Çin'e toplam ihracat ve Çin'den toplam ithalat verilerine yer verilmekte ve 17 ODA ülkesinin Çin'e toplam ticaret açığı hesaplanmaktadır. Ayrıca yıllara göre Çin ve 17 ODA ülkesi arasındaki ticaret dengesi dağılımını gösteren bir grafiğe yer verilmektedir.

ODA ülkelerinin büyük altyapı ve inşaat projelerinde yer alan Çinli devlet şirketlerinin sayısının ve taraf oldukları inşaat ve altyapı projelerinin toplam değerinin, Çinli özel şirketlerin sayısından ve taraf oldukları altyapı ve inşaat projelerinin toplam değerinden daha fazla olduğunu varsayan $H5_0$'ı desteklemek için Çin Küresel Yatırım Takibi'nin verilerinden yararlanılmaktadır. 2010-2022 yılları

[366] China Global Investment Tracker, Chinese Investments.

arasında 17 ODA ülkesindeki büyük altyapı ve inşaat projelerinde yer alan devlet şirketlerinin ve özel şirketlerin sayısı belirlenmektedir. Çinli devlet şirketlerinin ve özel şirketlerin dâhil oldukları bu projelerin hepsinin değerleri açıklanmaktadır. Ayrıca Çinli devlet şirketlerinin ve özel şirketlerin 17 ODA ülkesinde dâhil olduğu büyük altyapı ve inşaat projelerinin değerinin, bu şirketlerin 17 ODA ülkesindeki tüm büyük altyapı ve inşaat projelerinin toplam değeri içindeki yüzde oranı hesaplanmaktadır.

ODA ülkelerine yatırım yapan Çinli devlet şirketlerinin sayısının ve yatırım tutarlarının, Çinli özel şirketlerin sayısı ve yatırım tutarlarından daha fazla olduğunu varsayan $H6_0$'ı desteklemek için de Çin Küresel Yatırım Takibi'nin verilerinden yararlanılmaktadır. 2010 ve 2022 yılları arasında 17 ODA ülkesine büyük yatırım yapan Çinli devlet şirketlerinin ve özel şirketlerin toplam sayısı ve toplam yatırım tutarları belirlenmektedir. Ayrıca Çinli devlet şirketlerinin ve özel şirketlerin 17 ODA ülkesindeki yatırım tutarlarının, bu şirketlerin 17 ODA ülkesindeki tüm yatırımlarının toplam tutarındaki yüzde oranı hesaplanmaktadır.

Çin'in ODA bölgesine yatırım yaptığı sektörler arasında yatırım tutarı açısından herhangi bir farklılığın olmadığını varsayan $H7_0$'ı desteklemek için Çinli şirketlerin 2010 ve 2022 yılları arasında 17 ODA ülkesine yaptığı büyük yatırımlarının toplam tutarlarının sektörlere göre dağılımı hesaplanmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM
BULGULAR VE ANALİZ SONUÇLARI

Tezin bu bölümünde, Çin ve ODA ülkeleri arasındaki yatırım, altyapı projeleri ve ticari ilişkilere dair nitel ve nicel bulgular açıklanmakta ve hipotezleri destekleyen verilere ve hipotezleri ölçen istatistiksel test sonuçlarına yer verilmektedir.

5.1. YATIRIM, ALTYAPI PROJELERİ VE TİCARETE İLİŞKİN BULGULAR

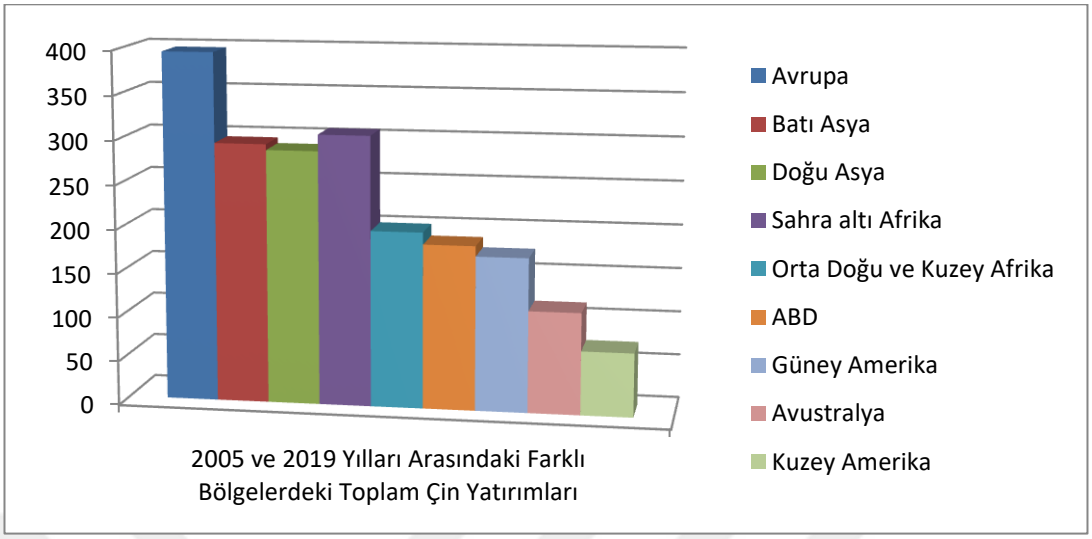
Bu bölümde, Çin ve ODA ülkeleri arasındaki yatırım, altyapı projeleri ve ticarete ilişkin temel bulgular ayrı alt başlıklar altında ele alınmakta ve Çin'in merkantilist yaklaşımlarına değinilerek elde edilen bulgulara ilişkin değerlendirmeler yapılmaktadır.

5.1.1. Çin Yatırımlarına İlişkin Bulgular

Çin, özellikle 2000'lerin başlarında ihtiyaç duyulan doğal kaynakları güvence altına almak için dış yatırımları gelişmekte olan ülkelere yaparken, küresel finansal kriz sonrası başta yüksek teknolojiye erişmek için dış yatırımların ağırlıklı olarak gelişmiş ülkelere kaydırılmasını teşvik etmiştir.[367] Şekil 4'de görüleceği üzere, Çin küresel dış yatırımları en çok Avrupa kıtasına yapılmaktadır.[368] Bu yatırımların büyük çoğunluğu, başta İngiltere, Almanya ve Fransa olmak üzere gelişmiş Batı Avrupa ülkelerine gitmektedir. 2020 yılında Çin'in dış yatırımlarının yarısından fazlası, bu üç büyük Avrupa ülkesine gitmiştir. İleri teknolojiye ve zengin doğal kaynaklara sahip olmayan ODA ülkelerinin Çin dış yatırımındaki payı, Batı Avrupa ülkelerine kıyasla oldukça düşük kalmıştır.[369]

[367] Richard Q. Turcsányi, "China and the Frustrated Region: Central and Eastern Europe's Repeating Troubles with Great Powers", **China Report**, Cilt: 56, Sayı: 1, 2020, (Troubles), s. 63.
[368] Statista, "Total Chinese Investments between 2005 and 2019, by Global Region", https://www.statista.com/statistics/276607/chinese-investments-by-global-region/, (22.11.2022).
[369] Statista, Total Chinese Investments between 2005 and 2019, by Global Region.

Şekil 4: 2005 ve 2019 Yılları Arasında Farklı Bölgelerdeki Toplam Çin Yatırımları (Milyar/Dolar)

Kaynak: Statista, "Total Chinese Investments between 2005 and 2019, by Global Region", https://www.statista.com/statistics/276607/chinese-investments-by-global-region/, (10.10.2022).

Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun başlatılmasından beri ODA ülkelerinin Çin ile işbirliğinde en önemsediği husus, ekonomik kalkınmalarını hızlandıracak Çin yatırımlarının gelmesidir. Çin yatırımları, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun gelişimi ve başarılı olması için oldukça önem arz etmektedir. ODA ülkelerinin devlet temsilcileri, bölgesel işbirliği çerçevesinde gerçekleşen alt ve üst düzey resmi görüşmelerde, toplantılarda ve forumlarda, sıklıkla Çin ve ODA ülkeleri arasındaki ticaret ve yatırımın teşvik edilmesini yinelemektedir.[370]

ODA bölgesindeki Çin yatırımlarının tutarlarına ilişkin ulusal hükümetlerin, resmi kurumların ve özel araştırma kurumlarının paylaştığı veriler arasındaki farklılık dikkat çekici boyuttadır. Örneğin, Macar hükümeti, 2015 yılı sonunda Macaristan'daki kümülatif Çin yatırımının 3,5 milyar dolara ulaştığını açıklamıştır.[371] Rhodium Group verilerine göre, 2000-2020 yılları arasında Macaristan'da tamamlanmış Çin yatırımlarının kümülatif tutarı 2,7 milyar avrodur.[372] Özellikle Çin ve Çin ile yakın siyasi ilişkileri olan ODA ülkelerinin

[370] Matura, A Reality Check, ss. 1-16.
[371] Tamas Matura, "Chinese Investment in Hungary: Few Results but Great Expectations", **Chinese Investment in Europe: A Country-Level Approach**, (Ed.John Seaman, Mikko Huotari ve Miguel Otero-Iglesias), French Institute of International Relations (Ifri), Elcano Royal Institute, Mercator Institute for China Studies, 2017, (Expectations), s. 76.
[372] Agatha Kratz ve diğerleri, "Chinese FDI in Europe 2020 Update", Mercator Institute for China Studies Report, 2021, https://rhg.com/wp-content/uploads/2021/06/MERICSRhodium-GroupCOFDIUpdate2021.pdf, (02.02.2023), s. 11.

mevcut Çin yatırım tutarlarını olduğundan daha şişkin gösterdiği söylenebilir.[373] Bu yatırım tutarları, genel itibariyle Çin tarafından vaat edilip veya teklif edilip gerçekleştirilmeyen yatırım planlarını ve Çin kredileriyle finanse edilen projeleri içermektedir.[374]

Çin devleti, ODA bölgesinde istihdam ve katma değer sağlayan sıfırdan sanayi yatırımı yapmamaktadır. Sıfırdan bir sanayi yatırımı, ODA ülkelerinin ekonomilerine birleşme ve satın almaya dayalı yatırımlardan daha fazla yarar sağlayacaktır. ODA ülkelerindeki işçilik kalitesi ve maliyet göz önünde bulundurulduğunda, ODA bölgesinin Çin için oldukça elverişli bir yatırım destinasyonu olduğu öne sürülebilir. Bölge ülkelerinde vasıflı işgücü bulunmakta ve bölgedeki işgücü maliyetleri AB ortalamasının altında kalmaktadır. ODA ülkelerinin çoğunun 2004 ve 2007 yıllarında AB'ye dâhil olması, bu ülkelerde kurumsal istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. AB üyeliği, mülkiyet haklarının korunmasını ve birçok ürünün AB standartlarında üretilmesini zorunlu kılmasından ötürü yatırım için güven ortamı oluşturmaktadır. Tüm bu hususlar, Çin yatırımlarının ODA bölgesine kayması için teşvik edici olabilir.[375] AB'nin Kanada, Japonya ve ABD gibi üçüncü ülkeler ile imzaladığı Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA), Çinli şirketlerin AB üyesi ODA ülkelerinde yatırım yapması için çekici unsur olabilir. AB üyesi ODA ülkelerinde bulunan Çinli şirketler, ürünlerini küresel pazarda satmalarından dolayı AB'nin üçüncü ülkeler ile olası STA'ları, bu şirketlerin satışlarını doğrudan etkileyebilir.[376]

[373] Matura, A Reality Check, ss. 1-16.
[374] Matura, A Reality Check, ss. 1-16.
[375] Szunomár, Driving Forces, ss. 40-42.
[376] Szunomár, Driving Forces, ss. 40-42.

Tablo 14: Çin'in 17 ODA Ülkesindeki Büyük Yatırımları (Milyon/Dolar) (2005-2022)

Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Arnavutluk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bosna Hersek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	350	110	150	-
Bulgaristan	-	-	-	-	120	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çekya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	200	310	-	350	-	-	-	-
Estonya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hırvatistan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	220	-	-	-	-
Karadağ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100	-	-	-	-	-
K. Makedonya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Letonya	-	-	-	-	-	-	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-
Litvanya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Macaristan	-	-	-	-	-	190	1920	1200	-	-	-	-	210	-	110	-	120	3750
Polonya	-	-	-	-	-	-	-	100	-	200	340	140	200	-	100	-	-	-
Romanya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sırbistan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	970	-	120	-	2040	500	360	410	-
Slovakya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	130	-
Slovenya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1050	340	-	-	-	-
Yunanistan	-	-	-	-	5790	-	120	-	-	-	-	870	2200	-	370	-	110	-

Kaynak: Çin Küresel Yatırım Takibi veri setinden yararlanılarak yazar tarafından geliştirilmiştir.

Çin Küresel Yatırım Takibi, 2005 yılından itibaren dünyanın dört bir yanında yapılan tutarı 100 milyon dolar ve üzeri Çin yatırımları ile ilgili verileri düzenli olarak paylaşmakta ve güncellemektedir. Tablo 14'de görüldüğü üzere, Çin Küresel Yatırım Takibi yatırım verilerine göre, 2005-2009 yılları arasında Çin, Yunanistan ve Bulgaristan haricinde hiçbir ODA ülkesine büyük yatırım yapmamıştır. Çin-ODA ülkeleri arasında siyasi ilişkilerin güçlenmeye başladığı 2010'dan itibaren ODA bölgesindeki Çin yatırımları artmaya başlamıştır. Çin yatırımının en çok gittiği ODA ülkeleri, Sırbistan, Macaristan ve Yunanistan iken, en az Çin yatırımı çeken ODA ülkeleri ise Estonya, Litvanya ve Letonya'dır.

Tablo 15: Çinli Şirketlerin 17 ODA Ülkesindeki 2010-2022 Büyük Yatırımları (Tip, Sektör ve Değer) (Milyon/Dolar)

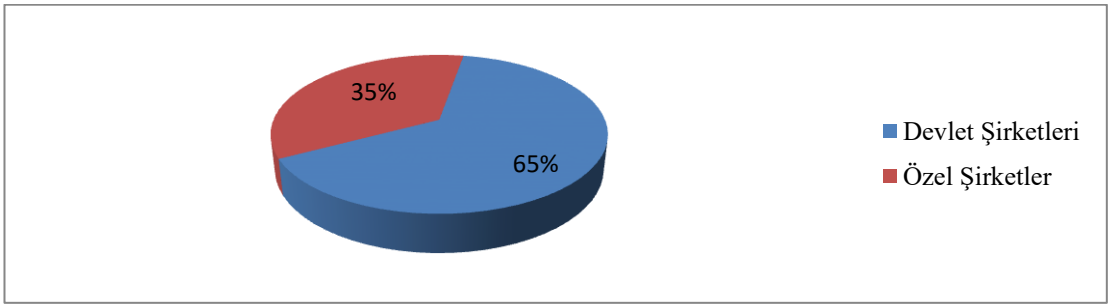
ŞİRKET	**TİP**	**SEKTÖR**	**TOPLAM DEĞERİ**
Çağdaş Amperex Teknoloji Şirketi (CATL)	Özel	Ulaştırma	**3750**
Wanhua Sanayi Grubu	Devlet Sermayeli	Kimya	**2110**
Zijin Maden Grubu	Devlet	Metal	**1840**
Çin Enerji Yatırım Grubu	Devlet	Enerji	**1640**
Çin Ulusal Makine Sanayi Şirketi (SINOMACH)	Devlet	Enerji ve Metal	**1080**
Huawei Teknolojileri Şirketi	Özel	Teknoloji	**1200**
Zhejiang Jinke Eğlence Kültür Şirketi	Özel	Eğlence	**1050**
Shandong Linglong Lastik Şirketi	Özel	Ulaştırma	**950**
Çin Okyanus Nakliye Grubu (COSCO)	Devlet	Ulaştırma	**800**
Şanghay Gongbao Grup	Devlet	Teknoloji	**560**
CEFC Çin Enerji Şirketi	Özel	Finans ve Gayrimenkul	**510**
Çin Exim Bank	Devlet	Enerji ve Teknoloji	**410**
Çin Uluslararası Tröst ve Yatırım Şirketi (CITIC)	Devlet	Finans	**350**
Shandong Gaosu Grup	Devlet	Ulaştırma	**350**
Çin Devlet Şebeke Şirketi (State Grid)	Devlet	Enerji	**350**
Hisense Grup	Devlet	Diğer	**340**
Çin Üç Boğaz Şirketi	Devlet	Enerji	**340**
Fosun Grup	Özel	Ulaştırma ve Diğer	**320**
Çin İletişim İnşaat Şirketi	Devlet	Diğer	**260**
Çin Genel Teknoloji Grubu (GENERTEC)	Devlet	Enerji	**260**
Hesteel Grup Şirketi	Devlet	Metal	**240**
Çin Kuzey Endüstrileri Şirketi (NORINCO)	Devlet	Enerji	**220**
Şanghay Elektrik Grubu Limited Şirketi	Özel	Enerji	**140**
Çin Everbright Grubu	Devlet	Kamu Hizmeti	**140**

WH Grup	Özel	Tarım	**130**
Nankin Chervon Oto Hassas Teknoloji Şirketi	Özel	Ulaştırma	**120**
Şanghay Inesa Grup	Devlet	Diğer	**110**
Guangşi Liugong Makine Şirketi	Devlet	Ulaştırma	**100**
Hongbo Grup	Özel	Diğer	**100**
Devlet Güç Yatırım Şirketi	Devlet	Enerji	**100**
Yifan İlaç Şirketi	Özel	Sağlık	**100**
Toplam:	-	-	**19970**

Kaynak: Çin Küresel Yatırım Takibi veri setinden yararlanılarak yazar tarafından geliştirilmiştir.

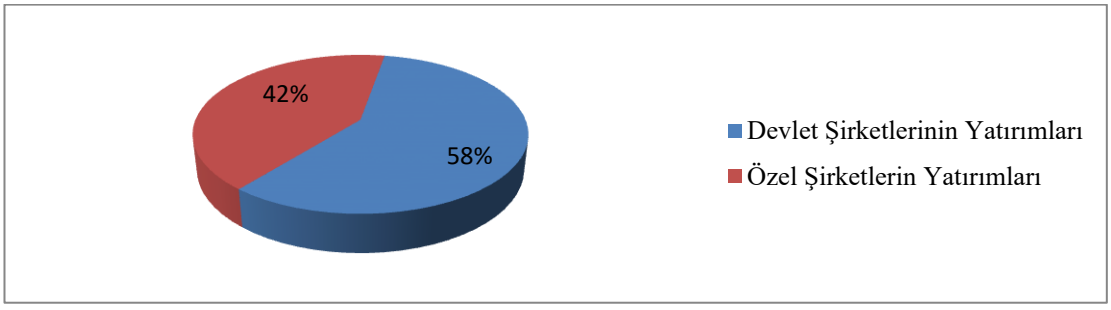
Çin'in ekonomik diplomasisindeki merkantilist politikalarının bir sonucu olarak, ODA bölgesine yatırım yapan Çinli devlet şirketlerinin sayısı Çinli özel şirketlerin sayısından daha fazladır. Şekil 5'de görüleceği üzere, Tablo 15'de yer alan veriler doğrultusunda yapılan hesaplamalara göre, 2010 ve 2022 yılları arasında 17 ODA ülkesine büyük yatırım yapan Çinli şirketlerin %65'i devlet şirketi iken, sadece %35'i özel şirkettir. Şekil 6'da görüleceği üzere, ODA bölgesine yapılan büyük Çin yatırımlarından %58'i Çinli devlet şirketleri tarafından yapılmışken %42'si ise Çinli özel şirketler tarafından yapılmıştır.

Şekil 5: 17 ODA Ülkesinde Büyük Yatırım Yapan Çinli Devlet ve Özel Şirketlerin Toplam Sayısının Yüzde Oranı

Kaynak: Çin Küresel Yatırım Takibi veri setinden yararlanılarak yazar tarafından geliştirilmiştir.

Şekil 6: Çinli Devlet ve Özel Şirketlerin 17 ODA Ülkesindeki Yatırımlarının, Toplam Yatırımlarındaki Payı (%)

Kaynak: Çin Küresel Yatırım Takibi veri setinden yararlanılarak yazar tarafından geliştirilmiştir

Tablo 16'da görüleceği üzere, Çin yatırımlarının sektörler arası dağılım oranı birbirinden oldukça farklıdır. %31,3 oran ile Çin yatırımının en çok gittiği sektör ulaştırma iken, bunu sırasıyla %21,1 ile enerji sektörü, %10,9 ile metal (madencilik) ve %10,5 ile kimya sektörü takip etmektedir. ODA bölgesinde en çok yatırım yapılan sektörün ulaştırma olmasında, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'nin gelişimi için ulaştırma altyapı projelerine öncelik vermesinin etkili olduğu söylenebilir. Ulaştırma, enerji ve metal sektörüne yapılan yatırımların çokluğu, Çin'in merkantilist stratejilerinin bir sonucu olarak gösterilebilir.

Tablo 16: Çinli Şirketlerin 17 ODA Ülkesinde Gerçekleştirdiği Büyük Yatırımların Sektörel Dağılımı

SEKTÖR	**DEĞER (Milyon/Dolar)**	**ORAN (%)**
ULAŞTIRMA	6270	31,39
ENERJİ	4220	21,131
METAL	2190	10,96
KİMYA	2110	10,56
TEKNOLOJİ	1970	9,86
EĞLENCE	1050	5,25
FİNANS	550	2,75
GAYRİMENKUL	310	1,55
DİĞER	930	4,65
KAMU HİZMETİ	140	0,70
SAĞLIK	100	0,50
TARIM	130	0,65
TOPLAM	19970	-

Kaynak: Çin Küresel Yatırım Takibi veri setinden yararlanılarak yazar tarafından geliştirilmiştir.

Çin devletine ait bir şirket olan Zijin Madencilik Şirketi'nin son zamanlarda Sırbistan'a yaptığı büyük yatırımlar dikkat çekicidir. Çinli şirket, Sırbistan'daki bakır ve altın madenlerini işletmek amacıyla RTB ve Timok projeleri için Sırbistan'a 2018 yılında 690 milyon dolar, 2019 yılında 380 milyon dolar, 2020 yılında 360 milyon dolar ve 2021 yılında ise 410 milyon dolar yatırım yapmıştır.[377] Çin, bu yatırımlar ile Sırbistan'daki bakır ve altın madenciliği faaliyetlerini genişletmekte ve etki alanını arttırmaktadır. Çin devletine ait Hesteel Grup Şirketi ise 2016 yılında Sırbistan'daki çelik tesisi Zelezara Smederevo'yı satın almış ve şirketin modernizasyonu için 120

[377] China Global Investment Tracker, Chinese Investments.

milyon dolar yatırım yapılacağını duyurmuştur.[378] Çinli devlet şirketlerinin, bakır ve altın madenleri ve çelik üretim tesisleri gibi Sırbistan'daki özellikle stratejik değerli madenlere yatırım yapması ve işletmesi, ODA bölgesindeki merkantilist temele dayalı dış politika stratejisine örnek olarak gösterilebilir.[379] İlerleyen yıllarda, Çin'in bu stratejik varlıklarda etkisi ve kontrolünü arttırması muhtemeldir. Bu durum, Sırbistan'ın bu stratejik varlıklarını kaybetme riski ile karşı karşıya kalmasına yol açabilir. Arnavutluk'un da benzer riskler ile karşılaşma ihtimali bulunmaktadır. Arnavutluk, değerli madenlere sahip ve aynı zamanda petrol üretiminin yapıldığı bir ülkedir. Arnavutluk'ta petrol üretim potansiyelinin yüksek olması Çinli devlet şirketlerinin oldukça ilgisini çekmektedir. Çin merkezli petrol ve doğal gaz arama ve üretim şirketi Jeo-Jade Petrol, 2016 yılında, Arnavutluk'taki en büyük petrol üreticisi Kanada merkezli Bankers Petrol şirketinden Arnavut petrol arama ve üretim haklarını satın almıştır. Çinli şirketler, aynı zamanda krom sektöründe faaliyet gösteren Arnavut şirketleriyle de krom çıkarmaya ilişkin anlaşmalar yapma konusunda isteklidir.[380]

AB, özellikle Çin'in Avrupa'da stratejik varlık edinmesinden oldukça rahatsızdır. Çinli şirketler, Avrupa kıtasında stratejik öneme sahip varlıkları satın aldıkça, Belçika, Almanya ve Fransa gibi Batı Avrupa ülkelerinin kaygıları artmaktadır. Son yıllarda AB'nin radarında olan gelişmelerin başında, Doğu Avrupa'nın en büyük ve stratejik limanı olan Pire Limanı'nın Çin devletine ait bir şirket olan COSCO tarafından satın alınması gelmektedir.[381]

Pire limanı, Asya'yı Afrika ve Avrupa'ya bağlayan Kuşak ve Yol Girişimi'nin deniz boyutunun en stratejik noktalarından biridir. Çin, 2016 yılında Pire Limanı'ndan Avrupa'ya ticareti kolaylaştırmak için Burgaz Limanı'na da bir lojistik tesisi inşa etmek için 20 milyon dolar tutarında yatırım yapmayı

[378] Radomir Ralev, "China's Hesteel to invest $120 mln in Serbia's Smederevo Steel Mill in 2017 - Econ min", **SeeNews**, 14.12.2016, https://seenews.com/news/chinas-hesteel-to-invest-120-mln-in-serbias-smederevo-steel-mill-in-2017-econ-min-550672, (01.02.2023).
[379] Radomir Ralev, "China's HBIS to Invest $300 Mln in its Serbian Steel Mill by end-2021 – President's Office", **SeaNews**, 04.07.2019, https://seenews.com/news/chinas-hbis-to-invest-300-mln-in-its-serbian-steel-mill-by-end-2021-presidents-office-660441#:~:text=BELGRADE%20(Serbia)%2C%20July%204,the%20Serbian%20president's%20office%20said. (01.02.2023).
[380] Garlick, Offensive Mercantalism, s. 1407.
[381] Putten, ss. 11-12.

planlamıştır.[382] Nisan 2019'da, Çin Makine Mühendisliği Şirketi (CMEC), bir Bulgar şirketi ile Varna Limanı'nın altyapısını ortaklaşa geliştirmek için 135 milyon dolar tutarında bir anlaşma imzalamıştır.[383] Varna ve Burgaz limanlarına yapılan Çin yatırımları, Bulgar hükümeti tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.[384] Pire Limanı, Varna Limanı, Burgaz Limanı ve Selanik Limanı gibi ODA bölgesindeki stratejik limanlarda artan Çin varlığı, Çin'in merkantilist düşünceye dayalı politikalarının sonuçlarının bir tezahürü olarak gösterilebilir.

2005 yılından itibaren Yunanistan'a yapılan toplam Çin yatırım tutarı, 9,5 milyar dolara yaklaşmıştır.[385] COSCO'nun ardından Çin'e en fazla yatırım yapan bir diğer Çinli şirket, Fosun International Şirketi'dir. Çin'in en büyük özel holdinglerinden birisi olan Fosun International Şirketi, Atina'daki eski Hellinikon Uluslararası Havalimanı'nı geliştirmek için 200 milyon dolar yatırım yapmak üzere Latsis Group ile 2014'de bir anlaşma imzalamıştır.[386] Şirket, bu yatırım ile Avrupa'daki genişlemesini bir adım daha ilerletmiştir. Ayrıca Fosun International Şirketi liderliğindeki bir grup, Atina'da 620 hektarlık 1,26 milyar dolar tutarında bir gayrimenkul satın almıştır.[387] Fosun International Şirketi, Yunanistan'a gelen zengin Çin vatandaşlarına hitap etmek için ülkede turizm altyapısı kurmakta ve turizmdeki varlığını yıllar içerisinde arttırmaktadır. Zengin Çin vatandaşları, Altın Vize Programı kapsamında Yunan devletinin yabancı yatırımcılara verdiği yatırım lisanslarına büyük ilgi göstermektedir. 2019 yılından itibaren, Yunanistan'a gayrimenkul yatırımı yapanların %60'dan fazlası Çin vatandaşıdır.[388]

---

[382] Jean-Marc F. Blanchard, "Keeping Current on the BRI in the Black Sea: Small Ripples, but no Big Waves" **A Sea Change?: China's Role in the Black Sea**, Frontier Europe Initiative, Middle East Institute, 2020, https://mei.edu/sites/default/files/2020-11/A%20Sea%20Change%3F-China%27s%20Role%20in%20the%20Black%20Sea.pdf, (20.06.2022), s. 46.

[383] Katherine Si, "CMEC Secures $135m Bulgarian Port Project", **Seatrade Maritime**, 18.04.2019, https://www.seatrade-maritime.com/asia/cmec-secures-135m-bulgarian-port-project, (19.08.2021).

[384] "Bulgarian Vice President Says Long-Standing Friendship with China to Continue", **Europa News**, 29.09.2021, www.news.cn/english/europe/2021-09/29/c_1310215870.htm, (19.08.2021).

[385] China Investment Global Tracker, "Worldwide Chinese Investments & Construction (2005 - 2023)", https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/, (11.11.2022).

[386] "Fosun Group Inks Airport Deal in Greece", 23.06.2014, **ChinaDaily**, usa.chinadaily.com.cn/epaper/2014-06/23/content_17609258.htm, (24.01.2023).

[387] Yiling Pan, "Fosun Spearheads China's Dominant Investments in Greece", **JING DAİLY**, 08.06.2017, https://jingdaily.com/fosun-spearheads-chinas-greek-investment/, (11.12.2022).

[388] "China Remains the Top Country for Demand for Golden Visas, Residency by Investment in Greece", Golden Visa Greece, https://www.goldenvisa-greece.com/china-top-country-demand-golden-visa-residency-by-investment-greece/, (24.01.2023).

Macaristan, Çin yatırımlarını en fazla çeken ODA ülkelerinden biridir. Küresel finansal kriz öncesi, 2004 ve 2005 yılında Yanfeng, Hisense, Huawei, ZTE gibi Çinli şirketler tarafından Macaristan'da düşük değerde ortak teşebbüs ve yeşil alan yatırımları yapılmıştır. Macaristan'ın, özellikle 2010 yılında başlattığı Doğu'ya açılım stratejisi kapsamında ve Çin ile yürüttüğü yakın ve yoğun siyasi ilişkiler aracılığıyla yeni Çin yatırımlarının gelmesi hususunda başarılı olduğu söylenebilir.

Çin merkezli Wanhua Sanayi Grubu, 2010'da 190 milyon dolar ve 2011 yılında ise 1,92 milyar dolar ödeyerek Macar kimyasal hammadde üretim şirketi Borsodchem'in yönetim kontrolünü tamamen ele geçirmiştir.[389] [390] Borsodchem'in Çinli şirket tarafından satın alınması, ODA bölgesinde daha fazla Çin yatırımı için temsil niteliğindedir. Borsodchem, Wanhua Sanayi Grubu'nun Avrupa kimyasal pazarına erişmesine imkân sağlamıştır. Huawei'in 2012 yılında Macaristan'a yapmış olduğu yatırım da oldukça dikkat çekicidir. Huawei şirketi, 2011 yılında Macaristan'ı Avrupa lojistik merkezi olarak seçmesinin ardından 2012 yılında 1,2 milyar dolar yatırım yapmıştır. Bu yatırımlar neticesinde, Budapeşte, 2012 yılından beri Huawei şirketinin Avrupa lojistik merkezi olarak hizmet etmektedir.[391] Huawei, ODA bölgesindeki 5G ağının inşası gibi faaliyetleri Budapeşte'deki merkezden koordine etmektedir. Huawei, Budapeşte'de yüzden fazla Macar mühendise iş imkânı sağlayan bir Ar-Ge merkezi kurulması için yatırım yapmıştır. Huawei şirketinin bu yatırımı, Macar hükümeti tarafından memnuniyetle karşılanmış ve Doğu'ya açılım stratejisinde bir kilometre taşı olarak nitelendirilmiştir.[392] Huawei, Ar-Ge merkezinin açılışını Budapeşte'de Ekim 2020'de yaptığı bir etkinlikte gerçekleştirmiştir.[393]

2019 yılında Çin Genel Teknoloji Grubu **(**Genertec), Kaposvar 100 MW'lik Güç Santrali projesi için Macaristan'a 110 milyon dolar yatırım yapmıştır.[394] Çin-Macaristan işbirliği sonucunda projenin inşaatı Haziran 2019'da başlamıştır.

---

[389] "Wanhua Takes Full Control of Hungary's BorsodChem", **Chamanager**, 02.02.2011, https://www.chemanager-online.com/en/news-opinions/headlines/wanhua-takes-full-control-hungarys-borsodchem, (11.12.2022).

[390] China Global Investment Tracker, Chinese Investments.

[391] Bkz. "China's Huawei Picks Hungary for Logistics Centre", **Reuters**, 08.06.2011, https://www.reuters.com/article/huawei-hungary-idUSLDE7571T420110608, (17.12.2022).

[392] "Huawei to Set up R+D Centre in Budapest", **HungaryToday**, 20.10.2020, https://hungarytoday.hu/szijjarto-huawei-budapest-hungary-china-ties/, (25.06.2021).

[393] Huawei, "Huawei Opened the R&D Center in BudapestCelebratingits 15th Anniversary in Hungary and the 20th Anniversary in Europe",21.10.2020, https://huawei.eu/press-release/huawei-celebrates-15-years-operating-hungary, (25.06.2021).

[394] China Global Investment Tracker, Chinese Investments.

Kaposvar Güç Santrali, tamamlandıktan sonra Avrupa'nın en büyük santrallerinden birisi olacak ve santralin tamamlanması ile 130 milyon kilowatt elektrik üretilmesi, yaklaşık kırk beş bin ton kömür tasarrufunun yapılması ve yaklaşık yüz yirmi bin ton karbondioksit salınımının azalması ön görülmektedir.[395]

Dünyanın en büyük batarya üreticilerinden Çinli Çağdaş Ampereks Teknoloji Şirketi (CATL), Almanya'daki Thüringen fabrikasının ardından Avrupa'daki ikinci tesisini kurmak için Macaristan'a Eylül 2022'de, 3,75 milyar dolar yatırım yapmıştır. CATL'nin bu yatırımı, Macaristan'a yapılan en büyük Çin yatırımıdır.[396] CATL, Macaristan'ın doğusundaki Debrecen'de 100 GWh'lik bir pil tesisinin inşaatına 2023 yılının ikinci devresinde, deneme faaliyetlerine 2024 yılında, üretime ise 2025 yılında başlamayı hedeflemektedir.[397] CATL'nin Debrecen yatırımı, ODA bölgesinde özellikle yeni üretim tesisleri kurmaya dayalı yeni Çin yatırımlarının gelme potansiyeli olduğunu göstermektedir. Ancak bu tür büyük Çin yatırımlarının, genel itibariyle Çin'in yakın ve yoğun siyasi ilişkilere sahip ODA ülkelerine yapıldığı hususu da göz ardı edilmemelidir.

Özetle, küresel finansal krizin ardından Çin ile yoğun ve yakın siyasi ilişkiler yürüten ODA ülkelerine daha fazla Çin yatırımı gittiği görülmektedir. Başta Çekya, Polonya ve Estonya, Litvanya ve Letonya olmak üzere birçok ODA ülkesi, Çin yatırımlarının oldukça düşük kaldığını savunmaktadır. Çin yatırımları, ağırlıklı olarak büyük birleştirme ve satın alma işlemleri yoluyla gerçekleşmektedir. Sıfırdan yeni üretim tesisi ve yeşil alan yatırımları oldukça düşük kalmaktadır. Çin'in merkantilist temelli politikalarının bir sonucu olarak, ODA bölgesine yatırım yapan Çinli devlet şirketlerinin sayısı ve yatırım tutarı Çinli özel şirketlerin sayısından ve yatırım tutarından oldukça fazladır. Çinli devlet şirketleri, ağırlıklı olarak Kuşak ve Yol Girişimi'ne hizmet eden ulaştırma altyapılarına finansman sağlamakta ve ODA bölgesindeki altın ve bakır madenlerinin ve petrol tesislerinin işletilmesine ilişkin yatırımlar yapmaktadır. Çinli devlet şirketleri, ayrıca Pire limanı, Varna Limanı, Burgaz Limanı ve Selanik Limanı gibi ODA ülkelerindeki stratejik limanlara yatırım

[395] State-Owned Assets Supervision and Administration Commission of the State Council, "Hungary's Largest PV Power Station Starts Construction", 24.06.2019, en.sasac.gov.cn/2019/06/24/c_2130.htm, (19.12.2022).
[396] CATL, "CATL Announces its Second European Battery Plant in Hungary", 12.08.2022, https://www.catl.com/en/news/983.html, (Battery Plant in Hungary), (16.03.2023).
[397] "China's CATL to Start Construction of Hungary Factory This Summer", **Pandaily**, 18.03.2023, https://pandaily.com/chinas-catl-to-start-construction-of-hungary-factory-this-summer/, (20.04.2023).

yaparak ODA bölgesindeki Çin varlığını arttırmaya çalışmaktadır. Özellikle son zamanlarda Çinli şirketler, ODA bölgesinde belirli yatırımlar karşılığında otoyol işletme ve imtiyaz hakları elde etmeye çalışmaktadır. Örneğin, Çinli inşaat şirketi Shandong Uluslararası Ekonomik ve Teknik İşbirliği Grubu, Bosna Hersek'in kuzeybatısındaki Banja Luka ve Prijedor şehirlerini birbirine bağlayacak kırk iki kilometrelik otoyolun inşası için finanse edeceği 300 milyon dolara karşılık otuz üç yıl boyunca otoyoldan geçiş ücreti alma imtiyazı kazanmıştır.[398] Banja Luka-Prijedor otoyolunun inşasına ilişkin çalışmalar 2021'de başlamıştır. Banja Luka-Prijedor projesi, Çinli şirketler tarafından Avrupa'da imtiyazlı olarak geliştirilen ilk karayolu ulaşım altyapı projesidir.[399]

5.1.2. Altyapı Projelerine İlişkin Bulgular

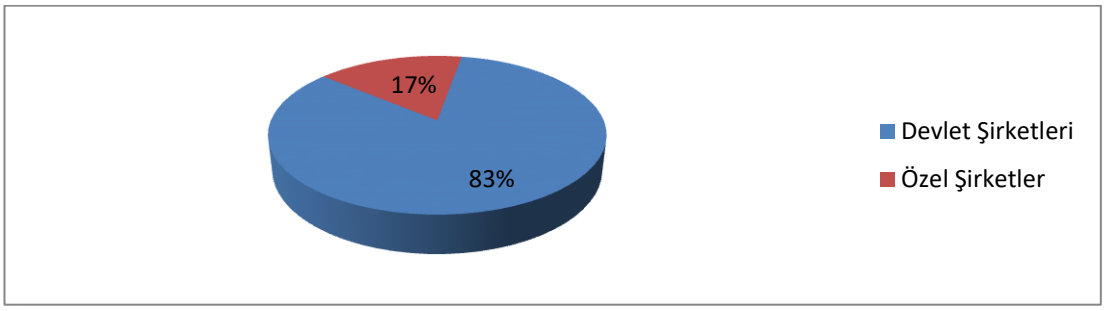
Çin ekonomik yükselişi ve ülke döviz rezervlerinin artışının bir sonucu olarak Çinli devlet bankaları tarafından finanse edilen denizaşırı altyapı ve enerji projelerinin sayısını giderek artmaktadır. Çin, bu projeleri özellikle Kuşak ve Yol Girişimi'nin gelişimine katkı sağlayacak ve küresel ekonomik yükselişinin güçlenmesine hizmet edecek doğrultuda şekillendirmeye özen göstermektedir. Her Çin-ODAÜ Zirvesi'nin ardından altyapı ve yatırım projelerinin ve işbirliğinin güçlendirilmesi ile ilgili ana hatlar belirlenmektedir. Çin-ODA işbirliğini şekillendiren on iki tedbir belgesi içerisinde ODA bölgesinde ulaşım ağının inşası konusunda uzman bir danışma komitesinin kurulması yer almaktadır.[400]

Çin'in merkantilist politikalarının bir sonucu olarak, ODA ülkelerindeki altyapı projelerinin inşaat ihalesini alan Çinli şirketlerin çoğunluğu devlete ait işletmelerdir. Örneğin, Şekil 7'de görüleceği üzere, 17 ODA ülkesinde 2010-2022 yılları arasında ihale tutarı 100 milyon dolar ve üzerinde olan büyük altyapı ve enerji projelerinin inşaatında yer alan Çinli şirketlerin %83'ü devlete ait işletmedir.[401] Şekil 8, Çinli devlet şirketlerinin dâhil oldukları büyük projelerin değerlerinin, tüm Çinli

[398] "China's Shandong Wins 33-Year Highway Concession in Bosnia", **Reuters**, 01.10.2018, https://www.reuters.com/article/us-bosnia-china-concession-idUSKCN1MB32W, (20.04.2023).
[399] "Work Starts on Banja Luka-Prijedor Highway", 18.11.2018, **WORLD HIGHWAYS**, https://www.worldhighways.com/wh12/news/work-starts-banja-luka-prijedor-highway
[400] Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, Twelve Measures.
[401] China Global Investment Tracker, Chinese Investments.

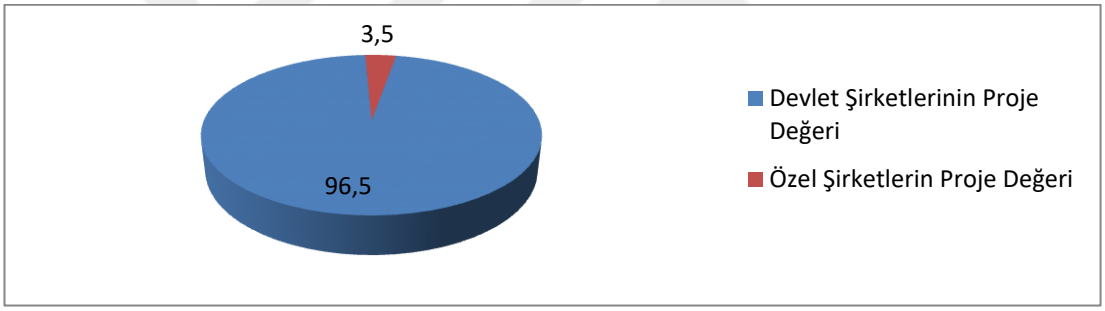
şirketlerin yer aldığı büyük projelerin toplam değerlerinin oldukça büyük bir kısmını içerdiğini göstermektedir.

Şekil 7: 17 ODA Ülkesindeki Büyük Altyapı Projelerinde Yer Alan Çinli Devlet ve Özel Şirketlerin Toplam Sayısının Yüzde Oranı

Kaynak: Çin Küresel Yatırım Takibi veri setinden yararlanılarak yazar tarafından geliştirilmiştir.

Şekil 8: Çinli Devlet ve Özel Şirketlerin Yer Aldığı 17 ODA Ülkesindeki Büyük Altyapı Projelerinin Değerlerinin, Tüm Büyük Altyapı Projelerinin Toplam Değeri İçerisindeki Payı

Kaynak: Çin Küresel Yatırım Takibi veri setinden yararlanılarak yazar tarafından geliştirilmiştir.

Tablo 17'de görüleceği üzere, Çin İletişim İnşaat Şirketi, Çin Güç İnşaat Şirketi (PowerChina) ve Çin Ulusal Makine Sanayi Şirketi (SINOMACH), ODA bölgesindeki büyük projelerin inşaatlarında ön plana çıkan Çin devletine ait şirketlerdir. 2010-2022 yılları arasında Çinli şirketlerin inşaat ihalesini aldığı büyük projelerin toplam maliyeti, 24,7 milyar dolardır. Çinli şirketler, ulaştırma, enerji ve metal (madencilik) gibi stratejik öneme sahip sektörlere yönelik projelerde daha fazla yer almaktadır. Merkantilist politikalar kapsamında, özellikle devlete ait Çinli şirketler, Çin'in ihtiyaç duyduğu hammaddeye erişimi kolaylaştıracak, Çin yükselişine katkı sağlayacak, ayrıca Kuşak ve Yol Girişimi'ne hizmet edecek altyapı projelerine dâhil olmaya daha isteklidir. Özellikle Pire Limanı (Yunanistan), Mozura Rüzgâr Çiftliği (Karadağ), Belgrad-Budapeşte Demiryolu (Sırbistan-Macaristan), Pojate-Preljna ve Novi Sad-Ruma Otoyolu (Sırbistan), Preljina-Pozega Otoyolu

(Sırbistan), Pelješac Köprüsü (Hırvatistan), Miladinovci-Shtip Otoyolu ve Kichevo-Ohrid Otoyolu (Kuzey Makedonya), Bar-Boljare Otoyolu (Karadağ) ve A2 Otoyolu (Polonya), Banja Luka ve Prejidor Otoyolu (Bosna Hersek) ve Ivovik Rüzgâr Çiftliği (Bosna Hersek) gibi projeler ODA bölgesindeki Çinli şirketlerin yer aldığı veya Çin kredileri ile finanse edilen büyük projelerden en dikkat çekenler arasında yer almaktadır.[402] [403]

Tablo 17: Çinli Şirketlerin Yer Aldığı 17 ODA Ülkesindeki Büyük Altyapı Projeleri (Tip, Sektör, Değer) (Milyon/Dolar)

Şirket	Tip	Sektör	Toplam Değeri	Yüzde Oranı
Çin İletişim İnşaat Şirketi	Devlet Şirketi	Ulaşım ve Kamu Hizmeti	9455	38,36
Çin Güç İnşaat Şirketi (PowerChina)	Devlet Şirketi	Enerji ve Ulaşım	4050	16,39
Çin Ulusal Makine Sanayi Şirketi **(**SINOMACH)	Devlet Şirketi	Enerji, Gayrimenkul, Ulaşım ve Kamu Hizmetleri	1700	6,87
Shandong Gaosu Grup	Devlet Şirketi	Ulaşım	1445	5,84
Çin Demiryolu Mühendisliği Şirketi	Devlet Şirketi	Ulaşım	1390	5,62
Çin Huadian Şirketi	Devlet Şirketi	Enerji	1300	5,26
Çin Devlet İnşaat Mühendisliği Şirketi	Devlet Şirketi	Ulaşım	1250	5,058
Çin Enerji Mühendisliği Şirketi	Devlet Şirketi	Enerji	1060	4,28
Dongfang Elektrik Şirketi	Devlet Şirketi	Enerji	710	2,87
Ming Yang Rüzgâr Enerjisi Grubu	Özel Şirket	Enerji	540	2,18
Sinoma Uluslararası Mühendislik Şirketi	Devlet Şirketi	Gayrimenkul	450	1,82
Çin Demir Dışı Metal Madencilik Grubu	Devlet Şirketi	Metal	340	1,37
Çin Ulusal Yapı Malzemesi Şirketi	Devlet Şirketi	Enerji ve Lojistik	230	0,93
Şangay Elektrik Grubu Şirketi	Devlet Şirketi	Enerji	210	0,84
Huawei Teknolojileri Şirketi	Özel Şirket	Teknoloji	170	0,68
Zhejiang Supcon Teknoloji Şirketi	Özel Şirket	Enerji	160	0,64
Pekin İnşaat Mühendisliği Şirketi	Devlet Şirketi	Turizm	130	0,52

[402] Valbona Zeneli, "Countering Beijing's Regional Influence, Per Concordian", https://perconcordiam.com/china-in-the-balkans/, (10.12.2023).
[403] Yuzhen, China-CEEC.

Çin Havacılık Endüstrisi Kurumu (AVIC)	Devlet Şirketi	Enerji	120	0,48
TOPLAM			24710	

Kaynak: Çin Küresel Yatırım Takibi veri setinden yararlanılarak yazar tarafından geliştirilmiştir.

ODA ülkelerindeki bazı yerel seçkinler ve siyasetçiler, Çin kredileri ile gerçekleşen enerji ve altyapı projelerini Çin devleti tarafından gerçekleşen doğrudan yabancı yatırımı (DYY) olarak lanse etmektedir. Bu durum, ODA'daki Çin yatırım tutarlarının olduğundan daha yüksek gösterilmesine yol açabilmektedir. ODA bölgesindeki projelerde kullanılan finansmanlar, esasen Çin finans kuruluşları tarafından verilen yüksek faiz oranlı kredilerdir.[404] Özellikle AB üyesi olmayan ODA ülkelerinde Çinli şirketlerin dâhil olduğu altyapı projelerinin çoğu rekabetçi bir ihale sürecinden geçmemekte ve Çin finansmanı veya yatırımı alan projelerin ihalelerinin çoğunluğu Çinli devlet şirketlerine verilmektedir. Örneğin, 2012 ve 2020 yılları arasında Balkanlar'da gerçekleşen Çin ekonomik faaliyetlerindeki altyapı projelerinin yalnızca %15'i rekabetçi bir ihale sürecinden geçmiş ve Çin finansmanı veya yatırımı alan projelerin ihalesinin %93'ü Çinli bir müteahhit veya tedarikçiye verilmiştir.[405] Çin, ihale usulünden ziyade ağırlıklı olarak ODA ülkelerindeki ilgili siyasi aktörler ile yaptığı müzakereler sonucunda kendi lehine olan projelere yatırım yapmakta veya finansman sağlamaktadır.[406] ODA ülkelerindeki altyapı projelerinin rekabetçi ihale sürecinden geçmeden özellikle Çinli devlet şirketlerine verilmesi, Çin'in merkantilist stratejilerinin bir tezahürü olarak gösterilebilir.

Tablo 18'de görüleceği üzere, Çinli şirketler, genel itibariyle Bosna Hersek ve Sırbistan başta olmak üzere AB üyesi olmayan ODA ülkelerindeki altyapı projelerinde daha etkindir.[407] Yukarıda da değinildiği gibi, Çin, yurtdışında kömür enerjisi finansmanını durdurmaya yönelik taahhütlerde bulunmasına rağmen Çinli finans kuruluşları özellikle demokrasi ve hukukun üstünlüğünün zayıf olduğu Batı Balkan ülkelerinde kömürlü termik santral inşaat projeleri için finansman sağlamaya devam etmektedir.[408] Çin'in bu tutumu, AB öncülüğünde Avrupa'nın geri kalanında

[404] Novaković, Balkans Energy.
[405] Conley ve diğerleri, s. 12.
[406] Zamfir ve Tiut, Romania.
[407] Paweł Paszak, "Not only the Balkans – China enters the CEE infrastructure", Warsaw Institute, 14.05.2020, https://warsawinstitute.org/not-only-the-balkans-china-enters-the-cee-infrastructure/, (18.10.2022).
[408] Wang ve Resare, Xi's Pledge.

sürdürülen yenilenebilir enerjiye geçişi yavaşlatmakta[409] ve aynı zamanda Avrupa'da SO2 emisyonlarının artmasına yol açmaktadır.

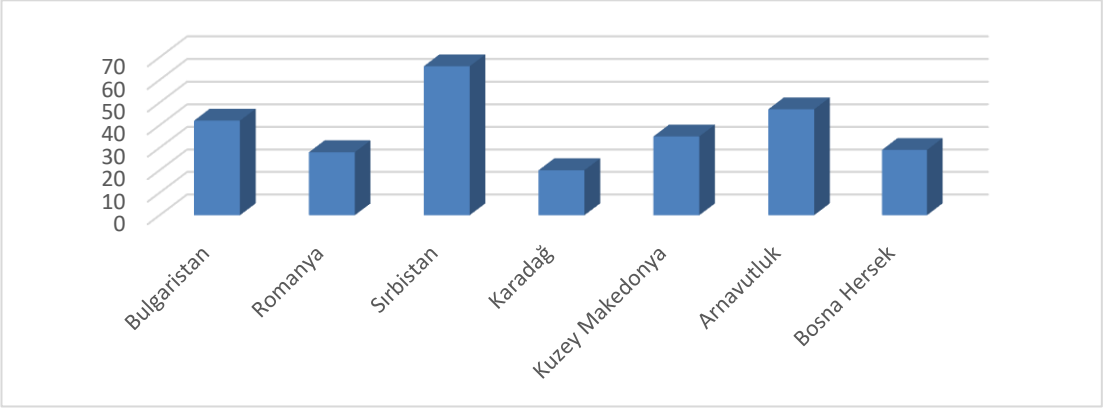
[409] Rogelja, Balkans.

Tablo 18: Çinli Şirketlerin Yer Aldığı 17 ODA Ülkesindeki Büyük Altyapı Projelerinin Değeri (Milyon/Dolar) (2010-2022)

Ülkeler	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Toplam
Arnavutluk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bosna Hersek	710	-	-	280	-	-	-	-	-	100	300	420	630	2440
Bulgaristan	-	-	210	-	-	-	-	-	-	130	-	-	-	340
Çekya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Estonya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hırvatistan	-	-	-	-	130	-	-	-	340	-	-	-	-	470
Karadağ	-	-	-	-	1020	-	-	-	-	-	-	-	-	1020
K. Makedonya	-	-	-	370	120	-	-	-	-	160	-	-	-	650
Letonya	-	-	-	-	-	-	110	-	-	-	-	-	-	110
Litvanya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Macaristan	-	240	-	-	-	-	-	-	-	1040	-	-	-	1280
Polonya	-	-	-	750	-	-	-	150	-	190	530	-	220	1840
Romanya	-	-	1300	540	270	-	-	-	-	-	-	-	-	2110
Sırbistan	260	-	-	330	640		400	1270	220	350	710	6780	1910	12870
Slovakya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Slovenya	-	-	-	-	-	-	-	790	-	-	-	-	-	790
Yunanistan	130	-	-	-	-	-	-	-	340	320	-	-	-	790
17 ODA ÜLKESİ	1100	240	1510	2270	2180	0	510	2210	900	2290	1540	7200	2760	24710

Kaynak: Çin Küresel Yatırım Takibi veri setinden yararlanılarak yazar tarafından geliştirilmiştir.

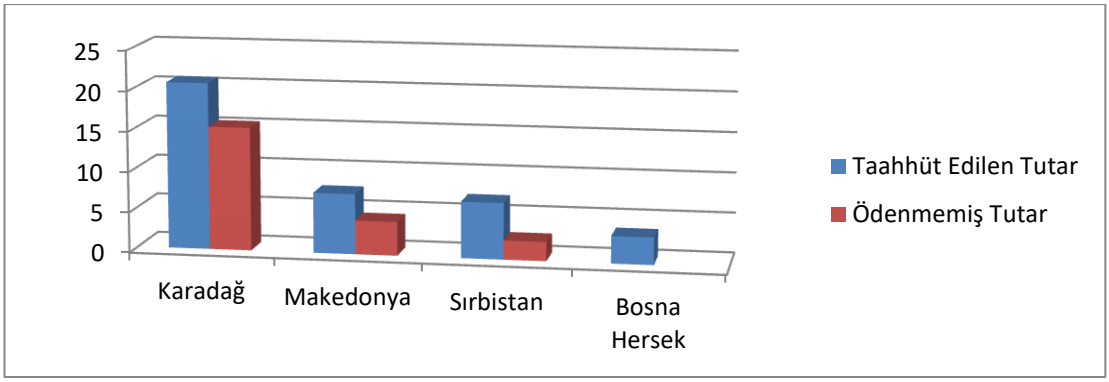
Şekil 9: Seçili ODA Ülkelerinde Kuşak ve Yol Girişimi Proje Sayısı (2012-2021)

Kaynak: Malik ve diğerleri, "Banking on the Belt and Road: Insights from a New Global Dataset of 13,427 Chinese Development Project", Aiddata Report, September 2021, https://docs.aiddata.org/ad4/pdfs/Banking_on_the_Belt_and_Road__Insights_from_a_new_global_dataset_of_13427_Chinese_development_projects.pdf?fbclid=IwAR2lqCEClAQziJ_GOpBcgkijH_doyAgKdvknYNKgSNNjjzfSJk9AMfimAJM, (12.11.2022), ss. 97-101.

ODA ülkelerindeki kamu kurumlarına genel itibariyle Çin Exim Bank aracılığı ile kredi verilmektedir. ODA bölgesindeki altyapı inşaat projelerinin %70'inden fazlası Balkan ülkelerinde gerçekleştirilmektedir. Şekil 9'da görüldüğü üzere, Balkan ülkelerinde Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında başlatılan proje sayısı oldukça fazladır. Bu tür projelerin maliyetinin yaklaşık %75-85'lik kısmı Çin kredileri ile finanse edilmektedir.[410]

Şekil 10: Karadağ, Makedonya, Sırbistan ve Bosna Hersek'in Çin Exim Bankası'na Borçları (2020 GSYİH'sinin %'si)

Kaynak: UniCredit, "Western Balkans: The Burden of China's Lending to Governments", Macro Researchi EEMEA Special Topic, 27 April 2021, https://www.research.unicredit.eu/DocsKey/emergingmarkets_docs_2021_179967.ashx?EXT=pdf&KEY=l6KjPzSYBBGzROuioxedUNdVqq1wFeRoBg8dvzn51cwxIFTj0Rbl4w==&T=1, (12.11.2022), s. 5.

[410] Matura, A Reality Check, ss. 12-13.

ODA ülkelerindeki altyapı inşaat projeleri için verilen Çin kredilerinin toplam tutarı, borç alan ülkelerin ekonomilerini zorlayacak boyutlara ulaşabilmektedir.[411] Şekil 10'da görüldüğü üzere, Bosna-Hersek'in Çin'e toplam dış borcu, 2020 GSYİH'sinin %3'ü, Sırbistan'ın Çin'e toplam dış borcu 2020 GSYİH'sinin %7'si, Kuzey Makedonya'nın Çin'e toplam dış borcu 2020 GSYİH'sinin %8'i ve Karadağ'ın Çin'e toplam dış borcu 2020 GSYİH'sinin %21'i kadardır.[412] Bu ülkelerin Çin'e dış borcunun ilerleyen yıllarda daha da artması muhtemeldir. AB üyesi olmayan ODA ülkelerinden Arnavutluk, geçmişte bazı projeler için Çin Exim Bank'dan borç almak amacıyla bazı görüşmeler gerçekleştirse de Çin bankalarına borçlanmaya mesafeli durmaktadır. Altyapı projeleri için Çin merkezli finansal kuruluşlardan en fazla kredi alan ODA ülkesi Sırbistan'dır.[413]

Çin merkezli finansal kuruluşların yabancı ülkelere vermiş olduğu kredi detayları genel itibariyle gizli tutulmaktadır. Çin'in denizaşırı kalkınma finansmanı portföyünün detaylarına ilişkin bilgi verilmesi konusundaki isteksiz tavrı, düşük ve orta gelirli ülkelerin Kuşak ve Yol Girişimi'ne dâhil olmasının maliyetinin ve faydalarının objektif olarak değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır. Çin'den alınan kredilerin ortalama faiz oranı yaklaşık %4,2'dir. Çin bankaları, bazı düşük gelirli ülkelere %2 faiz oranı ile imtiyazlı krediler verse de kredi faiz oranlarının ortalaması, Dünya Bankası ve OECD Kalkınma Yardımı Komitesi gibi uluslararası kredi veren kuruluşların faiz oranından daha yüksektir.[414] [415]

AB üyesi ODA ülkeleri, AB fonlarını nispeten uygun ve daha kolay temin edilebilmesinden dolayı Çinli bankaların kredileri bu ülkeler için çok cazip değildir. AB üye ülkelerinin ekonomilerini güçlendirmek amacıyla Avrupa Yapısal ve Yatırım Fonları aracılığıyla sağlanan finansal yardımların, AB üyesi ODA ülkelerinin Çin'e karşı aşırı borçlanmasının önüne geçtiği ileri sürülebilir. Bu fonlar, AB'nin yedi yılda bir hazırladığı toplam bütçesinin yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Eğitim, araştırma, ekonomik ve bölgesel kalkınma, istihdam, insani yardım, çevre, tarım ve

[411] Matura, A Reality Check, ss. 12-13.
[412] UniCredit, Western Balkans, s. 5.
[413] UniCredit, Western Balkans, ss. 1-12
[414] Malik ve diğerleri, ss. 44-46.
[415] Morris ve diğerleri, ss.1-6.

denizcilik gibi çeşitli alanlarda birçok projeye ve programa Avrupa Komisyonu tarafından bu fonlar aracılığı ile finansman sağlanmaktadır.[416] [417]

Avrupa Komisyonu'nun ODA bölgesindeki Çin etki alanını azaltmak için Çin'e aşırı borçlanma riski ile karşı karşıya kalan AB aday ülkelerine yönelik çeşitli ekonomik planları devreye soktuğu görülmektedir. Örneğin, Avrupa Komisyonu, Ocak 2020'de Sırbistan, Kuzey Makedonya, Bosna Hersek, Arnavutluk ve Karadağ'ın AB ile yakınlaşmasını teşvik etmek için bir Ekonomik ve Yatırım Planı kabul etmiştir. AB, bu plan aracılığıyla öncelikli olarak bu ülkelerin ekonomik kalkınmasını teşvik etmeyi, yeşil ve dijital bir geçişi desteklemeyi ve bölgesel entegrasyonu güçlendirmeyi hedeflemektedir.[418] Bu plan kapsamında, Batı Balkanlar için yaklaşık 9 milyar avro değerinde fonun harekete geçirilmesi öngörülmektedir.[419] AB, bu plan ile Batı Balkanlar'ın altyapı yatırımlarının finansmanında daha büyük bir rol oynamak istemektedir.

5.1.3. Ticarete İlişkin Bulgular

Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun başlatılmasından beri, bölgesel düzeyde Çin ve ODA ülkeleri arasında ticareti teşvik etmek amacıyla Ticaret ve Ekonomik İşbirliğinin Teşviki Konulu Bakanlar Toplantısı, Yatırım ve Ticaret Fuarı ve KOBİ İşbirliği Forumları ve Yatırım ve Ticareti Geliştirme Ajansları İletişim Mekanizması gibi çok taraflı birçok faaliyet gerçekleştirilmektedir. Ekonomik ve ticari ilişkilerin gelişimine yönelik bu girişim ve çabaların, ODA ülkelerinin Çin'e ticaretini kolaylaştırdığını ve bu ülkelerin ticari ilişkilerdeki kazancını arttırdığını söylemek zordur.[420] Çin'in merkantilist politikalarının bir sonucu olarak Çin ile ticaretin kolaylaşamamasından ötürü Zirve görüşmelerinde ODA ülkelerinin devlet liderleri,

[416] Government of the Netherlands, "European Structural and Investment Funds (ESI funds)", https://www.government.nl/topics/european-grants/european-structural-and-investment-funds-esi-funds#:~:text=Four%20economic%20development%20funds&text=the%20European%20Regional%20Development%20Fund,Maritime%20and%20Fisheries%20Fund%20, (03.04.2023).
[417] European Commission, "EU Funding Programmes", https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes_en, (03.04.2023).
[418] European Commission, "Western Balkans: An Economic and Investment Plan to Support the Economic Recovery and Convergence", 06.10.2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1811, (Western Balkans), (02.11.2023).
[419] European Commission, Western Balkans.
[420] Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, Summit Documents.

sıklıkla ticaretin kolaylaştırılmasına ve ekonomik ve ticari bağların güçlendirilmesine vurgu yapmaktadır.[421]

Çin, ticarette korumacı politikalarını sürdürse de özellikle yakın ve yoğun siyasi ilişkilere sahip bazı ODA ülkeleri ile ticari ilişkilerini arttırmak için somut adımlar atmaktan kaçınmamaktadır. Örneğin, Çin, Nisan 2023'de Sırbistan ile STA müzakereleri başlatmak amacıyla mutabakat zaptı imzalamıştır.[422] Ayrıca Çin, 2014 yılında Kuzey Makedonya, Sırbistan ve Macaristan ile işbirliği ve gümrüklemenin kolaylaştırılmasına ilişkin Çerçeve Anlaşması imzalamıştır. Çerçeve Anlaşması, taraflar arasındaki gümrük prosedürlerini ve formaliteleri kolaylaştırmakla birlikte süreci hızlandırmak açısından önem arz etmektedir.[423]

ODA ülkelerinin Çin ile ekonomik işbirliğinde en çok önemsediği hususlardan biri, iki taraflı olarak ticaret hacminin genişletilmesi, ticaret ve yatırımın karşılıklı bir şekilde kolaylaştırılmasıdır. ODA ülkeleri, Çin gibi büyük bir pazara sahip bir ülkeye üretim yaparak ölçek ekonomisinin avantajlarından faydalanmak istemektedir.

Tablo 19: Çin ve 17 ODA Ülkesinin 2022 Yılı Dış Ticaret Pay Oranları (%)

Ülkeler	17 ODA Ülkesinin 2022 Yılı İthalat ve İhracatındaki Çin'in Payı		Çin'in 2022 Yılı İthalat ve İhracatındaki 17 ODA Ülkesinin Payı	
	İthalattaki Payı	**İhracattaki Payı**	**İthalatındaki Payı**	**İhracatındaki Payı**
Arnavutluk[424]	4,3	**0,15**	0,0075	**0,020**
B. Hersek	8,1	**0,22**	0,0050	**0,052**
Bulgaristan	5,9	**1,7**	0,051	**0,081**
Çekya	19	**1,1**	0,22	**0,52**
Estonya	9,9	**1**	0,012	**0,027**
Hırvatistan	3,6	**0,48**	0,064	**0,065**
K. Makedonya	7,8	**0,66**	0,072	**0,067**
Karadağ	9,4	**1,9**	0,0019	**0,062**
Letonya	3,8	**0,99**	0,015	**0,029**
Litvanya	3,8	**0,22**	0,037	**0,051**
Macaristan	6,8	**1,5**	0,20	**0,30**
Polonya	13	**0,88**	0,20	**1,1**
Romanya	5,2	**1,2**	0,12	**0,21**
Sırbistan	12	**4**	0,056	**0,062**

[421] Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, Summit Documents.
[422] Zhihua, Serbia Sign.
[423] European Council on Foreign Relations, "Mapping China's Rise in the Western Balkans: North Macedonia", https://ecfr.eu/special/china-balkans/131olüm-macedonia/, (Mapping's China), (05.06.2023).
[424] Arnavutluk'un 2020 yılına ait verileri, Hırvatistan'ın 2021 yılına ait verileri kullanılmıştır.

Slovakya	8,7	**2,5**	0,31	**0,13**
Slovenya	12	**0,59**	0,024	**0,20**
Yunanistan	8,8	**0,75**	0,034	**0,38**
17 ODA Ülkesi			1,479	**3,356**

Kaynak: UN Comtrade Database ve Trading Economics verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir. Bkz. UN Comtrade Database, "Trade Data: China", https://comtrade.un.org/Data/auth/login?ReturnUrl=%2FData%2F, (10.01.2023); Trading Economics, "China Exports By Country", https://tradingeconomics.com/china/exports-by-country, (10.01.2023). Trading Economics, "China Imports By Country", https://tradingeconomics.com/china/imports-by-country, (10.01.2023).

Tablo 19'de görüldüğü üzere, ODA ülkeleri ile ticaret, Çin'in dış ticaret hacminin oldukça küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun başlatılmasının üzerinden on yıldan fazla bir süre geçmesine rağmen Çin-ODA ülkeleri arasındaki toplam ticaret hacmi Çin'in diğer bölgeler ile toplam ticaret hacminin çok gerisindedir.[425] Çin'in 2022 yılı toplam ihracatındaki 17 ODA ülkesinin payı sadece %3,3 iken, 2022 yılı toplam ithalatındaki payı ise %1,4'dür. Çin'in 2022 yılı toplam ithalatındaki Almanya'nın payı, 17 ODA ülkesinin toplam payından üç kat fazladır. Diğer bir yandan, ODA ülkelerinin toplam ithalatındaki Çin'in payı ise nispeten yüksektir. Çin, genel itibariyle ODA ülkelerinin yoğun ithalat yaptığı bir ülke olarak dikkat çekmektedir. Özellikle Çekya, Polonya, Sırbistan ve Slovenya'nın toplam ithalatındaki Çin'in payı %10'nun üstündedir. ODA ülkelerinin toplam ithalatında Almanya en fazla paya sahip olsa da Çin'in payı da azımsanacak bir oranda değildir. ODA ülkelerinin toplam ihracatındaki Çin'in payının ise oldukça düşük kaldığı görülmektedir. Toplam ihracatındaki Çin'in payı en yüksek olan Sırbistan'da bile Çin'in payı sadece %4'dür. Bosna Hersek, Hırvatistan, Kuzey Makedonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Slovenya ve Yunanistan'ın toplam ihracatındaki Çin'in payı %1'in altındadır.

Tablo 20'de, 17 ODA ülkesinin Çin'den yaptığı ithalat verileri yer almaktadır. 2021 yılında Çin'den en fazla ithalat yapan ODA ülkeleri sırasıyla, Polonya, Çekya, Macaristan, Slovakya, Slovenya, Yunanistan ve Sırbistan'dır. 2021 yılında Çin'den en az ithalat yapan ODA ülkeleri ise sırasıyla, Karadağ, Arnavutluk, Kuzey Makedonya, Bosna Hersek ve Hırvatistan'dır. 2010 yılında 17 ODA ülkesinin Çin'den toplam ithalat tutarı 56,9 milyar dolar iken, 2021 yılında Çin'den toplam ithalat tutarı ise 136,4 milyar dolardır. ODA ülkeleri, başlangıçta tekstil gibi katma

[425] Turcsányi, Troubles, ss. 67-68.

değeri düşük ürünler Çin'den ithal ederken, günümüzde ise ağırlıklı olarak makine ve elektronik ekipmanlar, fotoğraf, teknik ve tıbbi cihaz gibi katma değeri yüksek teknoloji ürünleri ithal etmektedir. Ayrıca demir, çelik, alüminyum ve plastik de ODA ülkelerinin Çin'den ithal ettiği temel ürünler arasında yer almaktadır.[426]

Tablo 21'de görüleceği üzere, Polonya, Çekya, Slovakya ve Macaristan, 2021 yılında Çin'e en fazla ihracat yapan ODA ülkelerdir. Bu dört ülkenin, Çin'e toplam ihracat tutarı, diğer on üç ODA ülkesinin toplam ihracat tutarından daha fazladır. Çin'e en az ihracat yapan ülkeler ise sırasıyla, Karadağ, Bosna Hersek, Arnavutluk ve Hırvatistan'dır. 2010 yılında ODA ülkelerinin Çin'e toplam ihracatı, 7,4 milyar dolar iken, 2021 yılında Çin'e toplam ihracatı 17,3 milyar dolardır. Slovakya, Polonya, Macaristan ve Çekya'nın, Çin'e ihraç ettiği ürünlerin başında, elektronik cihaz ve teçhizat; makine, motorlu taşıtlar ve motorlu taşıtların parçalar ile aksesuarları ve ahşap ürünler gelmektedir. Macaristan ve Çekya, önemli ölçüde optik, fotoğraf, teknik, tıbbi cihaz ve eczacılıkla ilgili ürünler de Çin'e ihraç etmektedir.[427] Polonya'nın Çin'e ihraç ettiği diğer temel ürünler ise bakır, kauçuk, mineral yakıtlar, süt ürünleri, yumurta, bal, yenilebilir ürünler, mineral yakıtlar, yağlar ve damıtma ürünleridir.[428] Polonya, Çekya, Macaristan ve Slovakya, genel itibariyle ara mallar üretmektedir. Bu ara mallar, ağırlıklı olarak Almanya, Hollanda ve Avusturya gibi Avrupa ülkelerine ihraç edilmektedir. Bu Avrupa ülkeleri, ara malları nihai hale getirdikten sonra Çin ve diğer ülkelere ihraç etmektedir.

Çin ile en yakın siyasi ilişkilere sahip Sırbistan'ın Çin'e ihracatında ön plana çıkan ürünler ise cevher cürufu ve kül, bakır ve ahşap ürünlerdir. Cevher cürufu ve kül, ahşap ürünler, odun kömürü, demir ve çelik, AB üyesi olmayan ODA ülkelerinin ihracatında ağırlıklı olarak yer alan ürünlerdir. Son zamanlarda ODA ülkelerinden et ve süt ürünleri ile başta şarap olmak üzere alkollü içecekler, Çin pazarına daha fazla giriş yapmaya ve tüketiciler arasında popülerliğini arttırmaya başlamıştır.[429]

---

[426] Trading Economics, "China Exports to Bosnia-Herzegovina", https://tradingeconomics.com/china/exports/bosnia-herzegovina, (16.11.2022).

[427] Trading Economics, "Hungary Exports China", https://tradingeconomics.com/hungary/exports/china, (21.11.2021).

[428] Trading Economic, "Poland Exports China", https://tradingeconomics.com/poland/exports/china, (21.11.2021).

[429] Huang Ping ve Liu Zuokui, "Chinese Investments in CEEC: Development and Trend", **16+1 Cooperation and Chinese Investments in CEEC**, (Ed. Huang Ping ve Liu Zoukui), China Social Sciences Press, 2018, s. 1.

Tablo 20: 17 ODA Ülkesinin Çin'den İthalatı (Milyon/Dolar) (2010-2021)

ÜLKELER	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Arnavutluk	290	344	310	331	381	369	409	417	498	543	485	591
B. Hersek	444	551	536	620	922	619	617	683	808	829	792	1026
Bulgaristan	652	945	974	1019	1147	1070	1150	1255	1555	1703	1781	2508
Çekya	15332	18905	15672	15486	17426	18998	17648	20498	26052	28337	31037	35053
Estonya	921	1419	1412	1465	1506	1262	1300	1476	1669	1512	1647	2103
Hırvatistan	1440	1487	1487	769	588	578	645	777	952	804	1231	1219
K. Makedonya	288	374	374	379	433	393	421	445	523	545	599	760
Karadağ	117	167	167	189	176	211	205	250	302	230	248	289
Letonya	286	413	447	445	468	460	444	498	577	570	725	1016
Litvanya	570	628	681	750	884	806	784	929	1009	1039	1336	1855
Macaristan	6173	6079	5412	5360	5140	4776	4866	5291	6377	7157	9017	9817
Polonya	16514	18116	17258	19300	22992	22380	23447	26474	30972	30414	36790	49662
Romanya	3381	2687	2687	2620	3149	3205	3818	4252	5210	5094	5744	6378
Sırbistan	1202	1385	1385	1509	1561	1540	1603	1819	2167	2507	3290	4,308
Slovakya	4034	4757	4883	6115	6674	6464	6344	6106	5544	5784	5731	7438
Slovenya	1476	1601	1546	1463	1725	1669	1740	1966	2259	2335	2675	6479
Yunanistan	3797	3467	2944	2914	3313	2,831	3194	3070	4241	4546	4275	5924
Toplam	56917	63325	58175	60734	68485	67631	68635	76206	90715	93,949	107403	136426

Kaynak: World Integrated Trade Solution, "Imports from China in US$ Thousand 2012-2020", https://wits.worldbank.org/countrystats.aspx?lang=en, (10.09.2022); UN Comtrade Database, "Totals of All Comodities", https://comtrade.un.org/data/, (10.09.2022); Trading Economics, "China Exports to Albania in 2021", https://tradingeconomics.com/china/exports/albania, (10.09.2022).

Tablo 21: 17 ODA Ülkesinin Çin'e İhracatı (Milyon/Dolar) (2010-2021)

ÜLKELER	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Arnavutluk	85	48	53	108	83	52	60	70	52	56	46	46
B. Hersek	5	5	5	7	9	16	14	22	22	17	15	21
Bulgaristan	249	406	763	860	708	610	517	768	901	922	1052	1329
Çekya	1214	1667	1670	1916	2036	1849	1913	2414	2583	2469	2604	2971
Estonya	155	304	137	157	204	171	189	248	221	189	281	232
Hırvatistan	37	54	45	76	68	77	83	125	158	120	96	105
K. Makedonya	89	127	158	106	92	146	47	10	65	166	163	183
Karadağ	0197	1	4	5	3	8	20	7	16	19	25	6
Letonya	33	55	59	11	139	120	133	161	187	179	177	185
Litvanya	36	80	85	117	135	113	136	202	222	309	357	270
Macaristan	1530	1687	1810	1997	2156	1796	2244	2663	2371	1666	2062	2476
Polonya	1627	1860	1748	2119	2251	2017	1911	2304	2501	2701	3059	3320
Romanya	410	543	494	663	759	581	682	827	883	849	942	1341
Sırbistan	7	15	19	9	14	20	25	62	91	329	377	971
Slovakya	1286	2074	1733	2120	1825	1130	1263	1380	1608	1898	2344	2665
Slovenya	119	126	174	168	186	164	300	359	360	297	318	400
Yunanistan	420	425	491	557	370	252	363	535	1063	999	975	841
Toplam	7499	9477	9448	10996	11038	9122	9900	12157	13304	13185	14893	17362

Kaynak: World Integrated Trade Solution, "Export to China in US$ Thousand 2010-2020", https://wits.worldbank.org/countrystats.aspx?lang=en, (06.10.2022); UN Comtrade Database, "Totals of All Comodities-Export to China in 2021", https://comtrade.un.org/data/, (06.10.2022).

Çin, özellikle Arnavutluk'un hayvan ürünleri için yeni potansiyel bir pazar konumundadır. Bu bağlamda, Arnavutluk ve Çin, gıda ürünlerinin ihracatı ve ithalatının işbirliği ile ilgili Haziran 2019'da mutabakat anlaşması imzalamıştır.[430] Bu anlaşma aracılığıyla başta bal, süt, peynir ve balık gibi temel gıda ürünleri olmak üzere Arnavutluk'tan Çin'e hayvansal ürün ihracatının önü açılmaktadır. Arnavutluk, özellikle tarım sektörü ve tarımsal işleme endüstrisinde Çin ile ticari ilişkilerini arttırmak istemektedir.[431]

Tablo 22: Çin ve 17 ODA Ülkesi Arasındaki Ticaret Açığı (Milyon/Dolar)

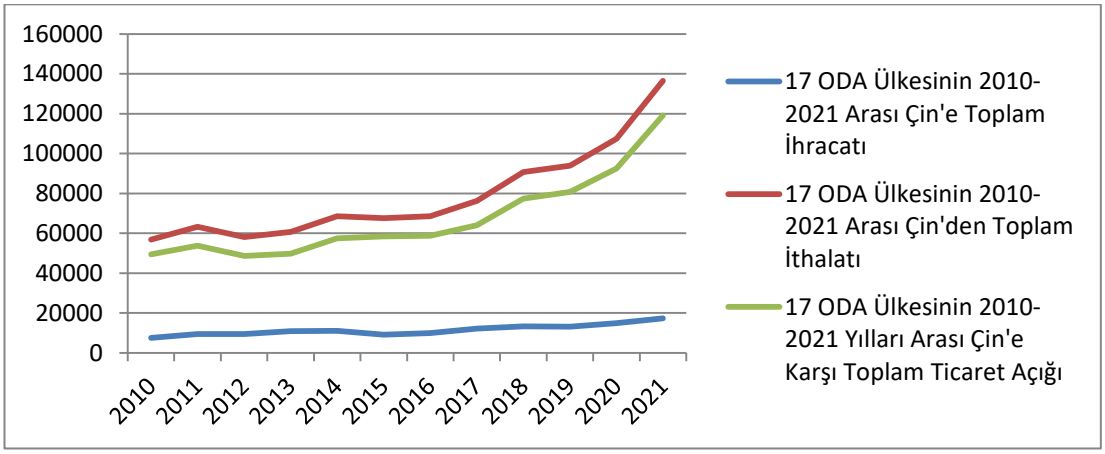
ÜLKELER	2010 Ticaret Açığı	2021 Ticaret Açığı	2010 ve 2021 Artış Oranı (%)	2010 ve 2021 Ticaret Açığı Farkı
Arnavutluk	205	545	%265,8	340
B. Hersek	439	1005	%228,9	566
Bulgaristan	403	1179	%292	776
Çekya	14118	32082	%227,2	17964
Estonya	766	1871	%244,2	1105
Hırvatistan	1403	1114	-%21,6	-289
K. Makedonya	199	577	%289,9	378
Karadağ	80	283	%353,75	203
Letonya	253	831	%328,4	578
Litvanya	534	1585	%296,8	1051
Macaristan	4643	7341	%58,1	2698
Polonya	14887	46342	%311,2	31455
Romanya	2971	5037	%169,5	2066
Sırbistan	1195	3337	%279,2	2142
Slovakya	2748	4773	%73,6	2025
Slovenya	1357	6079	%447,9	4722
Yunanistan	3377	5083	%150,5	1706
17 ODA Ülkesi	49578	119064	%140,1	69486

Kaynak: World Integrated Trade Solution, "Trade statistics by Country / Region", https://wits.worldbank.org/countrystats.aspx?lang=en, (09.10.2022).

Tablo 22'de görüldüğü üzere, 17 ODA ülkesinin 2021 yılındaki Çin'e ticaret açığı tutarı, 2010 yılındaki ticaret açığı tutarına kıyasla oldukça fazladır. Özellikle Polonya ve Çekya'nın Çin'e ticaret açığı, dikkat çekici boyutta artmıştır. Polonya'nın 2010 yılında Çin'e ticaret açığı 14,8 milyar dolar iken, 2021 yılında ticaret açığı 46,3 milyar dolardır. Çekya'nın 2010 yılında Çin'e ticaret açığı 14,1 milyar dolar iken, 2021 yılında ticaret açığı 32 milyar dolardır. Salt Polonya ve Çekya'nın değil Hırvatistan hariç tüm ODA ülkelerinin Çin'e ticaret açığının ciddi derecede arttığı gözlemlenmektedir.

[430] European Council of Foreign Relations, Mapping China's.
[431] European Council of Foreign Relations, Mapping China's.

Şekil 11: Çin ile 17 ODA Ülkesi Arasındaki Ticaret Dengesi Dağılımı (2010-2021) (Milyon/Dolar)

Kaynak: World Integrated Trade Solution, "Trade statistics by Country / Region", https://wits.worldbank.org/countrystats.aspx?lang=en, (10.09.2022).

Şekil 11, Çin ile 17 ODA ülkesi arasındaki ticaret dengesi dağılımını göstermektedir. 2010-2021 yılları arasında Çin'e karşı ticaret açığının sabit oranda olmasa da yıllar itibariyle önemli ölçüde arttığı görülmektedir. 17 ODA ülkesinin 2010 yılında Çin'e dış toplam ticaret açığı 49,4 milyar dolar iken, 2021 yılında ise Çin'e toplam ticaret açığı 119 milyar dolardır. Bir başka deyişle,17 ODA ülkesinin 2021 yılındaki ticaret açığı 2010 yılındaki ticaret açığının %140'ından fazladır. Çin'e karşı artan ticaret açığı, gelişmekte olan ODA ülkelerinin ekonomik gelişimi için risk potansiyeli içermektedir.

Özetle, 2010'dan günümüze Çin ve ODA ülkeleri arasında ticaret hacmi düşük kalmış ve ODA ülkelerinin Çin'e karşı ticaret açığı giderek artmıştır.[432] Dönemin Çin Başbakanı Jiabao, 2012 yılında Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun başlatılmasının ardından 2015 yılına kadar Çin ve ODA ülkeleri arasında karşılıklı toplam ticaretin 100 milyar dolar seviyesine ulaşmasının hedeflendiğini beyan etmiştir.[433] Jiabao'nun bu hedefi, 2015 yılında değil ancak 2020 yılında gerçekleşebilmiştir.[434] Beş yıl gecikmeli de olsa 2020 yılında Çin ve ODA ülkeleri arasındaki ticaret hacminin 100 milyar dolar bandına erişmesi, taraflar arasındaki ticarette artışa işaret etmektedir. Ancak bu ticaret hacminin büyük bir kısmını Çin'in ODA'ya yaptığı ihracat oluşturmaktadır. Yüzdesel olarak ODA ülkelerinin Çin'e

[432] Grieger, s. 1.
[433] Turcsányi, Troubles, s. 67.
[434] Luo Shanshan, "Trade Volume between China and 17 CEECs Exceeds 100 bln USD for First Time", 09.02.2021, **En.People**, en.people.cn/n3/2021/0209/c90000-9817650.html, (22.11.2022).

ihracat ve ithalat oranındaki artış oranı, yakın olsa da taraflar arasındaki güç asimetrisi, ODA ülkelerinin çoğunun nihai mal üretiminin düşük olması ve Çin'in korumacı politikalarından ötürü Çin'e ticaret açığı giderek artmaktadır. Çin'e karşı ticaret açığının azalması için öncelikle Çin'e ticaretin kolaylaştırılması ve ODA ülkelerinin nihai mal üretimini arttırması önem arz etmektedir.

5.2. İSTATİSTİKSEL ANALİZ SONUÇLARI

5.2.1. İkili Korelasyon Analizi Sonuçları

Bu tezde, taraflar arasındaki ikili siyasi ilişkiler ile ODA ülkelerindeki Çin yatırımları, ikili işbirliği ve ODA ülkelerinin Çin'e siyasi desteği arasındaki korelasyonu ölçmek için ikili korelasyon (pairwaise correlation) analizi yapılmaktadır. Bu analizde, 17 ODA ülkesinin siyasi yoğunluk endeks puanı, yatırım yoğunluk endeks puanı, işbirliği yoğunluk endeks puanı ve siyasi destek yoğunluk endeks puanından yararlanılmaktadır.

Tablo 23'de görüleceği üzere, ikili korelasyon analizi sonuçlarına göre, 2010-2022 yılları arasında Çin ve 17 ODA ülke arasındaki siyasi ilişkilerin yoğunluğu ile 2010-2022 yılları arasında Çin'in 17 ODA ülkesine yaptığı büyük yatırımların yoğunluğu arasındaki korelasyon değeri 0,868'dir. Bu korelasyon değeri, ODA'ya giden Çin yatırımları ile Çin-ODA ülkeleri arasındaki siyasi ilişkilerin yoğunluğu arasında yüksek oranda pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Daha açık bir ifadeyle, analiz sonucu, Çin'in siyasi ilişkilerinin yoğun olduğu ODA ülkelerine daha fazla Çin yatırımının gittiğini, diğer yandan Çin'in siyasi ilişkilerinin yoğun olmadığı ODA ülkelerine ise daha az Çin yatırımının gittiğini göstermektedir.

Tablo 23: Endeksler Arası İkili Korelasyon Analizi Sonuçları

	YATIRIM YOĞUNLUK ENDEKSİ	İŞBİRLİĞİ YOĞUNLUK ENDEKSİ	SİYASİ YOĞUNLUK ENDEKSİ	SİYASİ DESTEK YOĞUNLUK ENDEKSİ
YATIRIM YOĞUNLUK ENDEKSİ	1,000			
İŞBİRLİĞİ YOĞUNLUK	**0,730***	1,000		

ENDEKSİ				
SİYASİ YOĞUNLUK ENDEKSİ	**0,868***	**0,928***	1,000	
SİYASİ DESTEK YOĞUNLUK ENDEKSİ	**0,537***	**0,825***	**0,653***	1,000

Çin ve 17 ODA ülkesi arasındaki siyasi ilişkilerin yoğunluğu ile ODA ülkelerinin Çin'e siyasi destek yoğunluğu arasındaki korelasyon değeri ise 0,653'dür. Bu korelasyon değeri, diğer endeksler/değişkenler arasındaki korelasyon değerlerinden düşük kalsa da istatiksel açıdan anlamlıdır. Bir başka deyişle, 17 ODA ülkesinin siyasi yoğunluk endeks puanları ile siyasi destek yoğunluk endeks puanları arasında istatiksel açıdan pozitif anlamlı bir ilişki vardır. Özellikle 17 ODA ülkesinin siyasi yoğunluk endeks puanları ile işbirliği yoğunluk endeks puanları arasındaki korelasyon değeri (0,928) ve 17 ODA ülkesinin siyasi destek yoğunluk endeks puanları ile işbirliği yoğunluk endeks puanları arasındaki korelasyon değeri (0,825) oldukça yüksektir. Özetle, Tablo 23'deki ikili korelasyon analizi sonuçları; Çin'in yoğun siyasi ilişkiler kurduğu ODA ülkeleri ile daha yoğun işbirliği yaptığını ve Çin ile yoğun siyasi ilişkileri olan ve yoğun işbirliği yapan ODA ülkelerinin Çin'e siyasi desteğinin daha yoğun olduğunu ve Çin'den daha fazla yatırım çektiğini göstermektedir.

5.2.2. T-testi Sonuçları

Bağımsız iki örneklem t-testi analizinde, ikili siyasi ilişkilerin yoğunluğu (grup değişkeni) ile Çin yatırımları, ikili işbirliği ve Çin'e siyasi destek yoğunluğu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın var olup olmadığı test edilmektedir. T-testi analizinde yer alan p-değeri, grup ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını varsayan sıfır hipotezinin reddedilip edilmeyeceğini belirlemeye yardımcı olmaktadır. T-testi analizinde, p-değeri, 0,05'den küçükse gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna varılırken, p-değeri 0,05'den büyükse gruplar arasında istatiksel açıdan anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna varılmaktadır.

Tezin dördüncü bölümünde değinildiği gibi, ODA bölgesindeki büyük Çin yatırımlarının esasen 2010'dan itibaren siyasi ilişkilerin gelişmesi sonucu artmasından ötürü t-testi analizinde Çin yatırımları faktör değişkeni olarak kullanılırken, siyasi yoğunluk endeks puanları ise grup değişkeni verileri olarak kullanılmaktadır. Siyasi yoğunluk endeks puanlarını grup değişkeni olarak kullanabilmek için ilk olarak 17 ODA ülkesinin siyasi yoğunluk endeks puanının "medyan değeri" belirlenmektedir. Akabinde, ilgili medyan değerinin üstünde bir puana sahip ülkenin siyasi yoğunluk endeks değeri "yoğun" olarak belirlenirken, medyan değerine eşit veya altında bir puana sahip ülkenin siyasi yoğunluk endeks değeri ise "yoğun olmayan" olarak belirlenmektedir. Bir başka deyişle, siyasi yoğunluk endeks değeri "yoğun" ve "yoğun olmayan" olmak üzere iki ayrı grup değeri oluşturulmaktadır.

Tablo 24: Yatırım Yoğunluğu ve Siyasi Yoğunluk (Grup Değişkeni) İki Örnekli T-testi Sonucu

Grup	**Gözlem**	**Ortalama**	**Std. Hata**	**Std. Sapma**	**[%95 Güven Aralığı]**	
Yoğun Olmayan	9	0,032	0,020	0,062	-0,015 -	**0,081**
Yoğun	8	0,295	0,128	0,362	0,007	**0,598**
Toplam	17	0,156	0,067	0,278	0,013	**0,299**
Fark		-0,262	0,122		-0,523	**-0,001**
Fark = Ortalama(0) - Ortalama(1)					t = -2,145	
Ho: Fark = 0					Serbestlik Derecesi = 15	
Ha: fark < 0		Ha: fark != 0			Ha: fark > 0	
Pr(T < t) = 0,024		Pr(|T| > |t|) = **0,048***			Pr(T > t) = 0,975	

Not: Siyasi ilişkilerin yoğun ve yoğun olmadığı, 17 ODA ülkesinin siyasi endeks puanlarının medyan değerine göre belirlenmektedir.

Tablo 24'de görüldüğü üzere, 17 ODA ülkesinin yatırım yoğunluk endeks puanlarının faktör değişkeni verileri olarak ve siyasi yoğunluk endeksi grup değerlerinin ise grup değişkeni verileri olarak kullanıldığı t-testi analiz sonucunda çıkan p-değeri, 0,048'dir. İlgili p-değeri, 0,05'den küçük olmasından dolayı Çin'in siyasi ilişkilerinin yoğun olduğu ODA ülkeleri ile siyasi ilişkilerinin yoğun olmadığı ODA ülkelerine yaptığı yatırımlar arasında herhangi bir farklılığın olmadığını varsayan $H1_0$ reddedilmektedir. İlgili p-değeri, Çin'in siyasi ilişkilerinin yoğun

olduğu ODA ülkeleri ile siyasi ilişkilerinin yoğun olmadığı ODA ülkelerine yaptığı yatırımlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın olduğunu göstermektedir. Bir başka deyişle, Çin'in siyasi ilişkilerinin yoğun olduğu ODA ülkelerinde Çin yatırım miktarı yüksek iken, Çin'in siyasi ilişkilerinin yoğun olmadığı ODA ülkelerinde Çin yatırım miktarı düşüktür.

Tablo 25: İşbirliği Yoğunluğu ve Siyasi Yoğunluk (Grup Değişkeni) İki Örnekli T-testi Sonucu

Grup	**Gözlem**	**Ortalama**	**Std. Hata**	**Std. Sapma**	**[%95 Güven Aralığı]**	
Yoğun Olmayan	9	0,363	0,035	0,106	0,281	0,445
Yoğun	8	0,776	0,052	0,149	0,651	0,900
Toplam	17	0,557	0,059	0,245	0,431	0,684
Fark		-0,412	0,062		-0,545	-0,279
Fark = Ortalama(0) - Ortalama(1)					t = -6,628	
Ho: Fark = 0					Serbestlik Derecesi = 15	
Ha: fark < 0		Ha: fark != 0			Ha: fark > 0	
Pr(T < t) = 0,000		Pr(|T| > |t|) = **0,000***			Pr(T > t) = 1.000	

Not: Siyasi ilişkilerin yoğun ve yoğun olmadığı, 17 ODA ülkesinin siyasi endeks puanlarının medyan değerine göre belirlenmektedir.

Tablo 25, 17 ODA ülkesinin işbirliği yoğunluk endeks puanlarının faktör değişkeni verileri olarak, siyasi yoğunluk endeksi grup değerlerinin ise grup değişkeni verileri olarak kullanıldığı t-testi analizi sonucunu göstermektedir. İlgili t-testi analiz sonucunda çıkan p-değeri (0,0000), grup değişkenleri arasında en üst düzeyde anlamlı bir farklılığın olduğuna işaret etmektedir. İlgili p-değeri, Çin'in siyasi ilişkilerinin yoğun olduğu ODA ülkeleri ile siyasi ilişkilerinin yoğun olmadığı ODA ülkeleri ile yaptığı işbirliğinin kapsamı arasında herhangi bir farklılığın olmadığını varsayan $H2_0$'ı reddetmektedir. Bir başka deyişle, Çin'in siyasi ilişkilerinin yoğun olduğu ODA ülkeleri ile işbirliği yoğunluğu da yüksek iken, siyasi işbirliği yoğun olmayan ODA ülkeleri ile işbirliği yoğunluğu da yüksek değildir.

Tablo 26: Siyasi Destek Yoğunluğu ve Siyasi Yoğunluk (Grup Değişkeni) İki Örnekli T-testi Sonucu

Grup	**Gözlem**	**Ortalama**	**Std.**	**Std.**	**[%95 Güven Aralığı]**

			Hata	Sapma		
Yoğun Olmayan	9	0,460	0,090	0,272	0,251	0,670
Yoğun	8	0,851	0,059	0,168	0,710	0,992
Toplam	17	0,644	0,072	0,299	0,490	0,798
Fark		-0,390	0,111		-0,628	-0,152
Fark = Ortalama(0) - Ortalama(1)					t = -3,496	
Ho: Fark = 0					Serbestlik Derecesi = 15	
Ha: fark < 0		Ha: fark != 0			Ha: fark > 0	
Pr(T < t) = 0,0016		Pr(|T| > |t|) = **0,0032***			Pr(T > t) = 0,9984	

Not: Siyasi ilişkilerin yoğun ve yoğun olmadığı, 17 ODA ülkesinin siyasi endeks puanlarının medyan değerine göre belirlenmektedir.

Tablo 26'da görüldüğü üzere, 17 ODA ülkesinin siyasi destek yoğunluk endeks puanlarının faktör değişkeni verileri olarak, siyasi yoğunluk endeksi grup değerlerinin ise grup değişkeni verileri olarak kullanıldığı t-testi analizi sonucundaki p-değeri, 0,0032'dir. İlgili p-değeri, Çin'in siyasi ilişkilerinin yoğun olduğu ODA ülkeleri ile siyasi ilişkilerinin yoğun olmadığı ODA ülkelerinin Çin'i siyasi açıdan desteklemeleri arasında herhangi bir farklılığın olmadığını varsayan $H3_0$'ı reddetmektedir. İlgili analiz sonucu, Çin'in siyasi ilişkilerinin yoğun olduğu ODA ülkelerinin Çin'e siyasi desteğinin daha yüksek olduğunu, Çin'in siyasi ilişkilerinin yoğun olmadığı ODA ülkelerinin ise Çin'e siyasi desteğinin daha düşük olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Bu tez, küresel finansal krizin Çin ve ODA ülkeleri arasındaki ikili ve çok taraflı işbirliğinin güçlenmesini tetikleyen önemli unsurlardan birisi olduğuna dikkat çekmektedir. Küresel finansal kriz patlak vermesinin ardından Batı'da iç talep düşmüş ve ODA ülkelerine giden yatırımlar azalmıştır. DYY girişinin ve ihracatın azalması, ODA ülkelerinin kişi başına düşen milli gelirinin artmasını engellemiştir. Ekonomik kriz, başta Yunanistan olmak üzere birçok ODA ülkesinin dış borç yükünü arttırmıştır. AB'nin ekonomik krizi önlemedeki yetersizliği, AB üyeliğinin ekonomik kazanımlarına karşı ODA ülkelerinin şüphelerini arttırmıştır. ODA ülkelerinin ekonomik krizden olumsuz etkilenmesine yol açan önemli sebeplerden birisi, onların ekonomik açıdan Batı'ya aşırı bağımlı olmalarıdır. Bu bağlamda, küresel finansal krizi derinden hisseden birçok ODA ülkesi, ekonomik ortaklarının sayısını arttırmaya çalışmıştır. Ekonomik açıdan yükselen bir güç olarak Çin, bu ülkeler için Batıya alternatif en cazip ülke olarak ön plana çıkmıştır. Dolayısıyla 2012 yılında Çin liderliğinde başlatılan Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, ODA ülkeleri tarafından ekonomik kalkınmaları için bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. Çin ile işbirliği sürecinde ODA ülkelerinin öncelikli beklentisi, Çin yatırımlarının gelmesidir. ODA ülkelerini Çin ile bölgesel işbirliği yapmaya iten diğer motivasyon kaynakları arasında; Çin gibi büyük bir pazara sahip bir ülkeye üretim yaparak ölçek ekonomisinin avantajlarından faydalanmak, enerji ve altyapı sorunlarını çözmek, piyasalarında ürün çeşitliliğini sağlamak, düşük fiyatlı ürünleri tüketiciler ile buluşturmak ve ileri teknoloji kabiliyetlerini arttırmak yer almaktadır.[435]

Çin'in ise ODA ülkeleri ile siyasi ve ekonomik temaslarını arttırmasının temel sebebi, küresel yükselişini sürdürebilmek için Avrupa'da ekonomik ve siyasi etki alanını arttırma isteğidir. Çin, Batı Avrupa ülkelerinin ileri teknolojisine erişmeyi, AB pazarındaki rekabet gücünü arttırmayı, Kuşak ve Yol Girişimi'nin gelişimini güçlendirmeyi, mamul mallarını Avrupa pazarına daha hızlı ulaştırmayı, Avrupa'da Çin imajını yükseltmeyi ve siyasi destek kazanmayı arzulamaktadır. Çin, başta AB içerisinde olmak üzere uluslararası kurumlarda kendi aleyhinde kararlar alınmasını engelleyecek siyasi desteğe gereksinim duymaktadır. ODA ülkelerinin

[435] Jaklič ve Svetličič, s. 97.

çoğunun AB üyesi olmasından ötürü bu ülkeler, AB çatısı altında Çin'e karşı alınacak kararlarda önemli rol oynamaktadır. Çin, ortak bildiri, yaptırım ve anti-damping vergileri gibi AB tarafından kendi aleyhinde alınacak kararların önüne geçebilmek için AB üyesi ODA ülkelerinin siyasi desteğini kazanmak istemektedir. Çinli yetkililer, Çin-ODA işbirliğinin resmi toplantılarında ODA ülkelerinin Çin-AB ilişkilerinin güçlenmesi için siyasi destek vermesi gerektiğini sıklıkla yinelemektedirler. Çin, ODA ülkelerinin siyasi desteğine ihtiyaç duymasına rağmen bu ülkeleri etkileyecek güçlü bir dış finansman aracı oluşturmamaktadır. Yine de Çin, bu ülkeler ile siyasi bağlarının güçlenmesine katkı sağlayacak çok kapsamlı birçok işbirliği teması kurmaktadır. Çin, özellikle, yakın ve yoğun siyasi ilişkiler kurduğu ODA ülkelerine yatırım ve finansman konusunda daha cömerttir. Bu ülkeler de diğerlerine kıyasla BM gibi uluslararası platformlardaki Çin'in ulusal ve uluslararası meseleleri ile ilgili ortak bildirilere dâhil olmaktan ve Çin'i eleştirmekten kaçınmaktadır.

Bu tezde, Çin'in ODA ülkeleri ile işbirliğini derinleştirmek için çok yönlü ve kapsamlı bir işbirliği politikası yürüttüğü öne sürülmektedir. Bir başka deyişle, Çin'in salt bölgesel düzeyde değil aynı zamanda alt-bölgesel ve ikili düzeyde olmak üzere ODA ülkeleri ile çok düzeyli bir işbirliği politikası yürüttüğüne dikkat çekilmektedir. Çin, ODA'daki bölgesel ve alt-bölgesel işbirliği girişimleri aracılığıyla ODA ülkeleriyle ikili ekonomik ve siyasi ilişkilerini güçlendirmeye çalışmaktadır. İkili düzeyde ilişkiler, taraflar arasındaki işbirliğinin gelişiminde ve şekillenmesinde en önemli rolü oynamaktadır.

2012'de Çin öncülüğünde başlatılan Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, Çin ve ODA ülkeleri arasındaki bölgesel işbirliğinin ana çerçevesini oluşturmaktadır. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun başlatılmasından itibaren, taraflar arasında altyapı, ulaşım, enerji, eğitim, bilim, teknoloji, telekomünikasyon, tıp ve tarım gibi birçok sektörde işbirliği projeleri hayata geçirilmiş ve her seviyede toplantı, seminer ve resmi görüşmeler gerçekleşmiştir. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, özel bir çerçeveye ve kendine özgü bir kurumsal yapıya sahiptir. Çok taraflı bir format olarak çerçevelense de uygulamada iki taraflı ve doğası gereği rekabetçi kalmıştır.

Bu tez, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun Kuşak ve Yol Girişimi'nin önemli bir tamamlayıcısı olduğunu ortaya koymaktadır. Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu,

Çin'in küresel yükseliş ve genişleme politikasının önemli bir bileşeni olarak gösterilebilir. Çin, ODA bölgesinin jeostratejik konumunu göz önünde bulundurarak 2012 yılında 16 ODA ülkesi ile başlattığı bölgesel işbirliği sürecini Kuşak ve Yol Girişimi'nin gelişimine yarayacak şekilde planlamaktadır. Pire Limanı (Yunanistan), Belgrad-Budapeşte Demiryolu (Sırbistan-Macaristan), Pojate-Preljna ve Novi Sad-Ruma Otoyolu (Sırbistan), Preljina-Pozega Otoyolu (Sırbistan), Pelješac Köprüsü (Hırvatistan), Miladinovci-Shtip Otoyolu ve Kichevo-Ohrid Otoyolu (Kuzey Makedonya), Bar-Boljare Otoyolu (Karadağ) ve A2 Otoyolu (Polonya), Banja Luka ve Prejidor Otoyolu (Bosna Hersek) gibi birçok proje, ODA bölgesinde Çin şirketleri tarafından inşa edilen veya Çin kredileri ile finanse edilen büyük altyapı projeleridir. Bu projeler, Kuşak ve Yol Girişimi'nin gelişimine önemli katkı sağlamaktadır. Gerek Kuşak ve Yol Girişimi gerekse onun önemli bileşeni Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, Çin'in yeni bir küresel ekonomik düzen oluşturma amacıyla yürüttüğü ekonomik çıkarlar üzerine kurulu pragmatik dış politikasının bir parçası olarak nitelendirilebilir.

Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu, 2012 yılında 16+1 formatında başlamış ve 2019 yılında Yunanistan'ın katılımıyla 17+1 formatına dönüşmüştür. 2021 ve 2022 yıllarında sırasıyla Litvanya, Letonya ve Estonya'nın ayrılışı ile 14+1 formatında faaliyetlerine devam etmektedir. Bu üç ülkenin Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'ndan ayrılışı, bölgesel işbirliğinin zayıfladığı izlenimi oluşturmuştur. Litvanya, Letonya ve Estonya, esasen işbirliğine dâhil olan diğer ODA ülkelerine kıyasla Çin ile siyasi ilişkileri daha zayıf ve demokratik yapısı ve hukuk üstünlüğü daha güçlü ülkelerdir. Çin'e karşı özellikle insan hakları ve Tayvan ile ilgili meselelerde diğer ODA ülkelere nispeten daha muhalif olan bu ülkelerin ayrılışı, Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'nun işleyişini daha etkin ve daha etkili bir hale getirebilir. Diğer bir yandan, Litvanya, Letonya ve Estonya, jeopolitik ve jeostratejik öneme sahip olmalarından dolayı bu ülkelerin işbirliğinden ayrılışı ilerleyen yıllarda özellikle Kuşak ve Yol Girişimi'nin gelişimi üzerinde olumsuz sonuçlar oluşturabilir.

Bu tezde, Çin'in uyguladığı yedi dış politika stratejisinden ötürü ODA ülkelerine yönelik ekonomik faaliyetlerinde merkantilist iktisadi düşüncenin baskın olduğu ortaya koyulmaktadır. Bu stratejilerden ilki; Çin'in dış ticarette ODA ülkelerine karşı korumacı politikalarını sürdürmeye devam etmesi ve karşılıklı

ticareti kolaylaştıracak yapısal iyileştirmeler hususunda yeteri kadar aktif olmamasıdır. İkincisi; Çinli devlet şirketlerinin ODA'daki büyük projelerin ihalelerini kazanması için Çin tarafından desteklenmesi ve teşvik edilmesidir. Bu bağlamda, ODA bölgesindeki altyapı ve inşaat projelerinde yer alan Çinli devlet şirketlerinin sayısı Çinli özel şirketlerin sayısından çok daha fazladır. Çinli devlet şirketleri, ODA bölgesinde ağırlıklı olarak ulaştırma ve enerji sektörlerine yatırım yapmayı tercih etmektedir. Çinli devlet şirketleri, özellikle Kuşak ve Yol Girişimi'ni geliştirecek alt yapı projelerine dâhil olmaya daha isteklidir. Üçüncüsü, devlet şirketlerinin dış yatırımlarda ön plana çıkarılmasıdır. Devlete ait şirketlerin dış yatırımlarda ön plana çıkarılmasından ötürü ODA bölgesine yatırım yapan Çinli devlet şirketlerinin sayısı ve yatırım tutarı özel şirketlerin sayısından ve yatırım tutarından oldukça fazladır. Dördüncüsü, Çin'in, ODA ülkeleri ile işbirliği sürecinde devlete ait paydaşlar ile yakın koordinasyon kurmasıdır. Örneğin, Çin-ODA Fonu, Çin'in en büyük devlet bankaları ve şirketleri tarafından desteklenmektedir. Beşincisi, Çinli devlet şirketlerinin Pire Limanı gibi ODA bölgesindeki stratejik varlıkları satın alma konusunda istekli davranmasıdır. Çinli devlet şirketleri, Pire Limanı haricinde Varna Limanı, Burgaz Limanı, Gdynia Limanı, Köstence Limanı ve Selanik Limanı gibi ODA bölgesindeki diğer stratejik limanlara da yatırım yaparak bölgedeki Çin etki alanını genişletmektedir. Altıncısı, Çinli devlet şirketlerinin ODA bölgesindeki değerli madenlere ve ham maddelere erişmeye çalışmasıdır. ODA bölgesi, değerli maden ve ham madde açısından Afrika kadar zengin olmasa da Çinli devlet şirketleri, Arnavutluk'un petrol, krom ve bakır ve Sırbistan'ın çelik, bakır ve altın gibi değerli ham madde ve maden yataklarının işletme haklarını almak amacıyla somut adımlar atmaktadır. Yedincisi, ODA ülkelerinin özellikle büyük alt yapı projeleri karşılığında Çin kredileri ile borç yüküne sokulmasıdır. Dünya Bankası gibi diğer uluslararası finans kuruluşlarına nispeten yüksek faizli ve koşullu maddelerin olduğu Çin kredileri, başta Sırbistan ve Karadağ olmak üzere özellikle AB üyesi olmayan ODA ülkelerinin dışa borçlanma maliyetini arttırmaktadır. Çin kredileri, AB üyesi ODA ülkeleri için yeterince cazip olmamasından ötürü onların Çin'e karşı dış borcu AB üyesi olmayan ODA ülkeleri kadar yüksek değildir.

Bu tezde, küresel finansal kriz sonrası, taraflar arasındaki siyasi ilişkilerin yoğunluğu ile Çin yatırımları, ikili işbirliği ve Çin'e siyasi destek yoğunluğunun arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek amacıyla t-testi ve ikili korelasyon analizi yapılmaktadır. İlgili istatistiksel test sonuçları, Çin'in özellikle yakın ve yoğun siyasi ilişkiler yürüttüğü ODA ülkelerine daha fazla yatırım yaptığını ve bu ülkeler ile ikili işbirliğini daha fazla derinleştirdiğini göstermektedir. Çin, ikili siyasi ilişkilerinin durgun olduğu 2005-2010 yılları arasında, 17 ODA ülkesinden sadece Yunanistan ve Bulgaristan'a büyük yatırım yapmıştır. ODA ülkelerine büyük Çin yatırımları, siyasi ilişkilerin gelişmeye başladığı 2010 yılından sonra gelmeye başlamıştır. 2010'dan itibaren en çok Çin yatırımı alan ODA ülkeleri, Çin ile en yakın ve en yoğun siyasi ilişkilere sahip Sırbistan, Macaristan ve Yunanistan'dır. En az Çin yatırımı alan ODA ülkeleri ise Çin ile en zayıf siyasi ilişkilere sahip Estonya, Litvanya ve Letonya'dır.

Bu tez, ODA ülkelerinin büyük altyapı ve inşaat projelerinde yer alan ve büyük yatırımlar yapan Çinli devlet şirketlerinin sayısının Çinli özel şirketlerin sayısından çok daha fazla olduğunu ortaya koymakla birlikte Çinli devlet şirketlerinin ODA bölgesindeki toplam yatırımlarının, Çinli özel şirketlerin ODA bölgesindeki toplam yatırımlarından daha fazla olduğuna dikkat çekmektedir. Tez, ayrıca Çin'in ODA bölgesine yatırım yaptığı sektörler arasında yatırım tutarı açısından büyük farklılıkların olduğunu ve ODA bölgesindeki büyük yatırımların en çok sırasıyla ulaştırma, enerji, metal, kimya ve teknoloji alanında yapıldığını belirlemektedir.

Çin yatırımları haricinde, ODA ülkelerinin Çin ile ekonomik işbirliğinde önemsediği bir diğer husus, iki taraflı olarak ticaret hacminin genişletilmesi ve ticaretin karşılıklı olarak kolaylaştırılmasının sağlanmasıdır. 2010'dan günümüze Çin ve ODA ülkeleri arasında ticaret hacmi düşük kalmıştır. 2010 yılından itibaren başta Polonya ve Çekya olmak üzere, (Hırvatistan hariç) tüm ODA ülkelerinin Çin'e karşı ticaret açığı oldukça artmaktadır. Gelişmekte olan ODA ülkelerinin Çin'e karşı ticaret açığının giderek artması, ilerleyen yıllarda bu ülkelerin ekonomik kalkınmaları açısından riskli hale gelebilir.

ODA ülkeleri ile toplam ticaret miktarı, Çin'in dış ticaret hacminin oldukça küçük bir kısmını oluşturmaktadır. ODA ülkelerinin Çin'in ithalatındaki payı

oldukça düşüktür. ODA ülkelerinin ithalatındaki Çin'in payı ise nispeten yüksektir. ODA ülkelerinin en çok ithalat yaptığı ülkelerin başında Almanya gelse de Çin'den de oldukça fazla ithalat yapılmaktadır. Çekya, Polonya, Sırbistan ve Slovenya, toplam ithalatındaki Çin'in payı en yüksek olan ODA ülkeleridir. ODA ülkelerinin ihracatındaki Çin'in payı ise oldukça düşüktür. Gerek taraflar arasındaki asimetri ve ODA ülkelerinin nihai mal üretiminin düşüklüğünden gerekse Çin'in korumacı politikalarından ötürü ODA ülkelerinin Çin'e toplam ihracat tutarının, toplam ithalat tutarının altında kaldığı öne sürülebilir. Çin'e karşı ticaret açığının azalması için öncelikle Çin'e ticaretin kolaylaştırılması ve ODA ülkelerinin nihai mal üretimini arttırması önem arz etmektedir.

2010 yılından itibaren siyasi ilişkilerin güçlenmesinin bir sonucu olarak, Çin; 2016 yılında Çekya, Sırbistan ve Polonya ile 2017 yılında Bulgaristan ve Macaristan ile 2019 yılında ise Yunanistan ile işbirliğini derinleştirmek amacıyla ikili ilişkilerinin seviyesini kapsamlı stratejik ortaklığa yükseltmiştir. Çin'in son zamanlarda özellikle Macaristan, Yunanistan ve Sırbistan ile yakın ve yoğun siyasi ilişkileri dikkat çekici boyuttadır.

Çin, ODA ülkeleri ile işbirliğinin "kazan-kazan stratejisine" dayandığını sıklıkla yinelemesine rağmen AB, Çin'in ODA bölgesinde artan ikili ve çok taraflı girişimlerine şüphe ile yaklaşmaktadır. AB liderleri, diplomatları ve Batılı siyasetçiler; ODA ülkeleri üzerinde artan Çin ekonomik ve siyasi etki alanının Çin'e karşı AB'nin tek sesli olmasını zorlaştırmasından, Avrupa bütünleşmesini ve genişlemesini sekteye uğratmasından, ODA ülkelerini Avrupa temel değerlerinden uzaklaştırmasından, ODA bölgesindeki mevcut statükoyu değiştirmesinden ve ODA bölgesinde casusluk ve siber suç gibi güvenlik risklerini arttırmasından endişelenmektedir. AB, 2019 yılından itibaren Çin'i "sistemik bir rakip" olarak tasvir etmektedir. Bu durumun gerekçeleri olarak; Çin'in son yıllardaki özellikle ekonomi, savunma, sanayi ve ileri teknoloji sektörlerindeki başarılı atılımları, iddialı ve proaktif bir dış politikası ve başta Avrupa ve Afrika'ya doğru olmak üzere küresel genişleme stratejisi gösterilebilir. AB, Çin'i sistemik bir rakip olarak görmeye başlamasından ötürü 2021 yılında Kuşak ve Yol Girişimi'ne alternatif olabilecek Küresel Ağ Geçidi (EU Global Gateway) projesini başlatmıştır. Ayrıca Çin-ODAÜ İşbirliği Platformu'na cevap olarak Almanya'nın öncülüğünde AB üyesi olmayan altı

ODA ülkesi (Arnavutluk, Bosna Hersek, Kuzey Makedonya, Kosova, Sırbistan ve Karadağ) ile siyasi ve ekonomik işbirliğini güçlendirmek ve Avrupa entegrasyon sürecinin dinamiklerini pekiştirmek için 2014 yılında Berlin Süreci başlatılmıştır.

Bu tezde, Çin'in siyasi ilişkilerinin yoğun olduğu ODA ülkelerinin, BM çatısı altında Çin'e karşı sunulan uluslararası ortak bildirileri Çin'in siyasi ilişkilerinin yoğun olmadığı ODA ülkelerinden daha az desteklediği ortaya koyulmaktadır. Çin ile yakın ve en yoğun siyasi ilişkilere sahip Yunanistan, Sırbistan ve Macaristan, 2010 ve 2022 yılları arasında BM çatısı altında Çin aleyhine gerçekleşen toplam altı uluslararası ortak bildirinin hiçbirini desteklemezken, Çin ile siyasi ilişkileri zayıf ve yoğun olmayan Letonya, Litvanya, Estonya ve Slovenya, ilgili uluslararası ortak bildirileri en fazla destekleyen ODA ülkeleridir.

AB üyesi Yunanistan ve Macaristan'ın Çin ile yakın ve yoğun siyasi ilişkileri, AB içerisinde Çin'e ilişkin konularda fikir ayrılıklarının yaşanmasını tetikleyebilmektedir. Örneğin, Yunanistan 2017 yılında ve Macaristan 2021 yılında AB'nin Çin'deki insan hakları meseleleri ile ilgili ortak bildiri yapmasını veto etmiştir. Ayrıca Yunanistan ve Macaristan, Temmuz 2016'da Çin'in uluslararası deniz hukuku kurallarına riayet etmesine ilişkin bir AB ortak bildirisinde sert söylemler kullanılmasına karşı çıkarak Çin'e yönelik siyasi bağlılığını ortaya koymuştur. Macaristan ve Yunanistan, Çin ile ikili ekonomik ve siyasi ilişkilerinin zedelenmemesi amacıyla, Güney Çin Denizi'ndeki Çin eylemlerine karşı da sessiz kalmaktadır. Bu durum esasen, Çin ile gelişen siyasi ilişkilerin Çin konusunda tek sesli AB'nin oluşmasını zorlaştıracağına ilişkin endişelerin kısmen haklı olduğunu göstermektedir. Çin, gelecekte siyasi etki alanını diğer ODA ülkelerinde arttırması ve onlar için etkili finansal mekanizmalar ve yatırım fırsatları oluşturması halinde AB içerisinde Çin'e ilişkin meselelerde görüş ayrılıkları artabilir.

AB, Çin'e karşı ODA ülkelerini kendi yörüngesinde tutabilmek için yeni ekonomik teşvikler sunma ve bu ülkelerin Avrupa temel değerlerinden uzaklaşmaması için yeni yasa ve politikalar üretme gereksinimi duyabilir. Şu anki mevcut koşullarda ODA bölgesinde artan Çin varlığının AB için büyük bir risk taşıdığını söylemek mümkün olmamakla birlikte AB'nin ODA'da genişleyen Çin varlığını göz ardı etmemesinin, Avrupa bütünleşmesi ve genişlemesi ile Çin'e karşı tek sesli olunabilmesi açısından önem arz ettiği öne sürülebilir.

KAYNAKÇA

"Acord SUA-România de 8 Miliarde de Dolari Pentru Centrala de la Cernavodă", 08.10.2020, https://romania.europalibera.org/a/acord-sua-romania-de-8-miliarde-de-dolari-pentru-centrala-nucleara-cernavodă/30883063.html, (19.08.2022).

"Bulgarian Vice President Says Long-Standing Friendship with China to Continue", **Europa News,** , 29.09.2021, www.news.cn/english/europe/2021-09/29/c_1310215870.htm, (19.08.2021).

"China Accuses Poland of Meddling in Its Affairs after PM's Taiwan Comments", **Reuters**, 14.04.2023, https://www.reuters.com/world/china-accuses-poland-meddling-its-affairs-after-pms-taiwan-comments-2023-04-14/, (12.06.2023).

"China Remains the Top Country for Demand for Golden Visas, Residency by Investment in Greece", **Golden Visa Greece**, 11.03.2022, https://www.goldenvisa-greece.com/china-top-country-demand-golden-visa-residency-by-investment-greece/, (12.12.2022).

"China Signs Partnership Deal with Czech Republic", **Voa News**, 29.03.2016, https://www.voanews.com/a/china-czech-republic/3259449.html, (25.07.2022).

"China Supports Serbia's Efforts to Safeguard Sovereignty, Territorial Integrity", **Global Times**, 30.05. 2023, https://www.globaltimes.cn/page/202305/1291631.shtml, (12.07.2023).

"China Varns Lithuania over Taiwan Opening De Facto Embassy", 20.06.2021, **Reuters**, https://www.reuters.com/world/taiwan-open-representative-office-china-sceptic-lithuania-2021-07-20/#:~:text=The%20United%20States%20welcomed%20the,for%20good%20in%20the%20world".&text=China%20has%20ramped%20up%20pressure%20on%20countries%20not%20to%20engage%20with%20Taiwan. (24.08.2022).

"China, Greece Vow to Expand Bilateral Economic Cooperation", **Global Times**, 04.08.2022, https://www.globaltimes.cn/page/202208/1272163.shtml, (12.12.2022).

"China's "Going Out" Strategy: Increasing Overseas Expansion", Pinkerton, https://pinkerton.com/our-insights/blog/chinas-going-out-strategy-increasing-overseas-expansion, (22.11.2022).

"China's CATL to Start Construction of Hungary Factory This Summer", **Pandaily**, 18.03.2023, https://pandaily.com/chinas-catl-to-start-construction-of-hungary-factory-this-summer/, (20.04.2023).

"China's Huawei picks Hungary for Logistics Centre", **Reuters**, 08.06.2011, https://www.reuters.com/article/huawei-hungary-idUSLDE7571T420110608, (17.12.2022).

"China's Shandong Wins 33-Year Highway Concession in Bosnia", **Reuters**, 01.10.2018, https://www.reuters.com/article/us-bosnia-china-concession-idUSKCN1MB32W, (20.04.2023).

"First Pilot Container Train Arrived in Riga from Yiwu City in China", **Latvıjas Dzelzceld**, 5.11.2020, https://www.ldz.lv/en/first-pilot-container-train-arrived-riga-yiwu-city-china#:~:text=The%20first%20pilot%20container%20train,and%20finally%20arrived%20in%20Riga, (21.05.2022).

"Fosun Group Inks Airport Deal in Greece", 23.06.2014, **Chinadaily**, usa.chinadaily.com.cn/epaper/2014-06/23/content_17609258.htm, (24.01.2023).

"Huawei to Set up R+D Centre in Budapest", **HungaryToday**, 20.10.2020, https://hungarytoday.hu/szijjarto-huawei-budapest-hungary-china-ties/, (25.06.2021).

"Hungarian-Chinese Group to Build Budapest-Belgrade Rail Line", **Railway Technology**, 14.06.2019, https://www.railway-technology.com/news/hungarian-chinese-group-to-build-budapest-belgrade-rail-line/, (30.06.2022).

"Klaus Urged to Raise the Issue of Human Rights on Historic Trip to China", **Radio Prague International**, 04.15.2004, https://english.radio.cz/klaus-urged-raise-issue-human-rights-historic-trip-china-8085477, (10.07.2022).

"Majorevents in Sino-Polish Relations", **ChinaDaily**, 08.06.2011, www.chinadaily.com.cn/english/doc/2004-06/08/content_337598.htm, (25.05.2022).

"New Zealand Gives China Market Economy Status**", National Economic and Social Development 2003**, 16.04.2004, http://www.china.org.cn/english/BAT/93136.htm, (09.02.2023).

"North Macedonia's PM Receives First Shot of Chinese-Made COVID-19 Vaccine", **Xınhuanet,** 07.05.2021, www.xinhuanet.com/english/2021-05/07/c_139930542.htm, (20.05.2022).

"Prime Minister Kyriakos Mitsotakis' Call with the President of the People's Republic of China, Xi Jinping", 07.07.2021, https://primeminister.gr/en/2021/07/07/26950, (12.05.2022).

"Taiwan to Open De-Facto Embassy in Lithuania under Own Name, Promp ing Rebuke from China", **Euronews**, 20.07.2021, https://www.euronews.com/2021/07/20/taiwan-to-open-de-facto-embassy-in-lithuania-under-own-name-prompting-rebuke-from-china, (24.05.2022).

"Telegrams From Romanian Embassy, Beijing, to Romanian Ministry of Foreign Affairs, 22-24 August 1968", History and Public Policy Program Digital Archive, Romanian Foreign Ministry Archives (AMAE), 1968, Cilt: 2,

https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/113289.pdf?v=9718f8735e33def2dd83c79a0ccd3c1, (05.07.2022).

"The Trump Administration Labels China a Currency Manipulator", **The Economist**, 06.08.2019, https://www.economist.com/finance-and-economics/2019/08/06/the-trump-administration-labels-china-a-currency-manipulator?utm_medium=cpc.adword.pd&utm_source=google&ppccampaignID=18151738051&ppcadID=&utm_campaign=a.22brand_pmax&utm_content=conversion.direct-response.anonymous&gclid=CjwKCAjwpuajBhBpEiwA_ZtfhRPl7_fdpkZcjZ8h696MbYKlUU383x4sZr_UCZOp9LF9RTQk7-zyNBoCa78QAvD_BwE&gclsrc=aw.ds, (05.09.2022).

"Wanhua Takes Full Control of Hungary's BorsodChem", **Chamanager**, 02.02.2011, https://www.chemanager-online.com/en/news-opinions/headlines/wanhua-takes-full-control-hungarys-borsodchem, (11.12.2022).

"Work Starts on Banja Luka-Prijedor Highway", 18.11.2018, **WORLD HIGHWAYS**, https://www.worldhighways.com/wh12/news/work-starts-banja-luka-prijedor-highway, (12.12.2022).

"World Military Spending Rises to almost $2 Trillion in 2020", **SIPRI,** 26.04.2021, https://sipri.org/media/press-release/2021/world-military-spending-rises-almost-2-trillion-2020, (23.04.2023).

"Xi and Putin Show United Front Amid Spiralling Tensions with West", **Aljazeera**, 04.02.2022, https://www.aljazeera.com/news/2022/2/4/chinas-xi-to-meet-russias-putin-ahead-of-olympics-opening-rites, (10.03.2022).

"Xi Jinping Calls for High-Quality BRI Cooperation between China, Poland", **CGTN**, 29.06.2022, https://news.cgtn.com/news/2022-07-29/President-Xi-holds-phone-talks-with-Polish-President-Duda-1c481IiYteE/index.html, (20.08.2022).

Acharya, Amitav ve Barry Buzan. **Non-Western International Relations Theory Perspectives On and Beyond Asia,** Routledge, New York, 2009.

Adamec, Jan. " 'Our Friendship is Longer than the River Yangtze and Higher than the Tatra Mountains': Sino-Czechoslovak Trade in the 1950s", **Europe and China in the Cold War: Exchanges Beyond the Bloc Logic and the Sino-Soviet Split, (**Ed. Janick Marina Schaufelbuehl, Marco Wyss ve Valeria Zanier**),** BRILLl, Leiden, 2018, ss. 173-191.

Andrea, Brinza. "Strategic Competitors In Search of China: The Story of Romania and Bulgaria Story", **Risap**, 20.06.2020, https://risap.ro/en/strategic-competitors-in-search-of-china-the-story-of-romania-and-bulgaria/, (18.06.2022).

Arısoy, A İbrahim. "Balkan Paradoksu: Bir Parçalanma ve Bütünleşme Alanı Olarak Güneydoğu Avrupa", **Avrasya Etüdler**, Cilt: 43, Sayı: 1, 2013, ss. 79-104.

Aspinwall, Nick. "Czech Delegation Pledges Support for Taiwan, Vows Not to Bow to Chinese Threats", **The Diplomat**, 05.09.2020, https://thediplomat.com/2020/09/czech-delegation-pledges-support-for-taiwan-vows-not-to-bow-to-chinese-threats/, (29.07.2022).

Atkinson, D. Robert, Nigel Cory ve Stephen J. Ezell. "Stopping China's Mercantilism A Doctrine of Constructive, Alliance-Backed Confrontation", SSRN, 2017, https://ssrn.com/abstract=3066379, (22.08.2022).

Atkinson, D. Robert. "Enough is Enough: Confronting Chinese Innovation Mercantilism", The Information Technology & Innovation Foundation (ITIF), 2012, https://www2.itif.org/2012-enough-enough-chinese-mercantilism.pdf, (23.03.2023).

Baltic Defense College. "Restoration of Independence in the Baltics", https://www.baltdefcol.org/1243, (20.08.2022).

Bank of Greece. “Establishment in Greece of the Bank of China and of the Industrial and Commercial Bank of China”, 04.11.2019, https://www.bankofgreece.gr/en/news-and-media/press-office/news-list/news?announcement=9d7129a9-dd2a-42e0-8f5c-abd31c2dbff9#:~:text=The%20branch's%20start%20of%20business,%2C%20Mesogeion%20Ave.%2C%20Athens, (12.06.2022).

Bankas, Lietuvos. “A Network of Fintech Coordinator Sunder the 17 + 1 Cooperation Format between Central and Eastern European Countries and China is Created in Lithuania”, Lietuvos Bankas, 27.11.2019, https://www.lb.lt/en/news/a-network-of-fintech-coordinators-under-the-17-1-cooperation-format-between-central-and-eastern-european-countries-and-china-is-created-in-lithuania, (21.04.2022).

Beeson, Mark. “Developmental States in East Asia: A Comparison of the Japanese and Chinese Experiences”, **Asian Perspective**, Cilt: 33, Sayı: 2, 2009, s. 5-39.

Bekcan, Umut. “Sovyet-Çin Uyuşmazlığını Anlamak: 20. Kongre’den 1963 Parti Mektuplarına”, The Turkish Yearbook of International Relations, Cilt: 49, 2018, ss. 89-115.

Bhalla, S. Surjit. **Chinese Mercantilism: Currency Wars and How the East was Lost**, ICRIER, Working Paper No 45, New Delhi, 1998.

Bindi, Federica. “Why Did Italy Embrace the Belt and Road Initiative?”, 20.05.2019, https://carnegieendowment.org/2019/05/20/why-did-italy-embrace-belt-and-road-initiative-pub-79149, (18.02.2021).

Blanchard, M. F. Jean. “Keeping Current on the BRI in the Black Sea: Small Ripples, but no Big Waves” **A Sea Change?: China’s Role in the Black Sea**, Frontier Europe Initiative, Middle East Institute, 2020, https://mei.edu/sites/default/files/2020-11/A%20Sea%20Change%3F-China%27s%20Role%20in%20the%20Black%20Sea.pdf, (20.06.2022), ss. 1-75.

Blaug, Mark. **The Early Mercantilists: Thomas Mun (1571-1641), Edward Misselden (1608-1634), Gerard de Malynes (1586-1623)**, Edward Company, United Kingdom, 1991.

Bogojević, Jovana. "Montenegro's Growing Distance from China", CHOICE, 06.05.2022, https://chinaobservers.eu/montenegros-growing-distance-from-china/, (20.08.2022).

Brinza, Andreea. "How Cernavodă Made Romania a Key Geopolitical Battleground in Europe", CHOICE, 26.10.2020, https://chinaobservers.eu/how-cernavoda-made-romania-a-key-us-china-geopolitical-battleground-in-europe/, (19.06.2022).

Brinza, Andreea. In or Out of the 14+1 Format, Romania's Short-lived Romance with China is Over, CHOICE, 29.06.2023, https://chinaobservers.eu/in-or-out-of-the-141-format-romanias-short-lived-romance-with-china-is-over/, (12.07.2023)

Budeanu, I. Andreea. "16+1 in China-EU Relations: A Vehicle for a Sustainable Connectivity Platform," **16+1 Cooperation and China-EU Relationships**, (Ed. Chen Xin ve He Zhiago), China-CEE Institute, Budapest, 2018, ss. 56-69.

Bugaric, Bojan. "The Rise of Nationalist-Authoritarian Populism and the Crisis of Liberal Democracy in Central and Eastern Europe", **Constitutionalism under Stress: Essays in Honour of Wojciech Sadurski**, (Ed.Uldzislau Belavusau ve Aleksandra Gliszczyńska), Oxford University Press, Oxford, 2020, ss. 21-60.

Burdelski, Marceli. "60 Years of Diplomatic Relations between Poland and the People's Republic of China- Historical Review", **Polish Political Science**, Cilt: XL, 2011, ss. 211-237.

Bureau, Athens. "Greece-Southeast Asia Diplomacy: Dendias Signs Friendship Treaty with ASEAN at Meeting in Phnom Penh", **Greek City Times**, 03.08.2022, https://greekcitytimes.com/2022/08/03/dendias-asean-phnom-penh/, (10.09.2022).

Burjanadze, Anna. “China and the EU within the Framework of «16+1»: Obstacles and Prospects”, **Latvijas Arpolitikas Institüts**, 07.09.2017, https://www.lai.lv/viedokli/china-and-the-eu-within-the-framework-of-161-obstacles-and-prospects-631, (10.12.2022).

Čačić, Darko. “Serbia’s Emergence as China’s New Strategic Hub”, **EURACTIV**,19.08.2021, https://www.euractiv.com/section/enlargement/opinion/serbias-emergence-as-chinas-new-strategic-hub/, (24.06.2022).

Cai, Peter. “Understanding China’s Belt and Road Initiative”, Lowy Institute for International Policy, 2017, https://www.lowyinstitute.org/publications/understanding-china-s-belt-road-initiative, (15.12.2021).

CATL. “CATL Announces its Second European Battery Plant in Hungary”, 12.08.2022, https://www.catl.com/en/news/983.html, (16.03.2023).

CEEF. “Who We Are”, www.sinoceef.com/en/about-us, (11.11.2022).

Čerenkova, A. B. Una. “A Baltic View on Transatlantic Tech Relations Towards China”, **RUSI**, 22.04.2021, https://www.transatlantic-dialogue-on-china.rusi.org/article/a-transatlantic-business-recent-developments-in-the-baltic-hi-tech-cooperation-with-china, (21.04.2022).

Čerenkova, Una A. B. “China’s New Role in the Baltic States”, FPRI, 30.01.2018, https://www.fpri.org/article/2018/01/chinas-new-role-baltic-states/, (19.05.2022).

Cerulus, Laurens. “Huawei Challenges Legality of 5G bans in Poland- Romania”, Politico, 02.11.2021, https://www.politico.eu/article/huawei-hints-at-legal-action-against-5g-bans-in-poland-romania/, (15.11.2022).

Chan, Louis. “The Visegrad Four (V4) Nations: Early Adopters of the Belt and Road Opportunity”, **Research HKDTC**, 29.05.2017, https://research.hktdc.com/en/article/MzgyOTc3ODcx, (17.04.2022).

Cheallaney, Bhrama. “China’s Debt-Trap Diplomacy”, Project Syndicate, 23.01.2017, https://www.project-syndicate.org/commentary/china-one-belt-one-road-loans-debt-by-brahma-chellaney, (22.11.2022).

China Global Investment Tracker. “Worldwide Chinese Investments & Construction (2005 - 2023)”, https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/, (01.02.2023).

China-CEE Fund. “China-Central and Eastern Europe Investment Cooperation Fund China”, ceefund.com/Template/background_9.htmlhttp://china-ceefund.com/Template/background_9.html, (10.11.2022).

Chinese Ministry of Foreign Affairs. “Cooperation between China and Central and Eastern European Countries”, https://www.fmprc.gov.cn/web/gjhdq_676201/gjhdqzz_681964/zgzdogjhz/1206x0_679932/, (10.05.2023).

Chung, Lawrence. “Taiwan Lashes out at Beijing in Global Call to Stand By Lithuania”, **SCMP**, 03.09.2021 https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3147545/lithuania-recalls-ambassador-china-amid-taiwan-de-facto?module=perpetual_scroll&pgtype=article&campaign=3147545, (10.05.2022).

Ciurtin, Horia. “On the Future of 14+1: A View from Romania”, CHOICE, 27.09.2022, https://chinaobservers.eu/on-the-future-of-141-the-view-from-romania/, (28.11.2022).

Ciurtin, Horia. “The “16+1” Becomes the “17+1”: Greece Joins China’s Dwindling Cooperation Framework in Central and Eastern Europe”, **ChinaBrief,** Cilt: 19, Sayı: 10, 2019, ss. 18-23.

Collins, Neil ve David O’Brien. “Neo-Mercantilism in Action: China and Small States”, **International Politics**, 2022, https://doi.org/10.1057/s41311-022-00419-3, (15.08.2022).

Conley, A. Heather, Jonathan E. Hillman, Donatienne Ruy ve Maesea McCalpin. “China’s “Hub-and-Spoke” Strategy in the Balkans”, CSIS, 2020, https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/200427_ChinaStrategy.pdf, (10.11.2022), ss. 1-21.

Council of the European Union. “11th EU-China Summit Prague Joint Statement”, 10234/09 (Presse 147), 20.05.2009, https://ec.europa.eu/clima/system/files/2016-11/joint_statement_en.pdf, ss. 1-12.

Council of the European Union. “Declaration by the High Representative on behalf of the EU on the Award rendered in the Arbitration between the Republic of the Philippines and the People’s Republic of China”, 15.06.2016, https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/07/15/south-china-sea-arbitration/, (12.24.2022).

Council of the European Union. “EU Voting Calculator”, https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/voting-system/voting-calculator/, (05.04.2022).

Cumpănaşu, L. Bogdan. China’s linkages and Leverages in Central and Eastern Europe – A New Challenge for EU, **Centre for European Studies**, CES Working Papers, Cilt: 11, Sayı: 3, 2019, ss. 185-197.

Davidson, Helen. “China’s Trade Halt with Lithuania over Taiwan Ties Sends Warning to Europe”, **The Guardian**, 26.08.2021, https://www.theguardian.com/world/2021/aug/26/chinas-trade-halt-with-lithuania-over-taiwan-ties-sends-warning-to-europe, (26,04.2022).

Daye, Chu ve Zhang Han. “China Railway Operator Denies Suspending Trains to Lithuania, Though it’s an Option”, **The Global Times**, 18.08.2021, https://www.globaltimes.cn/page/202108/1231887.shtml, (24.08.2022).

Delegation of the European Union to the People’s Republic of China. “Economic Relations, Trade and Investment”, 14.06.2023, https://www.eeas.europa.eu/delegations/china/economic-relations-trade-and-investment_en?s=166, (19.07.2023).

Develi, S. Erdem. “Çin’in Küresel Ekonomi Politikalarının Merkantilizm Kapsamında İncelenmesi”, **EBYÜ İİBF Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, 2020, ss. 36-48.

Dimitrijević, Duško ve Nikola Jokanović. “CEEC’s-China Mechanism of Cooperation and the Belt and Road Initiative: From Idea to Institutionalisation - Six Years Later”, **Medjunarodni Problemi**, Cilt: 72, Sayı: 2, 2020, ss. 311-336.

Dimitrijević, Duško. “Serbia-China Comprehensive Strategic Partnership-the Foreign Policy Paradigm of the New Silk Road”, **Eurasian Integration: Economics, Law, Politics**, Sayı: 4, 2019, https://www.eijournal.ru/jour/article/view/256?locale=en_US, (20.05.2022), ss. 94-106.

Dobson, John. “Czechia Leads EU’s Anti-China group; will Germany join?”, **Sunday Guardian Live**, 01.01.2022, https://www.sundayguardianlive.com/world/czechia-leads-eus-anti-china-group-will-germany-join, (05.07.2022).

Drahos, Peter. “When the Weak Bargain With the Strong: Negotiations in the World Trade Organization”, **International Negotiation**, Cilt: 8, Sayı: 1, 2003, ss. 79-109.

Dubravčíková, Klára, Filip Šebok, Martin Šebeňa, Matej Šimalčík ve Richard Q. Turcsányi. “Prospects for Developing the V4+China Cooperation Platform”, CEIAS, 29.10.2019, https://ceias.eu/wp-content/uploads/2019/10/V4-China-cooperation_FINAL.pdf, (01.04.2022), ss. 1-40.

Eckert, Manuel ve Richard Q. Turcsányi. “Prague vs. Beijing: Estranged Sister Cities”, **The Diplomat**, 08.10.2019, https://thediplomat.com/2019/10/prague-vs-beijing-estranged-sister-cities, (10.10.2022).

Ejdus, Filip. “Serbia and Croatia”, **The Handbook of European Defense Policies and Armed Forces**, (Ed. Hugo Meijer ve Marco Wys), Oxford University Press, Oxford, 2018, ss. 299-305.

Ejdus, Filip. “Serbia’s Military Neutrality: Origins, Effects and Challenges”, **Croatian International Relations Review**, Cilt: 20, Sayı: 71, 2014, ss. 43-69.

Elmer, Keegan. “Why the ‘Honeymoon is over’ between the Czech Republic and China”, **SCMP,** 18.01.2020, https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3046608/why-honeymoon-over-between-czech-republic-and-china, (29.07.2022).

Embassy of Hungary Beijing. “Political and Diplomatic Relations”, https://peking.mfa.gov.hu/eng/page/politikai-kapcsolatok, (05.11.2022).

Embassy of People’s Republic of China in the Federal Republic of Nigeria. “Wang Yi Meets with Deputy Foreign Ministers of V4 Countries”, 23.03.2018, https://www.fmprc.gov.cn/ce/ceng/eng/zgxw/t1545685.htm, (01.04.2022).

Embassy of People's Republic of China in the Unites States of America. "Chinese Premier's European Tour Boosts Mutual Political Trust, Pragmatic Co-op with EU", 05.21.09, http://www.china-embassy.org/eng/xw/t563934.htm, (10.07.2022).

Embassy of the Czech Republic in Beijing. "Mutual Relations between the Czech Republic and the People´s Republic of China: Present and History", https://www.mzv.cz/beijing/en/political_affairs/bilateral_relations/index.html, (20.06.2022).

Embassy of the Republic of China-Poland. "Cooperation Prospects, China's Economic Development and China-Poland Cooperation Prospects Address at the Forum China-Europe-Poland: Economy and Globalization by Xie Fuzhan, President of CASS", 13.04.2019, https://www.mfa.gov.cn/ce/cepl//pol/zbgx/t1654052.htm, (25.05.2022).

Emmott, Robin ve Angeliki Koutantou. **Reuters**, "Greece Blocks EU Statement on China Human Rights at U.N.", 18.06.2017, https://www.reuters.com/article/us-eu-un-rights-idUSKBN1990FP, (10.12.2022).

Environmental Justice Atlas. "Thermal Power Plant Stanari, BiH, 13.10.2015, https://ejatlas.org/conflict/thermal-power-plant-stanari/, (10.05.2023).

Estonian Atlantic Treaty Organization, "NATO Member States", https://www.eata.ee/en/nato-2/nato-member-states/, (20.08.2022).

Eriksonas, Linas. "Lithuania Economy Briefing: Lithuania's Capital City Vilnius Becomes a Top Destination for Foreign Direct Investment in Fintech", **China CEE Institute**, Weekly Report, Cilt: 22, Sayı: 2, 2019, https://china-cee.eu/wp-content/uploads/2019/11/2019e1086-（10）-Lithuania.pdf, (21.04.2022), ss. 1-5.

European Commission. "Elements for a New Strategy on China", Joint Communication on the European Parliament and the Council, Join (2016) 30 final,

Brussels, 22.06.2016, https://eeas.europa.eu/archives/docs/china/docs/joint_communication_to_the_european_parliament_and_the_council_-_elements_for_a_new_eu_strategy_on_china.pdf, (04.03.2022).

European Commission. "Western Balkans: An Economic and Investment Plan to Support the Economic Recovery and Convergence", 06.10.2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1811, (02.11.2023).

European Commission. "EU Funding Programmes", https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes_en, (03.04.2023).

European Council on Foreign Relations. "Mapping China's Rise in the Western Balkans: Nort Macedonia", https://ecfr.eu/special/china-balkans/163olüm-macedonia/, (05.06.2023).

Freedom Barometer. "Heat Map", http://freedombarometer.org/heat-map/, (19.05.2022).

Fürst, Rudolf ve Gabriela Pleschová. "Czech and Slovak Relations with China: Contenders for China's Favour", **Europe-Asia Studies**, Cilt: 62, Sayı: 8, 2010, ss. 1363-1381.

Fürst, Rudolf. "Czechia´s Relations with China: on a Long Road toward a Real Strategic Partnership?" **China´s Relations with Central and Eastern Europe: From "Old Comrades" to New Partners**, (Ed. Weiqing Song), Routledge, New York, 2019, ss. 117-136.

Fürst, Rudolf. **China's Comeback in Former Eastern Europe: No Longer Comrades, Not Yet Strategic Partners**, (Ed. Rudolf Fürst ve Filip Tesař), Institute of International Relations, Prague, 2014.

Garaca, Maja. “Serbia Picks China’s Zijin Mining Group as Strategic Partner in RTB Bor”, 31.08.2018, https://seenews.com/news/serbia-picks-chinas-zijin-mining-group-as-strategic-partner-in-rtb-bor-625247, (14.09.2022).

Garlick, Jeremy ve Fangxing Qin. “China’s Ideational Influence in Central and Eastern Europe (CEE): A Comparative Analysis of Chinese and European Scholars’ Interpretations of China CEE Cooperation”, **Journal of Contemporary China**, Cilt: 3, Sayı: 139, 2023, ss. 123-137.

Garlick, Jeremy ve Fangxing Qin. “China’s Normative Power in Central and Eastern Europe: ‘16/17 + 1’ Cooperation as a Tale of Unfulfilled Expectations”, **Europe-Asia Studies**, Cilt: 75, Sayı: 4, 2023, ss. 583-605.

Garlick, Jeremy. “China’s Economic Diplomacy in Central and Eastern Europe: A Case of Offensive Mercantilism?”, **Europe-Asia Studies**, Cilt: 71, Sayı: 8, 2019, ss. 1390-1414.

Ghiasy, Richard ve Jiayi Zhou. “The Silk Road Economic Belt: Considering Security Implications and EU-China Cooperation Prospects”, Stockholm International Peace Research Institute, 2017, https://www.sipri.org/publications/2017/other-publications/silk-road-economic-belt, (15.12.2021).

Ghlionn, M. John. “Forget Russia Why is China so Interested in Poland”, **Epoch Times**, 31.08.2022, https://www.theepochtimes.com/forget-russia-why-is-china-so-interested-in-poland_4696157.html, (15.09.2022).

Global Coal Plant Tracker. “Coal Plants by Region”, 2023, https://docs.google.com/spreadsheets/d/1syW5vTgJhSpAh_z-QvlMf33oViVEk1cjJqOAHO5iYSs/edit#gid=1448094952, (12.05.2023).

Global Energy Interconnection Development and Cooperation Organization. “State Grid: State Grid Signs Agreement with IPTO to Boost China-Greece Energy

Cooperation along Belt and Road", https://m.geidco.org.cn/pcarticle/1845, (15.06.2022).

Gnoinska, K. Margaret. "Chipolbrok – Continuity in Times of Change: Sino-Polish Relations during the Cold War, 1949–1969", **Europe and China in the Cold War**, (Ed. Janick Marina Schaufelbuehl, Marco Wyss ve Valeria Zanier), BRILL, 2019, ss. 192-211.

Gosling, Tim. "Czech-China Love Affair Hits the Rocks", **Aljazeera**, 30.10.2019, https://www.aljazeera.com/news/2019/10/30/czech-china-love-affair-hits-the-rocks/, (29.07.2022).

Government of the Netherlands. "European Structural and Investment Funds (ESI funds)", https://www.government.nl/topics/european-grants/european-structural-and-investment-funds-esi-funds#:~:text=Four%20economic%20development%20funds&text=the%20European%20Regional%20Development%20Fund,Maritime%20and%20Fisheries%20Fund%20, (03.04.2023).

Gresh, F. Geoffrey. **To Rule Eurasia's Waves The New Great Power Competition at Sea**, Yale University Press, Michigan, 2020.

Grieger, Gisela. "China, the 16+1 Format and the EU", European Parliamentary Research Service, September 2018, https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/625173/EPRS_BRI(2018)625173_EN.pdf, (20.10.2022).

Gu, Hongfei. "Can Asymmetric Relationships Work Together? A Quantitative Approach of "16+1" Cooperation Mechanism", **In Power Shifts in East Asia: Prospects for Developing Asian-European Ties**, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiegoss, Lodz, 2019, ss. 187-202.

Guangyuan, Liu. “Work Together to Build the "Belt and Road" and Promote China-Poland Cooperation”, Embassy of the People’s Republic of China in the Republic of Poland, 26.10.2018, pl.china-embassy.gov.cn/pol/sghd_1/201810/t20181026_2195004.htm, (25.05.2022).

Habova, I. Antonina. “The China Challenge to the EU Uniqueness - The Case of Central and Eastern Europe”, Cilt: 17, 2021, ss. 185-204.

Haenle, Paul ve Philippe L. Corre. “Russia’s Invasion of Ukraine Has Jeopardized the China-EU Relationship”, Carnegie Endowment For International Peace, 10.05.2022, https://carnegieendowment.org/2022/05/10/russia-s-invasion-of-ukraine-has-jeopardized-china-eu-relationship-pub-87107, (28.05.2022).

Hammer, Josh ve Matthew Tyrmand. “Exclusive: Polish Prime Minister Morawiecki on Threats Posed by Russia, China—and Big Tech”, **Newsweek**, 06.09.2021, https://www.newsweek.com/exclusive-polish-prime-minister-morawiecki-threats-posed-russia-china-big-tech-1598823, (21.09.2022).

Hankewitz, Sten. “Estonia Joins 26 Other Countries in a Statement Regarding Uyghurs and Hong Kong”, **Estonian World**, 05.06.2020, https://estonianworld.com/security/estonia-joins-26-other-countries-in-a-statement-regarding-uyghurs-and-hong-kong/, (26.04.2022).

Hansen, Damsgaard. **European Economic History: From Mercantilism to Maastricht and Beyond**, Copenhag Business Scholl Press, Copenhag, 2001.

Harper, Jo. “Chinese Company HBIS Agrees to Buy Serbian Steel Mill Železara Smederevo for EUR 46 Million”, **Obserwatorfinansowy.pl**, 07.05.2016, https://www.obserwatorfinansowy.pl/in-english/chinese-company-hbis-agrees-to-buy-serbian-steel-mill-zelezara-smederevo-for-eur-46-million/, (12.11.2022).

Herlitz, Lars. “The Concept of Mercantilism”, **Scandinavian Economic History Review**, Cilt: 12, Sayı: 2, 1964.

Hewitt, Simon. “Czech Republic-China relations: An Eventful Decade”, The European Institute for Asian Studies (EIAS), 10.11.2020, https://eias.org/op-ed/czech-republic-china-relationsan-eventful-decade/, (20.07.2022).

Higgins, Andrew. “Lithuania vs. China: A Baltic Minnow Defies a Rising a Superpower”, **New York Times**, 08.10.2021, https://www.nytimes.com/2021/09/30/world/europe/lithuania-china-disputes.html, (26.05.2022).

Hillman, E. Jonathan ve Maesea McCalpin. “Will China’s ‘16+1’ Format Divide Europe?”, Center for Strategic and International Strategies (CSIS), 11.04.2021, https://www.csis.org/analysis/will-chinas-161-format-divide-europe, (01.10.2022).

Holetescu, Carmen, Gabriela Grosseck ve Diana Andone. “Report on ICT in Education in Romania”, **Comparative Analysis of ICT in Education between China and Central and Eastern European Countries**, (Ed. Dejian Liu ve diğerleri), Springer, Singapore, 2020, ss. 303-323.

Holslag, Jonathan. “China’s New Mercantilism in Central Africa”, African and Asian Studies, Cilt: 5, Sayı: 2, 2006, s. 133-169.

Holslag, Jonathan. “How China’s New Silk Road Threatens European Trade”, **The International Spectator**, Cilt: 52, Sayı: 1, 2017, ss. 46-60.

Hong, Zhang ve He Xiaohe. “Interview with Václav Klaus - President of the Czech Republic” çev. Guo Wei, Economic Observer, 14.12.2010, https://www.eeo.com.cn/ens/feature/2010/12/14/188991.shtml, (05.07.2022).

Howell, Jude. “The Impact of the Open Door Policy on the Chinese State”, **The Chinese State in the Era of Economic Reform**, (Ed. Gordon White), Studies on the Chinese Economy. Palgrave Macmillan, London, ss. 119-146.

Huang Ping ve Liu Zuokui. “Chinese Investments in CEEC: Development and Trend”, **16+1 Cooperation and Chinese Investments in CEEC**, (Ed. Huang Ping ve Liu Zoukui), China Social Sciences Press, 2018.

Huawei. “Huawei Opened the R&D Center in BudapestCelebratingits 15th Anniversary in Hungary and the 20th Anniversary in Europe”,21.10.2020, https://huawei.eu/press-release/huawei-celebrates-15-years-operating-hungary, (25.06.2022).

Hulička, Matěj. “A Big Amount of Nothing: Looking into Czech Participation in the 14+1”, China, CHOICE, 03.08.2023, https://chinaobservers.eu/a-big-amount-of-nothing-looking-into-czech-participation-in-the141/, (12.08.2023).

Istenič, Saša. “China-CEE Relations in the 16+1 Format and Implications for Taiwan”, 14th Annual Conference on China-EU Relations and the Taiwan Question Discussion Paper, Berlin and the Shanghai Institutes for International Studies (SIIS), 19-21 October 2017, https://www.swp-berlin.org/publications/products/projekt_papiere/Taiwan2ndTrack_Sa%C5%A1a_Isteni%C4%8D_2017.pdf, (03.11.2022).

Jaklič, Andreja ve Marjan Svetličič. “China and Central and Eastern European Countries within ‘16+1’: Group or Bilateral Relations?”, **Entrepreneurial Business and Economics Review**, Cilt: 7, Sayı: 2, 2019, ss. 83-100.

Jakimów, Małgorzata. “Desecuritisation as a Soft Power Strategy: the Belt and Road Initiative, European Fragmentation and China’s Normative Influence in Central-Eastern Europe”, **Asia Europe Journal**, Cilt: 17, 2019, ss. 369-385.

Jakóbowski, Jakub. “Chinese-led Regional Multilateralism in Central and Eastern Europe, Africa and Latin America: 16 + 1, FOCAC, and CCF”, **Journal of Contemporary China,** Cilt: 27, Sayı: 113, 2018, ss. 659–673.

Jiabo, Wen. “Full Text of Chinese Premier’s Speech at China-Central and Eastern European Countries Economic and Trade Forum”, Embassy of the People’s Republic of China in the Czech Republic, 29.06.2011, http://cz.china-embassy.gov.cn/cze/xwdt/201106/t20110629_10037805.htm, (18.10.2022).

Kaczmarski, Marcin ve Jakub Jakóbowski. “China on Central-Eastern Europe: ‘16+1’ As Seen from Beijing”, **Center for Eastern Studies**, Sayı: 166, 2015, ss. 1-8.

Karakatsani, Evelyn. “Greece External Relations Briefing: Greece’s Current Relations with China”, **Weekly Briefing China-CEE Institute**, Cilt: 42, Sayı: 4, 2021, ss. 1-6.

Káráskova, Ivana, Alicja Bachulska, Ágnes Szunomár, Stefan Vladisavljev, Una Aleksandra Bērziņa-Čerenkova, Konstantinas Andrijauskas, Liisi Karindi, Andreea Leonte, Nina Pejić ve Filip Šebok. “Empty Shell No More: China’s Growing Footprint in Central and Eastern Europe”, China Observers in Central and Eastern Europe (CHOICE) Policy Paper, 2018, https://chinaobservers.eu/wp-content/uploads/2020/04/CHOICE_Empty-shell-no-more.pdf, (10.02.2022).

Karásková, Ivana. “How China Lost Central and Eastern Europe”, MERICS, 22.04.2022, https://www.merics.org/en/comment/how-china-lost-central-and-eastern-europe, (03.04.2023).

Karlis, Thanasis ve Dionyssios Polemis. “The Belt and Road initiative. A Geopolitical Analysis”, IAME 2019 Conference, June 25th – 28th 2019 , Athens, Greece.

Kavalski, Emilian. “China’s Belt and Road Initiative in Central and Eastern Europe”, **Asian International Studies Review**, Cilt: 19, Sayı: 2, 2018, ss. 13-31.

Kavalski, Emilian. “The Struggle for Recognition of Normative Powers: Normative Power Europe and Normative Power China in Context”, **Cooperation and Conflict**, Cilt: 48, Sayı: 2, 2013, ss. 247-267.

Kowalczyk, Michał. “Are Baltic States Still Baltic Tigers?”, **Obserwatorfinansowy.pl**, 31.07.2017, https://www.obserwatorfinansowy.pl/in-english/macroeconomics/are-baltic-states-still-baltic-tigers/, (20.08.2022).

Kowalski, Bartosz. “China’s Foreign Policy towards Central and Eastern Europe: The “16+1” Format in the South–South Cooperation Perspective. Cases of the Czech Republic and Hungary”, **Cambridge of Eurasian Studies**, Cilt: 1, Sayı: 1, 2017, ss. 1-16.

Krishna, Verma. “Impact of Chinese Mercantilism State on India”, **Journal Global Values**, Cilt: 7, Sayı: 2, 2016, ss. 1-8.

Lau, Stuart ve Barbara Moens. “China’s Trade Attack on Lithuania Exposes EU’s Powerlessness”, Politico, 16.11.2021, https://www.politico.eu/article/china-trade-attack-on-lithuania-exposes-eu-powerlessness/, (10.11.2022).

Lau, Stuart. “China Trying to Divide and Rule in Europe, EU Foreign Policy Chief Josep Borrell Says”, **South China Morning Post (SCMP)**, 16.05.2020, https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3084684/china-trying-divide-and-rule-europe-eu-foreign-policy-chief, (10.10.2022).

Lau, Stuart. “Lithuania Pulls out of China’s ‘17+1’Bloc in Eastern Europe”, Politico, 21.05.2021, https://www.politico.eu/article/lithuania-pulls-out-china-17-1-bloc-eastern-central-europe-foreign-minister-gabrielius-landsbergis/, (24.05.2022).

Le, Y. Par. “China and Poland: Economic Cooperation under the 16+1 Formula”, **Nouvelle Europe,** 01.02.2017, https://www.nouvelle-europe.eu/node/1960, (10.12.2022).

Lee, Jyh-An. “Forced Technology Transfer in the Case of China”, **Boston University Journal of Science & Technology Law**, Cilt: 26, Sayı: 2, 2020, ss. 324-352.

Lewis, Simon ve Timothy Gardner. “Russia Vetoes U.N. Resolution on Proclaimed Annexations, China Abstains”, **Reuters**, 01.10.2022, https://www.reuters.com/world/us-act-un-friday-russias-proclaimed-annexations-ukraine-blinken-2022-09-30/, (28.11.2022).

Li, He. “The Chinese Model of Development and Its Implications”, **World Journal of Social Science Research**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2015, ss. 128-138.

Li, Xue. “China–Europe Land–Sea Express Route with the Belt and Road Initiative”, **Routledge Handbook of the Belt and Road**, (Ed.Cai Fang ve Peter Nolan), Routledge, Abingdon, 2019, https://www.routledgehandbooks.com/doi/10.4324/9780429203039-87, (20.09.2021).

Lin, Yue. “Economic “Highway” with Three Speed Tracks and Destinations between China and CEE”, **16+1 Cooperation And China EU Relationship**, (Ed. ChenXin ve He Zhigao), China-EU Institute, Budapest, November 2018, ss. 80-114.

Liu, Xiaoyuan ve Vojtech Mastny, “Opening Session”, **China and Eastern Europe 1960s-1980s,** ETH Zurich, Zurich, 2004.

Liu, Zuokui. The “16 + 1 Cooperation” under the “Belt and Road” Initiative”, (Ed. Weiqing Song), **China’s Relations with Central and Eastern Europe: From “Old Comrades” to New Partners,** Routledge, London**,** 2017**, ss.** 29-47.

Lo, Chi. “China’s Silk Road Strategy”, **International Economy**, Cilt: 29, Sayı: 4, 2016, ss. 54-71.

Lo, Kingling. “Lithuania Quit 17+1 Because Access to Chinese Market Did not Improve, Its Envoy Says”, **SCMP**, 01.06.2021, https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3135522/lithuania-quit-171-because-access-chinese-market-did-not, (02.11.2023).

Logistics CEEC China. “CEEC-China 1st Transport Minister`s Meeting & Business Conference Riga, Latvia 2016”, 23.05.2016, www.ceec-china-logistics.org/en/events/ceec-china-1st-transport-ministers-meeting--business-conference-riga-latvia-2016/, (21.04.2022).

Logistics CEEC-CHINA Cooperation Secretariat, “Countries: Poland”, https://www.ceec-china-logistics.org/en/countries/poland/, (24.05.2022).

Lubina, Michal. “Three Boards: Security, Economy and the New Unknown. The Complicated Relationship Between China and Central and Eastern Europe”, **Nowa Polityka Wschodnia**, Cilt: 4, Sayı: 23, 2019, ss. 61-81.

Luo Shanshan, “Trade Volume between China and 17 CEECs Exceeds 100 bln USD for First Time”, 09.02.2021, **En.People**, en.people.cn/n3/2021/0209/c90000-9817650.html, (22.11.2022).

Madison Trust Company. “Which World Countries Have the Most Gold?”, https://www.madisontrust.com/information-center/which-world-countries-have-the-most-, (28.05.2023).

Magnusson, Lars. **Mercantilism: With A New Introduction by Lars Magnusson**, Birinci Baskı: 1931, Routledge, Oxon, 1994.

Magnusson, Lars. **The Political Economy of Mercantilism**, Routledge, Oxon, 2015.

Magyari, Péter. “Orbán: Keletiszélfúj”, Index, 11.05.2011, https://index.hu/belfold/2010/11/05/orban_keleti_szel_fuj/, (25.06.2022).

Malik, A. Ammar, Bradley Parks, Brooke Russell, Joyce Jiahui Lin, Katherine Walsh, Kyra Solomon, Sheng Zhang, Thai-Binh Elston ve Set Goodman. “Banking on the Belt and Road: Insights from a New Global Dataset of 13,427 Chinese Development Projects”, AIDDATA, 2021, https://docs.aiddata.org/ad4/pdfs/Banking_on_the_Belt_and_Road__Insights_from_a_new_global_dataset_of_13427_Chinese_development_projects.pdf, (10.12.2022).

Makocki, Michal ve Zoran Nechev. “Balkan Corruption: The China Connection”, European Union Institute for Security Studies, 18.07.2017, https://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/balkan-corruption-the-china-connection/, (14.12.2022).

Makocki, Michal. “China in the Balkans: The Battle of Principles”, European Council on Foreign Relations, 06.07.2017, http://www.ecfr.eu/article/commentary_china_in_the_balkans_the_battle_of_principles_7210, (14.12.2022).

Malzonakis, Stella. “China Urges Respect for Sovereignty of Greece in Nudge to Turkey”, 09.11.2022, **Greek City Times**, https://greekcitytimes.com/2022/11/09/china-respect-sovereignty-greece/, (12.11.2022).

Marusic, J. Sinisa. “North Macedonia’s 5G Plans Put China’s Friendship at Risk”, **Balkansight**, 27.10.2020, https://balkaninsight.com/2020/10/27/north-macedonias-5g-plans-put-chinas-friendship-at-risk/, (20.05.2022).

Matura, Tamás. “China–CEE Trade, Investment and Politics”, **Europe Asia Studies**, Cilt: 71, Sayı: 3, 2019, ss. 388-407.

Matura, Tamás. “Chinese Influence in Hungary”, CEPA, 18.08.2022, https://cepa.org/chinese-influence-in-hungary, (20.08.2022).

Matura, Tamás. “Chinese Investment in Central and Eastern Europe A Reality Check”, A Research Report by the Central and Eastern European Center for Asian Studies, 2021 Budapest, https://www.china-cee-investment.org/_files/ugd/72d38a_373928ea28c44c7f9c875ead7fc49c44.pdf, (01.02.2023), ss. 1-16.

Matura, Tamás. “Chinese Investment in Hungary: Few Results but Great Expectations”, **Chinese Investment in Europe: A Country-Level Approach**, (Ed. John Seaman, Mikko Huotari ve Miguel Otero-Iglesias), French Institute of International Relations (IFRI), Elcano Royal Institute, Mercator Institute for China Studies, 2017, ss. 75-80.

Milenkovic, Aljosa. “Biggest Infrastructure Project in Eastern Europe’s History Rolls On”, **CGTN**, 27.05.2021, https://newseu.cgtn.com/news/2021-05-27/Biggest-infrastructure-project-in-Eastern-Europe-s-history-rolls-on-10ndq9Nyu3K/index.html#:~:text=The%20biggest%20infrastructure%20endeavor%20in,bring%20Rail%20Baltica%20to%20life, (21.05.2022).

Mingli, Liu. “China-Greece Cooperation of Greater Strategic Significance”, **ChinaDaily**, 25.11.2019, https://www.chinadaily.com.cn/a/201911/25/WS5ddb921aa310cf3e35579d2e.html, (10.06.2022).

Ministry of National Defense of the People’s Republic of China. “Serbian President Meets Chinese Defense Minister”, 27.03.2021, eng.mod.gov.cn/news/2021-03/27/content_4882117.htm, (07.06.2022).

Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China. “China and Romania”, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zzjg_663340/xos_664404/gjlb_664

408/3215_664730/, (16.06.2022).

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. "Joint Statement between the Government of the People's Republic of China and the Government of the Republic of Hungary", 07.12.2000, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zzjg_663340/xos_664404/gjlb_664408/3175_664570/3176_664572/t16659.shtml, (10.06.2022).

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. "President Jiang Zemin Met With Romanian Prime Minister Adrian Nastase", 04.07.2002. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zzjg_663340/xos_664404/gjlb_664408/3215_664730/3217_664734/t16724.shtml, (16.06.2022).

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. "The Medium-Term Agenda for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries", 24.11.2015, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/201511/t20151124_679424.html, (04.03.2022).

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. "Xi Jinping Holds Talks with Prime Minister Kyriakos Mitsotakis of Greece", 11.11.2019, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/gjhdq_665435/3265_665445/3301_664560/3303_664564/201911/t20191113_576572.html, (06.07.2022).

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. "Xi Jinping Speaks with President of Poland Andrzej Duda on the Phone", 29.07.2022, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/202207/t20220730_10730783.html, (20.08.2022).

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. "Xi Jinping Arrives in Prague, Starting His State Visit to the Czech Republic", 28.03.2016,

https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/xjpdjkjxgsfwbfmgcxdsjhaqfh/t1351737.shtml, (25.07.2022).

Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Latvia. "The Riga Guidelines for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries", 24.03.2017, https://www2.mfa.gov.lv/en/component/content/article/369-domestic-news/55299-the-riga-guidelines-for-cooperation-between-china-and-central-and-eastern-european-countries, (21.04.2022).

Moldicz, Csaba. **China, the USA and Technological Supremacy in Europe**, Routledge, London, 2021.

Morris, Scott, Brad Parks ve Alysha Gardner. "Chinese and World Bank Lending Terms: A Systematic Comparison Across 157 Countries and 15 Years", Center for Global Development Policy Paper 170, Washington, 2020, https://www.cgdev.org/publication/chinese-and-world-bank-lending-terms-systematic-comparison, (02.01.2023), ss. 1-53.

Mufson, Steven. "Beijing Fumes over Taiwan Leader's Prague Meeting", **The Washington Post**, 22.06,1995, https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1995/06/22/beijing-fumes-over-taiwan-leaders-prague-meeting/cec3b6dd-179d-49e8-a13d-56600a790b14/, (05.07.2022).

NATO. "NATO Members", https://www.nato.int/nato-welcome/index_tr.html, (12.05.2022).

Nicut, Mihai. "Decizia Preliminară de Investiție în Reactoarele 3 și 4 de la Cernavodă, Așteptată Luna Viitoare". Este condiționată de Sprijinul Statului", **Economica**, 04.07.2022, https://www.economica.net/decizia-preliminara-de-investitie-in-reactoarele-3-si-4-de-la-cernavoda-asteptata-luna-viitoare-este-conditionata-de-sprijinul-statului_596190.html, (19.08.2022).

Nikolić, Goran. “Changes in the Structure of Trade between China and the Countries of Central and Eastern Europe in the Period after the Initiation of Format 17+1”, **Argumenta Oeconomica**, Cilt: 47, Sayı: 2, 2021, ss. 39-61.

North Atlantic Treaty Organization. “NATO Memeber States”, https://www.eata.ee/en/nato-2/nato-member-states/, (20.08.2022).

Novaković, Igor. “China in the Western Balkans Energy Sector: Between Development and Ecological Concerns”, **European Western Balkans**, 02.11.2020, https://europeanwesternbalkans.com/2020/11/02/china-in-the-western-balkans-energy-sector-between-development-and-ecological-concerns/,(15.06.2022).

Ntousas, Vassilis ve Stephen Minas. “Introduction: Facing the Belt and Road from the European Union”, **The European Union and China’s Belt and Road Impact, Engagement and Competition**, (Ed. Stephen Minas ve Vassilis Ntousas), Routledge, Oxon, 2021.

Office of the Secretary of State. “The Elements of the China Challenge”, November 2020, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/11/20-02832-Elements-of-China-Challenge-508.pdf, (10.03.2022).

Pan, Yiling. “Fosun Spearheads China’s Dominant Investments in Greece”, **JING DAİLY**, 08.06.2017, https://jingdaily.com/fosun-spearheads-chinas-greek-investment/, (11.12.2022).

Paszak, Paweł. “Beijing Eyes Rail Baltica Investment – Analysis”, **Lithuanian National Radio and Television (LRT)**, 21.05.2020, https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1179868/beijing-eyes-rail-baltica-investment-analysis, (19.05.2022).

Paszak, Paweł. “Not only the Balkans – China enters the CEE infrastructure”, Warsaw Institute, 14.05.2020, https://warsawinstitute.org/not-only-the-balkans-china-enters-the-cee-infrastructure/, (18.10.2022).

Pavlićević, Dragan. “A Power Shift Underway in Europe? China’s Relationship with Central and Eastern Europe under the Belt and Road Initiative”, **Mapping China’s ‘One Belt One Road’ Initiative**, (Ed. Li Xing), International Political Economy Series, Palgrave Macmillan, 2019, ss. 249-278.

Pavlićević, Dragan. “‘China Threat’ and ‘China Opportunity’: Politics of Dreams and Fears in China-Central and Eastern European Relations Footnote”, **Journal of Contemporary China**, Cilt: 27, Sayı: 113, 2018, “China Threat”, ss. 688-702.

Petkova, Mirela. “The Environmental Impact of Chinese Projects in the Western Balkans”, Policy Paper, CHOICE, https://chinaobservers.eu/wp-content/uploads/2021/11/CHOICE_policy-paper_Environmental-Impact_A4_07_web.pdf, (12.11.2022), ss. 1-35.

Pincus, Steve. “Rethinking Mercantilism: Political Economy, the British Empire, and the Atlantic World in the Seventeenth and Eighteenth Centuries”, **The William and Mary Quarterly**, Cilt: 69, Sayı: 1, 2012, ss. 3-34.

Pogátsa, Zoltán. “Are the Visegrad Group Countries a Success”, Story? **VISEGRAD/INSIGHT**, 18.01.2021, https://visegradinsight.eu/are-the-visegrad-group-countries-a-success-story/, (25.05.2022).

Poissonnier, Aurélien. “The Baltics: Three Countries, One Economy?” European Economy, Economic Brief 024, 2017, https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/baltics-three-countries-one-economy_en , (10.08.2022), ss. 1-10.

Putten, P. Frans. “Piraeus and the Maritime Silk Road”, **The Geopolitical Relevance of Piraeus and China’s New Silk Road for Southeast Europe and Turkey**, (Ed. Frans-Paul van der Putten), Clingendal Report, Hague, 2016, ss. 11-20.

Qiang, Hou. “China, Hungary Establish Comprehensive Strategic Partnership”, **Xinhua**, 13.05.2013, http://www.xinhuanet.com/english/2017-05/13/c_136279592.htm, (25.06.2022).

Rail Baltica. “Rail Baltica – Project of the Century”, https://www.railbaltica.org/about-rail-baltica/, (19.05.2022).

Ramasamy, Bala ve Matthew Yeung. “China’s Outward Foreign Direct Investment (OFDI) to Developing Countries: the Case of Central and Eastern Europe (CEE)”, **Journal of the Asia Pacific Economy**, Cilt: 27, Sayı: 1, 2022, ss. 124-146.

Ralev, Radomir. “China’s HBIS to Invest $300 Mln in its Serbian Steel Mill by end-2021 – President’s Office”, **SeaNews**, 04.07.2019, https://seenews.com/news/chinas-hbis-to-invest-300-mln-in-its-serbian-steel-mill-by-end-2021-presidents-office-660441#:~:text=BELGRADE%20(Serbia)%2C%20July%204,the%20Serbian%20president's%20office%20said, (01.02.2023).

Ralev, Radomir. “China’s Hesteel to Invest $120 mln in Serbia’s Smederevo Steel Mill in 2017 - Econ min”, **SeeNews**, 14.12.2016, https://seenews.com/news/chinas-hesteel-to-invest-120-mln-in-serbias-smederevo-steel-mill-in-2017-econ-min-550672, (01.02.2023).

Rankin, Jennifer. “EU Leaders Urged to be Tough on China If It Backs Russia in Ukraine, **The Guardian**, 31.03.2022, https://www.theguardian.com/world/2022/mar/31/eu-leaders-urged-to-be-tough-on-china-if-it-supports-russia-war-in-ukraine, https://www.theguardian.com/world/2022/mar/31/eu-leaders-urged-to-be-tough-on-china-if-it-supports-russia-war-in-ukraine, (26.05.2022).

Republic of Serbia-Office of the National Council for Coordination of Cooperation with the Russian Federation and the People’s Republic of China. “The 2016 signing of Serbia-China Joint Statement on Establishment of Comprehensive Strategic

Partnership by Presidents Nikolić and Xi Jinping Created Basis for Today's Strong Development of Sino-Serbian Relations", 23.08.2018, http://www.knsrk.gov.rs/eng/a0090.php, (20.05.2022).

Rettman, Andrew. "Hungary Gags EU Ministers on China", **euobserver**, 07.05.2021, https://euobserver.com/world/151801, (05.11.2022).

Rogelja, Igor. "Why the Balkans is Struggling to Kick Coal", **China Dialogue**, 20.04.2020, https://chinadialogue.net/en/energy/11969-why-the-balkans-is-struggling-to-kick-coal/, (20.06.2022).

Ross, Robert. **Chinese Security Policy Structure, Power and Politics**, Routledge, London, 2009.

Sacks, David. "How Should the United States Compete With China's Belt and Road Initiative?", Council on Foreign Relations (CFR), 24.03.2021, https://www.cfr.org/blog/countries-chinas-belt-and-road-initiative-whos-and-whos-out, (21.04.2022).

Sali, Evangjelia. "16+1 Initiative in China-EU Relations: 'Golden Opportunity' or 'Divide and Rule'", **16+1 Cooperation and China-EU Relationships**, (Ed. Chen Xin ve He Zhiago), China-CEE Institute, Budapest, 2018, ss. 24-38.

Scissors, Derek. "China Global Investment Tracker", Heritage, 26.05.2009, https://www.heritage.org/asia/report/china-global-investment-tracker, (02.01.2023).

Schäfer, Carsten. "China's Diaspora Policy under Xi Jinping: Content, Limits and Challenges", German Institute for International and Security Affairs Research Paper 10, 2022, https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2022RP10_ChinasDiasporaPolicy.pdf, (25.12.2022), ss. 1-30.

Schaufelbuehl, M. Janick, Marco Wyss ve Valeria Zanier. “Europe and China in Cold War: Exchanges Beyond the Bloc Logic and the Sino-Soviet Split”, **Europe and China in the Cold War: Exchanges Beyond the Bloc Logic and the Sino-Soviet Split**, (Ed. Janick Marina Schaufelbuehl, Marco Wyss ve Valeria Zanier), BRILL, Boston, 2019, ss. 1-15.

Schmoller, Gustav. **The Mercantile System and its Historical Significance**, (Ed. W. J. Ashley), Macmillan and Co., London, 1896.

Schröder, Marcel. “Mercantilism and China’s Hunger for International Reserves”, Working Paper No 2015/04, Arndt-Corden Department of Economics Crawford School of Public Policy ANU College of Asia and the Pacific, 2015, https://crawford.anu.edu.au/acde/publications/publish/papers/wp2015/wp_econ_2015_04.pdf, (04.03.2023), ss. 1-35.

Šebok, Filip. “Sino-Czech Honeymoon, Five Years On”, CHOICE, 21.04.2021, https://chinaobservers-eu.translate.goog/sino-czech-honeymoon-five-years-on/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=nui,op,sc (20.07.2022).

Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries. “2012 Warsaw”, 31.10.2012, www.china-ceec.org/eng/zywj/ldrhhcgwj/202112/t20211222_10474159.htm, (20.03.2022).

Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries. “2013 Bucharest Guidelines”, 31.10.2013, http://www.china-ceec.org/eng/zywj/ldrhhcgwj/202112/t20211222_10474155.htm, (20.03.2022).

Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries. “2014 Belgrade Guidelines”, 31.10.2014, http://www.china-ceec.org/eng/zywj/ldrhhcgwj/202112/t20211222_10474157.htm, (20.03.2022).

Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries. “2015 Suzhou Guidelines”, 01.11.2015, www.china-ceec.org/eng/zywj/ldrhhcgwj/202112/t20211222_10474159.htm, (20.03.2022).

Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries. “2016 Riga Guidelines”, 01.11.2016, http://www.china-ceec.org/eng/zywj/ldrhhcgwj/202112/t20211222_10474162.htm, (20.03.2022).

Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries. “2017 Budapest Guidelines”, 31.10.2017, http://www.china-ceec.org/eng/zywj/ldrhhcgwj/202112/t20211222_10474163.htm, (20.03.2022).

Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries. “2018 Sofia Guidelines”, 31.10.2018, http://www.china-ceec.org/eng/zywj/ldrhhcgwj/202112/t20211222_10474165.htm, (20.03.2022).

Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries. “2019 Dubrovnik Guidelines”, 31.10.2019, http://www.china-ceec.org/eng/zywj/ldrhhcgwj/202112/t20211222_10474167.htm, (20.03.2022).

Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries. “2021 Beijing of List Avtivities”, 30.04.2021, http://www.china-ceec.org/eng/zywj/ldrhhcgwj/202112/t20211222_10474168.htm, (20.03.2022).

Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries. “About the Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries”, 20.11.2013, www.china-ceec.org/eng/msc_1/mscjj/201610/t20161028_6828859.htm, (03.03.2022).

Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries. “About Us”, www.china-ceec.org/eng/, (18.10.2022).

Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries. “Archives”, http://www.china-ceec.org/eng/, (20.12.2022).

Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries. “Executive Secretary-General of the Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries”, 21.01.2021, www.china-ceec.org/eng/msc_1/zxmsz/201610/t20161028_6828847.htm, (03.03.2022).

Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries. “National Coordinators”, www.china-ceec.org/eng/zdogjxty_1/zdogjxty/, (04.03.2022).

Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries. “Secretary-General of the Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries”, www.china-ceec.org/eng/msc_1/msz/201610/t20161028_6828842.htm, (03.03.2022).

Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries. “Summit Documents”, http://www.china-ceec.org/eng/zywj/ldrhhcgwj/, (23.05.2023).

Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries. “The second China-Central and Eastern European Countries, Economic & Trade Forum Took Place in Warsaw”, 20.10.2016, www.china-ceec.org/eng/msc_1/dsj/201610/t20161020_6828938.htm, (18.102022).

Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, “Twelve Measures”, 2012, http://www.china-ceec.org/eng/zywj/ldrhhcgwj/202112/t20211222_10474153.htm, (05.03.2022).

Si, Katherine. “CMEC Secures $135m Bulgarian Port Project”, **Seatrade Maritime**, 18.04.2019, https://www.seatrade-maritime.com/asia/cmec-secures-135m-bulgarian-port-project, (19.08.2022).

Oehler, Iulia M. “Determinants, Goals and Different Approaches of the 16+1 Strategic Cooperation Framework”, **Global Economic Observer**, Cilt: 4, Sayı: 2, 2016, ss. 74-85.

Pan, Yiling. “Fosun Spearheads China’s Dominant Investments in Greece”, **JING DAİLY**, 08.06.2017, https://jingdaily.com/fosun-spearheads-chinas-greek-investment/, (11.12.2022).

Siow, Maria. “Why Europe’s Baltic States can Brush off China”, 17.07.2021, **SCMP**, https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3141373/why-europes-baltic-states-can-brush-china, (24.08.2022).

Song, Lilei ve Dragan Pavlićević. “China’s Multilayered Multilateralism: A Case Study of China and Central and Eastern Europe Cooperation Framework”, **Chinese Political Science Review**, Cilt: 4, Sayı: 103, 2019, ss. 277-302.

Spectrum, Hungarian. “Another Business Failure: Viktor Orban’s "Eastern Opening"”, 18.10.2019, https://hungarianspectrum.org/tag/hungarian-national-trading-house/, (24.06.2022).

Standish, Reid. “Chinese Summit Gets Chilly Reception from Central, Eastern European Countries”, Radio Free Europe Radio Liberty, 09.02.2021, https://www.rferl.org/a/chinese-summit-gets-chilly-reception-from-central-eastern-european-countries/31094507.html, (03.03.2022).

Stanojevic, Savo, Bin Qiu ve Jian Chen. “A Study on Trade between China and Central and Eastern European Countries: Does the 16+1 Cooperation Lead to

Significant Trade Creation", **Eastern European Economics**, Cilt: 59, Sayı: 4, 2021, ss. 295-316.

State-Owned Assets Supervision and Administration Commission of the State Council. "Interim Regulations on Supervision and Management- Decree of the State Council of the People's Republic of China", Sayı: 378, 13.05.2003. en.sasac.gov.cn/2003/11/24/c_118.htm, (24.09.2022).

State-Owned Assets Supervision and Administration Commission of the State Council. "Hungary's Largest PV Power Station Starts Construction", 24.06.2019, en.sasac.gov.cn/2019/06/24/c_2130.htm, (19.12.2022).

Statista. "Total Chinese Investments between 2005 and 2019, by Global Region", https://www.statista.com/statistics/276607/chinese-investments-by-global-region/, (22.11.2022).

Stojanoviç, Dusan. "China's Spreading Influence in Eastern Europe Worries West", **AP News**, 11.04.2019, https://apnews.com/article/d121bfc580f04e73b886cc8c5a155f7e, (10.10.2022).

Stojanovic, Dusan. "China Makes Semi-Secret Delivery of Missiles to Serbia", **AP News**, 10.04.2022, https://apnews.com/article/russia-ukraine-europe-china-serbia-nato-682ab79c4239f14ecc1133ff5c7addc9, (18.04.2022).

Stojanovic, Dusan. "Chinese People-Tracking Cameras Are Spreading to Nations Vulnerable to Human Rights Abuse", **USA TODAY**, 16.10.2019, https://www.usatoday.com/story/tech/2019/10/16/huawei-surveillance-cameras-spread-china-serbia-and-elsewhere/3995561002/, (07.06.2022).

Stojanovic, Dusan. "Leader Says Serbia is Proud to Give Citizens Chinese Vaccine", **ABC News**, 03.02.2021, https://abcnews.go.com/Health/wireStory/leader-serbia-proud-give-citizens-chinese-vaccine-75658672, (07.06.2022).

Szabolcs Panyi, “Hungary Turn into China’s Trojan Horse in Europe”, BIRN, 09.04.2021, https://balkaninsight.com/2021/04/09/hungary-could-turn-into-chinas-trojan-horse-in-europe/, (05.11.2022).

Szczudlik, Justyna. “Seven Years of the 16+1: An Assessment of China’s Multilateral Bilateralism in Central Europe”, **Asia Visions**, Sayı: 107, 2019, ss. 1-36.

Székely, Tamás. “Bank Of China Opens Regional Centre in Budapest”, **Hungary Today**, 28.10.2014, https://hungarytoday.hu/79615-2-bank-of-china-opens-regional-centre-in-budapest-14015/, (24.06.2022).

Szunomár, Ágnes. “Driving Forces behind the International Expansion Strategies of Chinese MNEs in East Central Europe”, **16+1 Cooperation and Chinese Investments in CEEC**, (Ed. Huang Ping ve Liu Zoukui), China Social Sciences Press, Beijing, 2018, ss. 19-50.

Szunomár, Ágnes. “Home and Host Country Determinants of Chinese Multinational Enterprises’ Investments into East Central Europe”, **Emerging-Market Multinational Enterprises in East Central Europe**, (Ed. Ágnes Szunomár), Palgrave Macmillan, London, 2020, ss. 51-86.

Szunomár, Ágnes. “One Belt, One Road: Connecting China with Central and Eastern Europe?”, **The Belt& Road Initiative in the Global Arena: Chinese and European Perspectives**, (Ed. Yu Cheng, Lilei Song ve Lihe Huang), Palgrave Macmillan, London, 2018, ss. 71-85.

Terry, M. Sarah. “Poland’s Foreign Policy since 1989”, **Communist and Post-Communist Studies**, Cilt: 33, Sayı: 1, 2000, ss. 7-47.

The State Council the People’s Republic of China. “China, Romania Pledge to Cooperate in Nuclear Energy, Thermal Power”, 06.11.2016,

english.www.gov.cn/premier/news/2016/11/06/content_281475484454154.htm, (16.06.2022).

The State Council of the People's Republic of China. "Greece Proves Appeal of 16+1 Cooperation", 14.04.2019, http://english.www.gov.cn/premier/news/2019/04/14/content_281476608911974.htm , (30.09.2022).

The U.S. Department of State. "The Clean Network", https://2017-2021.state.gov/the-clean-network/index.html, (15.08.2022).

Thomas, Matthew. "The Current Status of Transportation Infrastructure in the Baltics", Foreign Policy Research Institute (FPRI), 17.04.2020, https://www.fpri.org/article/2020/04/the-current-status-of-transportation-infrastructure-in-the-baltics/, (21.04.2022).

Tianping, Kong. "16+1 Cooperation Framework: Genesis, Characteristics and Prospects", **Medjunarodni Problemi**, Cilt: 67, Sayı: 2-3, 2015, ss. 167-183.

Titienar, Mihai. "Comment: Why is Romania's Relation with China Underdeveloped?, Europe Liberia Romania", **Romania Insider**, 16.11.2016, https://www.romania-insider.com/comment-romanias-relation-china-underdeveloped/, (19.08.2022).

Trading Economics. "Poland Exports China", https://tradingeconomics.com/poland/exports/china, (21.11.2022).

Trading Economics. "China Exports to Bosnia-Herzegovina", https://tradingeconomics.com/china/exports/bosnia-herzegovina, (16.11.2022).

Trading Economics. "China Foreign Exchanges Reserves", https://tradingeconomics.com/china/foreign-exchange-reserves, (22.08.2022).

Trading Economics. “China Gold Rezerves”, https://tradingeconomics.com/china/gold-reserves, (22.08.2022).

Trading Economics. “Hungary Exports China”, https://tradingeconomics.com/hungary/exports/china, (21.11.2022).

Trading Economics. China Exports to Albania in 2021, https://tradingeconomics.com/china/exports/albania, (10.09.2022).

Turcsányi, Q. Richard, Runya Qiaoan ve Zdenek Kriz. “Coming From Nowhere: the Chinese Perception of the Concept of Central Europe”, **The Quandaries of China’s Domestic and Foreign DevelopmentPublisher**, (Ed. Dominik Mierzejewski), University of Lodz Press, 2014, ss. 155-171.

Turcsányi, Q Richard ve Matej Šimalčík. “Hungarian Policy towards China Might Be Facing a Seismic Shift”, **The Diplomat**, 09.06.2020, https://thediplomat.com/2021/06/hungarian-policy-toward-china-might-be-facing-a-seismic-shift/, (15.06.2022).

Turcsányi, Q. Richard, Matej Šimalčík, Kristína Kironská ve Renáta Sedláková. “European Public Opinion on China in the Age of COVID-19: Differences and Common Ground across the Continent”, Sinofon, September 2020, https://sinofon.cz/wp-content/uploads/2020/11/COMP-poll-final.pdf, (15.06.2022).

Turcsányi, Q. Richard. “China and the Frustrated Region: Central and Eastern Europe’s Repeating Troubles with Great Powers”, **China Report**, Cilt: 56, Sayı: 1, 2020, ss. 60-77.

Turcsányi, Q. Richard. “What to Expect at the 2018 China-CEE 16+1 Summit”, **The Diplomat**, 06.06.2018, https://thediplomat.com/2018/07/what-to-expect-at-the-2018-china-cee-161-summit/, (04.03.2022).

Tzogopoulos, George. **The Miracle of China: The New Symbiosis with the World**, Springer, Singapore, 2021.

UN Comtrade Database. "Totals of All Comodities", https://comtrade.un.org/data/, (01.02.2023).

UN Comtrade Database. "Totals of All Comodities-Export to China in 2021", https://comtrade.un.org/data/, (06.10.2022).

UnionPay International. "UnionPay International and Bank of China Jointly Issue Dual Currency UnionPay Debit Card in Hungary", 24.01.2017, https://www.unionpayintl.com/en/mediaCenter/newsCenter/companyNews/1744.shtml, (24.06.2022).

Vahtla, Aili. "Estonia Signs Three Economic Treaties with China", **ERR.ee**, 27.11.2017, https://news.err.ee/645200/estonia-signs-three-economic-treaties-with-china, (21.04.2022).

Vangeli, Anastas ve Dragan Pavlićević. "Introduction: New perspectives on China – Central and Eastern Europe Relations", **Asia Europe Journal**, Cilt: 17, Sayı: 2, 2019, ss. 361-368.

Vangeli, Anastas. "China's Engagement with the Sixteen Countries of Central, East and Southeast Europe under the Belt and Road Initiative", Cilt: 25, Sayı: 5, 2017, ss. 101-124.

Vangeli, Anastas. "Global China and Symbolic Power: The Case of 16 + 1 Cooperation", **Journal of Contemporary China**, Cilt: 27, Sayı: 113, 2018, ss. 674-687.

Vangeli, Anastas. “Macedonia External Relations Briefing: Relations Between Macedonia, Greece and China After the Prespa Agreement”, **Weekly Briefing China-CEE Institute**, Cilt: 15, Sayı: 4, 2019, ss. 1-5.

Venne, François. “China’s Trojan Horse Canters Through Hungary”, CEPA, 19.04.2021, https://cepa.org/article/chinas-trojan-horse-canters-through-hungary/, (05.11.2022).

Vetrovcova, Martina ve Sebastian Harnisch. “Towards an “Expectations Fulfillment Gap” in 16+1 Relations? China, the EU and the Central and Eastern European Countries”, China-CEE Institute, Working Paper, Sayı: 20, 2018, https://china-cee.eu/wp-content/uploads/2018/08/Work_paper-201820.pdf, (18.10.2022), ss. 1-17.

VIA Latvia. “Riga-Yiwu”, https://www.transport.lv/en/par-mums/via-latvia/, (21.05.2022).

Visegrad Group. “About the Visegrad Group”, https://www.visegradgroup.eu/about, (11.03.2022).

Visegrad Group. “Aims and Structure”, https://www.visegradgroup.eu/about/aims-and-structure, (11.03.2022).

Visegrad Group. “Presidency Programs”, https://www.visegradgroup.eu/documents/presidency-programs, (05.04.2022).

Vladisavljev, Stefan. “China-Serbia Relations Enter a New Phase”, **The Diplomat**, 19.06.2022, https://thediplomat.com/2022/07/china-serbia-relations-enter-a-new-phase/, (20.07.2022).

Vukičević, Boris. “China in the Western Balkans: A New Player in the Strategic Game”, **China and Eurasia: Rethinking Cooperation and Contradictions in the Era of Changing World Order**, (Ed. Mher Sahakyan ve Heinz Gärtner), Routledge, Oxon, 2021, ss. 128-150.

Wang, Wawa ve Nils Resare, “Despite Xi’s Pledge, China Is Financing Coal Power Plants in Bosnia and Herzegovina”, **The Diplomat**, 30.11.2021, https://thediplomat.com/2021/12/despite-xis-pledge-china-is-financing-coal-power-plants-in-bosnia-and-herzegovina/, (15.06.2022).

Wein, A. Michell, Stephen J. Ezell ve Robert D. Atkinson. “The Global Mercantilist Index: A New Approach to Ranking Nations’ Trade Policies”, The Information Technology and Innovation Foundation (ITIF), 2014, https://www2.itif.org/2014-general-mercantilist-index.pdf, (22.09.2022), ss. 1-59.

Westad, A. Odd. “Chinese-Eastern European Relations within the Context of the Sino-Soviet Split”, **China and Eastern Europe 1960s-1980s**, (Ed. Xiaoyuan Liu ve Vojtech Mastny), ETH Zurich, Zurich, 2004, ss. 29-51.

Womack, Brantly. “Asymmetry and China’s Tributary System”, **The Chinese Journal of International Politics**, Cilt: 5, Sayı: 1, 2012, ss. 37-54.

Womack, Brantly. “Asymmetry Theory and China’s Concept of Multipolarity”, **Journal of Contemporary China**, Cilt: 13, Sayı: 39, 2004, ss. 351-366.

Womack, Brantly. **China Among Unequals: Asymmetric Foreign Relationship in Asia**, World Scientific Publishing, Singapore, Birinci Baskı, 2010.

World Bank. “Foreign Direct Investment, Net Outflows”, (BoP, current US$), https://data.worldbank.org/indicator/BM.KLT.DINV.CD.WD, (10.09.2022).

World Bank. “GDP Growth (annual %) – Hungary”, https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2020&locations=HU&start=2002, (10.06.2022).

World Integrated Trade Solution. “Export to China in US$ Thousand 2010-2020”, https://wits.worldbank.org/countrystats.aspx?lang=en, (01.02.2023).

World Integrated Trade Solution. “Imports from China in US$ Thousand 2012-2020”, https://wits.worldbank.org/countrystats.aspx?lang=en, (01.02.2023).

World Integrated Trade Solution. “Trade statistics by Country / Region”, https://wits.worldbank.org/countrystats.aspx?lang=en, (09.10.2022).

Wu, Wendy. “Is China Using ‘Divide and Rule’ Tactics to Gain Influence in Europe?”, **SCMP**, 01.02.2018, https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2135244/china-using-divide-and-rule-tactics-gain-influence, (14.082022).

Xiaochen, Liu. “The Development of Confucius Institutes in Higher Education Exchange and Cooperation between China and Hungary”, **China and Hungary: 70 Years of Bilateral Relations in a Changing World**, (Ed. Chen Xin ve Ugrósdy Mártonh), China-CEE Institute, Budapest, 2019, ss. 252-271, (11.12.2022).

Xu, Yixiang. “From 16+1 to 17+1: The EU’s Challenge from the Rebranded China-CEEC Initiative”, American-German Institute, 26.04.2019, https://americangerman.institute/2019/04/from-161-to-171-the-eus-challenge-from-the-rebranded-china-ceec-initiative/, (10.11.2022).

Yamanlar, Yiğit. “China-Central and Eastern Europe Cooperation in the Context of the Rise of China: A Realist Perspective”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: 2, 2023, ss. 477-514.

Yamanlar, Yiğit. “European Union’s Political Division Concern Regarding the Increasing Chinese Sphere of Influence in Central and Eastern Europe: Data Analysis”, **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 2, 2023, ss. 61-79.

Yang, Jiemian. “China’s ‘New Diplomacy’ under the Xi Jinping Administration”, **China Quarterly of International Strategic Studies**, Cilt: 1, Sayı: 1, 2015, ss. 1-17.

Yongqi, Hu. “Premier Li Signs 11 Accords in Hungary Visit”, 30.11.2017, http://english.www.gov.cn/premier/news/2017/11/30/content_281475959422566.htM, (25.06.2022).

Yu T. Fu-Lai. “Neo-Mercantilist Policy and China’s Global Power”, **Contemporary Chinese Political Economy and Strategic Relations: An International Journal**, Cilt: 3, Sayı: 3, 2017, ss. 1043-1073.

Yu, K. Peter. “The U.S.-China Forced Technology Transfer Dispute”, **Seton Hall Law Review**, Cilt: 52, Sayı: 22, 2022, ss. 1003-1052.

Yunus, Akil. “ ‘One Belt, One Road’: Sign of a Revisionist or Integrative China?”, E-International Relations, 2018, https://www.e-ir.info/2018/07/22/one-belt-one-road-sign-of-a-revisionist-or-integrative-china/, (15.12.2021).

Yuzhen, Huo. “The China-CEEC Summit Opens a New Chapter in China-CEEC Cooperation”, Chinese People’s Institute of Foreign Affairs, www.cpifa.org/en/cms/book/322, (18.10.2022).

Zamfir, Rufin ve Andrea Tiut. Chinese Influence in Romania, 17.08.2022, CEPA, https://cepa.org/chinese-influence-in-romani/, (18.09.2022).

Zeneli, Valbona. “Countering Beijing’s Regional Influence, Per Concordian”, https://perconcordiam.com/china-in-the-balkans/, (10.12.2023).

Zhifei, Shen. “16+1 Cooperation, Not a Geopolitical Instrument but a Platform for Cooperation”, 31.07.2018, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zwjg_665342/zwbd_665378/t1581767.shtm, (19.02.2022).

Zhihua, Liu. “China, Serbia Sign Memorandum to Begin FTA Negotiations”, 13.04.2023, **ChinaDaily**, https://www.chinadaily.com.cn/a/202304/13/WS64377488a31057c47ebb9ed3.html, (20.04.2023).

Zhou, Weifeng ve Mario Estaben. “Beyond Balancing: China’s Approach towards the Belt and Road Initiative”, **China’s New Global Strategy: The Belt and Road Initiative (BRI) and Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB),** (Ed. Suisheng Zhao), Roudledge, Oxon, 2020, ss. 36-51.

Zhu, Yuchao ve Dongyan Blachford. “Ethnic Minority Issues in China’s Foreign Policy: Perspectives and Implications”, **Pacific Review**, 2005, Cilt: 18, Sayı: 2, ss. 243-264.

Ziegler, E. Charles ve Rajan Menon. “Neomercantilism and Great-Power Energy Competition in Central Asia and the Caspian”, **Strategic Studies Quarterly**, Cilt: 8, Sayı: 2, 2014, ss. 17-41.

Zweers, Wouter, Vladimir Shopov, Frans-Paul van der Putten, Mirela Petkova ve Maarten Lemstra. “China and the EU in the Western Balkans: A zero-sum Game?”, Clingendael Report, 2020, https://www.clingendael.org/sites/default/files/2020-08/china-and-the-eu-in-the-western-balkans.pdf, (20.09.2022), ss. 1-58.